

106 old.
Szolgálati használatra

Kl. sz.: 204/0241

TITKOS

Nyt. sz.: 221

Titkosság alól feloldva
MHHTPC 07 16/1983 22.
Szt. alapján (HK/13)
80. 10. 06. 1. sz. 12.

Készült:
84 8 27

Nyt. sz.: 27/0667

HADTAP BIZTOSÍTÁS

1

XVII. ÉVFOLYAM
1984. 1. SZÁM

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT
AZ MNHF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

89/83

~~TITKOS~~

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.”

*[MN Harcászati Szabályzat (ho.-e.)
47. pont.]*

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1984

1

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban

Egy példány: 117 lap

Snsz.: 32/119

Szerkeszti: a Szerkesztő Bizottság

A Szerkesztő Bizottság elnöke: Elekes János ezredes

Szerkesztőség: Bp. XIII., Dózsa György út 49/a. MN HTP Törzs

Felelős szerkesztő: Tóth József alezredes

Felelős kiadó: Pártos János ezredes

A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

A káderek kiválasztása és nevelése az eredményes tevékenység legalapvetőbb feltétele

Szenes Zoltán őrnagy

Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy elvtárs „A vezetés korszerűsítésének néhány aktuális kérdése” c. tanulmányában a hadtápvezetés fejlesztésének számos elvi és gyakorlati kérdésével foglalkozott. A cikksorozat méltán keltett széles visszhangot a szakmai közvéleményünkben, hiszen a szerző a vezetés minden fontosabb területéről kifejtett szuggesztív véleményével egyúttal ösztönzést is adott a feladatok és problémák továbbgondolására.

Lapos vezérőrnagy elvtárs a vitaindítójában nagy hangsúlyt fordított káderpolitikai kérdésekre is. Azt hiszem, ez a mai helyzetben természetes. Az idősebb, tapasztaltabb vezetők és szakemberek kiválásával egy olyan generációs váltás indul (indult!?) meg, amely az eddiginél nagyobb figyelmet és energiát követel ennek a munkaterületnek.

Vezérőrnagy elvtárs tanulmányának mindkét részében hangsúlyozta, hogy a vezetés korszerűsítése, a szolgálat előtt álló feladatok megoldása nagymértékben függ a káderek (vezetők, munkatársak) kiválasztásától és nevelésétől. A szerzőnek ez a megállapítása, tézise (amivel egyetértünk, s egyetértésünket hozzászólásunk címével is szerettük volna kifejezni) inspirált bennünket arra, hogy – csatlakozva a témával kapcsolatos vitához – kifejtsük a kádermunkával, mint a vezetői tevékenység fontos és nélkülözhetetlen részével kapcsolatos véleményünket.

A kádermunka jelentősége az általános vezetői tevékenységben

A kádermunka végzését nem szabad az általános (egyéb) vezetői tevékenységtől (HKSZ, kiképzés, gazdálkodás stb. irányításától) elkülönítve végezni. Köztudomású, hogy minden vezetőnek (így a hadtápszolgálatban dolgozó vezetőknek is¹) a vezetői munkája sokrétű és több irányba mutat. A vezetés tulajdonképpen a felsorolhatatlanul sok résztevékenység napról-napra megújuló integrálását, célra irányítását, a követelmények és a lehetőségek szüntelen összhangba hozásának folyamatát jelenti. Ebben a sokrétű és bonyolult vezetői tevékenységben *kiemelt és sajátos helyet foglal el a kádermunka*, mindenekelőtt azért, mert átszövi a vezetői munka többi irányait (minden területen a feladatokat emberekkel kell megoldani), azoktól nem elkülönítve jelenik meg. Fontos helyet foglal el továbbá azért, mert a munka eredménye – vagy kudarca – csak hosszabb távon, gyakran

¹ Vezetők alatt itt azokat az előjárókat, parancsnokokat, PK HTPH-eket, szolgálatiág-főnököket értem, akik beosztásuknál fogva kötelesek kádermunkával foglalkozni.

csak áttételesen mérhető. Közvetlen visszacsatolásra itt nem nagyon van lehetőség, ezért helytelen döntés esetén a gyors korrekció lehetősége korlátozott, vagy kizárt. Ha pl. egy gépesített lövészetredhez PK HTPH-i beosztásba nem minden szempontból megfelelően felkészült kádert nevezünk ki, akkor annak leváltása csak jelentősebb idő (esetleg évek) múlva történhet meg. Ez az idő azonban eleghető lehet ahhoz, hogy az adott szakterületen jelentős színvonalcsökkenés következzen be.

Ezek a körülmények arra figyelmeztetnek bennünket, hogy a vezetői munka ezen területét is *ugyanolyan terülyszerűséggel, gondossággal és szakszerűséggel kell végezni, mint a vezetői munka többi részterületét*. Ehhez pedig ténylegesen arra van szükség – mint amiről a vitaindító is írt –, hogy a központilag (párt-határozatokban, HM parancsokban és intézkedésekben) meghatározott általános rendelkezéseket, elveket és követelményeket lebontsuk, konkrétizáljuk az adott vezetési szintekre. Ha pontosan nem határoljuk be, hogy milyen konkrét követelményeknek kell megfelelni például egy czedparancsnok hadtáphelyettesnek, egy akadémiai főtanárnak vagy egy minisztériumi munkatársnak, akkor kiválasztásuk csak ösztönös lehet, illetve az empiria talaján mozoghat. Egyetértek a vitaindítóval a megállapításával, hogy ezen a területen „még mindig az általános szintjén mozgunk”².

Minden vezetőnek, minden vezetésnek fontos feladata tehát, hogy az általános elvek alapján *megfogalmazza azt a követelmény- és feltételrendszert*, amelyet az alárendeltségébe tartozó fontosabb vezetői és szakmai beosztásokra érvényesíteni akar. A kidolgozáson túl célszerűnek tartanám, ha azokat nyilvánosságra hoznák, széles körben ismertetnék, hogy ezzel is biztosítsák a „versenyezetést”, az érintettek széles körű mobilizálását. Ezzel a módszerrel – véleményem szerint – olyan alkotó energiákat lehetne felszabadítani, amelyek érezhető módon hozzájárulnának a szakmai munka színvonalának emeléséhez.

A fentiekből az is következik, hogy a kádermunka – éppen az általános rendelkezések helyi viszonyokra való állandó adaptálásával, „lefordításával”, konkrétizálásával, illetve a gyakorlatban való realizálásával objektíve nem nélkülözheti a vezető (a vezetés) szubjektív tevékenységét. Az azonban, hogy ez a szubjektivitás hogyan érződik, milyen átvonalon mozog, mennyire épül objektív, mérhető, értékelhető és demokratikus alapokra – ez a vezetésnek mindig fontos kérdése. Úgy véljük, akkor dolgozik jól egy adott vezetés, ha a kádermunka területén is – felhasználva minden tudományos és empirikus módszert – *a lehető legobjektívabb, legoptimálisabb megoldásokra törekszik annak érdekében, hogy „az adott vezetői beosztásba az arra legalkalmasabb ember kerüljön”*³.

A vezetői hármis követelményről⁴

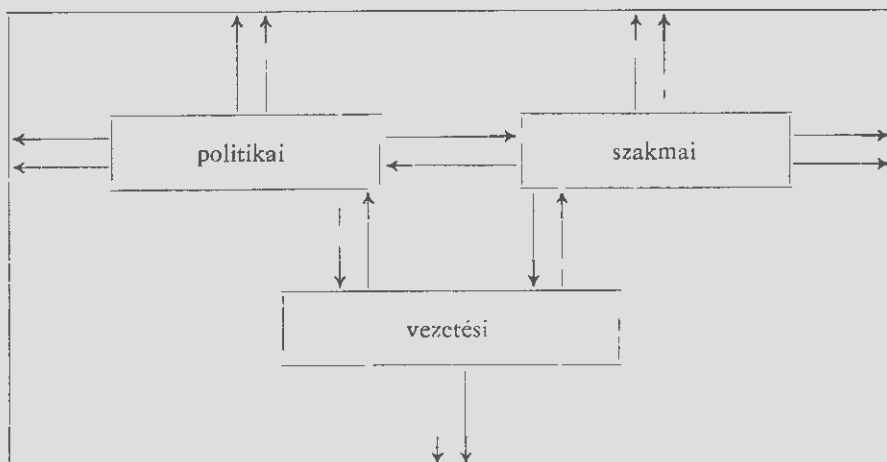
A kádermunka legfontosabb mozzanata, a vezetők kiválasztása, felkészítése, beállítása, majd később értékelése és minősítése az úgynevezett hármis követelmény alapján történik. A hármis követelmény fogalma (politikai és szakmai alkalmasság, vezetői rátermettség) az elmúlt években átment a köztudatba.

² I. m. rész 10. old.

³ Uo.: 11. old.

⁴ Cikkünk ezen részében gondolati háttérként felhasználtuk a szerzőnek a katonai vezetés javításával kapcsolatos vitában (Honvédelem 1982–1983.) kifejtett vonatkozó nézeteit. Lásd: Dr. Lapos Mihály vágy.: Az önállóság és felelősség erősítése. Honvédelem, 1983. 1. szám.

VEZETŐI ALKALMASSÁG

1. sz. ábra: A vezetői követelményrendszer

A hármas követelménynek való megfelelés tárgyilagossá megítélése azonban nem könnyű dolog. A politikai és szakmai alkalmasság elbírálásában gyakran esnek latba a „papírok”, vagyis a különböző bizonyítványok, oklevelek és diplomák. A megfelelő szintű politikai képzettséget és szakmai végzettséget bizonyító okiratok birtoklásának ténye azonban nem mindig azonosítható a politikai, vagy szakmai alkalmassággal. Több példa van arra, hogy pl. az akadémiai, vagy főiskolai végzettséggel rendelkező tiszt, – a meglévő képzés ellenére – nem tud megbirkózni az adott beosztás feladataival. De ennek ellenkezője is igaz, amikor egy adott személy az előírt iskolai végzettség nélkül is kitűnően megállja helyét. Ettől eltekintve, bár kritikával, de el kell fogadjuk, hogy a megfelelő képzettséget igazoló okmányok bizonyos támpontot jelentenek a kiválasztásnál.

Sokkal nehezebb helyzet viszont a hármas követelmény harmadik elemének, a vezető rátermettségnek a megítélésében, hiszen többnyire itt még ennyi alapadatra sem támaszkodhatunk. Különösen a perspektivikus káderutánpótlás kiválasztásánál, új hadtápvezetők (PK HTPH-ek, szolgálatiág-főnökök, más vezető beosztásúak) beállításánál (tehát olyan esetekben, amikor a szóban forgó személyeknek korábban még nem volt módjuk önálló beosztásban vezetői kvalitásukat bizonyítani) nehéz a majdani beválást valószínűsíteni. *Pedig a tapasztalatok azt mutatják, hogy a hármas követelményrendszer szempontjából éppen a vezetőkészség, a parancsnoki rátermettség jelenti a „szűk keresztmetszetet”.* Több példa mutatja, hogy egy elégtelenül dolgozó ezredhadtáp, vagy szolgálati ág a személycsere végrehajtása után ugyanolyan körülmények között, rövid idő alatt fejlődő hadtáp-szolgálatá, vagy szolgálati ággá változik.

A közvélemény – nem is alaptalanul – úgy tartja, hogy a vezetés olyan ismeret, amely végeredményben bárki számára elsajátítható. Ezt senki sem vonja kétségbe, hiszen bizonyos határok között minden tudás valamilyen fokig elsajátítható. De azért leegyszerűsítés lenne azt gondolni, hogy a vezetői munkánál a személyi adottság, a tehetség lényegtelen, vagy elhanyagolható tényező. Termé-

szetesen el lehet (és a jövőendő vezetőnek el is kell) sajátítani azt a mesterségbeli tudást, amelyet a vezetéstudomány a hosszú évtizedek tapasztalatainak halmazából leszűrt.⁵ Az így elsajátított ismeretanyag birtoklása (vagyis a vezetéselméleti felkészültség) azonban ugyanúgy nem tekinthető a vezetői alkalmasság kétségbevonhatatlan bizonyítékának, mint ahogyan a szakmai végzettség, a politikai képzettség sem azonosítható a szakmai, vagy politikai alkalmassággal. Ez pedig arra figyelmeztet bennünket, hogy a vezetői alkalmasságot – lehetőleg még a kiválasztás előtt – a lehető legalaposabban megvizsgáljuk.

Ezért lehet egyetérteni azzal a törekvéssel, amely a vezetők kiválasztásánál – de a vezetői beosztásban levőknél is – *nagy figyelmet fordít a vezetőkkel szembeni követelmények konkrétabb és hatékonyabb érvényesítésére.*⁶ Úgy gondolom, hogy a szerző által kidolgozott konkrét követelményrendszer⁷ (politikai elkötelezettség, tudományos szemlélet, demokratizmus, érdekegyeztetés, együttműködőkészség, innovációs képességek, pozitív személyiségtulajdonságok) gyakorlati alkalmazás területén történő megvalósítása (pl. pályatükrök, alkalmassági vizsgálatok stb. formájában) jól szolgálná ezt a törekvést.

A hármas követelményrendszer gyakorlati alkalmazásának *másik problémája* a követelmények munkaterületenként és beosztásonként differenciált alkalmazásában rejlik. Nyilvánvaló, hogy másképpen kell érvényesítenünk az egyes követelményeket – hogy a korábbi példánknál maradjunk – egy egységparancsnok hadtáphelyettesnél, mint egy akadémiai főtanárnál, vagy egy miniszteriumi vezetőnél. A követelmények differenciált, más hangsúlyú alkalmazása azonban nem jelentheti az egyes követelmények valamiféle „lazább” érvényesítését, vagy az egyik követelmény részleges hiányának másikkal való elfedését. Nem kell különösebben indokolni, hogy egy politikailag is jól képzett – munkájában is politikus PK HTPH más szerepet tölt be egy egység vezetésében (ami természetesen a szakmai feladatok végrehajtásában, a hadtáp szolgálat tekintélyében is meg nyilvánul), mint egy politikailag inaktív és csak szakmailag felkészült vezető. Vagy naivitás lenne abban hinni, hogy a politikai elkötelezettség és a tiszteletre méltó közéleti aktivitás elhomályosítja valakinek a szakmai és vezetési (emberi) fogyatékoságait. A követelmények valamelyikének előtérbe állítása tehát nem jelentheti a többiről való lemondást, hanem *valamennyit egységben, az adott pozíciónak alárendelve, rugalmasan és ésszerűen kell alkalmazni.*

A hármas követelmény realizálásának *további gondját* a követelményrendszeren belüli állandó mozgás, változás jelenti. Evidens, hogy mások voltak a követelmények és elvárások (természetesen az alapkövetelményeken belül) 10–15 évvel ezelőtt egy hadtápisztellel, egy hadtápvezetővel szemben, mint napjainkban. Ezért szükséges, hogy az *egyes követelmények konkrét megfogalmazásánál figyelembe kell venni az adott időszak valós igényeit, realitásait.* Napjainkban – mint

⁵ Bár itt megjegyezzük, hogy vezetéselméletet még az akadémia sem oktatnak, és a vezetők a szükséges ismereteket csak egyéni önképzés (vezetés-tudományi irodalom tanulmányozása) útján, valamint egyéni (másoktól eltanult, vagy saját munka során szerzett) tapasztalatok megszerzése révén szerezhetik meg. A helyzet anakronisztikus voltát a Honvédelem folyóiratban lezajlott vezetés-vitában többen kifogásolták. Lásd például: Dr. Lapos Mihály vörge. I. m. Dr. Nagy Sándor alez.: Gondolatok a vezetés továbbfejlesztéséről, Honvédelem, 1983. 4. sz.

⁶ I. m. (Honvédelem) 46. old.

⁷ I. m. II. rész. 9–10. old.

ahogyan ezt a szerző is kifejtette⁸ – változó korunk olyan követelményeket támaszt a vezetőkkel és szakemberekkel szemben, mint az új iránti fogékonyság, a kezdeményezőkézség, az önállósággal párosuló felelősség; a végrehajtás megszervezésének, az új körülményekhez való alkalmazkodásnak a képessége; az erkölcsi követelmények megnövekedett szerepe; a rend és fegyelem megkövetelése.

A káderek kiválasztásáról

A szerző a kádermunkával foglalkozó gondolatainak középpontjába a vezetői kiválasztást helyezte. Hangsúlyozta, hogy a különböző szintű vezetők kiválasztása során a jelölteket sokoldalúan, a várható beosztás betöltésével kapcsolatos konkrét követelmények tükrében kell megvizsgálni. Ezen belül is két aspektusnak tulajdonított kiemelkedő szerepet:⁹

1. Vizsgálni kell, hogy a jelölt a korábbi munkája során milyen eredményt ért el.

2. Számba kell venni továbbá, hogy milyen tartalékokkal, milyen garanciákkal rendelkezik a jelölt a tekintetben, hogy a magasabb szintű követelményeknek megfelel.

Egyetértve e szempontokkal, magam részéről a vezetői alkalmasság fontos elemének tartom még a személy motíváltságát is, azt, hogy akarjon vezetővé válni, hogy ambíciója, értékrendje találkozzék a vezetői hivatás kínálta realitásokkal. Nem kétséges, hogy az olyan személyek, akiket csak „kineveznek” valamilyen vezetői beosztásba, de szívvel-lélekkel nem vállalják a beosztásnak minden szépségét és nehézségét, előnyt és hátrányát, nem tudnak teljes értékű munkát végezni.

A vezetői rátermettség vizsgálatakor – mint ahogyan a szerző is hangsúlyozta – feltétlenül értékelni kell a jövőbeni PK HTPH, szolgálatiág-főnök, hadtápparancsnok személyiségét, jellembeli tulajdonságait is.

Közismert, hogy nagyon sok függ a vezető egyéniségétől, emberi tulajdonságaitól, műveltségétől. Fontos, hogy tudjon emberekkel foglalkozni, legyen képes munkatársait maga köré felsorakoztatni, tevékenységüket összefogni, irányítani, ellenőrizni. Ezért felül kell vizsgálni, hogy a jövőbeni vezető személyiségében van-e garancia arra, hogy munkastílusában érvényt szerezzen a demokratizmusnak, hogy képes-e „kibírni”, „elviselni” a vezetői pozícióval járó rangot, sikert. Emiatt maximálisan egyet lehet érteni az olyan véleménnyel és gyakorlatlal, amely csak „a pozitív személyiség jegyekkel rendelkező személyek kiválasztására, bátor előrevitelére”¹⁰ törekszik.

A vezetői rátermettség vizsgálatánál tebát a politikai és szakmai alkalmasságot, valamint a tehetőséget (vagyis a személyiségben rejlő potenciális lehetőséget) – véleményem szerint – együtt kell vizsgálni és megítélni a motívációs tényezőkkel, valamint a személyiség jegyekkel. Csak így van lehetőségünk a perspektivikus káderutánpótlás kiválasztásánál vagy fiatal kezdő vezetők beállításánál a megfelelés, beválás valószínűségének növelésére. Csak így tudunk politikailag, szakmai-

⁸ I. m. (Honvédelem) 46. old.

⁹ I. m. I. rész. 5. old., II. rész. 9. old.

¹⁰ Dr. Berki Mihály vörge.: A parancsnoki és törzsmunka kultúráltságáról. Honvédelem, 1980. 3. szám. 51. old.

lag képzett, vezetésképes alkalmas „derűs, optimista és vidám”¹¹ vezetőket kiválasztani.

S ezen a területen – véleményem szerint – van még javítanivaló. A gyakorlat ma még az, hogy a fiatalok esetében a vezetői alkalmasságot alig vizsgáljuk, a kiválasztás többnyire mechanikusan történik, vagy egy-egy felsőfokú tanintézmény, vagy tanfolyam elvégzésével eleve adótnak tekintett. Sokkal alaposabb és jobban mérlegre kell tenni a jövőendő vezetőket akkor, amikor döntünk arról, hogy kit hová és milyen beosztásba helyezünk.

A szubjektívizmus veszélyeiről

A káderneműkától – mint ezt a bevezetőben hangsúlyoztuk – nem lehet elszakítani a szubjektívizmust. A hármas követelményrendszer gyakorlatba való alkalmazása, a vezetői kiválasztás és felkészítés, a káderek minősítése, értékelése – mind magán viseli az előjáró szerv, vezetés, vezető szubjektív tevékenységét. Fő törekvésünknek tehát nem arra kell irányulnia, hogy teljesen megszüntessük a káderneműkában meglévő szubjektívizmust, hanem arra, hogy *a káros, a természetes mértéket túllépő, a népbadsereg és a szolgálat érdekeivel ellentétes szubjektívizmust kűszöböljük ki*. Mert nem kétséges, hogy helyenként találkozni még ilyen jelenségekkel is. „Létezik még szubjektívizmus a munka megítélésében...”¹²

Hangsúlyozni kell, hogy a szubjektív megítélés korántsem jelent minden esetben negatív ítéletet, sőt gyakran a túlértékelés köntöskében is jelentkezhet. *A szubjektívizmus lényege ugyanis nem az, hogy ártó szándék áll mögötte, hanem, hogy a társadalmi értékrendet valaki önkényesen, saját egyéni értékrendjével helyettesíti és ennek alapján alkot ítéletet személyekről, dolgokról, eseményekről.*

A szubjektívizmus kikűszöbölése a minősítésekben, és általában a káderneműkában, igen fontos feladat.

További fejlődés csak akkor várható, ha tovább erősítjük a demokratizmust, ha olyan viszonyokat teremtünk, ahol a nyíltság és a bizalom légköre uralkodik, ahol biztosíthatjuk a káderek kérdéseinek elvszerű, tárgyilagos eldöntését. Gondolom, nem véletlen, hogy a vitaindító is e kérdésekre írásaiban többször is visszatért.¹³ A káderek megítélésénél, mozgatásánál minél szélesebb környezetben kell tájékozódni. Be kell vonni a munkába a pártpolitikai szervek képviselőit, meg kell kérdezni a parancsnokokat, ki kell kérni a munkatársak véleményét. Az alárendelteknek pedig rendszeresen ellenőrizni szükséges a minősítési munkát és megfelelő ráhatással biztosítani kell a minősítési munka szabályszerűségét.

„Kezdeményező együttműködést” – a káderneműkában érintett szervekkel is

A vezérőrnagy elvtárs az együttműködéssel kapcsolatban egy új, az ún. „kezdeményező együttműködést” fogalmát vezette be. Ez alatt azt érti, hogy a vezetőnek a feladat eredményes teljesítése érdekében együttműködést célszerű kezde-

¹¹ I. m. 10. old.

¹² Oláh István ezds.: A katonai vezetés javításának, tökéletesítésének útjai. Honvédelem, 1982. 8. szám. 10. old.

¹³ I. m. 45–46. old., 5–6. old., 3–10. old.

ményezni mindazon vezetők irányába, akik neki nincsenek alárendelve, de a cél elérése szempontjából nélkülözhetetlen szövetségeseik, s akik közreműködése nélkül a meghatározott feladatok eredményes teljesítése elképzelhetetlen.¹⁴

Úgy gondolom, hogy az ilyen jellegű kezdeményező együttműködésnek a kádermunka végzésében is jelentős szerepe lehet. Célszerű, ha a hadtápvezető a legfontosabb káderpolitikai kérdésekben megfelelő együttműködést alakít ki a párt- és politikai szervekkel, megfelelő parancsnokokkal és a személyügyi szervekkel.

Az együttműködés alapját a kölcsönös tájékoztatásban, a fő célokban való közös gondolkodásban, illetve a célok és feladatok megoldásához vezető út és gyakorlat – sokszor nem is könnyű – kialakításában és végigjárásában lehetne megjelölni. Meggyőződésem, hogy az ilyen jellegű kezdeményező együttműködés (és azt a gyakorlat is igazolja) jótékony hatással lehet a kádermunka tervszerűsége, tudatosságára és következetességére.

Az együttműködésnek, munkakapcsolatoknak már a tervezés időszakában ki kell alakulnia. Ezt a gyakorlatban úgy lehet realizálni, hogy a célok és feladatok programozásánál, főleg a káderfejlesztési tervek (pl. az ötéves káderfejlesztési terv, vagy az éves káderátcsoportosítási terv) készítésekor az illetékes vezetőnek kérni kell az illetékes szervek véleményét, közreműködését és részvételt. Ez annál is inkább fontos, mert a kádermunka tervezése – lévén emberekről, vezetőkről és beosztottakról szó – bonyolult, összetett folyamat. Az ilyen jellegű tervezői munkánál nem lehet állandó számítási normatívákra, egzakt mutatókra támaszkodni, meg kell ragadni minden lehetőséget arra, hogy a természetes emberismeretre alapozott spontaneitást felváltsa a döntések megalapozottabb, sokoldalúbb előkészítése.

És ebben a munkában – a szolgálati és szakmai eljárások mellett – nagy segítséget nyújthatnak az érintett parancsnokok, párt- és politikai szervek, valamint a személyügyi szervek is, amelyek kialakult információbázissal és megfelelő tapasztalattal rendelkeznek ezen a területen.

Az együttműködés további fontos területe a döntés-előkészítés kapcsán valósul meg. A kádermunka végzésének sok mozzanata döntés-előkészítő jellegű. Ebben a munkában az együttműködésben érintett szervek már kialakult munkarendre, nyilvántartási rendszerre támaszkodnak. Szinte mulasztás lenne a vezető részéről ezeket a lehetőségeket fel nem használni. Amennyiben él ezzel a lehetőséggel, nem, vagy csak esetleg fordulhatnak elő hibák a kádermunka végzésében. Ahhoz azonban, hogy az érintett szervek minél teljesebb és konkrétabb információkkal rendelkezzenek, minél optimálisabb döntési változatokat tudjanak javasolni az adott vezetőnek, még jobban meg kell ismerniük a hadtápszolgálatot, azon belül az adott szakterület munkáját, eredményeit, körülményeit, valamint a szakterületen dolgozó személyeket. Ezért az érintett szerveket, személyeket célszerű tájékoztatni egyes vezetők és szakterületek helyzetéről, munkájuk értékeléséről.

Az együttműködésnek igen fontos területe az ún. végrehajtási időszakban valósul meg. Ebben a stádiumban realizálódik az elképzelés, a terv, ekkor kell elvégezni a szükséges „papírmunkát”, (parancsok elkészítését, szolgálati jellemzé-

¹⁴ I. m. I. rész. 9–10. old.

seket, stb.). Ezen feladatok végrehajtása, főleg amikor a káderügy megoldására rövid idő áll rendelkezésre, igen szoros munkakapcsolatot követel meg az adott vezető és a személyügyi munkát végző személyek között.

A fiatalok neveléséről és tanításáról

A szerző nagy figyelmet fordított tanulmányában a fiatal káderállomány kiképzésére és nevelésére. „... úgy kell nevelni fiatal tisztjeinket, tiszthelyetteseinket, hogy tudják és értsék: mindenfajta vezető elsőrendű kötelessége, hogy az eredményes munka feltételeit megteremtse.”¹⁵

A fiatalok képzése, felkészítése és nevelése – azt hiszem – a jelen időszak egyik legfontosabb feladata. Ma kell megalapozni a jövőt, s ebben nagy felelőssége van az idősebb vezetőgenerációnak.

A fiatalok tanításával kapcsolatban (elsősorban a fiatal generáció szempontjából, hiszen magam is idesorolom) három kérdést tartok nagyon fontosnak: ki, mit és hogyan tanítson.

A „ki” kérdésre a válasz – azt hiszem – magától értetődő: az idősebb generáció, az a generáció, amely az elmúlt évtizedekben hihetetlen akarással és aldozatkészséggel a semmiből teremtette meg napjaink korszerű és dinamikusan fejlődő hadtápját. Ennek a generációnak van tudása, tapasztalata és erkölcsi alapja e nemes feladatok megvalósítására. Az idősebb generáció e minőségének hangsúlyozása nagyon fontos, hiszen amikor a fiatalok neveléséről, felkészüléséről beszélünk, nem szabad szem előtt tévesztenünk, hogy az emberi értékeket nem lehet ranítani.

Csak pozitív példakkal, azok ösztönös követésével fejlődik helyes irányba a fiatal generáció szemlélete és felkészültsége. Ezért a vezetők, idősebb munkatársak, elvtársak ne csak politikailag, szakmailag segítsék a fiatalok (utódok, kolégák, beosztottak stb.) fejlődését, hanem törekedjenek olyan emberi kapcsolat kialakítására is, amelyben szinte észrevétlenül, úgymond ösztönösen átadják felhalmozott vezetési tapasztalataikat, szakmai szeretetüket, emberismeretüket.

Különösen fontos ez a pályakezdő fiataloknál, ahol a nevelésnek a beilleszkedés elősegítésére, a katonai hivatás megszerettetésére kell irányulnia. Ez nagyon fontos feladat, hiszen sokszor ettől az időszaktól függ az, hogy a fiatal a későbbiek folyamán milyen katonává és szakemberré válik: kiegyensúlyozott, elégedett ember lesz-e belőle, vagy pedig hitét, „világmegváltó” szándékát elveszítő, kiábrándult személlyé válik. Ekkor érvényes csak igazán a szerző által megfogalmazott „ahogy képzél – úgy veszed hasznát” – elv.

A „mit” kérdésre a választ megtalálni már nem olyan könnyű feladat. Hiszen az adott konkrét ismeret elavul, a módszert korszerűbb módszer váltja fel, az egyes feladatok, helyzetek és körülmények változnak, s talán sohasem ismétlődnek meg. Ezért én inkább *a szemléletre, a hitre, az erkölcsi tényezők kialakítására* helyezném a figyelmet, természetesen a konkrét ismeretekon, tapasztalárokon, feladatokon keresztül.

A közelmúltban a folyóirat hasábjain Bakodi Zoltán alez. elvtárs – a vezetés emberi tényezőiről való meditatálás során – számomra rendkívül szimpatikusan írt az idősebb generáció által megtett történelmi útról.¹⁶ A szerző írásában

¹⁵ I. m. II. rész. 8. old.

¹⁶ Bakodi Zoltán alez.: Gondolatok a csapathadtáp-vezetés eredményességét biztosító tényezőkről. Hadtápbiztosítás, 1982. 3. sz.

kiemelte, hogy az idősebb generáció azért tudott feladataival sikeresen megbírkózni, mert:

a) képes volt minden tudását, képességét, erkölcsi erejét mozgósítani a feladatok végrehajtására;

b) a jövőt látta és mindent feláldozva dolgozott annak megvalósításáért („éltek és haltak azért, amit csináltak”);

c) meg tudta teremteni (kockázatok árán is) a feladatok megvalósításának összes feltételét.

Úgy gondolom, ezeket a képességeket, ezt a lelki erőt és hitet kell elsajátítani a mai, felnövekvő fiatal generációval.

A „hogyan” kérdésre szintén nem könnyű a válasz, mert ahány feladat, ahány körülmény, annyiféle megoldás lehetséges. Nehéz javasolni biztos „recepteket”, üdvözítő eljárásokat, a sikerhez biztosan elvezető módszereket. Úgy vélem, azonban, nem tévedünk akkor, ha a nevelés legfőbb eszközének a munkát, az újabb és újabb feladatokat tartjuk, amelyekben a fiatalok – természetesen az idősebb vezetők, munkatársak segítése, támogatása mellett – próbára tehetik képességeiket, tehetségüket. Az ilyen szemlélet és gyakorlat nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy a fiatal káderek fejlődése töretlen legyen, hogy – határozott és igényes követelménytámasztás mellett – mielőbb teljes értékű, kellő tapasztalattal rendelkező szakmai vezetőkké váljanak. Én saját tapasztalataimból is tudom, hogy mit jelentett személyes fejlődésem szempontjából, amikor negyedéves főiskolás koromban, csapatgyakorlaton, közvetlenül a HOPK HTPH-től nézhettem el szakmai fogásokat és módszereket, vagy amikor hadosztály hadtáptörzsfőnök koromban a HDSPK HTPH-től névreszóló különfeladatokat kaptam.

Bizton állíthatjuk tehát, hogy a fiatal káderek nevelésének legjobb módszere a jövőben is *az értelmes, konkrét felelősséggel járó feladat lesz, amelynek során kibontakozhatnak az egyén képességei.*

Az élet megerősíti az előljárók azon követelményét, hogy a kádermunka tartson lépést a fejlődéssel, és tartalmában, módszereiben, valamint szabályszerű végrehajtásában is jobban igazodjék az előttünk álló feladatokhoz. Tennivalóink – mint ahogyan ez a vitaindító cikkből kiderült, s ahogy ezt mi is szeretnénk volna érzékeltetni – sokrétűek és egymással szoros összefüggésben állnak. Megoldásuk csak úgy képzelhető el, ha mindannyian azok tervszerűbb, céltudatosabb és folyamatosabb megvalósítására törekszünk.

A hadsereg második lépcsője üzemanyag feltöltésének hátországi problémái

József Vince alezredes

Háborúban a győzelem kivívásának elengedhetetlen feltétele, hogy az ellenséget megsemmisítsük, létfontosságú körleteit elfoglaljuk. Ahhoz, hogy ezt elérhessük, csapatainknak el kell hagyni béke diszlokációit és a harc megvívásához szükséges csoportosítást, harcrendet kell felvenniük. Ez a manőver a potenciális ellenségtől való távolság függvényében, rövidebb-hosszabb menet végrehajtásával jár.

A Magyar Néphadsereg seregstestjei, magasabbegységei, diszlokációjának és a várható ellenség elhelyezkedésének ismeretében megállapítjuk, hogy azok a magasabbegységek, amelyekkel a HDS első lépcsőjében számolhatunk, kis távolságú menet megtétele után, rövid időn belül képesek háborús csoportosításukat felvenni. E menet üzemanyag biztosítása saját béke készletből megoldható, ez sem a csapatnak, sem pedig a hátországnak problémát nem jelent.

Nem ilyen egyszerű a kérdés a második lépcső átcsoportosításánál. Erre 1–3 hadosztály jöhet számításba.

Az MN Harcszabályzata 143. pontja alapján vizsgálva a hadosztályok elhelyezkedését azt állapíthatjuk meg, hogy a napi 200–250 km-es menetteljesítéssel két hadosztály összpontosítási, vagy várakozási körletét 10–12 órán belül képes elérni. Az érvényben levő HKSZ utasításoknak megfelelő mozgó és kiegészítő készleteik bőségesen fedezik a menethez szükséges üzemanyag mennyiséget. Az ÖPK-ba (VÁK-ba) való beérkezés után a Dunántúlon letárolt üza. készletek és a HDS töltő eszközei (tábori töltősorok) biztosítják az előrevonás alatti felhasznált üzemanyag pótlását és a készletek gyors kiegészítését.

E két hadosztály előrevonása a hátországi csapatoknál csak forgalomszabályozási, esetleg a Dunán való átszállítási problémaként jelentkezik, de semmiképpen nem jelent üzemanyag feltöltési gondot. Ezért a téma tárgyalásakor ez a két hadosztállyal nem kívánok részletesebben foglalkozni.

Egy hadosztály diszlokációja viszont már olyan, hogy annak előrevonásának üzemanyag biztosítása komoly gondot jelenthet mind az előljáró seregstest, mind a Hátországvédelmi Parancsnokság üza. szolgálatainak, illetve a végrehajtásban érintett alárendeltjeinek. Mivel a probléma adott, a megoldás viszont nincs egyértelműen szabályozva (a kialakult gyakorlat az, hogy a Központ Hadtáp határozza meg a feltöltés rendjét), továbbá a megoldás a jelenlegi feltételek mellett meglehetősen bonyolult, ezért ezzel részletesebben kell, hogy foglalkozzam. Keresve azt az optimális megoldást, amely elősegítheti a hadosztály menet közbeni gyors feltöltését.

Először is azt kell megvizsgáljunk, hogy az előrevonás során a menet melyik változatát alkalmazzák, mekkora az a távolság, amit a hadosztálynak a béke diszlokációból az ÖPK-ig (VÁK-ig) meg kell tenni, mennyi idő szükséges hozzá, mi a várható üza. fogyasztás, mi az a mennyiség, amit pótolni kell, mivel, – továbbá az idő függvényében – hogyan oldható ez meg?

A menet legcélszerűbb változatának az látszik, hogy a kerekes járműveket „lábón”, a lánctalpas és nehéz technikát pedig vasúton vonják előre, vagyis az előrevonást kombinált menettel oldják meg. E változat sok előnye közül csak a szűk szakmai szempontból leglényegesebbet emelném ki, vagyis azt, hogy e megoldásnál fogy a legkevesebb üzemanyag, mert kevesebb technikai eszközt kell feltölteni és lényegesen rövidebb idő alatt hajtható végre a feladat. E megoldással a gázolaj felhasználás mintegy felére csökkenhet. Sürgős esetben, amikor a vasúti szállítás nem jöhet számításba, marad a nehéz technika tráileren való szállítása, vagy a lánctalpon végrehajtott menet. Mindkét esetben 100–150%-al növekszik a gázolaj fogyasztás, illetve a feltöltendő anyag mennyiség, amely nem elhanyagolható az üzemanyag utántöltés szempontjából.

Az előrevonás távolságát vizsgálva kiderül, hogy ez 400–500 km, amely megtételéhez két nap felrétlenül szükséges. A rövid és hosszú pihenők mellett egy nappalozást (éjjelezést) feltétlen be kell ütemezni. Ezt követeli meg a szemlélyi állomány erejének megóvása, a gépjárművek állapotának ellenőrzése, technikai kiszolgálás és meghibásodások kijavítása.

Ahhoz, hogy a menet folytatható legyen a leürült gépjárműveket, üza. szállító eszközöket fel kell tölteni.

A helyzet jobb megértése érdekében elvégzett számvetések alapján – egy változatként – az alábbi következtetésre juthatunk:

Az út felénél – mintegy 200–250 km megtétele után – célszerű nappalozási (éjjelezési) körletet kijelölni. Ezt indokolja egyebek között az a tény is, hogy a Dunát mint nagy folyó akadályt – az út második felének megkezdésekor – stacioner vagy szükség átkelő eszközökön le kell küzdeni. Tehát a sorokat rendezni kell. A készleteket ki kell egészíteni, az állományt meg kell pihentetni.

Kombinált menet esetén a nappalozási (éjjelezési) körletig a kerekes járművek mintegy 0,6–0,75 ja hajtóanyagot fogyaszthatnak, mely 80–100 t benzint és 150–180 t gázolajat jelent.

Teljes „lábón” történő menetkor ehhez hozzájön még a lánctalpas technika (hk.) fogyasztása, mely 0,9–1,14 ja, amely gázolajban 210–270 t-ár jelent.

Összességében tekintve kombinált menet esetén 230–280 t hajtóanyag és 76–95 db 3 t-ás üza. töltő gk. szükséges. Teljes „lábón” történő menet esetén ez 440–550 t hajtóanyag és 148–186 db 3 t-ás töltő gk. Ez nem csekély mennyiség, és ha jól megnézzük egy fordulóval a ho. rendszeresített üza. szállító eszközeivel el sem szállítható. Pedig az MN Harcászati Szabályzata (e., ho.) 155. pontjában foglaltak szerint: a mozgókészleteket a menet alatt is ki kell egészíteni. Ezt gépkocsi szállítással – ha szükséges légi szállítással – oldjuk meg, általában a hosszú pihenő és nappalozás (éjjelezés) körleteiben... Ha a menetet a saját csapatok mögöttes területcín hajtjuk végre, akkor célszerű az üzemanyagot már előre szállítani a hosszú pihenő és nappalozási (éjjelezési) körletekbe”.

A Harcászati Szabályzat meghatározza tehát az üza. feltöltés helyét és módját, azonban a végrehajtás technikai-technológiai megoldására nem ad és nem is adhat választ.

Jelen esetben a központhadtáp feladata, illetve a mi problémánk. Az előbbiekben már kitűnt, hogy az előremozgó ho.-nak nincs ennyi üza. szállító eszköze, de üzemanyaga sem, mivel a rendszeresített üza. szállító eszközei az elrendelt készletszinttel van arányban. Ez a készlet pedig mint a korábbiakból is kitűnt – a nappalozási (éjjelezési) körletig meglehetősen lefogyott. Annak érdekében tehát, hogy a ho. készleteit feltölthessük, külső segítségre van szükség.

Felvetődik a kérdés, ki adja ezt a segítséget, ki képes erre? Van az előjáró HDS. Eszköze is van, anyaga is van. Csak az a gond, hogy:

- ezek valószínűsíthetően a Dunántúlon vannak, illetve
- ezeket a készleteket és eszközöket a ho. feltöltéséhez az ÖPK-ban (VAK-ban) kell előkészíteni, azokkal tehát nem lehet számolni. Meg kell ezért vizsgálni, hogy mi van még ezen a területen, amely a feladat megoldásában részt vehetne?

Itt néhány hátországvédelmi szakcsapat és területvédelmi egység található, amely nagy többségének azonban a saját üzemanyag ellátása is gond, nemhogy ilyen nagy volumenű feladat megoldásában részt vehetne.

A szakcsapatok közül csupán a dunai Ideiglenes Átrakó Körlet (IÁK) jöhet számításba. Ez a szervezet az, amelyiknek az állományába egy 800 tonnás üzemanyagszállító zászlóalj és mintegy 1600 m³-es tranzit tároló kapacitás tartozik. Szivattyú eszközökkel és 4 klt. tábori csővezetékekkel is rendelkezik. Azonban most jön a „de”. Ez a szervezet csak a legmagasabb harcüksültségi fokozatban kezdi meg a mozgósítás végrehajtását és lévén hosszú készenléti szervezet, teljes harcüksültséget minimum 3 nappal későbbben éri el, mint ahogy a feltöltésben részt kellene vennie. Ez volna a kisebb probléma, mert ez egy szervezési intézkedéssel megoldható, vagyis rejtett mozgósítással egy nappal előbb kellene bemozgósítani az IÁK-ot, mint a második lépcsős hadosztályt.

Ezek után vizsgáljuk meg mire képes az IÁK? Szállító és tároló kapacitására már a fentiekben említést tettem. Szivattyú eszközeinek összteljesítménye 340 m³/óra. Ezek mind alkalmassá tennék, hogy a szükséges anyagot valamelyik központ üza. raktárban felvételezzék és a helyszínre szállítsák. Az IÁK azonban sem tartály, sem pedig gépkocsi töltősorral nem rendelkezik. A ho. feltöltése érdekében ezért alapvetően csak szállítókapacitásával számolhatunk.

Szállító zászlóalja alkalmas arra, hogy a nappalozási (éjjelezési) körletig elfogyasztott hajtóanyag mennyiségét a Központ Üzemanyag Raktárban felvegye a körletbe kiszállítsa és anyagátadó pontokat telepítve a hajtóanyagot a ho. üza. szállító eszközeibe áttöltse. Ez saját eszközeivel mintegy 4 órát venne igénybe. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azonban, hogy a második lépcsős ho., ha nem is olyan jól van ellátva üza. töltő gépkocsikkal, mint az első lépcsős hadosztályok, azért bizonyos számú töltőgépkocsival rendelkezik. Ezeket szivattyú állomásként telepítve az anyagátadás ideje véleményem szerint 2 órára csökkenthető.

Tehát egyenlőre ez az a segítség, amelyet a hátország csapatai a HDS második lépcsőjének feltöltésében nyújtani tud. Ez nem túl sok, de ha jól meggondoljuk nem is kevés. Ugyanis a ho. üza. szállító eszközeit tehermentesítjük egy 200–220 km menet végrehajtása alól. A hajtóanyag a körletben várja őket. A körletben tartózkodás ideje alatt a teljes feltöltés megoldható. Kíméljük a személyi állományt, és végül az üza. szállító eszközöknek nem kell elmaradni a ho. menetoszlopától, hanem vele együtt folytathatják a menetet.

Megítélésem szerint szükséges lenne az IÁK-ok állománytábláját tartály gk. töltősor készletekkel kiegészíteni, az átfejtési idő lerövidítése érdekében.

Jól tudom, hogy egy állománytábla módosításnak költség, gyártási, beszerzési kihatásai is vannak, de úgy vélem megéérné, mert nem mindegy, hogy az oly fontos üzemanyagot a harcoló csapatokhoz, a jelenleginél gyorsabban juttathasuk el a rendeltetési helyére.

Nem utolsó szempont az sem, hogy ez esetben az IÁK a második lépcső feltöltésében nemcsak anyagátadó pontot tudna létesíteni, hanem töltő állomások telepítésével aktívan részt tudna venni a gép- és harcjárművek feltöltésében. Mellyel nagymértékben tehermentesítené mind az egyébként is másiránvó feladatokkal lekötött HDS-t, mind a menettel elfoglalt második lépcsőt.

Az Osztrák haderő harctevékenysége anyagi, egészségügyi biztosításáról a kulcsfontosságú övezetekben

Skrabán László alezredes

A kulcsfontosságú övezet védelmére kijelölt erők anyagi ellátását már békében megtervezik és előkészítik. Az itt alkalmazott csapatok alapjavadalmazásukat magukkal viszik. Így – az egészségügyi ellátást kivéve – abban a helyzetben vannak, hogy több napig utánpótlás nélkül képesek harcolni. A kulcsfontosságú övezetben folyó védelmi harcot a magas lőszer- és műszaki záróanyag-fogyasztás jellemzi. Ezért ezek ellátására különös gondot fordítanak.

Az alapjavadalmazáson túli anyagellátást, – véleményünk szerint – várható ellenséges légifölőny clóreláthatólag erősen befolyásolja. Ez további anyagi készletek felhalmozását és tárolását teszi szükségessé, elsősorban a kulcsfontosságú körletek ellátópontjain és az ellenlökő erők gyülekezési körleteiben. Kivételes esetben ilyen célokra a kulcsfontosságú övezeten kívül levő, de ahhoz közel fekvő területeket veszik igénybe. Az ellátópontok kijelölésénél figyelembe veszik, hogy azok az ellátandó csapatoktól a lehető legkisebb szállítási távolságokra legyenek. A mozgékony kötelékek részére biztosítják az anyagellátási lehetőséget az ellátó bázistól a kulcsfontosságú övezetekbe, illetve a döntő fontosságú körletekbe. Minden lehetőséget – különösen a harci szüneteket – felhasználnak az anyagi készletek feltöltésére.

Az anyag ellátás megszervezéséért a kulcsfontosságú övezetek, részövezetek, döntőfontosságú körletek, gyülekezési és alkalmazási körletek parancsnokait teszik felelőssé.

Az anyagi ellátószolgálat feladatainak tervezése már békében elkezdődik. Ennek során elvégzik a feladatból, az alkalmazás várható időtartamából, a bevetendő erők állományából és fegyverzetéből, a terep adottságaiból és a tervezett harceljárásból kiindulva a kulcsfontosságú övezet anyagi ellátásának tervezését; az anyagi készletek szükséges mennyiségének megállapítását; a raktár és ellátópontok meghatározását; a tárolóhelyek folyamatos ellenőrzését; a polgári hatóságokkal való együttműködést.

A veszélyeztetettségi időszakban folytatják a tárolási helyek álcázásának ellenőrzését; a kulcsfontosságú övezetekben levő tárolási helyek helyzetéről és megközelítési lehetőségeiről a parancsnokok tájékoztatását; intézik a készletek feltöltését; a biztonsági rendszabályok összehangolását.

A részövezet-parancsnokoktól az ellátó bázishoz rádiótávíró összeköttetést biztosítanak. A részövezet, a döntő fontosságú körlet és az ellenlökő erők parancsnokságai közötti összeköttetés a helyi viszonyokhoz igazodik.

Az összes anyagellátási előkészületeket – beleértve az anyagkarbantartást – már békében is az illetékes területi parancsnokság a kulcsfontosságú övezet parancsnokságával való szoros együttműködésben végrehajtják. Az anyagellátás során, az átfogó honvédelem szellemében, figyelembe veszik a polgári hatóságokkal, a polgári infrastruktúra igénybevételével történő együttműködést.

Anyagkarbantartás: mivel felszerelési anyagok, fegyverek, gépjárművek és híradó eszközök terén pótlásra nem számíthatnak, a készletek állagának fenntartására és javítására különös figyelmet fordítanak. A harckocsik és más gépesített harceszközök karbantartásánál ügyelnek arra, hogy fegyverzetük harcképességét állandóan fenntartsák.

A kulcsfontosságú övezet védőerőinek egészségügyi ellátását az egységen belül végzik. A döntő fontosságú körletben megfelelő egészségügyi személyzettel biztosítják az első orvosi ellátást és a közbeeső egészségügyi kezelést. Ehhez már békében védett sebesültellátó létesítményeket építenek. A sebesültek továbbszállítását innen végzik az első sebészeti-szakorvosi kezelésre a kulcsfontosságú övezetbe, vagy részövezet tábori kórházába, vagy közvetlenül a bázisra, illetve a kulcsfontosságú övezeten kívüli területre. Az egészségügyi ellátás előfeltételének azt tartják, hogy a döntő fontosságú körletekben alkalmazott csapatok kellő sebesültszállító eszközzel rendelkezzenek ahhoz, hogy az elszállítandó sebesülteket szükség szerint a végső egészségügyi ellátást végző szervekhez kapcsolódó létesítményhez szállíthassák.

Ellenlökő erők első egészségügyi ellátása (az egészségügyi tiszthelyettes útján) a csapatnál történik. Az első orvosi kezelés az ellenlökő erőknél, a döntő fontosságú körletben, vagy a helyi területi szervezeten egészségügyi intézményben történik. Ha az első orvosi kezelést kapja meg a sebesült az ellenlökő erők egészségügyi szerveinél, akkor szükséges esetben közvetlenül az egészségügyi ellátószolgálat intézményéhez szállítják hátra a sebesültet.

Vadászharc erők első egészségügyi ellátását a részalagságnál végzik, míg az első orvosi kezelést az egységénél (alagságnál). Az első szakorvosi (sebészeti) kezelést és a további egészségügyi ellátást a kulcsfontosságú övezetben végzik. Az ezekhez történő szállítás azokkal az egészségügyi szállítóeszközökkel történik, amelyekkel a vadászharc erők szervezetszerűen rendelkeznek.

A harctevékenységhöz szükséges anyagi eszközökkel történő ellátást békében az illetékes tartományi katonai parancsnokság a kulcsfontosságú övezet parancsnokával együttműködve készíti elő. A harc közbeni gazdasági javakkal történő ellátást a kulcsfontosságú övezetben az ellátószektor biztosítja.

A harcoló csapat mozgósítási élelmezési készlettel rendelkezik, valamint a csapatkonyha raktárának szokásos élelmiszereivel.

E néhány gondolattal felkívánom hívni a T. olvasók figyelmét a „KFÖ”, „DFK” és „MK”-ban folyó Osztrák haderő várható harctevékenysége anyagi ellátásának főbb sajátosságaira.

HARCKÉSZÜLTÉG ÉS HADTÁPKIKÉPZÉS

A bemutató jellegű hadtáp-foglalkozások és gyakorlatok előkészítéséről

Csabai György őrnagy

Az elmúlt esztendőekben a Hadtápfőnökség, a seregtestek, az összefegyvernemi és a honi légvédelmi hadosztályok által szervezett és levezetett bemutató hadtáp foglalkozások és gyakorlatok (továbbiakban: bemutatók) témái szinte a szolgálatunk valamennyi területét átfogták. Ezeknek a bemutatóknak eredményeként – az elméletet mintegy kiegészítve – kerültek meghatározásra: a HKSZ és „M” feladatok hadtápbiztosítása, a korszerűsített hadtápkiképzés, a harc alatti anyagi és egészségügyi biztosítás, a komplex feltöltés, a hadtápvezetés, a hadászati készletek szételepítése, a hadművelleti és hadászati hadtáptagozatba tartozó hadtáp csapatok alkalmazásának megtervezése, vezetése, a laktanya hadtáp működése, a szolgálati rend és fegyelem fenntartása a központhadtáp szerveinél, és más szakfeladatok végrehajtásának szempontjai valamennyi hadtáptagozatra vonatkozóan, így a csapat, a hadsereg és a központhadtápra is.

A végrehajtott bemutatók tapasztalatainak feldolgozása már valamennyi hadtáptagozatban megtörtént. A bevált és maguknak „utat tört” elvek, módszerek és eljárások ma már alkalmazásra kerülnek; szinte hétköznapiaknak számítanak.

Készülve a következő ötéves terv azon feladataira, melyek már most kirajzolódnak előttünk, amikor is az új szakfeladatok ismét szükségessé teszik a szakbemutatók végrehajtását, talán aktuálisnak tűnik a bemutatók előkészítésével kapcsolatos feladatok és a kívánt végeredmény elérése érdekében a szükséges okmányok elkészítésének, tartalmának közérdeklődésre számottartó bemutatása is.

A fentieknek megfelelően e céltanulmánynak

az első részében: a bemutatók hadművelleti-harcászati jellegű előkészítésével;

a második részében: a bemutatók minden oldalú biztosításával;

a harmadik részében: pedig a bemutatók hasznosságával kapcsolatos nézetekről kívánok az olvasóhoz szólni.

1. A bemutatók hadművelleti-harcászati előkészítéséről

A bemutató előkészítését és levezetését az illetékes elöljáró *parancsában* vagy *intézkedésében* rendeli el.

Az elrendelő okmányban megszabja a bemutatóval szemben támasztott követelményeit, annak tárgyát, a célját, a helyét, a kutatási feladatokat és kijelöli a kidolgozó munkacsoport állományát vagy a gyakorlatvezetőséget.

A munkacsoport (team) vagy a gyakorlatvezetőség a számára kijelölt munkahelyen a belső eligazítás után párhuzamosan *megkezdí és végzi*:

a) a bemutató előkészítésével, levezetésével kapcsolatos okmányok elkészítését, szerkesztését;

b) a bemutatón résztvevő hivatásos és sorállomány sokirányú felkészítését;

c) a bemutató helyszínének előkészítését és berendezését.

A tevékenységek során a munkacsoport (gyakorlat) vezető személyesen irányítja a kidolgozandó okmányok készítését, kimunkálását, a csapatok és törzsek begyakorlását az előljáró érdekeinek messzemenő figyelembevételével.

A kidolgozandó okmányok – az általánosítást elvégezve – az alábbiak lehetnek:

- a bemutató előkészítésének naptári terve (ütemterve);
- a bemutató elgondolása;
- a bemutató levezetési terve;
- a hadműveleti-harcászati és a hadtáp feladatok;
- a begyakorlási terv;
- az imitációs terv;
- a híradási terv;
- a szemrevételezési terv;
- az együttműködési terv;
- a szervezési intézkedések.

Természetesen, ha a szükség megköveteli akkor más terveket is, például a REH tervet, az álcázási tervet, a kommandáns szolgálat tervét, stb. ki lehet dolgozni. Ezeket a terveket különböző formákban lehet elkészíteni, megszerkeszteni, de a tartalmukra vonatkozóan a Tábori Törzsszolgálati Utasítást és más érvényben levő Utasításokat, szabályzatokat feltétlenül be kell tartani.

Az alábbiakban röviden tekintünk át az általam fontosabbnak vélt okmányok tartalmát.

A bemutató *naptári terve (ütemterve)* tételesen felsorolja az előkészítéssel kapcsolatos valamennyi feladatot, azok határidejét, felelősét és az ellenőrzését is. A körültekintő naptári terv a feladatok egymásra építettségével biztosítja a szervezett felkészülést, kiiktatja a feladatok torlódását, azaz szilárd alapot, előfeltételt biztosít a felkészüléshez és a szervezett bemutató végrehajtásához.

A bemutató *elgondolását* olyan nagybani okmánynak szükséges tekintenünk, amelyben kifejezésre jutnak a bemutató céljai, tartalma, jellege, hadműveleti (harcászati) és a hadtáp kerete, valamint a kutatási főirányok is.

A *levezetési terv* mint alapvető munkaokmány elemcire bontva tartalmazza a bemutató megszervezésének és levezetésének rendjét, a résztvevő csapatok (jelzők), a gyakorlatvezetőség tevékenységét mozzanatonként és oktatási kérdések szerint is. Rendszerint térképen kerül kidolgozásra és magyarázó feljegyzéssel egészítik ki, a szükséges mértékben és terjedelemben.

A *hadműveleti, harcászati és a hadtáp feladatokat*, a szükséges parancsokat, intézkedéseket (vagy a kivonatokat) a levezetési tervből kiindulva szükséges elkészíteni. Tartalmuk az olvasó előtt közismert, de kiadásukkal szemben

elvárható, hogy a begyakorlások megkezdése előtt a bemutatót végrehajtó állomány megkapja, megismerje és részletesen feldolgozza.

A gyakorlatvezetőség vagy a munkacsoport dolgozza ki az alárendeltek minden oldalú felkészítését és biztosítását szolgáló *szervezési intézkedéseket*, melyekre a későbbiekben visszatérek.

A bemutató helyének kijelölésére a *szemrevételezési terv* alapján kerülhet sor. E fontos feladat végrehajtása folyamán a terepen végrehajtandó feladatok mellett sort kell keríteni az elvégzendő műszaki munkák meghatározására, az arra szükséges műszaki erők és eszközök kijelölésére, előkészítésére.

A bemutatón részt vevő erők és eszközök összehangolt alkalmazása és tevékenysége érdekében az *együtműködési tervet* különös gonddal szükséges ki-munkálni.

Így a hadtáp (fő) erőkifejtései összehangolásának bemutatására sor kerülhet terepen, térképen és a helyszínen elkészített, kellő méretarányú terepaszalon. A terepen folyó munkát célszerű modellezni, – így a hadtáp erők és eszközök tevékenységének főbb változatait lejátszani, – elemezni és feltárni a megoldások optimális útjait. A bemutatókkal kapcsolatos, közel az összes főbb feladatot szintetizálva, a mellékletben tüntetem fel, kronológiai sorrendben.

Hangsúlyozni itt is szükséges, hogy a felsorolt okmányokat nem öncélúan kell elkészíteni. Az okmányok tartalmas kidolgozása, a végrehajtókkal való időbeni megismerterése a felkészülés ritmikusságát, a bemutatót szervezők és végrehajtók egységes nézeteinek kialakítását, a bonyolult, de a mai reális harci körülményeket maximálisan megközelítő helyzetek bemutatását teszi lehetővé.

2. A bemutatók minden oldalú biztosításáról

A minden oldalú biztosítás rendszabályai a szervezési intézkedésben kerülnek meghatározásra. Így a szervezési intézkedés rendeltetése: a bemutatóra való szervezett felkészülésnek, a minden oldalú biztosítás feltételeinek körültekintő és időbeni megteremtése, létrehozása, zavaró körülmények kiiktatása.

Tapasztalataink alapján célszerű, ha a szervezési intézkedéseket, tartalmuk és nem a pontjaik szerint, három fő részre osztjuk (persze ez sem tekinthető sablonnak).

Az első részben: az alárendeltek megismerik a bemutató tárgyát, célját, mozzanatait, helyét, az alárendelteket, a bemutatón résztvevő törzseket, csapatokat, a kijelölt hadtáp erőket, – eszközöket és a – technikát; egyezőval a bemutatóval szembeni elvárásokat.

A második részben: az előjáró meghatározza a bemutató előkészítésének ütemezését. Részletesen előírják az egyes mozzanatok (ütemek) tárgyát, idejét, oktatási kérdéseit, helyét, módszerét és a bemutatók által kidolgozandó okmányok körét, valamint a hivatásos, a sor és polgári állomány központi és egyéni felkészítésének rendjét, a békehelyőrségben feldolgozandó kérdések körét.

Ugyancsak itt kerül meghatározásra a begyakorlás ütemezése, mely a következő lehet:

- beállítás (1 nap);
- gyakorlás (2 nap);
- előpróba (1 nap);

- főpróba (1 nap);
- pihenő (regenerálódási és karbantartási) (1 nap);
- bemutató végrehajtása (1 nap).

Az előbb felsorolt, már több esetben bevált gyakorlás időbeosztása (más-néven időgazdálkodása) szilárd „aranyalapot” biztosított a bemutatók eredményes lebonyolításához, persze csak az intenzív begyakorlások végrehajtása után. Tudjuk, hogy hétnél több nap már a fásultság, az unalmasság érzetét idézheti elő, ami a végrehajtás intenzitását kedvezőtlenül befolyásolhatja.

A harmadik részben: a résztvevők és a megtekintők ellátásának kérdései kerüljenek előtérbe. Ezek között is első helyet foglaljon el a pártpolitikai munka feladatai, így annak célja, tartalma, iránya stb.

Fontos kérdés bemutató gyakorlat esetében a kijelölt táborhelyre való begyülekezés és elhelyezkedés (táborozás) megszervezése, a táborok katonai rendjének és fegyelmének fenntartása, az egységes táborrend kialakítása, a helyi állami szervekkel való folyamatos kapcsolat fenntartása.

A bemutató hadtápbiztosítása megköveteli a résztvevők és a megtekintők hadtápbiztosításának példás végrehajtását a saját erőből, és az előljáró segítségnyújtásával.

A következőkben a technikai, a fegyverzeti, a térkép, a titoktartás és az éberség biztosítás rendszabályainak, a környezetvédelem, a takarékoság, a baleset megelőzését és a bemutatót megtekintő állomány mozgatásának rendjét, kérdéseit taglalja a szervezési intézkedés.

Számos tapasztalat hebizonyította, hogy a tervezett bemutató sikere nagymértékben függ a hivatásos, a sor- és polgári állomány megnyerésétől, a leleményességétől, a feladathoz való jó hozzáállásától. De az is beigazolódott, hogy valamennyi feladat ereduényes teljesítése megköveteli az illetékes előljárók helyszíni segítő ellenőrzését és emberséges szavait, kerülve a felesleges és zavaró kinyilatkozások és a jelszavak hangoztatását.

3. A bemutatók hasznosságáról

A jól előkészített bemutatók hasznossága ma már a parancsnokok és a hadtápszakemberek között közismert. Időnként mégis „szárnyra kellnek” olyan pejorativ nézetek, hogy azok egyenlők a pénzkidobással, esetenként pedig a kizáró politikát képviselik.

A válasz talán az is lehet, hogy egy bemutató láthatással (és hallással) minden írásos okmány nélkül egyben új követelményeket is állít. És ma már ez is eredménynek tekinthető.

Ugyanakkor a bemutatókon tág lehetőség nyílik az alárendeltek részéről az előljáróknak a szűk keresztmetszetek bemutatására, érzékeltetésére az új hadtápbiztosítási módszerek, eljárások és módok közkinccsé tételére, az előljáró és alárendeltek közötti azonos „bullámsáv” kialakítására, az esetleg még meglevő kognitív disszonancia felszámolásának megkezdésére, az élenjárók és a lemaradtak közti különbségek fokozatos felszámolására. Az azonban biztos, hogy az új módszerek bemutatása mellett esetenként – a vezető állomány fluktuációja, a fiatal generáció belépése stb. miatt – a régi, de bevált és hosszabb távon érvényesülő módszereket is fel kell frissíteni, az érintett állomány-kategóriáknak be kell mutatni.

Valamennyi bemutatót ajánlatos felhasználni a gazdaságosság fokozása érdekében rész- vagy egész témájú és irányú kutatási célfeladatok elvégzésére, előzetes következtetések levonására. Igaz, nagyban elősegíti a megalapozott döntéseket, még akkor is, ha nem tekinthető alapkutatásnak, de elmulasztása a bemutató hasznosságát, értékét jelentősen csökkentheti.

A kutatói feladatokat azonban nem szabad egyetlen esetben sem összetéveszteni a bemutatót értékelő csoportok (döntnökök) feladatainak jellegével, típusával, mert akkor az előző, szellemi gúzsbakötéséhez vezethet.

(Melléklet a folyóirat végén található.)

Az üzemanyag szolgálat harc alatti vezetésének megszervezése és végrehajtása

Ledényi Béla százados

A fegyveres erők hadtápjának jelentősége a korszerű háború viszonyai között kiemelten előtérbe került. A sokrétű, volumenében is megnövekedett hadtápfeladat jelentősen megnövelte a hadtápvezetéssel szemben támasztott követelményeket. A korszerű háború viszonyai között a komplex ellátó-kiszolgáló szervezetek erőinek és eszközeinek hatékony alkalmazása valamennyi szinten megalapozott, megbízható vezetést követel meg. A hadtápbiztosítás eredményes teljesítését a csapatvezetéssel egységes rendszerben, azzal szoros összhangban szervezett hadtápvezetés képes biztosítani.

A csapatok hadtápbiztosításának bonyolultsága szükségessé teszi a hatékony vezetési módszerek alkalmazását és azok rendszeres továbbfejlesztését.

E tanulmány célja, hogy a különböző tagozatokban dolgozó üzemanyag-szolgálófőnökök (vezetők) részére a vezetői tevékenységük megszervezéséhez és megvalósításához – egy célszerű változatban – módszert, célszerű mintát adjon.

Az általam leírtak alapvetően a hdt. ÜSZF-i beosztásban szerzett tapasztalataimat összegezi, de bizonyos áttételezések után ajánlásokat adhat más seregtesteknél történő alkalmazásra, illetve az egyes területek leegyszerűsítésére és értelemeszerű megváltoztatása után felhasználhatók magasabbegységeknél, sőt egységeknél is.

I.

Az üzemanyag-szolgálat vezetésének alapjai

A csapat-hadtápvezetés: „A csapatok vezetésének szerves részét képezi és magában foglalja a hadtápegységek, -alegységek arra irányuló egész tevékenységének állandó irányítását, hogy bármilyen körülmények között időben és teljes mértékben ellássák a csapatokat.”¹

Ebből következik, hogy a hadtápvezetés valamennyi szintű parancsnok, a politikai szervek, az összefegyvernemi törzs és a hadtáptörzs, továbbá a hadtápbiztosítás vezetésében érintett egyéb szervek olyan tudatos, gyakorlati tevékenysége, amely felöleli a csapatok harcra és harccal kapcsolatos hadtápbiztosításának tervezését, szervezését, irányítását a hadtápegységek és alegységek szilárd veze-

¹ Csapathadtáp Utasítás 26. pont 1. bekezdés.

tését abból a célból, hogy főerőkifejtésüket a meghatározott feladatok végrehajtására összpontosítsák.

Az üzemanyag-szolgálat vezetése, szerves részét képezi a csapathadtáp vezetésének, magában foglalja a parancsnok, a parancsnok hadtáphelyettes és üzemanyag-szolgálatfőnök vezető, irányító, valamint az előljáró üzemanyag-szolgálat irányító tevékenységét.

Tehát az üzemanyag-szolgálat vezetése – mint a hadtápvezetés szerves része – az érintett személyek és szervek olyan tudatos, gyakorlati tevékenysége, amely felöleli a csapatok tevékenysége üzemanyag-biztosításának tervezését, szervezését, folyamatos irányítását, az üzemanyag-ellátó alegységek szilárd vezetését abból a célból, hogy főerőkifejtésüket, a kialakult helyzetnek megfelelően – az erők-eszközök hozzáértő, hatékony alkalmazásával, a meghatározott feladatok végrehajtására összpontosítsák.

Az üzemanyag-szolgálat vezetésének alapját az egyszemélyi parancsnoki rendszerből fakadó követelmények, a harctevékenység megvívására és annak hadtápbiztosítására hozott elhatározás képezi.

A magasabbegység-, egység-, alegységparancsnok felelős az alárendelt üzemanyag-biztosításáért. Az egyszemélyi parancsnok az üzemanyag-szolgálatot a hadtáphelyettes útján vezeti.

Az üzemanyag-biztosítás érdekében a parancsnok *meghatározza*:

- az alárendelt egységek és alegységek üzemanyag-ellátásával kapcsolatos követelményeket, a fogyasztási normákat, a készletképzés feladatait;

- a harc alatti üzemanyag-ellátás rendjét, az üzemanyaggal való feltöltés határidejét;

- a különleges feladatot végrehajtó egységek és alegységek üzemanyag-ellátásával kapcsolatos sajátos követelményeket.

Az üzemanyag-szolgálatfőnök (vezető) az üzemanyag-szolgálat vezetését a parancsnok elhatározása, az előljáró üzemanyag-szolgálatfőnök intézkedése alapján, a szabályzatok előírásainak megfelelően a csapatvezetés szerves részeként, azzal összhangban valósítja meg. Ennek során a PK HTPH útján a parancsnokokat tájékoztatja az üzemanyag-biztosítás lényeges kérdéseiről, időben és megalapozott tartalommal készítse elő a harc (harccal kapcsolatos tevékenység) üzemanyag-biztosításával kapcsolatos javaslatait, személyes munkájával segítse elő az egyszemélyi parancsnok elhatározásának megbízható, hatékony végrehajtását.

Az előljáró üzemanyag-szolgálatfőnök megszabja:

- az üzemanyag-ellátás megszervezésének általános rendjét;
- a harc sajátosságaitól függő üzemanyag-ellátási feladatokat;
- a megalakítandó üzemanyag-készletek mennyiségét és a fogyasztási normákat;

- a harc alatti üzemanyag-ellátás és -feltöltés rendjét;

- az üzemanyag-szállítások ütemezését;

- az üzemanyagraktár telepítésével, áttelepítésével és működésével összefüggő követelményeket;

- a jelentések és igénylések felterjesztésének rendjét.

Az előljáró üzemanyag-szolgálatfőnök az alárendelt üzemanyag-szolgálattal szemben olyan követelményeket támasszon, és olyan feltételeket biztosítson, hogy

az üzemanyag-biztosítás rendje összhangban legyen az ellátandó egység, alegység harcadataival.

A PK HTPH felelős az üzemanyag-szolgálat munkájának megszervezéséért és az alárendetek üzemanyag-ellátásának végrehajtásáért. Az üzemanyag-ellátás megszervezésével és végrehajtásával kapcsolatos *kötelességei*:

- állandóan ismerje a saját és alárendelt üzemanyag-szolgálatok helyzetét;
- tájékoztassa az üzemanyag-szolgálatfőnökét (vezetőjét) a parancsnok elhatározásáról és az előljáró intézkedéséről az őt érintő mértékben;
- határozza meg az üzemanyag-szolgálat feladatait és azok végrehajtási sorrendjét és határidejét;
- tegyen javaslatot a parancsnoknak az üzemanyagkészletek lépcsőzésére és a fogyasztási normákra;
- szervezze meg és intézkedjék az üzemanyag-szállításra;
- tegyen javaslatot a parancsnoknak az üzemanyag-ellátási utalásra;
- biztosítsa az üzemanyagraktáron belüli munkához szükséges munkaerőt;
- határozza meg az üzemanyagraktár telepítésének, áttelepítésének, tömegpusztító és gyújtóanyagok elleni védelmének, valamint őrzés-védelmének feladatait.

Az üzemanyag-szolgálat vezetése a következő vezetői funkciók gyakorlása útján valósul meg:

- a helyzetre vonatkozó adatok gyűjtése és feldolgozása;
- a PK HTPH elhatározásának előkészítése és meghoztala;
- az üzemanyag-biztosítás tervezése, szervezése;
- a feladatok megszabása és eljuttatása az alárendeltekhez;
- a végrehajtás irányítása, ellenőrzése, segítése, értelmezése.

II.

Az üzemanyag-szolgálat harc alatti vezetésének megszervezése és a vezetési feladatok végrehajtásának rendje

Az üzemanyag-szolgálat vezetésének megszervezése alatt azon rendszabályok összességét értjük, amelyek a vezetési feladatok folyamatos megvalósítására, ennek érdekében az üzemanyag-szolgálat szervezett munkájának biztosítására irányulnak.

Ez magában foglalja:

- a feladatok személy szerinti elosztását, időrendi végrehajtásának kialakítását;
- az üzemanyag-szolgálat minden oldalú felkészítését;
- az információgyűjtés, adatrögzítés, -feldolgozás és helyzetértékelés megszervezését;
- a tervezőmunka rendjének kialakítását;
- a feladatok megszabásának és az alárendeltekhez való eljuttatásának rendjét;
- a végrehajtás irányításának, segítségének, ellenőrzésének megszervezését;
- az együttműködési kötelezettségek teljesítését.

1. A feladatok személy szerinti elosztása és a végrehajtás időrendjének kialakítása érdekében ki kell jelölni az egyes tevékenységek elvégzéséhez a felelős személyeket. Az ÜSZF – az eddigi gyakorlat szerint – általában az operatív csoport állományába kerül beosztásra. Munkarendjének egy változata a következő lehet:

A barcállásponton:

- tanulmányozza az előjáró hadtápipintézkedését, és ennek adatait rögzíti a PK HTPH munkatérképére;
- elkészíti a nagybani üzemanyag-szükségleti számverését, kialakítja javaslatait az üzemanyag-fogyasztási normákra, az üzemanyag-utanszállításra, a feltöltések végrehajtására.

A hadtápipvezetési ponton:

- kidolgozza az üzemanyag-fogyasztási normák részletes elosztását és az üzemanyag-ellátási számvetést (üza. ellátási tervet);
- elkészíti szakmai intézkedéseit az alárendeltek és az üzemanyagraktár részére;

- részt vesz a hadtápipparancs (intézkedés) kivonatok elkészítésében.

Az üzemanyag-szolgálatfőnök (vezető) intézkedésének megfelelően az üzemanyag-raktárvezető előkészíti kiadásra, illetve szállításra az üzemanyagokat;

- felkészíti a raktárba beosztottakat a konkrét feladataik végrehajtására;
- megszervezi a raktárba (anyagátadási helyre) érkező üzemanyagok átvételét, tárolását és kiadását;
- irányítja az üzemanyagraktár telepítését, áttelepítését, belső munkáját, őrzés-védelmét, ellenőrzi a tűzbiztonsági rendszabályok betartását.

2. Az üzemanyag-szolgálat felkészítésének szerves összetevőjét képezi a feladatok célirányos elosztása, munkaokmányok elkészítése, egyeztetése az együttműködő fegyvernemekkel és szolgálati ágakkal. A felkészítés keretében a feladatokat fokozatosan, részfeladatok megoldásával kell végrehajtani. Jól felkészültek akkor tekinthetők az üzemanyag-szolgálat, ha működésének feltételei biztosítottak, rendelkezik a vezetés személyi feltételeivel, technikai eszközeivel és képes feladatait az előírt formában, tartalommal a meghatározott időre teljesíteni.

3. Az információgyűjtés megszervezése és az adatok rendszeres feldolgozása az üzemanyag-szolgálat szervezetszerű működésének alapfeltételét képezi.

A helyzetre vonatkozó adatok gyűjtését, rögzítését, tanulmányozását és értékelését a kerettevékenység megkezdése előtt, s annak időtartama alatt folyamatosan kell végezni.

A vezetéshez szükséges információk *két csoportra oszthatók:*

- állandó, viszonylag ritkán változók (szervezeti, technikai, kapacitási adatok); és
- változók (a feladatokra, ellátási forrásokra, ellátottságra vonatkozó adatok).

Az állandó információkat operatív adattárban kell rögzíteni. Az adattárakat az állandó harcckészültség időszakában kell elkészíteni és naprakész állapotban kell azokat tartani.

A változó információkat operatív nyilvántartásokban kell szerepeltetni.

Az információs rendszer egységesítése céljából szabályozni kell az alárendeltek jelentési kötelezettségét, egységesíteni kell – formanyomtatványban – a jelentések tartalmát és módszerét. Részletesen ki kell dolgozni és meg kell szabni, hogy kinek, honnan, mikor, milyen tartalmú információt kell továbbítani, milyen módon. Kiemelkedően fontos, hogy az adatváltozások értékelése a sürgősségi sorrendnek megfelelően folyamatosan történjék.

4. A tervező munka rendjét a parancsnoki munka sorrendjéhez igazodva, azzal összhangban kell kialakítani.

A munkarend kialakítása során fel kell mérni valamennyi tervezési feladatot, meg kell határozni, hogy a tervező munka milyen okmányokban jusson kifejezésre. Az adatok feldolgozásához célszerű előre űrlapokat készíteni. A vezetési okmányok kimunkálásához mintakománnyal kell rendelkezni.

5. A feladatok megszabását és lejtuttatását a vezetés megszervezése során elő kell készíteni és be kell gyakorolni. Ehhez jó alapot képez, ha az intézkedések formanyomtatványra kerülnek és az ÜSZF (vezető) kellően begyakorolta azok megfogalmazását. Az intézkedéseket világos, érthető nyelvezettel kell összeállítani. Az egyes feladatokat (pontokat) mindig ugyanabban a sorrendben, az egyes pontok tartalmát folyamatosan, egy bekezdésben kell megírni.

Az intézkedések lejtuttatását írásban, összekötő tiszt útján és híradóeszközön is meg kell szervezni.

Az üzemanyag-raktárvezető részére a kisebb jelentőségű – általában a közvetlen anyagbiztosítással nem összefüggő feladatokat az ÜSZF (vezető) rendszerint szóban szabja meg.

A feladatoknak alárendeltekhez történő megbízható lejtuttatása érdekében biztosítani kell, hogy a lejtuttatás legalább két csatornán végrehajtható legyen. Az intézkedést küldő előjáró csak akkor tekintheti azt lejtuttatottnak, ha annak vételét az alárendelt visszaigazolta.

6. A végrehajtás irányításának fogalma alatt azt értjük, hogy az ÜSZF (vezető) a feladatok beindításától kezdődően folyamatosan szervezi és vezeti azok teljesítését, állandóan figyelemmel kíséri a helyzetben bekövetkező változásokat, azokra folyamatosan és gyorsan reagál, a szükséges mértékben operatív intézkedéseket foganatosít. Kiemelt figyelmet fordít a szállítások és feltöltések tervszerű végrehajtására. A megszabottak segítése, helyszíni tapasztalatok szerzése és az esetlegesen szükségessé váló beavatkozások érdekében szervezze meg az alárendeltek ellenőrzését.

Az ellenőrzés segítő jellege alapvetően úgy biztosítható, ha az már az alárendeltek tervező munkája időszakában elkezdődik.

Az ellenőrzés járuljon hozzá a kiadott intézkedések helyes értelmezéséhez. Ellenőrizni kell a beérkező jelentéseket, a helyszínen folyó munkát, az elkészített okmányokat, az összeköttetést. Az üzemanyag-biztosítás egy-egy kiemelt feladatát (nagy tömegű üzemanyag átvétele, harcból kivont egység feltöltése, üzemanyagraktár áttelepítése) a helyszínen kell ellenőrizni.

7. Együttműködést kell szervezni az összefegyvernemi törzsszel, a HVP-n települő fegyvernemi és szolgálati ágakkal, a megerősítésre biztosított erők üzemanyag-szolgálatfőnökeivel (vezetőivel).

Az együttműködés minden szinten a feladatok végrehajtásának alapvető feltétele. Ezért a rendszerét már az állandó harckészültség időszakában ki kell dolgozni.

III.

Az üzemanyag-szolgálat harc alatti vezetésének módszerei

1. A tervezés időszakában

Az üzemanyag-biztosítás tervezését az ÜSZF (vezető), – az operatív csoport tagjaként – a harcállásponton kezdi meg, a parancsnok harcászati tájékoztatója és az előljáró hadtápparancsa (intézkedése) tanulmányozása után.

Az ÜSZF (vezető) a harcfeladat és az előljáró hadtáp parancsának (intézkedésének) megismerése után hajtson végre *feladattisztázást*, melynek során az alábbiakat értelmezze (tisztázza):

- a harcfeladatból adódóan melyek az üzemanyag- és üzemanyag-technikai eszköz-ellátás kiemelt területei;
- a küszöbön álló harc (hadművelet) célja, jellege, tartalma és azok várható hatása az üzemanyag-biztosítás megszervezésére;
- a feladat méretei (mélysége, ütem, végrehajtás ideje);
- az egység (magasabbegység) helye, szerepe az előljáró által megszabott feladat végrehajtásában;
- az előljáró PK HTPH és ÜSZF által meghatározottak teljesítésének helyi lehetőségei;
- az előljáró által megerősítésül adott erők és eszközök;
- fogyasztási normák;
- a biztosított üzemanyag készletek nagysága;
- a harc alatti biztosítás rendje, az elrendelt készletek mennyisége;
- az üzemanyagraktár telepítése, áttelepítése, őrzés-védelme;
- a meghibásodott technikai eszközök javításának és pótlásának rendje;
- a jelentések és igénylések felterjesztésének előírásai;
- az üzemanyag-szolgálat konkrét feladatai, az üzemanyag- és üzemanyag-technikai eszköz biztosítása területén;
- a feladat végrehajtásának lehetőségei;
- a halasztást nem tűrő munkálatok meghatározása, azok határideje és végrehajtásának feltétele;
- a tervek (számvetések), javaslatok kidolgozásának rendje és határideje;
- a készenlét időpontja.

A feladattisztázást követően intézkedik az alárendeltek felé, a halasztást nem tűrő feladatok megkezdésére.

Az ellátás megszervezése és a szakanyag-biztosítási feladatok végrehajtása érdekében az ÜSZF (vezető) hajtson végre *helyzetmegítélést*, amelynek során *a következőket kell meghatározónak tekinteni*:

- a kötelék harci állománya, feltöltöttsége, egy javadalmazásának súlyadatai;
- az üzemanyag- és üzemanyag-technikai eszköz-szükségletek és azok biztosítotttsága;
- a várható üzemanyagfogyás összehasonlítása a fogyasztási normával;

- a magasabbegység, egység és alegység üzemanyaggal való ellátottságának alapvető mutatói;
- az alárendeltek fogyasztási normái és a szükséglet összehasonlítása;
- az üzemanyag-technikai eszközökkel való biztosítottág, javításuk lehetőségei;
- az üzemanyagraktár állománya, feltöltöttsége, kapacitása, elhelyezkedése;
- az üzemanyagok és üzemanyag-technikai eszközök szállításának lehetőségei;
- a harctevékenység és a tevékenységi irányoknak megfelelően a várható szállítási feladatok nagysága;
- a különböző típusú szállítóeszközök kapacitása és azok felhasználása;
- a szállítás megszervezésének lehetséges módja az ellátási tagozatok között;
- a várható harcmező (hadművelési terület) gazdasági helyzete;
- a helyszíni beszerzés szempontjából számításba vehető üzemanyag-intézetek helyzete, mennyisége, települése és azok igénybevételi lehetősége;
- az ellenség várható behatása az üzemanyag-szolgálat objektumaira, az atom-, vegyi- és bakteriológiai felderítés eredménye, az őrzés-védelem, valamint a tömegpusztító fegyverek elleni védelem megszervezése;
- a terep értékelése, az időjárás év- és napszak hatása az üzemanyag-szolgálat munkájára;
- a szolgálat vezetése és együttműködés más szakszolgálatokkal;
- a HVP helye, összeköttetés megszervezése;
- jelentések és igénylések felterjesztésének rendje;
- következtetések a szolgálat helyzetéről;
- kérések az előjáró felé (amit a szolgálat nem tud megoldani).

A helyzetmegítélést követően az elkészített konkrét számvetésekre alapozot-
tan az ÜSZF (vezető) *javaslatot tesz* a PK HTPH-nak, *amelyben a következőkre térjen ki:*

- a szolgálat alapvető feladatai, az előkészítés és harccselekmények időszakában;
- az üzemanyag- és üzemanyag-technikai eszköz-biztosítás fontosabb mutatói;
- üzemanyag-fogyasztási normák a harc feladatok szerint;
- az üzemanyag készletek létrehozásának nagysága a harc (hadművelés) kezdetére és végére;
- az üzemanyag-tartalékok és azok felhasználásának előírásai;
- üzemanyag- és üzemanyag-technikai eszköz-biztosítás rendje;
- zsákmányanyagok és helyi eszközök felhasználásának előírásai;
- az üzemanyagraktár telepítésének, áttelepítésének rendje;
- az üzemanyagok és üzemanyag-technikai eszközök szállítása;
- kinek, milyen mértékben, mikorra és milyen eszközökkel valósul meg a szállítás;
- milyen mennyiségben szükséges az alárendeltek szállítóeszközeinek bevonása;
- a technikai eszközöknél a várható javítás nagysága, a hátraszállítás és a javítás megszervezése;
- az üzemanyag-szolgálat objektumainak őrzése, tömegpusztító fegyverek elleni védelme;

- a rendelkezésre álló erők és eszközök felhasználásának rendje;
- következtetések az üzemanyag-szolgálat helyzetéről;
- kérelmek az előljáró felé.

A PK HTPH a szolgálatiág-főnökök javaslatainak meghallgatása után kialakítja elgondolását a htp. biztosítás egészére és meghatározza az előzetes intézkedések kiadásának rendjét, majd felkészül a parancsnoknak történő jelentéstételre.

A PK HTPH elhatározását – jóváhagyás után – kihirdeti a HVP vezető állománya részére. Az elhatározás alapján kell „véglegesíteni” az üzemanyag-biztosítás részletes megszervezését, az alárendeltek feladatainak megszabását és lejuttatását, a végrehajtás irányítását.

Az üzemanyag-biztosítási feladatok szervezetszerű, megbízható végrehajtására üzemanyag-ellátási tervet (számvetést) kell készíteni. Ezt követően kell kimunkálni a szakmai intézkedéseket az alárendeltek és az üzemanyagraktár részére.

A tervező munka végzése mellett az alárendeltek folyamatos és szilárd vezetésére megkülönböztetett figyelmet kell fordítani.

Ennek érdekében a helyzetről és az ellátási feladatok teljesítéséről szóló jelentéseket a HVP ügyeletes tiszt folyamatosan gyűjti, helyzetnyilvántartó térképen és hadművelési naplóban rögzíti és erről a HVP vezető állományát tájékoztatja. Ezek figyelembevételével kell végezni az előzetes intézkedésekben meghatározott feladatok, tervezési adatok további pontosítását is.

2. Az üzemanyag-szolgálat vezetése a harctevékenység folyamán

A harctevékenység alatt az üzemanyag-szolgálat vezetése alapvetően a PK HTPH elhatározásának maradéktalan megvalósítására és az üzemanyag-ellátási tervben rögzített feladatok végrehajtására irányul.

Az üzemanyag-szolgálat vezetésének fő feladatai a harctevékenység alatt a következők lehetnek:

- a harcoló csapatok helyzetének folyamatos figyelemmel kísérése, értékelése, különös tekintettel a rakétaalegységek (egységek) magasabbegységek clórevetett osztagok, légideszantok és a főirányban tevékenykedő alegységek szakanyag biztosítottsága vonatkozásában;
- a helyzetváltoztatásokra való gyors reagálás, ennek megfelelően az üzemanyag szolgálat feladatainak folyamatos pontosítása;
- a PK HTPH rendszeres tájékoztatása az üzemanyag-szolgálat helyzetéről;
- az alárendelt üzemanyag-szolgálatok szakmai vezetése és az általuk végrehajtott feladatok ellenőrzése;
- az előljáró üzemanyag-szolgálat tájékoztatása, szakmai jelentések felterjesztése;
- az előljárótól érkező szállítmányok átvételének megszervezése;
- a következő harcnap (harcfeladat) üzemanyag-biztosításának megtervezése, megszervezése;
- az üzemanyagraktár településének, áttelepülésének megszervezése.

Az üzemanyag-szolgálat vezetésének a fentebb vázolt fő feladatait a harc-helyzet változásának függvényében kell teljesíteni.

A lefolytatott gyakorlataink tapasztalatainak figyelembevételével, a dinamika során az üzemanyag-szolgálat csak úgy képes eleget tenni kötelezettségeinek, ha a kialakult helyzetekben gyorsan és megbízhatóan tud rendszabályokat fogantatni, amelyek a folyamatos szakanyagellátást hivatottak elősegíteni.

Ennek érdekében:

a) A harcoló csapatok helyzetének folyamatos felmérése, áttekintése, értékelése érdekében legalább négy óránként adatokat kell beszerezni a harcászati helyzetről, az üzemanyaggal való ellátottság alakulásáról. Ezeket az adatokat a helyzetnyilvántartó térképen és a hadművelési naplóban kell rögzíteni. A megbízható helyzetismeret érdekében minden jelentést, közlést, tájékoztatást „értékelten” fel kell dolgozni.

A harc folyamán az adatokat a harcállásponttól, EH-ről híradóeszközökön, a parancsnoki rádióháló „figyelése” útján, az alárendeltek személyes ellenőrzésével kell beszerezni és pontosítani.

b) Az üzemanyag-szolgálatfőnök (vezető) a helyzet ismeretében állapítsa meg, hogy mennyiben szükséges a kiadott intézkedéseket pontosítani. A helyzetmegítélés és a feladatpontosítás után az alárendelt csapatok és az üzemanyagraktár részére operatív intézkedéseket kell kiadni.

Kiemelt figyelmet kell fordítani a keletkezett veszteségek gyors pótlására, a megrongálódott üzemanyag-technikai eszközök cseréjére (javítására).

c) Az alárendelt csapatok üzemanyaggal való ellátottságáról, az üzemanyagraktár helyzetéről az ÜSZF (vezető) a PK HTPH-t négyóránként tájékoztassa. Az alárendeltek üzemanyag-ellátottságát javadalmazásban és százalékban, az üzemanyag-technikai eszközökkel való ellátottságát százalékban, valamint az üzemanyagraktárban meglévő készletet jelentse.

d) Az alárendeltek szakmai vezetését egyrészt a HVP-ről történő intézkedések, közlések alapján, másrészt a helyszínen történő irányítással, segítséggel kell végezni.

A szakmai feladatok irányítását a harctevékenység időszakában úgy kell megszervezni, hogy az ÜSZF (vezető) az üzemanyagraktár munkáját személyes jelentésével akkor és ott segítse, amikor az a legkritikusabb feladatait oldja meg.

e) A vezetési szintek közötti állandó kapcsolat fenntartása érdekében a harc folyamán az ÜSZF (vezető) jelentést terjeszt fel:

– a napi 18 órás helyzetnek megfelelően az előljáró által megszabott határidőre szakmai helyzetjelentést;

– soron kívül azokról a változásokról, amelyek döntő hatással vannak az üzemanyag-biztosítás feladatainak végrehajtására (nagyarányú veszteségek, tömegpusztító- és gyújtófegyverekkel mért csapások, szállítóoszlopok érkezése, útbaindítása stb.);

– rendkívüli szakmai jelentést az előljáró intézkedésére kell felterjeszteni.

A jelentések eljuttathatók személyesen vagy összekötőtiszt útján, híradóeszközök felhasználásával, írásban, vagy szóban.

f) Valamennyi harc (harccal kapcsolatos) tevékenység időszakában az üzemanyag-szolgálat egyik fontos feladata az előljárótól érkező anyagszállítmányok átvételének megszervezése és végrehajtása.

Egy hadosztály részére egyidejűleg 200–500 tonna, ezred részére 30–40 tonna üzemanyag kerülhet az előljáró által kiszállításra. A tagozatok lehetőségeit

figyelembe véve ennek átvétele megalapozott szervező munkát igényel, *amely magában foglalja:*

- az anyagátvétel helyének, az üres gépjárművek várakozási és a rakott gépjárművek gyülekezési körletének kijelölését, a forgalomszabályozás megszervezését;
- az érkező szállítóoszlop fogadásának, bevezetésének átrakó-átvevő helyekre történő irányításának megszervezését;
- az anyagátvétel módjának szabályozását, a rakodóerő szükséglet szerinti elosztását;
- a személyi állomány eligazítását;
- az anyagátvétel okmányolásának meghatározását;
- az anyagátadás-átvétel vezetésének rendjét, híradóeszközök biztosítását;
- az anyagátadás-átvétel őrzés-védelmének megszervezését.

Az ÜSZF (vezető) végezze el az üzemanyagkészletek elosztását, alárendelteként való csoportosítását. Az alárendeltek járműveit úgy rendelje be, hogy azok az előjáró szállító oszlop érkezését megelőzően beérkezzenek az anyagátvételhez kijelölt helyre. Kísérje figyelemmel a végrehajtás teljes folyamatát, jelentse az előjárónak az oszlop érkezését, az anyagátvétel befejezését és az előjáró szállító járműveinek visszaindítását.

Az előjáró köteles a szállítmány elindításáról az alárendeltet értesíteni és vele a találkozási pont helyét, az anyagátadás körletét és a szállítóoszlop vissza-indításának idejét pontosítani.

g) A folyamatban levő harctevékenység időszakában az üzemanyag-biztosítási feladatok vezetése mellett meg kell tervezni a következő napi (következő) harcfeleladat üzemanyag-biztosítását. Ebben a helyzetben az ÜSZF (vezető) feladata kettős: egyrészt vezetni kell a folyamatban levő harc üzemanyag-biztosítási feladatainak végrehajtását, ezzel párhuzamosan figyelemmel kell kísérni a csapatok helyzetét és az üzemanyagkészletek alakulását, el kell készíteni a szakmai helyzetjelentést, másrészt meg kell tervezni a következő napi (következő) harcfeleladat üzemanyag-biztosítását. E kettős tevékenység végzése előrelátó és párhuzamos munkát igényel és csak úgy valósítható meg, hogy a tervező munkával párhuzamosan figyelemmel kell kísérni a folyamatban levő harctevékenység üzemanyag-biztosításának helyzetét, hiszen csak a jelen ismeretében tervezhető a jövő.

h) Az üzemanyagraktár folyamatos működését biztosítani kell. Követelmény, hogy a csapatok tényérésének ütemében települjön át, úgy, hogy a csapatok üzemanyag-biztosítása folyamatos legyen. A készleteit úgy kell előkészíteni, csoportosítani és készenlétben tartani, hogy azok a szükséges helyre azonnal útbaindíthatók legyenek.

A fentiekben igyekeztem összefoglalni az üzemanyag-szolgálat harc alatti vezetése megszervezésével és végrehajtásával kapcsolatos szabályozókat, valamint azon tapasztalatokat, amelyeket a végrehajtott gyakorlatokon szereztem és összegyűjtöttem.

A tanulmányban foglaltak felhasználásával és a gyakorlatban való alkotó megoldásokkal kellő színvonalon valósulhat meg az üzemanyag-szolgálat harc alatti vezetése.

Szocialista versenyben a jobb, a hatékonyabb munkáért

Az MNHF-ség Törzs kiképzési osztály kollektívája

Az MSZMP MN Hadtápfőnökségi Végrehajtó Bizottság határozatának az MNHF elvtárs 0830/84/80. évi rendezvénytervének megfelelően kiválóak és élenjárók értekezlete került levezetésre 1983. december hónapban.

Az értekezleten jelen voltak: csapataink és intézeteink mindazon parancsnokai és felelős beosztásban dolgozó tisztjei, pártszervezeteink megbízottjai, szakszervezeti bizottságaink küldöttei, KISZ-bizottságok titkárai, szolgálatfőnökségeink képviselői, akik e nemes mozgalom szervezésében, népszerűsítésében és kiszélesítésében kulcsfontosságú szerepet töltenek be, valamint a kiváló és élenjáró címetek elért hivatásos és sorállományú katonák.

Megnyitó szavaiban *Elekes János* ezredes vázolta a napjainkban kialakult katonapolitikai helyzetet, annak veszélyeit, az MN felkészültsége magas színvonalának szükségességét, ebben az SZVM szerepét, az értekezlet megtartásának időszűkét és fontosságát.

Az értekezlet céljaként az alábbiakat határozta meg:

– felmérni a Szocialista Versenymozgalom eredményességét, helyét és szerepét csapatainknál és intézeteinknél a kapcsolódó parancsok és intézkedések tükrében;

– megvizsgálni e nemes mozgalom továbbfejlesztésének lehetőségeit, feltárni további ilyen irányú tartalékainkat, elősegíteni sikerességét;

– közreadni és hasznosítani az e területen bevált módszereket és pozitív tapasztalatokat, a negatívumokból pedig levonni a tanulságokat a további előrelépés érdekében.

Majd felkérte a résztvevőket, hogy aktivitásukkal járuljanak hozzá az értekezlet eredményességéhez.

Az értekezlet indító referátuma

A központhadtápnál folyó szocialista versenymozgalom jelentősége, szerepe és feladatai

Gubicza Gyula

A versenymozgalom szavak hallatán valamennyiünkben valamire való törekvés, magasabb szint elérésének célkitűzése lebeg. Ha a versenymozgalom kifejezést szocialista jelzővel párosítjuk világossá válik, hogy egy nemes, előre-mutató versengésről van szó, amiben a hadsereg tagjai egyénileg és csoportosan vesznek részt, és azzal a céllal kelnek versenyre, hogy minél tökéletesebben megfeleljenek annak a magas tisztség feladatnak, amit a haza védelmének neve-

zünk. A versenyzés mindig és mindenhol azt jelentette, hogy többet és jobbat kell nyújtani.

A verseny szocialista jellege annak ember- és közösségformáló szerepéből adódik. A résztvevők számot adnak olyan tulajdonságokról, amelyeket a szocialista ember tulajdonságaiként fogunk fel, az elvtársiasságról, önzetlenségből, a példamutatásról és segítőkészségből.

A versenyt vállaló katonáknak egyformán helyt kell állniuk szolgálati tevékenységük során, de szabad idejükben, magánéletükben, laktanyán kívül tartózkodásuk során is.

Az alegységek, egységek és intézetek szocialista jellemvonásai elsősorban annak összeforrottságában, erkölcsi és cselekvési egységének szilárdságában, a kollektívát alkotó személyek pozitív irányba való formálásában öltnek testet.

A központbadtápnál folyó szocialista versenymozgalom hagyományokkal rendelkezik. A több évre visszatekintő, ilyen irányú tevékenységekből kitűnik, hogy kezdetben parancsnokaink és mozgalmi szerveink nem rendelkeztek tapasztalatokkal a versenymozgalom szervezésében, nem tulajdonítottak célkitűzéseinek megfelelő fontosságot és figyelmet. Ebből adódhatott, hogy az 1975. év első kiképzési időszakban a központbadtáp összes sorállományú katonáját számolva egyénileg 25⁰/₀, alegységcinknél pedig alig 10⁰/₀ lett valamilyen cím tulajdonosa.

Az 1976/77-es kiképzési időszaktól az 1981. augusztusig terjedő időben igér egyenletes és batározott fejlődés volt tapasztalható. Az egyéni címek eléréséért a csúcs az 1979/80-as időszakban következett be, amikor az állomány 98⁰/₀-a nevezett be és az adományozott címek is ekkor emelkedtek ki a legjobban. A mozgalomban alegységeink az ezt követő évben aktivizálták legjobban magukat, 93⁰/₀-uk nevezett be.

Az egyénileg adományozott cím az 1977/78-as kiképzési időszakban közlítette meg a kívánatos 75–80⁰/₀-ot. Az 1979/80-ban benevezett alegységek 73⁰/₀-a teljesítette vállalását és ért el szocialista címet. Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy a vállalások elfogadása nagy felelősséget ró a különböző szintű parancsnokokra, akiknek a vállán nyugszik a mozgalom eredményessége. Megállapíthatjuk, hogy ahol csak 50⁰/₀ körül mozog a teljesítés, ott látványos eredményre törekedve felszínes, formális munkát végeztek. Közelíteni kellett egymáshoz a két adatot, a vállalt és az elért címek számát. Eredményesebbnek tekinthető egy korlátozottabb 75–80⁰/₀-os benevezés, mert így magasabb a valószínűsége a vállalások teljesítésének, az adott szó megtartásának.

A röviden összefoglalt és elemzett időszakokból levonhatjuk a következőt: ahol a vezetők és a társadalmi szervek kellő figyelemmel szervezték a mozgalmat, ahol nem teherként és eggyel több végrehajtandó feladatnak tekintették ezt, hanem a kiképzési eredmények fokozására, ott fejlődött és fokozódó szerepet játszott a mozgalom eredményeik fejlesztésében. Szinte törvényszerű volt az, hogy élenjáró szervezeteink katonai, szakmai feladatuk végrehajtása terén, állományuk erkölcsileg és fegyelmileg szilárd, a szervezet HKSZ-e magasabb színvonalú lett.

Az MN kiképzési rendszerében végbement változást, a követelmények emelésével, a tárgyi és személyi feltételek fejlesztésével, a szocialista versenymozgalom értékelésére fordítható idő rövidülésével szükségessé vált a mozgalom MN szintű továbbfejlesztése, amely az 1981. október 9-én hatályba lépett 72/1981. sz. HM parancssal lett szabályozva.

Az új rendszerű versenymozgalom reális célkitűzései, a jobb áttekinthetőségre való törekvés és az érdekeltség fokozása lendületet adott a központhadtápnál folyó szocialista versenymozgalomnak is. A benevezések száma néhány százalékkal, a címet elérték száma ennél nagyobb mértékben növekedett. Az előző rendszer utolsó időszakában 572, az új rendszer első időszakában 652 fő ért el egyéni címet. Különösen öröndetes, hogy az alegységek aránya is növekedett, 83-ról 100-ra.

Az 1982 márciusától augusztusig terjedő időszakban bár az egyéni címek tovább növekedtek, az alegységcímeknél 20%-os visszaesés mutatkozott. Sajnos ez a folyamat az ezt követő időszakban csupán lassult, de nem állt meg, újra hattal kevesebb alegységcím került adományozásra. Az 1983. augusztus 10-én zárult kiképzési időszak során elért eredmények azt mutatják, hogy újra pozitív irányt vett az alegységek versenymozgalma. A 93 címet elért alegységek száma megközelítette a csúcsot jelentő első időszak eredményét.

Tiszthelyettes hallgatóinkról elmondhatom, hogy amíg az elmúlt években az I. évfolyam hallgatói egyéni vállalásukat 37%-ban teljesítették, ez a következő időszakban 53%-ra lett, a legutóbbi pedig 55%-ra emelkedett. A II. évfolyam hallgatóinál: 44%-ról 61%-ra, legutóbb pedig 68%-ra a teljesítés aránya. A hallgatói szakaszoknál két időszakban vállalást tett 14-14 szakasz. Ebből az elmúlt időszakban 11 szakasz, az utóbbi időszakban már kedvezőtlenebb, mert csak 9 szakasz ért el címet.

Összességében levonható az a következtetés, hogy a központhadtáp alakulatainál és intézeteinél megértették a versenymozgalom új vonásait, azt a megváltozott előírások szerint szabályosan hajtják végre, ugyanakkor még közel sem aknázták ki a mozgalomban rejlő összes lehetőséget.

Az új rendszerű mozgalom lehetőségeit, a mozgósítás és ösztönzés módjait, a központhadtáp alakulatainál a szakfeladatokból adódó sajátosságok érvényrejtésében kell keresni. Alkotó módon vegyék figyelembe az előjárói intézkedésekben foglaltakat. Tárják fel az ellátásban, kiszolgálásban, anyagkezelésben és egyéb szakmai területeken meglévő, a munkát gátló körülményeket, a szűk keresztmetszeteket, a hibás szemléletből, szokásból származó célszerűtlen szervezési rendet. A felkészítés és kiképzés követelményeinek teljesítésén túl a saját területükön, a versenyben részt vevő és szocialista címre pályázó kollektívák újításaival, ésszerűsítéseivel kell színesíteni és szolgálatunkra, illetve azon belüli szolgálati ágakra, csapataink és intézeteink alegységeire lebontva erősíteni a mozgalom kollektív szellemét, eredményességét.

A mozgalom szellemében történő tevékenység más követelményt támaszt azokkal, akik anyagkezeléssel, mást aki az emberek, illetve a technika, „gyógyításával” foglalkozik, megint más jellegűt aki éppen a tanintézet padjából pályázik valamilyen címre.

A hadtápszolgálat szakágainál az anyagellátás, kezelés, megóvás, karbantartás, az anyagtakarékoság, és kiszolgálás területén kiváló lehetőségek nyílnak a mozgalomban való aktív részvételre. Minden megtakarított kilométer, minden deka ésszerűen kigazdálkodott anyag, katonáink jó közérzete minden időben nagy fontossággal bír és politikai tényezőként hat.

A központhadtáp alakulatainál és intézeteinél folyó szocialista versenymozgalom akkor válik igazán sablonmentessé, ha minden egyén, alegység és intézet kollektívája felméri a saját területén rejtőző eddig még ki nem használt

lehetőségeket is bcépti vállalásaiba. Bízunk benne, hogy az erre vonatkozó és már alkalmazott módszerekről a mai napon még fogunk hallani és azokat az elkövetkezendő kiképzési időszakok vállalásainál és azok teljesítésénél már több helyen lehet eredményesen gyümölcsoztetni e nemes mozgalomban rejlı lehetőségeket.

A vitaindító referátumhoz hozzászóltak:

Uram János örgy. (1. sz. ÜZAR), Kardos István alhdgy. (MN 4011), Laczi János fhdgy. „Ezüstkoszorus Élenjáró Század” parancsnok (1. sz. ÜZAR), Nemes László tiz. „Kiváló rajparancsnok” (MN 7980), Virág Róbert örm. „Kétszeres Kiváló” cím tulajdonosa (MN 4011), Sárkány Ferenc honv. „Kétszeres Kiváló Katona” (MN 3548), Szmidélusz Béla szkv. „Kétszeres Élenjáró Katona” (MN 2319), Ludányi Kálmán hdgy. „Ezüstkoszorus Élenjáró Szakas” parancsnok (MN 7268).

A hozzászólások összegzése:

A „Szocialista Munka Intézete”, „Ezüstkoszorus Élenjáró Század” (MN 1. sz. ÜZAR) címek elnyerése azt bizonyítja, hogy a versenymozgalom hozzájárult a fejlettebb technológiák alkalmazásához, fegyverzeti és más egyéni eszközök megismeréséhez és kezeléséhez – kapcsolódva a polgári állomány körében szervezett versenymozgalomhoz – az utalt csapatok üzemanyaggal és szaktechnikai eszközökkel történő ellátásának minőségi biztosításához. Az eszmei-politikai nevelés minden állománycsoportnál tervszerű és folyamatos, kiemelt jelentőséget tulajdonítottak a munkahelyi demokrácia célkitűzéseinek érvényesítésére, a versenymozgalom és újítómozgalomra egyaránt. Az ifjúsági klubjuk elnyerte az „MN Kiváló Ifjúsági Klubja” címet. Patronálják a környezetükben levő iskolákat, úttörőcsapatokat, segítik a honvédelemre felkészítő munkát.

A raktár alaprendeltetéséből adódó és egyéb funkcionáló feladataik végrehajtása érdekében vállalták, hogy a „raktár szervezeti clemci, – köztük az örszázad is – elsödlees kötclességként vállalják a tároló-kiszolgáló osztály munkafeladatainak támogatását”.

A sorállomány körében végzendő logikai rend szerinti tevékenység, a szocialista versenymozgalom tervezése, szervezése, a végzett munka értékelése, a tapasztalatok felhasználása:

Alegység szintű tervezés

A párt, a KISZ, politikai munkatársakkal az alegység vezetői időben tisztázzák az elvégzendő politikai munkát: felvilágosító, buzdító, az értelemre és érzelemre egyaránt ható előadások rendjét, a rendelkezésre álló propagandaanyagoknak (faliújság, tablók, brosúrák stb.) számbavételét, azok célszerű felhasználásának módszerét; megtervezik, hogy a különböző időszakokban személy szerint ki, mit, mikor végez.

A szervezés és értékelés

A ráhatás már az alapkiképzés időszakában megkezdődik és szakadatlanul tart a leszerelésig. Az intenzív politikai munka alapja: a követelményrendszert meghatározó parancs és utasítások. Ezek helyi megvalósításának lehetőségeit

figyelembe véve, a sorkatonák részére olyan megoldásokat kell keresni és feltételeket biztosítani, amelyek teljesítésével eredményt lehet elérni.

A vállalások reálisak, megvalósíthatóak és értelmesek legyenek.

A verseny egész ideje alatt azt elősegítő vetélkedők beiktatása célszerű, mert ezek az egészséges virtuskodást szolgálják, és még a leszerelés előtt álló katonát is arra buzdítja, hogy „én ezt megpróbálom és úgy érzem, meg is tudom csinálni”.

Lényeges a havi értékelés az állománygyűlésen. Az értékelésnél a katona érzi, hogy foglalkoznak vele, felfigyelnek munkájára, még akkor is, ha néha gondok is vannak.

Jóleső érzés a parancsnoknak, a beosztottnak egyaránt, ha eredményt ér el becsületos munkával. Éppen ezért a versenymozgalomban elért eredmények kihirdetését ünnepélyessé kell tenni. Ezek mély érzelmi hatást keltenek a katonákban. A tapasztalat azt mutatja, hogy jóleső érzés töltötte el azokat a leszerelt és címetek elért katonákat, akiket az ilyen ünnepekre meghívtak.

Tapasztalatok

Alkalmazni kell a vállalást elfogadó parancsnoknak azt a jogát, hogy csak a fegyelmezett és a követelményeknek már a vállalási időszakban is eleget tevő katona számára adják meg a lehetőséget arra, hogy részt vehessen a szocialista versenymozgalomban. „Mert az a katona, aki már a vállalási időszakban súlyos fegyvelemsértést követ el, vagy szolgálati kötelessége mulasztásáért fenyegetésben részesült, gyengíti a mozgalom sikerét.”

A KISZ-szervezetek fiataljai úgy segíthetik legjobban a mozgalmat, ha nem kampányszerűen, hanem folyamatosan figyelemmel kísérik a fiatalok előmenetelét, a gyengébb eredményeket muratók mellé jobban felkészült fiatal patrónalóként kijelölnek. A címek odaítélésénél pedig nyilvánítsák véleményüket, ha pedig ilyenkor liberalizmust tapasztalnak, azok ellen lépjenek fel határozottan. Biztosítsák a demokratizmus szélesítését, erősítését, lépjenek fel bátran a közömbösség, a hanyagság, a fegyelmezetlenségek ellen, még abban az esetben is ha nekik kell javaslatot tenni a parancsnok felé az odaítélt cím megvonására. Fordítsanak nagy figyelmet a címet elért katonák és alegységek népszerűsítésére.

Egy hozzászólásból

A háborúra való alapos lélektani, katonai, szakmai és fizikai felkészülés olyan fegyver, amelyet népünk megad katonáinak, de ezt a felkészülést béke időben kell elvégezni.

E nemes önkéntes versenymozgalom tág teret nyújt a parancsnokok és kikapcsolódók részére katonáink háborús feladataikra történő felkészítéséhez.

Az erkölcsi szellem, a siker legfőbb tényezője. A katonának tudni kell, hogy miért vesz részt a háborúban, ez nem vitatható. Ez fontos dolog, és egy bölcs parancsnok erről nem feledkezhet meg, amikor elsőrendű alegységet vagy egységet akar összekovácsolni, amelynek minden tagja olyan felkészült – hogy a siker lehetőségei a legmagasabbra emelkednek. Erre pedig csak szilárd meggyőződéssel rendelkező előjárók képesek. Az ember megértés és az a természetes képesség, hogy minden katonát az egyenlőség alapján kezeljünk fontosabb, mint bármilyen technikai jártasság.

Azok közt, akik háborúban minden szükséges anyaggal ellátják a harcoló csapatokat, elsősegélyt nyújtanak a sebesülteknek, és eljuttatják őket a segélyhelyekre és ezen kívül még fegyvert is tartanak a kezükben, egy sor lelcményes és kezdeményező ember van. Ha az emberek természetes és elfogódottság nélkül beszélhetnek tisztjeikkel találékonyságuk credményei közkinccsé válhatnak. Ezen kívül ebből a szokásból kölcsönös bizalom, partnerség érzése alakul ki. Ez a csapatpszellel lényege. Egy olyan állomány, amely fél tisztjeitől sohasem olyan jó, mint az, amelyik bizik vezetőiben. A vezetők iránti bizalom, a katona és a vezető közti elvtársi érzés megteszi a magáét.

Parancsnokaink és kiképzőink mindennapi tevékenységükben építsenek fiatal és idősebb katonáink sajátos tulajdonságaira, kezdeményező készségükre, az új iránti fogékonyságukra, lendületére és a hadsereg érdekeit szem előtt tartó tevékenységükre.

Figyelmesen és őszintén értessük meg, hogy napjainkban egy atomháború rendkívül nagy veszteségekkel járna, amelyeknek egyes pusztító hatását nem tudnánk elhárítani, de igen sokat tehetünk veszteségeink csökkentése érdekében. Pl.: a vegyi és sugárvédelmi feladatok időben és szakszerű végrehajtásával maximálisan csökkenthetik vagy teljesen kizárhatják a kémiai, a radiológiai és biológiai eredetű hatások káros következményeit. De ha nem szoktatjuk a katonáinkat a gázálarc, az összefegyvernemi védőkészletük szabályos és normaidőn belüli felvételére és huzamosabb időn át való viselésére – miközben szakmai feladataikat is ellátják – erőfeszítéseink nem érnek sokat. Egy elkövetkező háborúban menet közben szoktatáshoz nem lesz lehetőség.

Természetesen az ilyen és hasonló tevékenység és különösen a műszaki munkák nehéz feladat. Ezt csak fokozatosan és akarattal lehet megszokni. De mivel ilyen jellegű tevékenységtől függhet katonáink élete vagy halála, az ilyen kérdéseken nem filozofálhatunk. Az ilyen szoktatásr és gyakorlástr katonáink és kollektíváink érdekében kell végrehajtani. Ezzel hozzásegítjük őket akarati tulajdonságaik erősítéséhez, egyben erősítjük biztosságérzetét. Tudja meg a katona, hogy fegyverzete, egyéni védőeszköze, technikai eszközeink jelenleg a legkorszerűbbek és ezek szabályos kezelésével és használatával megőrizheti élet- és munkaképességét. Ez a katona lélektani és katonai felkészítésének alapja és a szocialista versenymozgalom legfontosabb célja.

Sokszor hangzik el értekezés a sport szerepéről, az edzettségről és kitartásról, ami egy háborúra való felkészítés egy másik aspektusához tartozik. Ha figyelemmel végig kísérik a különböző sporreseményeket, láthatjuk, hogy egyre jobban őrlődnek az idegek, s törvényszerű, hogy végül csak azok nyerhetnek, akik jobban elviselték a feszültségeket. Az olyan fajta küzdőszellemet, hogy az ellenfél vezetésénél nem szabad feladni a küzdelmet, s belenyugodni abba, hogy „nem megy”. Feszültségek elviselésére pedig egy háborúban különösen nagy szükség van. Versenymozgalmunk és a tömegsport, parancsnokaink, párt- és KISZ-szervezetünk részére katonáinkban ilyen törekvések alakításában nemcsak a kiképzési időben, hanem azon túl, kulturális programjaik és katonáink szabadidejének e nemes célokra való eltöltéséhez nagyszerű vetélkedők szervezésére nyújtanak lehetőséget.

Versenymozgalmunk széles körű kibontakoztatását akadályozhatják az egyes helyeken tapasztalható káros emberi tulajdonságok, az egyik ezek közül a közömbösség, amely végső soron nemcsak a közömbösségnek árt, ellene fordul a közömbös katona a saját érdekeivel is.

Mivel ilyen irányú felkészültségünkől egyes katonáink és katonai közösségeink élete vagy halála foroghat kockán az ilyen rossz emberi magatartás ellen minden szinten fel kell lépünk.

A katonai, szakmai képességet és jellemet, amelyekre katonákkal foglalkozó előljáróknál mindig szükség van, gyakran szerencsétlen jellemvonások torzítanak el.

Leggyakrabban előforduló két káros tulajdonság:

- a feltűnési viselkedés;
- és az a tévhit, hogy a hatalomhoz, amellyel felruházták, okvetlenül hozzátartozik az arogáns, sőt elviselhetetlen modor.

A szocialista versenymozgalom olyan ösztönző mozgalom, amely elősegítheti azt, hogy olyan katonákat neveljünk, akik mestersen kezelik fegyvereiket, értik eszközeik alkalmazásának módszereit is, hozzászoktak a fegyelemhez.

Az értelmes fegyelem:

- ha a katona jól érzi magát a tanteremben, gyakorló pályán, vagy gyakorlaton, érdeklődik, amit csinál, biztos, hogy nem lesz fegyelmezetlen; ez a követelés módjától függ. Vagyis: a katona terhelése optimális legyen. Olyan feladatokat kell adni neki, amiért küzdeni, sokszor fáradni és izzadni kell, de azért a kitűzött cél elérhető legyen.

Fegyelmet csak azon a foglalkozáson lehet tartani, ahol dolgoztatják a katonát, és értelmes munkát kérnek tőle. A fiatal ember előbb-utóbb belátja, hogy az értelmes fegyelem egyenlő az ő érdekeivel is.

Büntetni, bármilyen eszközzel csak úgy érdemes, ha úgy tudjuk tenni, hogy a katona lássa: a büntetés valóban segítség.

A katonák félnek, legalább is tartanak a fenyítéstől, és mi ezt nem bánjuk. Akad, aki elkecsereedik. De azért a legfőbb eszközünk a szabályzatainkban meghatározottak betartása. Nem hiába mondjuk - . . . „élj a szabályzat szerint!”

Minden jó kiképző állítja: a katonák nagyszerű dolgokra képesek, de azt is be kell látni, hogy a követelmények végrehajtását az alegység és magasabb szintű előljáróknak figyelemmel kell kísérni és a katonák, alegységek, egységek és intézetek versenymozgalomban elért eredményeit minden lehetőséggel igazolni és elismerni szükséges.

Olyan időszakban élünk, amikor a kiképzés - a gyakorlat és tapasztalat - versenyfutás az élet és a halál között. A katonát mindenekelőtt az erősíti legjobban, ha - személyes felkészültsége mellett - meg van győződve arról, hogy parancsnoka gondoskodása és intézkedései - a lehetőség határában belül - megvédi őt minden veszélytől, mert igazi nehézségekkel a katona csak háborúban kerül szembe, s rájön, hogy az életet a nehézségekkel együtt kell vállalni. Erre pedig katonáinkat e nemes versenymozgalom felkészítheti, ha élünk a lehetőségeivel.

Závodszi Jenő (MNHF-ség szakszervezeti bizottság tagja) hozzászólása.

Bizottságunk nagyra értékeli a hetényegyházi üzemanyag-raktár tevékenységét, ahol a két versenymozgalom jól összehangolva, egymást erősítve részese azoknak a magas szintű elismeréseknek, amelyeket egyetértésükkel ítéltek oda a hadtápfőnök elvtárs több ízben.

A központi hadtápolgári dolgozói körében 279 szocialista brigádban 3468 fő dolgozik.

Alapvetően fontosnak tartjuk, hogy területünkön a szocialista munkaverseny a kongresszusi időszak lendületét megtartotta, és tovább fejlődött a munkavégzés tisztességének, a szakmai önértetnek, a kultúra értékeinek, a munkahely, a közösség ügyei iránti érdeklődésnek őrzése és ápolása mellett, egyben a korábbiánál jobban kapcsolódott a hadtápbiztosítás növekvő feladataihoz. Meggyőzően bizonyítják ezt azok az eredmények, amelyeket az anyag- és energiatakarékosság a fajlagos ráfordítások, a hasznosított újítások, az importanyag kiváltás, valamint a munkaszervezés terén a szocialista brigádjaink a központhadtáp minden ágazatában elértek.

A brigádmozgalom azon túlmenően, hogy katonai szervezeteink, intézeteink, üzemekink alapfeladatai megoldásának fontos tényezője, jelentős és pozitív irányban befolyásolta és befolyásolja az MN ellátottsági szintjét, az állomány egészségügyi állapotát, közérzetét, a szolgálat ellátásának színvonalát.

Reprezentálja területünk munkaverseny mozgalmának eredményeit és ottani szakszervezeti szerveink ez irányú munkáját is, hogy a küldötttertekezlet (1980) óta Szolgálat Főnökségek Élenjáró Intézetei elismerő címeken túl, az MN TJÜ néphadseregi szintű elismerésben részesült, az MN 2. KK, az MN ROVKI, az MN 2. sz. Élelmezési Anyagraktár, az MN TJÜ Zalaegerszeg üzemegysége egyszer, az MN 4. Szanatórium kétszer, az MN 1. sz. Üzemanyag-raktár háromszor nyerte el a Szocialista Munka Intézete kitüntető címet.

Az a tapasztalatunk, hogy azoknál a katonai szervezeteknél, intézeteknél, üzemegységknél eredményes a munkaverseny mozgalom, ahol a parancsnoki, párt- és szakszervezeti, valamint a KISZ-vezetés együttműködése jó, a helyi szabályozókban és a munka gyakorlatában is érvényesül a külön és az együttes felelősség.

Schöner István ezredes hozzászólása:

A pártpolitikai munka tartalmáról, módszereiről, feladatairól a központhadtápnál folyó versenymozgalomban

A szocialista versenymozgalom érdekében kifejtett párt-politikai munka azzal segíti igazán az adott szervezet előtt álló feladatok megoldását:

- ha megérteti az adott szervezet személyi állományával – katonákkal és polgári dolgozókkal egyaránt – a szolgálat és a munka jelentőségét;
- ha e tevékenység értelmének elfogadtatása kiváltja a szolgálatot teljesítőket, az ott dolgozók azonosulását a feladatokkal;
- ha olyan hozzáállás bontakozik ki, ahol is a végrehajtásban részt vevők aktív kezdeményezőkésséggel, öntevékenyen járulnak hozzá feladataik minél sikeresebb teljesítéséhez.

A vitaindító referátumban elhangzott mozgórugókon túl kiemelném a következetességet is, mint olyant ami az eredményesség forrása. Különösen jó hagyományai vannak az üzemanyag-ellátó központnál, ahol például Hetényegyházán a legmagasabb elismerést érték el, amikor következetes munkájuk eredményeként a honvédelmi miniszter elvtárs elsőnek a bázisok, raktárak közül csapatzászlót adományozott részükre.

Eredményes az egészségügyi bázisokon levő sorállomány körében folyó versenymozgalom, ott is szép eredmények születtek. Dabason pl.: többszörösen érte el az állomány az MN Kiváló Szakaszja megtisztelő címet.

Említést érdemel az MN 7980 alakulat fejlődése is, amelyhez a szocialista versenymozgalom is hozzájárult. Nem is olyan régen még csak negatív értelemben szóltak a zászlóaljról, ma élenjáró százada van és küzdenek az élenjáró zászlóalj címért és rossz hírük is lassan a múlté.

Ez a munka folyamatosságot és állandó megújulást igényel, mert az adott szervezet soron következő feladatai, a benne dolgozók állományának összetétele, jellemzői változnak; változnak a munkakörülmények és változik az emberek egymáshoz való viszonya is. Így, ilyen körülmények között a szocialista versenymozgalom érdekében kifejtett párt-politikai munka az állandóan változó körülményekhez való rugalmas alkalmazkodásával töltheti be szerepét.

A munka tartalmi összetevőin túl, a munkaformák tekintetében sem lehet általános sémákkal meghatározni az alaprendeltetés teljesítését elősegítő munkát. Azzal együtt, hogy valamennyi feladat teljesítésének elősegítése érdekében végzendő párt-politikai munkának vannak közös, ismétlődő vonásai is, amelyek alapvetően *három csoportba sorolhatók*:

1. A felvilágosító, tudatformáló munka. Ennek többféle formája honosodott meg a gyakorlatban, a legjellemzőbbek:

- a közvetlen, egyszerű, mindenki számára érthető érvelések;
- a konkrét összefüggések bemutatása, érzékeltetése.

2. A párt-politikai munka szervezési feladatai, azok a tennivalók, amelyek biztosítják a célkitűzések maradéktalan érvényesülését, az egyes emberek, kollektívák felkészítését. Ennek a munkának az a lényege, hogy mindig az adott feladatnak legmegfelelőbb szervezési feladatait kell meghatározni úgy, hogy érvényesüljön a politikai munka komplex jellege, hogy ne különüljenek el az egyes szervezeti feladatok. Ezzel nem azt állítom, hogy adott körülmények között, egy-egy alkalommal nem érvényesülhet egy munkaterület önállóan is.

3. Az állomány mozgósítása, tevékenységének, munkájának konkrét formáit juttatják kifejezésre:

- az alapvető versenyformák;
- az ifjúsági mozgalmak;
- az egyéb versenyek és akciók.

Most és itt az alapvető versenyformákról kívánok szólni.

Az alapvető versenyformák közé soroljuk a szocialista versenyt és a szocialista munkaversenyt. Az előbbi a katonák, az utóbbi a polgári állományunk körében folyik.

A szocialista verseny a központhadtápnál szolgálatot teljesítő katonák, alegységek önkéntes vállalásain alapuló tömegmozgalom, amely a központhadtáppal együtt fejlődött és fejlődik. Tartalmi követelményei gazdagodtak. Alapvetően két, egymást kölcsönösen feltételező célkitűzés elérésére irányultak.

Az egyik: a szocialista szellemben élő, dolgozó és gondolkodó katonafiatalk nevelése, amelynek eredményeként a versenyben részt vevők olyan erkölcsi-politikai értékekkel gazdagodnak, mint:

- az elvtársi segítőkészség, képesség a feladatok gyors és önálló megoldására;
- a társadalmi (honvédségi) tulajdon megbecsülése;
- a katonatársaik és önmaguk helyes értékelése;

- a nehézségek leküzdése;
- a közösségek érdekeit kifejtő aktivitás;
- a politikai kérdések iránti érdeklődés;
- az egyes katonák és alegységek gondjaival való foglalkozás;
- példamutató fegyelmezetttség.

A *másik*: a kiképzési követelmények átlagon felüli teljesítése, a harci technika és fegyverzet megismerése, hozzáértő alkalmazása, őrzése és karbantartása.

A szocialista munkaversenyben a központhadtáp polgári dolgozói vesznek részt példamutató módon a termelő-, javító-, szolgáltató üzemeinknél. A brigádmozgalom egyre nagyobb szerepet vállal a dolgozók tudatformálásában, a munkahelyi légkör, a munkahelyi demokrácia további javításában.

A versenymozgalom követelményrendszere *alapvetően két nagy területre osztható*:

- erkölcsi-politikai jellegűekre;
- és a katonai-szakmai kiképzéssel, ellátással összefüggő feladatokra.

Ezek a résztvevőktől függően változnak, térnek el egymástól.

Az elmúlt években nem a követelményrendszer, hanem – a növekvő követelmények jegyében – azok tartalma, teljesítésének színvonala változott. Ezek azzal a fejlődéssel függnek össze, amelyek a központhadtápban végbementek és alapvetően az alábbi területeken jelentkeznek.

A korszerűbb technikai eszközök megismerése, üzemeltetése, alkalmazása, karbantartása, tárolása több tudást, szakértelmet, nagyobb körültekintést, összehangoltabb munkát igényel, mind az egyes embertől, mind a közösségtől. A követelmények növekedésének irányába hatnak, a megváltozott, többségben csökkentett normaidők, amelyek teljesítése a harc-, kiképzési és harckészültségi feladatok gyors végrehajtásának biztosítékai. A központhadtápban ma már olyan különböző technikai komplexumok működnek, amelyek hozzáértő, mesteri kiszolgálása, ellátása növeli a követelményeket. De növekedtek az üzemeltetés biztonságával, a hatalmas összegeket érő eszközök, anyagok megóvásával kapcsolatos követelmények, s ami ezzel jár: a felelősség is.

A követelmények fokozódásának irányába hatnak a központhadtáp belső funkcióját érintő változások, súlypont-eltolódások is, a gazdálkodásban, a szakfeladatok ellátásában, a személyi állomány nevelésében való részvétel fokozatos kiteljesedésében.

A belső funkcióban bekövetkezett súlyponteltolódás hatására a szocialista szellemű neveléssel tudatformálással kapcsolatos követelmények, a szocialista erkölcsi tulajdonságok és magatartás kialakításának és erősítésének feladatai, a közművelődésből fakadó időszakos tennivalók nagyobb hangsúlyt kapnak az ediginél.

A katonai rend, szervezethez, fegyelmű erősítésére tett erőfeszítések is magas színvonalú és hatékonyabb munkát igényelnek. Az e területen bekövetkezett fejlődést, változást, valamint a normatív követelményeket az elmúlt években kiadott alapszabályzatok tartalmazzák. A szabályzatokban foglaltak adják a szocialista verseny követelmény rendszerének alapvető tartalmát. Mivel a szabályzatokban és a versenyben megfogalmazott követelmények azonosak, illetve összhangban vannak, a személyi állomány részéről reális lehetőség nyílik azok átlagon felüli teljesítésére.

A versenymozgalom követelményrendszerére közvetlen hatással vannak, illetve abba szervesen beépülnek néphadseregünk szocialista jellegének további erősítésével, elmélyítésével kapcsolatos feladatok.

Ezért a szocialista versenymozgalom követelményeinek tartalmában is célul tűztük ki a szocialista vonások, jellemzők erősítését. *Ezek közül is kiemelkednek:*

- a szocialista emberi viszonyok fejlesztésére;
- a közművelődési feladatok teljesítésére;
- a kisközösségek szerepének további növelésére;
- a kollektivitás elveinek hatékonyabb alkalmazására;
- az ifjúsági szervezet és a szakszervezetben dolgozó kommunisták munkájának javítására;
- az erkölcsi-politikai állapot, fegyelmi helyzet állandó szilárdítására tett erőfeszítések.

Míndezek hatására és eredményeként egyre inkább előtérbe kerül a személyi állomány eszmei-politikai arculatának formálása.

A szocialista versenymozgalom alapvető célja tehát nem más, mint az emberekben meglévő értékek mozgósítása, új, a szocialista embereszményt egyre inkább megközelítő tulajdonságok kialakítása és fejlesztése, a követelmények magas szintű teljesítése útján. Ezeknek a figyelembevételével kijelenthetjük, hogy a párt-politikai munka rendszerében nem kis felelősséget hordoznak a kollektívák, a párt-, a KISZ- és a szakszervezeti szervek a versenymozgalom még hatékonyabbá tételében.

Elekes János ezredes az értekezlet záró szavaiban az alábbiakat mondta el

Úgy ítéltük meg, hogy a mai közös munkánk eredményes volt. Az elhangzott referátumok és hozzászólások serkentsenek mindannyiunkat arra, hogy e nemes mozgalom érdekében minden szinten további előrelépés történjen felső és középszintű vezetőszerveinknél ugyanúgy, mint csapatainknál és intézeteinknél.

Öröm és megnyugvás számunkra, hogy a felszólaló élenjáró alegységparancsnokaink, kiváló és élenjáró katonáink elmondták nekünk erőfeszítéseiket, amelyeket a címek elnyerése érdekében tettek. Lendületük és lelkesedésük az ügy érdekében kifejtett tevékenységük mindannyiunk előtt példaképpül állhat. Kérem őket, hogy az itt elhangzottakat mondják el katonatársaiknak. Parancsnokaikat pedig arra kérem, hogy az elhangzottakból vonják le a szükséges tanulságokat.

Felhasználom a lehetőséget és tájékoztatom Önöket arról, hogy az MN hivatásos katona állományának szolgálatához való pozitív viszonyának fontos kifejezője a szocialista versenymozgalom eredményessége. Az MN-ben különböző megszerzett címek mögött a korábbiaknál feszítettebb és igényesebb munka van. Az élenjáró és kiváló címet elért alegységek, egységek, magasabbcségek parancsnoki kara a hivatásos állomány 55-60%-át teszi ki.

Az MN központhadtápnál sok polgári alkalmazott dolgozik, ez azt jelenti, hogy parancsnokainknak mindennapi tevékenységükben a katonaállomány felkészítésén túl az ő körükben folyó versenymozgalmat, újítómozgalmat is irá-

nyítaniuk kell és mindenekelőtt érvényesíteni a munkahelyi demokrácia célkitűzéseit.

Értekezletünk kezdetén vázoltam a mai feszült és nehéz nemzetközi helyzetet. Ez a körülmény figyelmeztessen mindenkit arra, hogy mi ma ilyen külső hatások alatt élünk. Belső helyzetünkben népünk becsületes többsége megfeszített munkával igyekszik megoldani a helyzettel együtt járó nehézségeket. Pártunk és államunk vezető szervezetei a külső hatások enyhítése, belső helyzetünk stabilitása érdekében mindent megtesznek.

A korszerűsített kiképzési programjaink a szocialista versenymozgalom új rendszerét szabályozó HM paranccsal egy időben léptek hatályba. Ezek a kiképzési programok kötelező érvényűek minden parancsnok, főnök, vezető és kiképzőre. Most, amikor a programban előírtak végrehajtása folyamatban van, nem lehet helye magyarázkodásnak, csak egy lehetőség adott: az eredményes végrehajtás. A szocialista versenymozgalom, a katonák minden irányú fejlesztését a minden oldalú biztosítás feltételeinek javítását segíti elő.

Úgy tűnik, hogy a tömegsport propagandájához a ráfordítás nem kevés. Ennek ellenére azonban hatása csak szűk körű. Mindenekelőtt a katonai edzettség szempontjából, ennek mai helyzete nem kielégítő. Nevetségesnek tűnik, de van olyan katona, aki 45 m-re nem tudja a kézigránát célbadobni. A sportversenyeinkre jól felkészített állományt kell a jövőben benevezni.

A sport és tömegsport területén is a lényeg: a cselekvő, cselekedtető, életményt adó ilyen irányú programokon van. Így lesz majd a sportolásba alkalomszerűen befekosztoló fiatalból és felnőttből, a rendszeres testedzés – személyes példával ható – propagandája.

A testnevelés és sport kitűnően kamatozó befektetés a katona és a hadsereg számára. Az elvárás az, hogy rendszeresen eddze fizikai erejét minden katona és természetesen minél több idősebb is. Ez is a versenymozgalom szerves része.

A továbbiakban felkérte Elekes elvtárs a megjelent párt-, KISZ- és szakszervezeti bizottságok képviselőit, hogy tegyenek további lépéseket e nemes ügy propagandájában, segítsék a mozgalom sikeres kiszélesítését és eredményességét.

Az értekezlet hefejező aktusaként *Elekes elvtárs* kiosztotta a központhadtáp sportversenyein elért eredmények elismeréseként az okleveleket.

I. díj: MN 4011

II. díj: MN KÜZAR

III. díj: MN 3548

A CSAPATGAZDÁLKODÁS ELMÉLETE, ELLÁTÁS, GAZDÁLKODÁS, KATONAI KÖZLEKEDÉS

A csapatgazdálkodásban elért eredmények a hadtáp anyagok szakszerű tárolásában és a raktárak optimális kihasználásának lehetőségei

*Zavaczký Lajos ezredes
és Gelencsér László őrnagy*

1. Az egység hadtáp helye, szerepe és feladatai a személyi állomány ellátásának biztosításában parancsnoki szemmel

A csapatok életében, szervezetében, tevékenységében az utóbbi időben törvényszerűen bekövetkezett változások, a megváltozott bel- és külső körülmények és törvényszerűségek mind nagyobb körültekintést, szervezettebb munkát és természetesen még elmélyültebb tartalmasabb, jobb szakmai felkészültséget követel meg a csapatok hadtáp szolgálatától, annak minden beosztójától.

Az egység vezetése tudatában a fent megfogalmazott törvényszerűségeknek, annak a fontos gyakorlatnak és elvnek, mely szerint az egység harctevékenysége sikeres végrehajtásának egyik fontos feltétele a folyamatos, időben történő hadtápbiztosítás és ezt a békeellátás időszakában kell megalapozni, előkészíteni és begyakorolni is természetesen.

Ahhoz a nagyon fontos – az alapszabályzatokban is megfogalmazott – elvhez igazodva, mely szerint az egység vezetése által a helyzetmegítélés során kialakult és a parancsnok által megparancsolt feladatok között meghatározó helyet foglal el a hadtáp szolgálat részére meghatározott követelmény, ebben kiemelkedő helye és szerepe van a hadtápszolgálat személyi állományának, a személyi állomány minden oldalú ellátásának biztosításában, a jó csapatszellem kialakításában és végül, de nem utolsó sorban egyéb, de fontos morális kérdések előkészítésében és tartalmas fenntartásában is.

Míndezeket a követelményrendszereket csak akkor lehet kielégíteni, ha a hadtápbiztosítás megszervezése összhangban van az egység feladatával, a várható alkalmazásának rendjével, a kialakult helyzettel, a sajátosságokkal, a rendelkezésre álló erők, eszközök mennyiségével és állapotával, továbbá ha a hadtápbiztosítás az alegységekig bezárólag pontosan van megszervezve, tervezve és a hadtáp szolgálat személyi állománya korszerűen és sokoldalúan kerül felkészítésre a tábori komplex foglalkozásokra épített foglalkozások keretében.

A hadtápszolgálat vezetése, irányítása a parancsnok feladata, ezt senkire át nem ruházhatja, közvetlen, folyamatos ráhatással kell, hogy irányítsa tevékenységét, szabja meg konkrétan feladatait és számoltassa el a végzett tevékenységről. Nagyon fontos, hogy az összetevékenység fő iránya az emberekről,

a katonákról való minden oldalú gondoskodás, ellátás legyen és ez nagyon pontosan, tartalmasan, a szabályzatok által elvárt szinten óramű pontossággal legyen kimunkálva, begyakorolva és kerüljön végrehajtásra.

Az elmondottakból kiindulva és általában is az ezred hadtáp feladatait az alábbiakban látom annak érdekében, hogy a csapatélet minden területén átfogóan értelmes és minden tevékenységre kiterjedő munkarend alakuljon ki az egység-hadtáp szolgálatnál.

a) *Az anyagi biztosítás terén:*

- az előljáró által elrendelt szintű anyagi készletek átvétele, megalakítása;
- az ezred alegységeinek ellátása, feltöltése, a parancsnok által meghatározott kiszabatokban és időpontra;
- anyagi eszközök szervezett felhasználásának biztosítása;
- az alegységeknél felhasznált anyag készletek rendszeres pótlása és gazdálkodásuk segítése;
- az anyagi eszközök folyamatos kiegészítése, szakfelügyelete;
- a hadtáp alegységeknél megalakított anyagi eszközök tárolása, nyilvántartása, kezelése, felhasználásra való előkészítése, csomagolása, megóvása, a tárolás és szállítás folyamatos biztosítása;
- az anyagi eszközök rendeltetésszerű felhasználásának ellenőrzése;
- járandóságok maradék nélküli biztosítása;
- az alegységek elszámoltatása az árvett, illetve felhasznált anyagi eszközökről.

Míndezek a feltételek biztosítják a tartalmi feladatok eredményes végrehajtását, a harckészültségi követelmények teljesítését, az alárendeltek anyagi ellátásának feltételeit békében és háborúban egyaránt.

Míndezcn feladatok végrehajtásához igen komoly segítséget adott a sergrest pk. elvtárs 1976-ban Ercsi helyőrségben megtartott módszertani foglalkozása, melyet az 50/76 számú utasításnak 1. számú mellékletében rögzített, valamint a kiadott 050/1983. számú utasítás az ellenőrzések, elszámoltarások végrehajtásáról, továbbá a Lenti helyőrségben 1983-ban bemutatott a tervező-szervező munkával kapcsolatos módszertani foglalkozása. Az egység vezetése a bemutató foglalkozások alapján az előjárók követelménycínek megfelelően kialakította azt a rendet, melynek alapján most már elmondhatjuk, hogy egységünk-nél míndezek a feladatok, feltételek meghonosodtak és örömjünkre kedvezően befolyásolják a személyi állomány életkörümenycit, szolgálati rendjét és a feladatok végrehajtásának értékét is.

A felsorolt feladatokon, körümenyeken és sajátosságokon kívül természetesen a hadtápszolgálat tevékenysége nem teljesen és minden körümenyt figyelembe véve került meghatározásra, illetve elemzésre. Ennél sokkal többre, bonyolultabb feladatot is meg kell oldani az egység hadtápszolgálatának, gondolok itt a szállítási feladatok végrehajtására, az egység gazdálkodásának irányítására, a környezetvédelmi feladatok teljesítésére és még több a csapatérettel kapcsolatos sajátos feladat végrehajtására.

Az egység hadtáp egyik igen fontos területe a felkészítés, kiképzés minden oldalú anyagi biztosítása, a kapcsolt tábori komplex foglalkozások anyagi biztosítása, a személyi állomány ellátása és a hadtápkiképzés ilyen rendszerben történő végrehajtása.

Meggyőződésünk csak így és ilyen körülmények között és ilyen tartalommal, hozzáállással lehet és kell a jövőben is a hadtápszolgálat összetevékenységének megfelelni, a kor követelményeinek eleget tenni.

Több éves (évtizedes) munkánk eredménye amit létrehoztunk, amit kialakítottunk, megítélésünk szerint ez a körülmény nagymértékben kihatással van az egység tevékenységeire, helyzetére és végül a harctevékenység sikeres végrehajtására.

Az egység eddigi eredményei előjáróink megállapításai arra ösztönöznek bennünket, hogy ezen az úton kell járni tovább és szilárdítani, javítani elért eredményeinket.

2. Csapat- és hadtápgazdálkodás

Az elmúlt években nagyon sok fórumon, vezetői értekezleteken foglalkoztunk a nehéz gazdasági körülményekre tekintettel – a belső tartalékok gyorsabb ütemű feltárásával, azok optimális kihasználásával, az ésszerű takarékos gazdálkodás megvalósításával. Különböző szintű előjárói intézkedések szabályozták a gazdálkodási tevékenységet. A gazdálkodást szabályozó intézkedésekben meghatározott követelményekből egyértelműen kitűnik, hogy továbbra is az alaprendeltetésből fakadó feladatok végrehajtását kell a csapatgazdálkodásnak szolgálnia. Az egység gazdálkodásának vezetése, irányítása parancsnoki feladat, az egység vezetés szervezeti része még akkor is, ha egyes részterületeit a PK. HTPH vagy fegyvernemi és szolgálati ág főnökök (vezetők) útján, illetve a gazdálkodási és környezetvédelmi operatív bizottság bevonásával valósít meg.

Az egységparancsnok alapvető gazdálkodási feladatköréből emeljünk ki néhányat, amelyek szoros összefüggésben vannak egymással. Legfontosabb alapfeladat a „gazdálkodási követelmények meghatározása” több évre való kellő előrelátással. A gazdálkodási követelmények meghatározásánál célszerű a másik fontos feladattól, a rendelkezésre bocsátott anyagi és pénzeszközökhöz kiindulni, de feltétlen figyelembe kell venni az egység sajátosságait, a belső tartalékok feltárásának lehetőségeit, a takarékos gazdálkodásból várható pénzeszközök mennyiségét is.

Fontos feladatnak tartjuk a jóváhagyott pénzmaradványok és saját bevételek felhasználására vonatkozó reális, átgondolt döntést. A döntés meghozatalához természetesen jól kell ismerni a gazdálkodó szolgálatok helyzetét, mind a költségvetési előirányzat felhasználást, mind az egység anyagi ellátottságát illetően. Az említett gazdálkodási feladatok elsősorban pénz és anyagi keretekkel kapcsolatosak, azonban még nem elég csak erről az oldalról közelíteni a témához.

Csapatgazdálkodás követelmény szintjén történő megvalósításához az anyagi és pénzeszközökön kívül szükséges a gazdálkodó szolgálatokra való ösztönző ráhatás, a kezdeményező, ésszerű javaslatok elfogadása és végrehajtásának támogatása is.

Említést kell tenni a gazdálkodási tevékenység irányításában egyre inkább nagyobb szerepet játszó gazdálkodási és környezetvédelmi operatív bizottságról.

A gazdálkodási bizottság munkáját irányító parancsnok a gazdálkodási feladatkörök végrehajtása során minden esetben meghallgatja a társadalmi testület javaslatát. A gazdálkodási bizottság tevékenységében, az elemző, értékelő munka során a hadtápszolgálat szakértelme a gazdálkodási tevékenységben szerzett tapasztalata elsődleges szerepet kap. Így bizonyos értelemben a hadtápgazdálkodás

szolgálat gazdálkodásában bevált helyes módszerek általánosításra kerülhetnek és az esetek többségében általánossá is válnak.

Az eddigieket azért tartottuk szükségesnek elmondani, mert egységünk csapatgazdálkodási tevékenységében az említett feladatok megalapozott végrehajtásával az elmúlt 5 év alatt jelentős fejlődést értünk el. A fejlődés az előljárói követelmények és saját lehetőségeink összehangolásával a személyi állomány szolgálati élet- és munkakörülményei javítása, az anyagi eszközök tárolása és a társadalmi tulajdon fokozottabb védelme terén volt tapasztalható.

Az egységünkönél az elmúlt években nagy gondot fordítottunk a központi hadtápraktárak csapaterővel történő felújítására, a laktanya rekonstrukcióval összhangban a személyi állomány elhelyezési körletek, alegység raktárak előírás szerinti kialakítására.

Az egység hadtáp központi raktárak és alegység elhelyezési körletek kialakításánál a következőket vettük figyelembe:

– a seregtestparancsnok elvtárs 50/76. sz. intézkedés 1. sz. mellékletében meghatározottakat;

- a raktárvezetők elgondolását és javaslatait;
- a meglevő rakrarak alapterületét és térfogatát;
- a szakanyagok tárolásának követelményeit;
- az anyagmozgatás, anyagkiadás szabályait és rendjét;
- a vagyon és társadalmi tulajdon védelmének követelményeit;
- a takarékos gazdálkodásból várható pénz mennyiséget;
- a munkacrő lehetőségeket;

A kialakítás alatt biztosítani kellett:

- az ellátás, szolgáltatás folyamatosságát;
- az anyagok megővését;
- a társadalmi tulajdon védelmét;
- a feladatok ütemterv szerinti végrehajtását.

3. Hadtápanyagok központi tárolása

A ruházati raktár kialakítására a ruházati raktár vezető tett javaslatot. Elgondolásunk az volt, hogy a régi 100-as faállványokat új típusú korszerűbb salgó állványokra cseréljük le. A salgó állványok biztosításával a tárolótér gazdaságos kihasználását, a fóliázással az anyagok portól való védelmét kívántuk elérni. A régi típusú 100-as állványokat az utalt alakulatoknak adtuk át, ezáltal azok tárolási gondjait is részben megoldottuk. A rendelkezésre álló raktárhelyiségből meghatároztuk, hogy melyikbe milyen anyagokat tárolunk.

A raktár kialakítására, berendezésére és felújítására kialakított elgondolásunkat a pk. elvtárs jóváhagyta és utasította az elhelyezési szolgálatot a szükséges karbantartási és más szükséges anyagok biztosítására. A szükséges munkacsoport kiképzési időn túl az alegységek biztosították.

A végrehajtás során a raktár felújítást az ellátás és szolgáltatások biztosítása miatt – csak kiképzési időn túl kellett végezni. Ez a tény eléggé leterhelte a szolgálatot, mivel a raktárvezető mint munkahelyi parancsnok irányította a tevékenységet. A többlet munka, a leterheltség ellenére az ütemtervnek megfelelően, határidőre kialakítást nyert a raktár korszerűsítése.

A raktárak közül az ún. I-es raktárban kizárólag I. értékcsoportú új anyagokat tárolunk. A raktárban tárolt anyagok a raktár rendeltetéséből adódóan ritkán kerülnek mozgatásra. Általában a bevonulás előkészítésekor, leltározás-kor, és ellenőrzéskor az előjáró intézkedésére, vagy nagyvételezés alkalmával kerül sor az anyagi készletek mozgatására. Ezzel a módszerrel biztosítani tudtuk a raktárrend folyamatos szintentartását, a raktárban elhelyezett készletek nyilvántartásának (állványcímke, állványtabló) naprakésztségét, a társadalmi tulajdon fokozottabb védelmét.

Az állványokon állványtablót helyeztünk el, amely az ott tárolt valamennyi anyagra vonatkozóan tartalmazza a meglevő készlet mennyiségét, az állványtablót a változásnak megfelelően ceruzával a ruházati raktárvezető személyesen vezeti. (1. kép.)

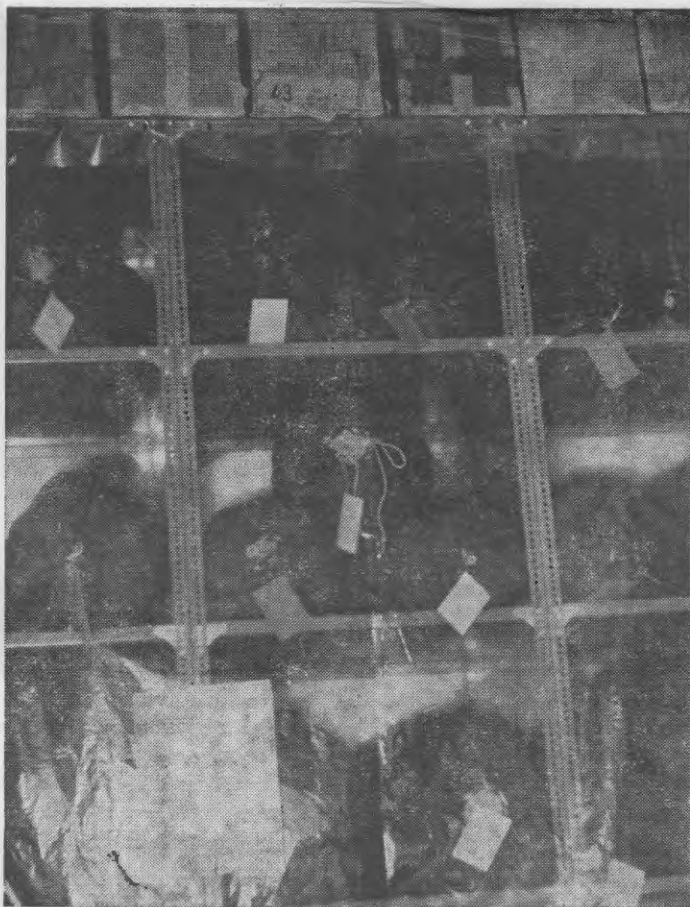

A II-es raktárhelyiségben történik a II-es értékcsoportú, a selejtezésre és kisjavításra váró anyagok tárolása, itt történik a szennyesruházat leszedése, tisztaruházat kiadása is. A raktárban történő anyagtárolás módszere megegyezik az I-es raktár tárolási módszerével. Az anyagmozgatás ebben a raktárban a leggyakoribb. (2. kép.)

A III. raktárhelyiségben tároljuk a harckészültségi ruházati készleteket. A raktár működtetésére harckészültségi begyakorlások alkalmával málházás céljából, anyagfrissítéskor, illetve ellenőrzéskor kerül sor. (3. kép.)

Az így kialakított raktárrend, a tárolás szakszerűsége azon túl, hogy a követelmények szintjén áll, esztétikailag élményt nyújt, követendő példaként áll alegségeink előtt, tehát nevelő hatása is van. Megtanít értékelni a szépet, megbecsülni a jót. A ruházati raktár rendje, az anyagkezelés szakszerűsége a nagyfokú felelősségérzettel rendelkező szakember, a raktárvezető munkáját dicséri.

Az étkezési anyagraktár kialakítását alapvetően a ruházati raktár mintájára építve hajtottuk végre. Mint ismeretes az étkezési raktár szakanyagainak napi mozgása igen nagy és rendszeres. Gondolunk itt a fogyó ételiszerekre, göngyölegekre, amelyek naponta kerülnek kiadásra, illetve a heti 3-szor vételezett romlandó ételiszerek bevételezésére.

Az anyagmozgásokat figyelembe véve a helyiségek rendeltetését úgy határoztuk meg, hogy a leggyakrabban mozgó anyag, mint pl. a kenyér, a legjobban szennyezett anyagok, pl. a zöldségfélék tároló helyiségei a bejárathoz közel kerüljenek kialakításra, míg a többi anyag a bejáratától távolabb eső helyiségekben történjenek.

A nem romlandó fogyó ételiszerek tárolását két helyiségben oldottuk meg. Az egyikben salgó állványokon a kisebb csomagolású és kiserelésű ételiszereket, a másikban a zsákos árukat tároljuk. (4. sz. kép.)

Mint a képeken is látható, arra törekedtünk, hogy a szakszerűség mellett a tetszetősség is szerepet kapjon. A göngyölegekből (kartonokból)

történő kiszerelés a göngyöleg megóvását szolgálja azáltal, hogy nem kerül a légénységi konyhára, ahol nagy igénybevételnek van kitéve. A másik szempont az, hogy az utalványon szereplő anyagot gyorsabban ki lehet választani és a kiírt mennyiséget biztosítani.

Az üzemanyagraktár tervszerű fejlesztése 1984. évben került végrehajtásra. A jelenlegi raktár tároló kapacitása a saját készítésű állványokon nincs kellően kihasználva. Ebben a raktárban történik az üzemanyag technikai eszközök és kenőanyagok egy részének a ráolása, innen történik a fogyó anyagok kiadása. Elgondolásunk és előzetes számításaink szerint a tároló kapacitás megkétszerezhető salgó állványok beállításával, amely lehetővé tenné a 0,2 ja.-hoz tartozó üzemanyag technikai eszközök szakszerű tárolását is. (5. kép.)

Külön helyiségben, a töltőállomásnál kialakított raktárban helyeztük el az M-kor bevonuló gépjárművek kiegészítő üzemanyag készletét. Elgondolásunk az volt, hogy az M-kor bevonuló gépjárművek a laktanyáig elfogyasztott hajtóanyag tartálykészletét a kútról kiegészítve s azzal egyidőben megkapja a gépjárművek kiegészítő készletét is, még akkor is, ha a gépjárművet nem osztják be és a részére kiadott anyagok leszedése után visszaadják a vállalatnak.

Az így ellátott „M” gépjárművek a gépjármű átvétel után azonnal málházhatók és igénybevehetők.

Az ezred raktárainak korszerűsítése terén elért eredményeink biztatóak. A példa jól szolgálja a fegyvernemi anyagok tárolása korszerűsítésének lehetőségét és útját.

*4. A személyi állomány életkörülményei javításában
elért eredmények*

A több éve folyó laktanyarekonstrukcióból eredően a személyi állomány szolgálati, élet- és munkakörülményei alapvető fenntartására fokozott figyelmet fordítottunk. A legénységi épület rekonstrukciójának megkezdése előtt véleményeztük a terveket, kihangsúlyoztuk a követelmények szerinti igényeinket. A kivitelezéssel kapcsolatban közölt véleményünket, javaslatunkat néhány kivételtől eltekintve a beruházó figyelembe vette. A kivitelezés során figyelemmel kísértük a rekonstrukció helyzetét.

Az utóbbi években egyre több szó esik a személyi állomány járandóságai biztosításáról, az ellátás, ellátottság helyzetéről. Számunkra, de más egységek számára sem lehet közömbös, hogy az alaprendeltetésből származó feladatainkat milyen közérzettel, negatív, vagy pozitív hozzáállással rendelkező hivatásos és sorállománnyal hajtjuk végre. Döntő hangulati tényezővé válhat az ellátás végpontjain végzett tevékenység. Mindezeket figyelembe véve döntöttünk

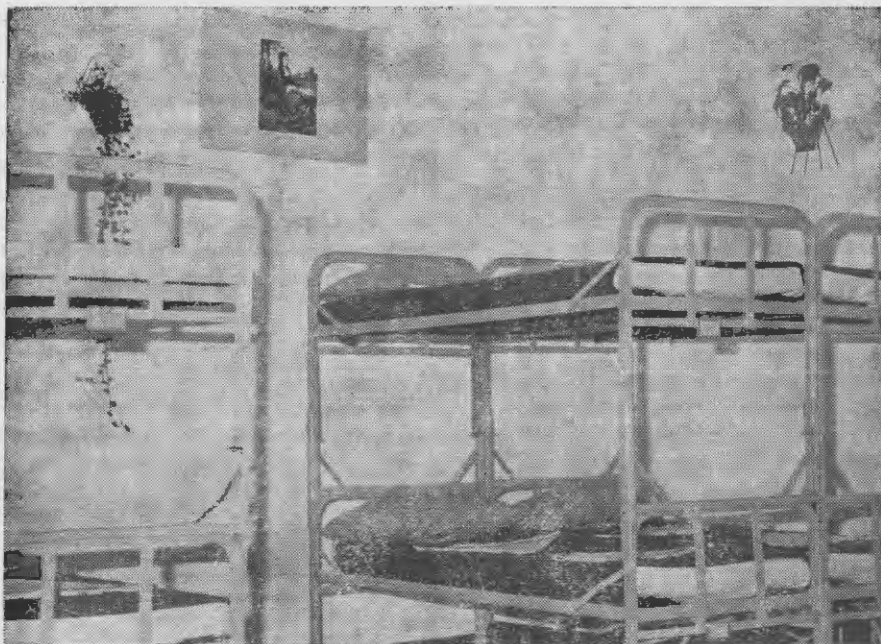
úgy, hogy az alegységek elhelyezésére, a szolgálati helyiségek berendezésére, nagy gondot kell fordítani. A kialakításhoz és berendezéshez ismételten a **se-regttest-parancsnok** elvtárs 50/76. sz. intézkedése szolgált alapul. Az alegység parancsnokok irodáját a 6. alábbi képen látható módon alakítottuk ki.

A hálókörletekben mindazon berendezési, felszerelési tárgyak elhelyezést nyertek, amelyeket az utasítás előírt. Változás – amit nem az alakulat – a melegpadló burkolat, a HM szekrény, amelyet a beruházó biztosított. A kislegységek részére kialakított hálókörletekben emeletes ágyak beállításával lehetett biztosítani az elhelyezést. A beépített, illetve HM szekrényekben 2 fő részére alakítottunk ki férőhelyet. A színes ágynemű, új mintájú PH ágypetéttel való ellátás függvényében az alegységeket differenciáltan láttuk el. A rendelkezésre álló színes ágynemű nem biztosította az egész állomány ellátását, ezért készlethől cserekészlet kialakításával láttunk el 4 alegységet, a többi alegység hagyományos ágyneművel rendelkezik. Így sikerült biztosítani az egységes belrendet. (7. kép.)

A személyi állomány jobb életkörülményeit biztosítja a vizesblokk szintenként történő kialakítása. A hideg-meleg vizet szolgáltató mosdó és fürdőfül-

kék véleményünk szerint az elvárható igényt jól kielégítik. A szintenként kialakított vizesblokk lehetőséget biztosít a jobb és bal oldalon elhelyezett alegységek közötti megosztásra, így a karbantartásra állagmegővásra is. (8. kép.)

5. Alegység gazdálkodás, szolgáltatások

Nálunk is és azt gondoljuk, hogy a csapatok jelentős részénél is gondot okoz, külön feladatot szab az aleggység gazdálkodás színvonalának emelése. Az aleggység gazdálkodás színvonala emelésének egyik legfontosabb feladatának tekintjük a gazdálkodás feltételeinek biztosítását. Abból indulunk ki, ha az egység szintű tárolás korszerű követelményeit megteremtettük, akkor teremtünk meg ott is a feltételeket, ahol erre mindjobban szükség van. Az aleggység raktárok jelentős szerepet játszanak a személyi állomány anyagi ellátása bonyolításában, tehát az anyagok tárolása és mozgatása nem elhanyagolható terület.

Az aleggység raktár készlete az aleggység lérszámához igazítva került kialakításra úgy, hogy optimálisan biztosítsa a szükséges cserék végrehajtását, ugyanakkor ne legyen az egység raktárok része, ahol minden anyag megtalálható. Erre a raktárhelyiség nagysága sem felelt meg, másrészt a társadalmi tulajdon fokozottabb védelme követelményei sem adtak lehetőséget. Egycet értünk azzal a törekvéssel, hogy az aleggység raktárok készleteit a minimálisra kell csökkenteni és inkább a jobb feltételekkel rendelkező ezred raktárakból kell a szükségletet biztosítani.

Az egység sajátosságainak megfelelően és a fentiekben elmondottak szerint alakítottuk ki az aleggység raktárait. Aleggység raktárakban a következő anyagokat tároljuk:

- személyi állománytól nyugta-ellen nyugta ellenében leszedett ruházati anyagokat, felszereléseket;
- vegyvédelmi felszerelési anyagokat;
- ágynemű tiszta cserekiezleteket;
- ételmezési anyagokat (tízórais táska, stb.);
- sportfelszereléseket;
- kiképzési anyagok és eszközök;
- politikai és propaganda anyagokat;

A fenti anyagok tárolására salgó állványt biztosítottunk. Az állványra felszerelt fólia függöny mellett, hogy védi az anyagot szennyeződéstől, meggátolja a magáról megfedkezett katonát, az anyag eltulajdonításában is. Természetesen itt sem hanyagolható el mint körülmény, a raktárrend, a tisztaság, a rendszeresség nevelő hatása.

Az így kialakított raktár követelménytámasztó aleggység parancsnokot és lelkiismeretes jól felkészült aleggység szolgálatvezetőt tükröz. (9. kép.)

Az aleggység gazdálkodás színvonala emelésében nagy szerepet tölthet be a jól feltöltött és működtetett gazdasági szoba. A gazdasági szoba rendeltetése, hogy az aleggység napi tevékenységét biztosító és szolgáló berendezések, felszerelésekben bekövetkezett kisebb meghibásodásokhoz szükséges pótalkatrészeket biztosítsa, így a hibák saját hatáskörben megszüntethetők és folyamatosan biztosítható a rendeltetészerű használat. Másik fontos rendeltetése a személyi állomány ruházata egy részének kisjavítása, karbantartáshoz szükséges anyagok biztosítása.

A 10-11. képen egy nagyon jól felszerelt és hatékonyan működtetett gazdasági szobát láthattunk.

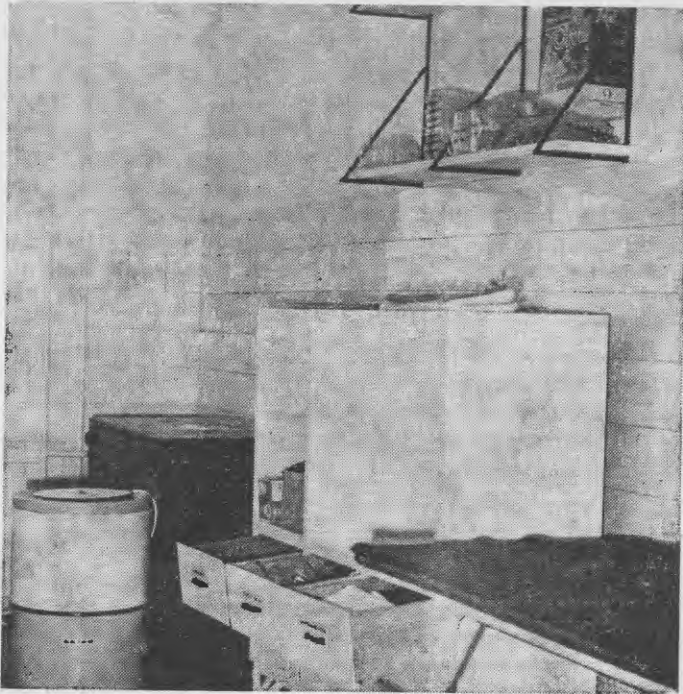
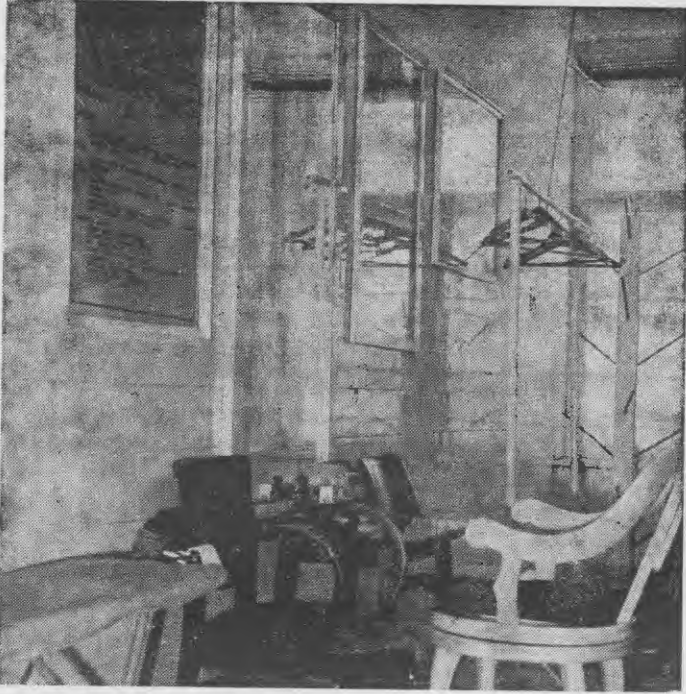
Gazdasági szoba főbb berendezése és felszerelése:

- fodrászszék tükörrel és fodrász felszereléssel;
- mosógép;
- centrifuga;
- vasaló és vasalóasztal;
- szárító (fregoli) és lábbeli szárító;
- szekrény a karbantartó és javító anyagok tárolására;
(gomb, csillag, fegyvernemi jelzés stb.)

Karbantartó anyagok:

- mosószerek;
- lábbeli tisztító és karbantartó anyagok;
- takarító anyagok, stb.

Megítélésünk szerint ma már nélkülözhetetlen ilyen felszerelt gazdasági szoba. Itt minden olyan javító és karbantartó anyag megtalálható, amelyek felhasználásával tovább növelhető az anyagok élettartama, a rendeletésszerű hasz-

nálat. A fodrász felszereléssel a személyi állomány ápoló hajzata is biztosítható, mert mindig akad 1-2 ügyeskezdő katona, aki akár képzettségénél fogva, vagy anélkül képes a társai hajzatának rendbetételére. (12. kép.)

A személyi állomány szolgálati, élet- és munkakörülményeiben bekövetkezett pozitív változások, az anyagjárandóságok csorbitás nélküli biztosítása, az ellátás és szolgáltatás színvonalának emelése, a parancsnok, a szakemberek és az egész személyi állomány közös ügye és feladata.

Mindannyiunk közös öröme, hogy ezt a feladatot sikerült eredményesen végrehajtni.

Az elmondottakból talán kitűnik, hogy nagyon kevés szó esett a pénzről. Nem állítjuk a szükségtelenségét, nem becsljük le jelentőségét, de szeretnénk volna kihangsúlyozni, hogy a gondos, tervszerű előkészítéssel a belső lehetőségek feltárásával, a beosztottaink javaslataira, kezdeményezésére támaszkodva lehet eredményeket elérni.

A jelenleg érvényben levő szabályzatok, utasítások előírásai az egyszemélyi parancsnok gazdálkodási hatásköre biztosítja a csapat- és hadtápgazdálkodás erősítését, az alaprendeltetésből fakadó feladataink zavartalan végrehajtását.

Katonai anyagmozgatás

Littomericzky János őrnagy

A Magyar Néphadseregben az elmúlt évtizedekben egyre határozottabb törekvések érvényesültek az anyagi eszközök korszerűbb mozgatásának megvalósítására, az ezzel kapcsolatos élőmunka ráfordítások csökkentésére. Az utóbbi években a néphadsereg katonai szervezeteiben tömegével jelentek meg a különböző típusú anyagmozgatógépek és eszközök, amelyek alkalmazása tág lehetőségeket biztosított a korszerűsítés központi és helyi célkitűzéseinek megvalósításában. Napjainkban szinte természetszerűvé vált mind a központi szerveknél, mind a csapatoknál az anyagmozgatás gépesítésének igénye.

A fentiekkel összefüggésben úgy ítélem meg, hogy az elért gyakorlati eredmények kedvező alapot biztosítanak a korszerűsítési folyamat továbbfejlesztéséhez. Ugyanakkor az elmélet és gyakorlati dialektikus egységéből kiindulva úgy vélem, hogy a téma rendszerelméletű vizsgálata néhány elméleti kérdés tisztázását teszi szükségessé. Jelen cikkemben a gyakorlati tapasztalatok és elméleti megfontolások alapján a katonai anyagmozgatás rendszerének fogalmai és szemléletbeli megítélésére kívánom a figyelmet felhívni.

A gyakorlati tevékenységek folyamán tapasztalhatjuk, hogy az anyagmozgatást mint fogalmat többféle értelemben használjuk. Anyagmozgatásról beszélünk akkor is, amikor egy hordó üzemanyagot a raktárhelyiség egyik sarkától a másikba gurítunk, vagy egy gépjármű részegységet a raktárból a műhelybe viszünk, de egyre többször beszélünk anyagmozgatásról akkor is, amikor egy bizonyos tömegű anyagi eszközt az egyik katonai szervezettől a másikba juttatunk el. Gyakran az anyagmozgatást mint tevékenységet fogalmilag az úgynevezett anyagmozgatógépek alkalmazásához kötjük.

A fentiekből kiindulva az anyagmozgatás általános megfogalmazása nem más mint valamely anyagi eszköz térben és időben történő fizikai helyváltoztatása, miközben az anyagi eszköz tulajdonságai nem változnak meg. Vagyis az anyagi eszközök egyik helyről a másik helyre, meghatározott időben és minőségben történő eljuttatása, függetlenül attól, hogy a mozgatás kézzel vagy géppel, rövidebb vagy hosszabb távolságra történik.

A katonai anyagmozgatás az általános megfogalmazástól jellegetben, sajátosságában különbözik. Ugyanis a néphadseregben mint egy katonai rendszerben az anyagi eszközök mint katonai anyagok helyváltoztatása (mozgatása), katonákkal, és a néphadseregben rendszeresített, illetve használatba vett eszközökkel, katonai célok érdekében valósul meg.

Ennek megfelelően a katonai anyagmozgatás nem más, mint a katonai anyagoknak a néphadseregben történő fizikai helyváltoztatása meghatározott időben és célok elérése érdekében.

A katonai anyagmozgatás akkor veszi kezdetét, amikor a katonai anyagok a népgazdaságból vagy importból a néphadsereg rendszerébe kerülnek és addig tart, amíg felhasználása be nem fejeződik.

A fenti megfogalmazás szerint minden olyan funkcionális tevékenység a katonai anyagmozgatás rendszerébe tartozik, amely biztosítja az anyagi eszközök cél és idő szerint összehangolt térbeli mozgását. Ennek megfelelően a funkcionális tevékenységek vagyis a katonai anyagmozgatás mint rendszer alrendszerei a következők (1. sz. táblázat):

- katonai szervezetten belüli úgynevezett belső anyagmozgatás;
- csomagolás;
- egységtrakományképzés;
- tárolás;
- rakodás;
- szállítás.

A katonai szervezetten belüli belső anyagmozgatás a katonai anyagmozgatás térben szűkebben értelmezett alrendszerre, amely magában foglalhatja a katonai anyagmozgatás többi funkcionális alrendszerét képező mozgatási tevékenységeket. Ugyanis a katonai szervezetten belül az anyagi eszközöket csomagolhatják, azokból különböző rakományokat (egységtrakomány) képezhetnek, átmenetileg vagy tartósan tárolhatják, rakodhatják, sőt az iparvágánnyal nem rendelkező katonai szervezetek esetében a vasúti szállítmányokat a vasúti kirakóállomásra beszállíthatják, illetve a berakóállomásra kiszállíthatják.

A katonai szervezetten belüli belső anyagmozgatás – tekintettel arra, hogy a katonai szervezet a néphadsereg szervezeti rendszerének eleme – szervesen kapcsolódik a katonai anyagmozgatás rendszerébe. Ugyanis a katonai szervezetek többsége az anyagi eszközök fizikai mozgásrendszerében egyben fogadó és feladó helynek tekinthető. Ugyanakkor szinte valamennyi katonai szervezet az anyagi eszközök önálló felhasználója is és ezáltal az anyagi eszközök fizikai mozgásrendszerében végponti fogadóhelynek is tekinthető.

A katonai anyagmozgatási rendszer és a katonai szervezetten belüli belső anyagmozgatás mint alrendszer abban különbözik egymástól, hogy míg a katonai anyagmozgatási rendszer térben és időben viszonylag nagyobb mozgatási feladatokat feltételez, addig a belső anyagmozgatás viszonylag kisebbeket.

A csomagolás nem más mint az anyagi eszközök védőburkolatának kialakítását célzó műveletek összessége. Az anyagi eszközök csomagolása mind műszaki, mind gazdasági szempontból a katonai anyagmozgatás folyamatában egyre jelentősebb szerepet játszik. Ugyanis a korszerű katonai anyagmozgatás feltételezi az anyagi eszközök célszerű egységbefogását, kezelhetőségének biztosítását. Az egységbefogás, az egyedi csomagoláson túlmenően, különös tekintettel a gyűjtő és szállító csomagolásra, megkönnyíti az egység trakományképzést, lehetővé teszi a mozgatási műveletek számának csökkentését, az ehhez alkalmazott gépi eszközök jobb kihasználását, a nyilvántartási és egyéb adminisztrációs műveletek számának csökkentését.

A csomagolás többnyire az anyagi eszközöket elszállító termelő vállalatoknál a termelési folyamat végső aktusaként realizálódik. A katonai anyagmozgatási rendszerben a csomagolás mint tevékenység, mind az anyagi eszközök feladó-, mind a fogadóhelyeken jelentkezhet a mozgatási feladat sajátosságából fakadóan. Végsősoron a csomagolás alkalmazott módja, anyaga azon túl, hogy

az anyagi eszköz védelmét szolgálja biztosítani hivatott a mozgatással összefüggő kezelhetőséget is, ezért feltétlen a katonai anyagmozgatási rendszer funkcionális alrendszerének kell tekinteni.

Az *egység-**rakomány**képzés* nem más mint a viszonylag kis méretű és tömegű anyagi eszközök nagyobb mozgatási-kezelési egységekké való összefogása, rendszerint valamilyen segédeszközzel. Az anyagi eszközökből képzett *egység-**rakomány***ok a korszerűen gépesített katonai anyagmozgatási rendszer mozgatási alapegységei.

Az *egység-**rakomány***on alapuló katonai anyagmozgatási rendszer műszaki-gazdasági előnyei azt igazolják, hogy az anyagmozgathoz fűződő katonai elvárások ebben a rendszerben biztosíthatók a leghatékonyabban. *A rendszer előnyei a következők:*

- növeli a mozgatás gépesítésének fokát és színvonalát, amely maga után vonja a gyorsabb rakodást, csökkentve a mozgatóeszközök fordulóidejét, növelve a rakodóhelyek kapacitását;
- egységesítést tesz lehetővé a csomagolás, a mozgató- és tárolóberendezése terén;
- a rendelkezésre álló tárolótér jobban kihasználható, mindenek előtt a belmagasság maximális kihasználásával, a rakodások, a be- és kitarolás gyorsításával, az ellenőrzés egyszerűsödésével;
- csökkenti a fizikai munkaiányt, a kezelési időt, a mozgásból eredő esetek gyakoriságát, a mozgásban foglalkoztatottak létszámát, valamint a mozgatási károkat, illetve az abból eredő veszteségeket.

Az *egység-**rakomány*** képzése alapvetően azon katonai szervezetek feladata, amelyek egyben a mozgatási rendszerben mint feladóhelyek funkcionálnak. Vagyis ott ahol a mozgatási egységeket a követelményeknek megfelelően összeállítják. Az *egység-**rakomány***képzés alapvető eszközei a különböző típusú szabványos rakodólapok és konténerek.

A *tárolás* nem más mint az anyagi eszközökkel rörtendő ellátás kiegyenlítő tevékenysége. Nevezetesen a katonai anyagmozgatási rendszerben, különböző elosztási pontokon rövidebb vagy hosszabb ideig tartó olyan műveletek összessége, melyek célja az anyagi eszközök mennyiségi és minőségi megóvása és az ellátás szükséges készlet szintjeinek megtartása. A tárolás mint funkcionális alrendszer szorosan illeszkedik a katonai anyagmozgatási rendszerbe és ugyanakkor a betárolástól a kitarolásig terjedő időszakban speciális mozgatási funkciókat is tartalmaz, amit közismerten raktári anyagmozgatásnak nevezünk.

A *rakodás* az anyagi eszközök fizikai mozgásrendszerét végigkísérő funkcionális tevékenység. Ugyanis rakodási szükségletek jelentkezhetnek a belső anyagmozgatás, a csomagolás, az *egység-**rakomány***képzés, a tárolás, a szállítás során egyaránt.

A szűkebb értelemben vett rakodási feladat általában a szállítóeszközökre történő fel- és lerakodás, valamint azonos vagy különböző közlekedési ágazatokhoz tartozó szállítóeszközökről-szállítóeszközökre való átrakás.

A rakodás többnyire az anyagi eszközöket feladó-, illetve fogadó helyeken, de bizonyos esetekben a közlekedési ágazatok csatlakozási pontjain valósul meg.

A fentieknek megfelelően a rakodás is a katonai anyagmozgatási rendszer funkcionális alrendszere.

A *szállítás* az anyagi eszközök fizikai mozgásrendszerében a viszonylag nagy távolságú helyváltoztatási szükségleteket elégíti ki. A katonai anyagmozgatási rendszerben a helyváltoztatási szükségletek kielégítése a különböző szállítási láncokon keresztül valósul meg, amely alapvetően a közlekedéshez, a közlekedési eszközökhöz kapcsolódó művelet sor, az anyagi eszközök feladási- és fogadási helyei között végzett szállítási és kezelési módok, műveletek összessége.

A szállítási lánc kialakításában a feladó- és fogadóhelyek, a közlekedési ágazatok és azok csatlakozási pontjai, valamint maguk a szállítóeszközök vesznek részt.

A korszerű szállítási láncok megvalósulását és elterjedését az egység rakományokra épülő és a több közlekedési ágazat integrált kapcsolatát feltételező mozgatási rendszerek teszik lehetővé, mivel így a rakományok megbontás nélkül juthatnak el a rendeltetési helyükre. A szállítási lánc kialakításában egyre nagyobb szerepe van a konténernek alkalmazásának.

A katonai anyagmozgatási rendszerben a szállítások mint funkcionális alrendszernek döntő jelentősége van, mivel az anyagi eszközök helyváltoztatását viszonylag nagy térben valósítja meg.

Végző soron a katonai anyagmozgatási rendszer a funkcionális alrendszereivel együtt az anyagi eszközök fizikai mozgásrendszerét valósítja meg az anyagi eszközökkel történő ellátási rendszer követelményeinek megfelelően, s a két rendszer együttesen az anyagi biztosítás rendszerét alkotja.

A katonai anyagmozgatási rendszert funkcionális alrendszerein keresztül történő bemutatásán túlmenően célszerű azt a működési mechanizmust is rendszerszemlélettel vizsgálni, amely során egy-egy helyváltoztatási szükséglet megvalósul. Ennek megfelelően a katonai anyagmozgatási rendszer, illetve valamely funkcionális alrendszerének megvalósulását a mozgatási feladat, teljesítmény, technológia és irányítási alrendszerek adekvát összhangja biztosítja. Amely annyit jelent, hogy bármely katonai anyagmozgatási feladat végrehajtása csak akkor lehet hatékony, ha a feladat végrehajtásához szükséges teljesítmények, technológiák és az irányítás a mozgatás minden pontján az egyszilárdságot feltételezik (2. sz. vázlat).

A *katonai anyagmozgatási feladat* nem más mint az anyagi eszközök helyváltoztatási szükségleteinek kielégítése során jelentkező, valóságos a mozgással összefüggő funkciók legkevesebb élőmunka ráfordítással történő megvalósítása. A feladat nagyságrendje függ a mozgatandó anyagi eszközöktől, a mozgatási útvonaltól és távolságtól, a mozgatás intenzitásától és gyakoriságától, a mozgattal kapcsolatos törvényes előírásoktól.

A *katonai anyagmozgatási teljesítmény* nem más mint a mozgatási feladat végrehajtásának, vagyis a mozgatandó anyagi eszközök, meghatározott intenzitással és gyakorisággal történő mozgásának eredménye. Az anyagmozgatási teljesítmény létrehozásában közreműködnek a mozgatás eszközei, illetve az izomerő, a mozgatási útvonal vonalvezetése, a mozgatási segédeszközök és a mozgattal kapcsolatos törvényes előírások.

A *katonai anyagmozgatási technológia* nem más mint a mozgatási feladat és a mozgatási teljesítményt létrehozó elemek gyakorlati-műszaki összehangolása. Vagyis a mozgatás műveleteihez a teljesítményforrások (erő, eszköz) hozzárendelése oly módon, hogy a feladat követelményeknek megfelelő végrehajtása és a felhasznált teljesítményforrások kihasználtsága biztosított legyen. A moz-

gátás műveleteinek technológiai alkotják azt a technológiai sort, amely végső soron a katonai anyagmozgatás technológiája.

A technológia hiánya egyrészt a feladat késedelmes végrehajtását, másrészt a teljesítményforrások kedvezőtlen kihasználtságát jelenheti.

A katonai anyagmozgatás irányítása nem más mint a mozgatási feladat, teljesítmény és technológia összhangjának megtervezése, megszervezése és ellenőrzése annak érdekében, hogy a katonai anyagmozgatási rendszer működőképes legyen és biztosítsa a rendszerrel szemben támasztott – az anyagi biztosításból fakadó – követelmények végrehajtását.

A tervezés alakító jellegű, egy későbbi időszakban megvalósuló fejlesztést célzó tevékenység, amely a rendelkezésre álló eszközöket és ismert módszereket (technológiákat) a legnagyobb hatékonysággal igyekszik alkalmazni. A tervezés magában foglalja a katonai anyagmozgatási feladat körültekintő megfogalmazását és a befolyásoló tényezők figyelembevételével a feladat optimális megoldását.

A szervezés a tervezés során kialakított rendszer megvalósítását szolgáló, ugyancsak alakító jellegű tevékenység, amely a kapcsolatos események (mozgatási műveletek) vezetését és irányítását az emberek és az eszközök átgondolt egymás mellé rendelésével oldja meg.

Az ellenőrzések, amely már nem alakító, hanem megfigyelő jellegű tevékenység, főként az ismétlődő folyamatok esetében van jelentősége. Az ellenőrzés feladata egyrészt a folyamatok tervszerű lebonyolódásának, másrészt – nem szabályszerű lebonyolódás esetében – a tervektől való eltérés okainak vizsgálata.

Összegezve a katonai anyagmozgatási rendszerrel kapcsolatban leírtakat úgy vélem, hogy mind a funkcionális alrendszerek, mind a működési alrendszerek adekvát összhangja és ennek megfelelő értelmezése elengedhetetlenül szükséges a témával kapcsolatos további gyakorlati munka folytatásához. *(A vázlatok a folyóirat végén találhatóak.)*

Gép- és harcjármű hűtőrendszerének korrózió elleni védelme inhibitorral

Dr. Gál Lajos mk. alezredes

A különböző típusú és rendeltetésű gép- és harcjárművek, aggregátok, motoros szivattyúk és kompresszorok, valamint más zárt rendszerű vízhűtéses benzin- és dizelmotorok (a továbbiakban: gépek) hűtőrendszerének alapvető rendeltetése, a motorban az égés folyamán keletkező hő elvezetése és átadása a külső környezetnek. Ebből adódik, hogy a hűtőrendszerbe olyan folyadék alkalmazása indokolt, amely gyorsan felveszi és leadja a hőmennyiséget. Ilyen hűtőfolyadék a néphadseregben rendszeresített és a téli üzemeltetés során általánosan alkalmazott Antifriz B-2. Ez a hűtőfolyadék kielégíti azon követelmények nagy részét, amelyeket egy jó hűtőfolyadékkal szemben támasztunk, *nevezetesen:*

1. Legyen olcsó és könnyen beszerezhető.
2. Ne legyen mérgező az emberi szervezetre.
3. Ne legyen környezetszennyező hatású.
4. Regenerálható legyen.
5. Legyen jó a stabilitása az üzemeltetés és tárolás alatt.
6. Ne okozzon lerakódást a hűtőrendszer belsejében.
7. Lehetőleg magas legyen a forráspontja és alacsony a dermedéspontja.
8. A hűtőrendszer szerkezeti anyagaiban ne okozzon korróziós károsodást.
9. Rendelkezzék jó hőátvételi, hőszállítási és hőleadási tulajdonságokkal, vagyis biztosítsa a hőelvezetést.
10. Rendelkezzék kenési képességekkel is, a hűtőfolyadék áramlását biztosító szerkezetekre vonatkozóan.
11. Lehetőleg kis viszkozitású legyen.
12. A habzashajlama kedvezően alakuljon, vagyis az igénybevétel során ne keletkezzék hab.

A télen használatos hűtőfolyadékunk a felsorolt követelményeket a 2., a 3. és a 10. pont kivételével kielégíti. A korábban előforduló mérgezések és a habzás elkerülésére, habzashajlam csökkentő adalékot tartalmazó, kellemetlen szagú denaturált Antifriz B-2 hűtőfolyadékot biztosít a néphadsereg üzemanyag szolgálata a katonai szervezetek részére. Az Antifriz B-2 okozta környezet-szennyezés általában csak rendkívüli meghibásodás esetén fordulhat elő, mert a nyári igénybevételre történő felkészülést követően az ellátó központ üzem-

anyagraktáraknak leadott hűtőfolyadék regenerálásra kerül. A kenési feladatokkal kapcsolatos követelmény kielégítése jelenleg még megoldásra vár.

A téli időszakban használt hűtőfolyadékunk tehát alapvetően megfelel az üzemeltetési igényeknek. Bár a víznél kisebb a hővezetési tényezője, ennek ellenére igen jól alkalmazható, ugyanis télen a motor üzemi hőmérséklete és a külső környezet között lényegesen nagyobb a hőkülönbség, mint nyáron. Vagyis nyáron a víz hűtőközegkénti alkalmazása célszerűbb, (a víz jó volna télen is, ha 0 °C-on nem fagyana meg) gazdaságosabb és jobb hűtési viszonyokat biztosít.

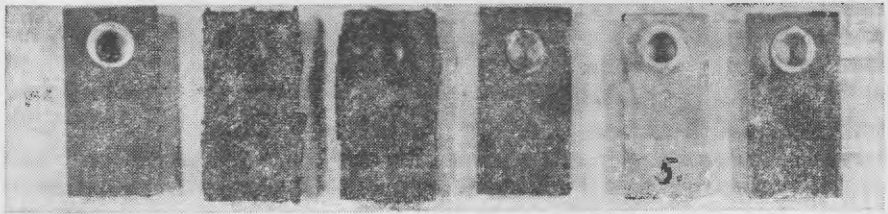
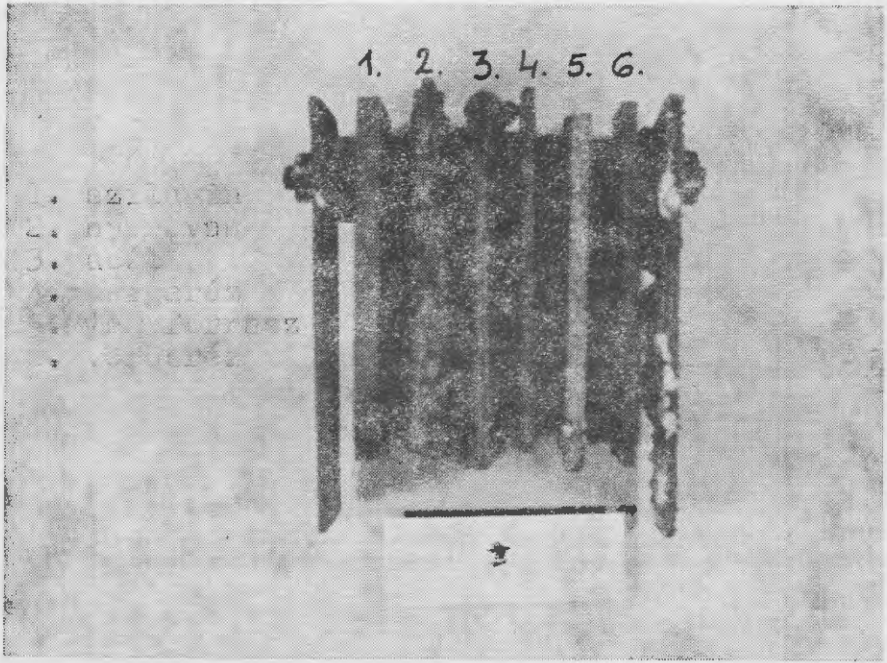
A néphadseregben nyáron eddig csapvizet vagy ipari vizet alkalmaztunk hűtőfolyadékként a gép hűtőrendszerében. Ilyenkor azonban mindig számolnunk kellett a víz korróziót okozó hatásával. Ezen korróziós hatás kiküszöbölése tette szükségessé a „KORRVÉD II.” inhibitor alkalmazásának bevezetését. Az inhibitor használatára az MN Üzemanyag Szolgálat Főnök és az MN Páncélos- és Gépjárműtechnikai Szolgálat Főnök 13/1982. számú közös intézkedésükben rendelkeztek, amely szerint *azt 1984-től a néphadsereg minden gépében használni kell.*

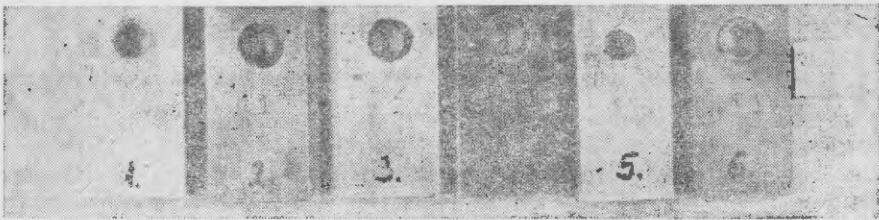
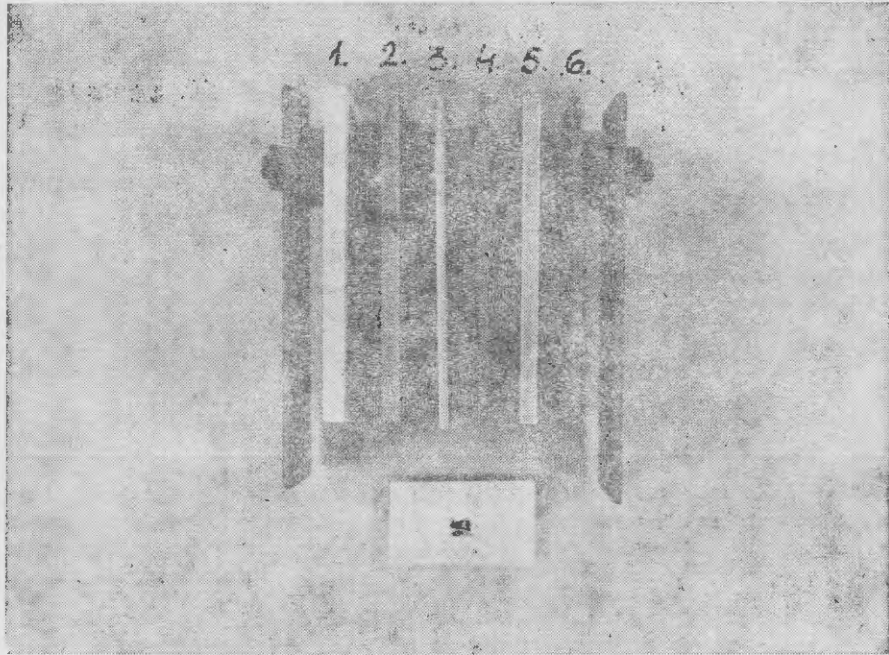
A „KORRVÉD II” hazai gyártású, könnyen beszerezhető és kedvező árfekvésű, többféle vegyszerből álló inhibitor kompozíció. Alkalmazásával megoldottnak tekinthető a különféle szerkezeti anyagokból álló hűtőrendszer korrózió elleni védelme, egyidejűleg megakadályozza a káros lerakódást (vízkőképződést) is.

A „KORRVÉD II.” kielégíti a környezetvédelmi igényeket is, mert használat után a vízfolyóba leengedhető, ugyanis nem környezerszennyező.

A csapatok részére műanyag flakonban kiszerelve, koncentrátum formájában biztosítja a néphadsereg üzemanyag szolgálata. Az 1,2 literes flakonban levő koncentrátum 20, az 1 literes flakonban levő 50 liter hűtővízhez elegendő. A koncentrátum tárolhatósági ideje: 2 év. Ha a koncentrátumot hozzáöntötték a 20, illetve 50 liter hűtővízhez, akkor a hatóanyag koncentrációja 0,47% -a a külföldön alkalmazott más összetételű inhibitorok 1-5%-os koncentrációja helyett. A gép hűtőrendszerébe történő feltöltése után 5 hónapig lehet üzemeltetni korróziós károsodás nélkül. Az üzemelés folyamán keletkező legfeljebb 10%-nyi párolgási veszteséget csapvízzel kell pótolni. Az ennél nagyobb párolgási vagy műszaki hiba miatt bekövetkező veszteség esetén a hűtőrendszerbe új „KORRVÉD II.”-vel előírás szerint adalékolt hűtővizet kell tölteni.

A csapvíz (különösen a budapesti, erősen klórozott) és az ipari víz (folyóból vagy tóból nyert szűrt víz) inhibitor nélkül korróziót okoz, miközben még vízkőlerakódás is keletkezik a hűtőrendszerben. Ez vezert bennünket arra, hogy megkezdjük a „KORRVÉD II.” adalék védőhatásának vizsgálatát az MSz 924 szerint budapesti csapvízzel, minthogy hazai viszonylatban ezt a vizet tekinthetjük a felszíni édesvizek és ivóvizek legnagyobb mértékben korróziót okozó reprezentánsának. A csapvíz okozta korróziót jól szemlélteti a próbalemezekről készült felvétel (1., 2. kép). Ezt követően „KORRVÉD II.” -vel inhibált csapvízben is elvégeztük a korróziós vizsgálatot, a védőhatás szembevető (3., 4. kép). A vizsgálat kedvező eredményeit a következő táblázatban feltüntetett adatok is világosan igazolják.

Korróziós közeg	Próbatestek					
	szilumin	lágyszer	nyersvas	sárgaréz	vörösréz	acél
Budapesti csapvíz	2,0	0,4	4,9	0,2	0,16	1,5
KORRVÉD II.-vel adalékolt budapesti csapvíz	0,1	0,26	0,16	0,2	0,1	0,2
MSz 924-83 előírás	0,1	0,4	0,25	0,2	0,1	0,25

A sikeres laboratóriumi kísérleteket követően a védőhatásra további vizsgálatára vonatkozóan néhány géppel, alkalmazástechnikai kísérletet végeztünk. A kísérlet 4 1/2 hónapig tartott mialatt a gépjárművek mindegyike átlagosan 6000 km-t futott. A kísérlet alatt vizsgáltuk a korrózió elleni védelmet legjobban biztosító komponens koncentrációjának változását. Erre vonatkozóan azt tapasztaltuk, hogy az első hónapban jelentősen csökken a koncentráció (ezt észleltük a laboratóriumi mérések során is, ezért ennek koncentrációját a kész termékben megnöveltük), a továbbiakban pedig alig változik. Vagyis a szerkezeti anyagok felületén kialakul egy tovább már nem, vagy csak igen lassan változó felületi védőréteg.

Az alkalmazástechnikai kísérlet végén a hűtőkből vett használt hűtővíz mintáival ismét elvégeztük az MSz 924 szerinti korróziós vizsgálatot, amelynek átlagos eredménye a következő:

sziluminra	0,8,	lágyszerre	0,45,
nyersvasra	0,4,	sárgarézre	0,18,
vörösrézre	0,18,	acélra	0,2.

A kapott vizsgálati eredmények alapján úgy ítéltük meg, hogy a csapvízhez viszonyítva még mindig jelentős a korrózió elleni védőhatás, majdnem kielégíti a szabvány előírásait.

Összefoglalva megállapítható, hogy a téli hűtőfolyadék lecserélése és az azt követő hűtőmosás a „KORRVÉD II.”-vel adalékolt hűtővíz alkalmazása célszerű, gazdaságos (megszünteti a hűtőrendszer nagymértékű korróziós károsodását) és műszaki-üzemeltetési viszonyok miatt is előnyös. A „KORRVÉD II”-t tartalmazó hűtővíz nem mérgező, a vele való munka során különleges munkavédelmi rendszabályokra nincs szükség. Használat után ivásra alkalmas kútól 20 m-nél nagyobb távolságra, vagy bármilyen felszíni befogadóba leereszthető.

A csapatok higiénés helyzetének néhány aktuális problémája

*Dr. Kádár Pál o. ezredes
a hadtudományok doktora*

A higiéné az egészség védelmének, az egészségre káros tényezők és hatások feltárásának, megelőzésének tudománya. Az ember egészségére számos tényező hat, amely kívül esik a szorosan vett orvostudományon; a természettudomány, a műszaki és technológiai feltételek, a környezet sőt a társadalmi viszonyok függvénye. Éppen ezért a higiéné biztosítása sem csupán egészségügyi feladat, részt kell vennie benne az érintett tudományok, szakágazatok képviselőinek. Ezt a tényt napjainkban – különösen a tudományos és technikai fejlődés felgyorsulása óta – társadalmi méretekben fel- és elismerik.

A katonai életben a higiénének a jelentősége különösen jelentős annak bizonyultsága és a csapatok hadrafoghatóságának kedvezőtlen feltételek között és megkívánt biztosítása miatt. Sajátosságairól a katonai kollektívák élet- és munkakörülményei, a laktanyai elhelyezés polgári élettől eltérő adottságai, a speciális technikai felszerelés, a kiképzéssel és gyakorlatokkal összefüggő fizikai és pszichikai terhelés, az élelmezés, ruházkodás, azaz az egész szociális és technikai környezet megszokottól eltérő viszonyai jelentik.

A fent felsorolt tényezők is jelzik, hogy a higiénés viszonyok és magatartás biztosítása mindazoknak a szolgálatoknak ill. vezetőknek a ténykedésétől, igényességétől függ, akik, ill. amelyek azokban szerepet játszanak. Mindazoktól a vezetőktől, akik a katonák élet- és munkakörülményeiben, ezek szervezésében, végrehajtásában szerepet játszanak megkívánható, hogy szakmájuk higiénés alapszabályaival tisztában legyenek. Ez nem különleges követelmény. Kiképzése során mindenki – tudatos, vagy közvetett módon – ilyen ismereteket kap: minden fegyvernemi kiképzés, ha nem is külön kihangsúlyozva higiénés jelentőségét, tartalmazza a fegyvert, felszerelés balesetmentes kezelésének elveit, a karbantartó eszközök használatának feltételeit, a kiképzés fizikai követelményeinek élettani hatását és határait, stb. Különösen érvényes ez – vagy annak kellene lennie – a katonákra közvetlen hatásokat gyakorló szolgálatok esetében, mint az egészségügy, az élelmezés, az elhelyezés és ruházat. A kiképzésen kívül (de nem attól függetlenül) tartalmazzák az alapszabályokat a különböző szabályzatok és utasítások. Ezek ismerete legalább azoktól, akikre közvetlenül vonatkozik elvárható, – de ez korántsem általános, vagy jellemző.

Természetesen a csapatok higiénés helyzete nem csupán személyektől, hanem az élet- és munkakörülmények anyagi feltételeinek helyzetétől függ. E téren a fejlődés igen jelentős és folyamatosan javult. A katonák ellátásának, életfeltételeinek javulása szinte minden területen kiegyensúlyozottan tapasztal-

ható. Javultak az elhelyezési, tisztálkodási, ruházati élelmezési és más, a katonai élet minőségét befolyásoló tényezők.

A higiéné tárgyi és anyagi feltételeknek javulása azonban nem csökkenti, hanem fokozza a személyi felelősséget ezek szakszerű kihasználásában az egészség megőrzése érdekében.

Az MN-ben szerencsére már évek óta nincsenek a harcászultséget befolyásoló méretű járványok. De tudni kell, hogy a járványok kialakulása és terjedése, ill. a terjedés megfékezése a járványügyi intézkedések mellett, a velük szorosan összefüggő higiénés helyzettől és intézkedésektől függ. Ez még a leggyakrabban és legtömegesebben előforduló légúti fertőzések, így az influenza esetében is így van. Az elhelyezés sűrűsége, az egy főre jutó légtér, a szellőztetés, a tisztálkodás, öltözködés, a közös helyiségek és érkezési eszközök fertőtlenítése, a megfelelő minőségű táplálás, stb.; mind hatással vannak a járványfolyamatra – és ezek a higiéné eszköztárába tartoznak. Nyilvánvaló az összefüggés a tömeges megbetegedést okozó ételmérgezések és a rossz, vagy átmenetileg megromlott higiénés állapot, hanyagság, mulasztás között. Hasonló az összefüggés a leggyakoribb szórványos fertőző betegség, a fertőző májgyulladás és elsősorban a táplálkozás-higiéné között. De ilyen összefüggések még sok, a szolgálatképességet átmenetileg korlátozó megbetegedéssel kapcsolatban kimutathatók, mint pl. a bőrbetegségek, szembetegségek egy része, a halláskárosodás, az érrendszeri betegségek és mások. Magam és Sugár Béla ezredes egy korábbi vizsgálat során szoros összefüggést találtunk egyes csapat típusok, ill. szervezetek és bizonyos kórházi ápolást igénylő megbetegedések között. Ezekben az esetekben nyilvánvaló összefüggést kellett elfogadnunk a betegségek kiemelkedő (szignifikáns) gyakorisága és az adott szervezetek rossz mentál-, vagy kommunálhigiénés viszonyai között.

Több évi tapasztalat és ellenőrzés alapján vegyük sorra a leggyakoribb hibákat a szorosan vett higiéné terén. Utóbbit azért kell hangsúlyozni, mert nem szólunk itt, pl. a mentálhigiénéről, a szervezés és magatartás, az emberi kapcsolatok gyengeségéről, amelyek pedig igen gyakori forrásai a jelentkező bajoknak (pszichoneurozisosoknak, baleseteknek, tragikus eseményeknek, alkoholizmusnak, stb.).

I. Az élelmezéshigiéné terén a hibák, vagy mulasztások fő forrása az ismeretek hiánya, a felkészületlenség, az eligazítás, vagy oktatás gyengesége. A CSHSZ VI. rész IV. fejezet (599. p.) világosan leszögezi, hogy az élelmezés közegészségügyi viszonyaiért az élelmezési szolgálat vezetője felelős. Az egészségügyi szolgálat köteles hetente ellenőrizni e viszonyokat és a hibáira felhívni a figyelmet. Tapasztalataink szerint sem ezt, sem az ebből folyó kötelezettségeket nem ismerik. Így nem ismerik a szabályzat idevágó részeit, nem teremtik meg a higiénés követelmények feltételeit, nem oktatják beosztottaikat és nem ellenőrzik a szabályok betartását.

A fentiekből fakadó hibák főbb csoportjai:

– a konyha és kiegészítő helyiségek, nem kellően tiszták. 30 vizsgálatból a helyszíni és laboratóriumi eredmények 4 esetben voltak kielégítőek;

– az ételfeldolgozás technológiai folyamatainál nem tartják be a közegészségügyi előírásokat. Keverik a nyershús, hentesár, u tejesárú raktározását. A nyershús feldolgozási helyén már közvetlen fagyasztásra szánt húsféléseket és

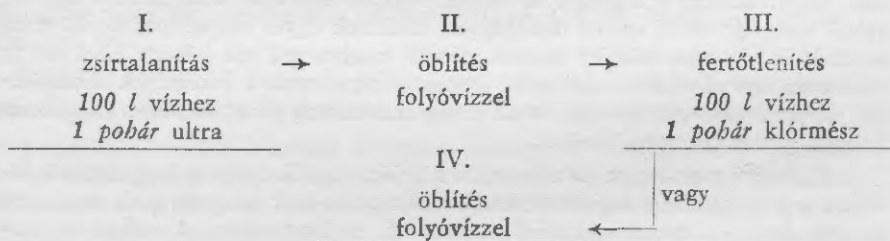

más élelmiszereket is feldolgoznak. Nincsenek megjelölve a különböző – szennyezettnek tekintendő és tiszta – élelmiszer kezelésére használt eszközök, így azokat keverik. A különféle tisztaságú és fertőzöttségű (felületén baktériummal szennyezett) élelmiszerek elkülönített raktározását és kezelését a szabályzat szigorúan és pontosan megszabja (CSHSZ VI. IV. fejr. 498.) a feltételek hiánya, de többnyire tudatlanságból eredő – keverése a fentieknek veszélyes, fertőzés forrása lehet;

– gyakori a hűtőtér elégtelensége, vagy meghibásodása és késedelmes javítása. Ezért a gyors romlás, vagy baktérium szaporodás miatt szigorúan hűtve tárolandó tejtermékek, tojás, hentesáru nem hűtőtérben van. A veszély nyilvánvaló!

– szinte általánosnak mondható a mosogatás és takarítás során előírt fertőtlenítés szabálytalan, vagy elégtelen végrehajtása; Bár CSHSZ erre is útmutatást ad, ezt vagy érthetetlenül írják ki – ha kiírják –, vagy nem oktatják ki rá azokat a kisegítő „konyhára ideiglenesen beosztott” katonákat, akik ezt a munkát végzik. A munkájukra felügyelő konyhaügyeletes általában, de többnyire a főszakács sincs tisztában a fertőtlenítős mosogatás szabályaival. A kiírás kötelező, de ennek érthetőnek (nem laboratóriumi mértékűnek) kell lenni, azaz a konyhában található eszközök mércéit kell használni – *így pl.:*

A mosogatás rendje

Takarításnál a mosószeres, majd fertőtlenítőszeres oldat elkészítését hasonlóan kell megadni, ill. jól láthatóan kiírni.

– Szóvá kell tenni a szakácsok személyi- és ruházati tisztaságának gyengéit, még akkor is ha ennek sokszor a feltételek hiánya az oka. A róluk vett nagyszámú minta (kézről és ruházatról) bakteriológia feldolgozáskor 15⁰/o-ban székleteredetű szennyezést találtunk. Az okok közt a kézmosó, a fertőtlenítőszer, a kefe, a melegvíz hiányát, vagy elégtelenségét lehet találni (a CSHSZ VI-IV. 417. p. ellenére), de gyakran tudatlanságot is. Sok szakács nem tudja, vagy nem érti, hogy a különböző technológiai folyamatok között is (pl. nyershús-főthús) meg kell mosni és fertőtleníteni a kezét, nemcsak WC-használat után. Általában elmondható, hogy a szakácsok higiénés ismeretei alacsony színvonalúnak, ami a képzésük hiányosságára utal. Ez az oka, hogy bizonyos higiénés követelményeket nem tartanak be, nem értenek, vagy idegenkednek ezektől.

Nem tudjuk megítélni azt, hogy az élelmezésben használt eszközök miért hibásodnak meg gyakran, miért húzódik el javításuk, ami az elkészített ételek minőségénél, vagy az étrendnél hat vissza a katonákra. Az élelmezési szolgálat belső ellenőrzéseinel a közegészségügyet érintő kérdések elhanyagolása sem tisztázott és érthető. Az világos, amire e rész első mondatában utaltam.

II. A településhigiéne terén a fejlődés igen jelentős, szinte össze sem vehető az ötvenes-hatvanas évek tapasztalataival. Különösen igaz ez – kevés kivételtől eltekintve – a katonák elhelyezési körülményeire, tisztálkodási lehetőségeire, a külső és belső körletek állapotára, a kiképzést szolgáló létesítmények (tanteremek, kabinettek, sportlétesítmények) higiénés állapotára. Általában kimondható, hogy e téren a helyzet jobb, mint a hasonló célt szolgáló polgári létesítményekben.

A településhigiéne „gyenge láncszeme” a víz- és szennyvíz rendszerek állapota és kezelése.

Az MN objektumaiban a vízellátás színvonala jelenleg kielégítő, bizonyítottan vízeredtető járvány az utóbbi időkben nem fordult elő. Az ivóvíz minősége általában megfelelő. A helyzetet mégsem lehet megnyugtatónak minősíteni.

Ellenőrzéseink tapasztalatai és a laboratóriumi eredmények alapján a főbb hiányosságokat az alábbiakban foglalhatjuk össze:

– Az elhelyezési szolgálat beosztottai nem ismerik a vízmű üzemeltetésére vonatkozó alapvető műszaki-egészségügyi előírásokat.

(1964. évi IV. törv. [XIII. 13.] A vízügyről.

Országos Vízgazdálkodási Szabályzat.

az OVH elnökének 4/1981. (IV. 1.) OVH sz. rend.

1976. évi II. törv. (IV. 1.) Az emberi környezet védelméről.

11/1981. (Eü. K. 7.) Eü. M.–OVF ut. és

3/1963. (Eü. K. 6.) Eü. M.–OVF ut.

47/1978. (HK 23.) HM ut.

5/1979. (HK 36.) MNKvT határozat.

– A kezelésre, karbantartásra vonatkozó utasítások nincsenek kifüggesztve; nem, vagy csak formálisan vezetik az üzemi naplót; a vízfogyasztást általában nem mérik és nem vezetik.

– A vízellátás színvonala higiénés szempontból az utóbbi években nem javult; a meglévő rendszerek előregednek, a rekonstrukció nem tart lépést ennek ütemével.

– A beruházások tervezése nem eléggé átgondolt, a műszaki átadásokon a kivitelezés színvonalában komoly műszaki és higiénés hibákat tapasztaltunk.

– A szakszerű kezelés és karbantartás hiánya miatt az egészségügyi és környezeti ártalom veszélye fokozódik.

– Az erre vonatkozó utasítások ellenére nincs rendezve szakszerű kezelők képzése és továbbképzése.

E hibák felszámolása és visszafordítása nem csupán anyagi kérdés, szemlélet változással, helyes tervezéssel, a figyelem ráfordításával, a lehetőségek jobb kibaszolásával igen sokat lehetne elérni.

A szennyvíz tisztítással szemben országosan növekvő igények kielégítésében az MN-ben az utóbbi években lényeges változás nem történt. A szennyvíztisztító berendezések beruházási és építési ütemeit ismerve az elkövetkezendő években a helyzet rosszabbodására számíthatunk.

A laktanyákból elfolyó szennyvíz minősége higiénés és környezetvédelmi szempontból általában nem elfogadható, amit a helyszíni ellenőrzések, laboratóriumi vizsgálatok és a vízügyi hatóságok által kiszabott szennyvízbírságok egyaránt bizonyítanak.

A létesített szennyvíztisztító berendezések karbantartása nem kielégítő, üzemeltetésük rendszertelen és szakszerűtlen. A berendezések üzemeltetői nem érdekeltek abban, hogy a rendelkezésükre álló lehetőségek kihasználásával a környezetszennyezést és a szennyvízbírság mértékét csökkentse. Még az utóbbi években épült korszerű technológiájú szennyvíztisztítóknál is üzemeltetési, karbantartási problémák miatt a berendezések tönkremennek, nem az elvárható hatásokkal üzemelnek. Alapvető ok a folyamatos, szakszerű kezelés hiánya. Az objektumokban általában előülepítővel ellátott, csepegtetőtestes biológiai rendszerek működnek, amelyek rendszeres napi-heti kezelést igényelnek. Ennek elmaradása a műtárgyak időelőtti elhasználódásához, működésképtelenségéhez vezet.

Ellenőrzéseink során szerzett tapasztalatokból arra lehet következtetni, hogy egyrészt a kibocsátott szennyvíz minőségét lehetne javítani, másrészt csökkenteni a bírság összegét a megfelelő, gondos üzemeltetéssel. Erre azért nem látunk reális lehetőséget, mert a szakképzett szennyvízkezelő személyzet biztosítása nincs megoldva, még a korszerű, nagyértékű berendezéseknél sem. Az előírt szakmai továbbképzést gyakorlatilag nem hajtják végre, nem szervezik, bár erre az OVH VÍZDOK továbbképző tanfolyamok keretében mód és lehetőség van.

A meglévő berendezések kezelését szakembereknek kell – rendszeresen végezniük. E célból az OVH-val egyeztetett program szerint szükséges laktanyai – ill. helyőrségi – szennyvíztisztító kezelőket kiképezni és vizsgáztatni. A szennyvíztisztító kezelő nem bízható meg egyidejűleg a hidrofór kezelésével, vagy vízvezeték szerelési feladatokkal. *A kezelői létszám megállapításánál irányadó:*

– az eleveniszapos 100 m^3 nap teljesítménynél nagyobb berendezésnél három műszakos, 100 m^3 nap alatti kapacitás esetén két műszakos kezelést kell végezni, műszakonként általában két fővel. Előülepítő csepegtetőtestes rendszerrel csak nappali műszak szükséges. Egyéb rendszereknél esetenként kell meghatározni a kezelők számát, a tisztítási technológiától függően.

Indokoltnak látszik az MN-en belül egy központi karbantartó és műtárgy-építő részleget létrehozni. Ennek feladata lenne – általában félévenként – felkeresni a szennyvíztisztító berendezéseket és elvégezni a szükséges karbantartási, javítási és tisztítási munkálatokat.

Víz-szennyvíz létesítményekre a közegészségügyi szakvéleményt a tervezés időszakában gyakran nem kéri, ennek következtében a műszaki átvételnél nehezen korrigálható higiénés hiányosságok merülnek fel (pl. szennyvíztisztító telepeknél nem terveznek kezelő épületet, nincs folyóvíz). Ezek komoly anyagi ráfordítást, póthított tesznek szükségessé.

A vázolt helyzet javítása érdekében az MN EÜSZF-ség (MN KÖJÁL) az elhelyezési szolgálat és eü. szolgálat együttes ellenőrzési módszereire javaslatot dolgozott ki és kiadta a vízfertőtlenítés szabályos végrehajtásának leírását mindkét szolgálat részére.

III. A munkahigiéne terén az utóbbi években mutarkozó javulás ellenére még sok az egyes helyeken, vagy bizonyos körülményekben jelentkező hiányosság.

Így még mindig sok laktanyában található elhanyagolt állapotban levő műhelyépületek, vagy egyes műhelyek, amelyek külsőleg és belsőleg is ápolatlanok, piszkos falazatúak, rosszul záródó nyílászárókkal, kitört ablakokkal. Igen gyakori, hogy a munkahelyeken nagy a rendetlenség, a hulladékok szanaszét he-

vernek, a szerszámok kopottak, hibásak, nincsenek rendberakva. Komoly bajok vannak a világítással: az ablakok tisztátartatlansága miatt elégtelen a természetes világítás, a mesterséges világítás pedig a kisteljesítményű izzólámpák és a burák (ha vannak) szennyezettsége miatt elégtelen. Még előfordul, hogy hiányoznak a gépek védőfelszerelései, az egyéni védőeszközök és különösen gyakori, hogy utóbbiakat nem használják. Mindezek balesetek, vagy betegségek forrásai lehetnek.

Hasonló, – ha már nem is jellemző –, hogy nem biztosítanak a dolgozók számának megfelelő mennyiségű, vagy alapterületű szociális helyiséget, így elégtelen az öltözőtér- és szekrény, nincs elég mosdóhely és nem biztosítanak melegvizet, bár ez alapkövetelmény. Gyakori, hogy a katonai állományú beosztottak a műhelyekben nem munkaruhában dolgoznak.

Bár határozott utasítások írják elő, találhatóak szervek, ahol a polgári dolgozóknak nincs cü. kartonja, vagy nem vezetik azt.

A munkahigiéne speciális ága a toxikohigiéne, a mérgező anyagok kezelése és a mérgezés elleni védekezés. A leggyakrabban észlelhető hibákat akkor is célszerű ismertetni, ha viszonylag nem gyakori a heveny mérgezési eset, mert a hanyagság bármikor súlyos következménnyel járhat. A rendszeresen felvett kis méregadagok pedig lehet, hogy évek után jelentkeznek krónikus betegségek formájában, amikor már az ok feledésbe merül, vagy nem mutartható ki. Csak emlékeztetőül: a daganatkutatók már bizonyították, hogy a rosszindulatú daganatos megbetegedések 85% -a a környezetből, vagy a munkahelyen krónikusan szervezetbe jutó kis – ún. szubtoxikus – szennyező anyagokra vezethető vissza.

A leginkább szembeűnő hiányosságok csokra:

- a mérgező anyagokkal dolgozók közül sokan nem ismerik az alkalmazott mérgek hatását, az esetleges mérgezések lefolyását, ami a munkavédelmi oktatás hiányosságára utal.

- hiányosságok tapasztalhatók a mérgező anyagok tárolása, felhasználása, nyilvántartása (43/1973. [HK 14.] MNHF sz. ut. betartása!) terén.

- Az egyéni védőeszközöket nem, vagy nem elég körültekintően használják, a munkavédelmi felelősök nem ellenőrzik kellő szigorral a használatot. Nem megfelelő képzettségű munkavédelmi felelős nem tudja kijelölni az adott mérgek megfelelő védőeszközöket.

- nem megoldott és nem kellően ellenőrzött, ill. nem rőrdnek megfelelően a mérgező anyagok hulladékainak (maradékainak) és a szennyezett göngyölgék megsemmisítésével. Ezek körültekintő és pontos szabályozása és közzététele a HIK-ban folyamatban van.

- az eserek többségében az egészségügyi szolgálatnak nincs megfelelő összesítése az adott szervnél használatos mérgező anyagokról, így a rendszeres orvosi szűrővizsgálatok végzéséhez szükséges adatok is hiányosak (5/1982. [IIK 3.] MNHF sz. intézkedés).

Mint látható vannak ugyan olyan jellegű hiányosságok, amelyek kiküszöbölése e területeken is pénz-, vagy anyagigényesek és hosszabb időre van szükség megoldásukhoz – pl. a hiányzó helyiségek, méretek, szociális létesítmények. De a hibák jelentős része itt is a hiányos ismeretekből, a körültekintés és ellenőrzés gyengeségéből, a magartatás felelőtlenségéből fakad. Ezek pedig anyagi ráfordítás nélkül korrigálhatók a megfelelő szolgálat és az egészségügyi szolgálat együttműködésével, igényességük javításával.

IV. A sugárbiigiéne két területén jelentkezik a csapatok gyakorlatában. A radioaktív izotópokkal összefüggő ténykedés terén, amely a Vv. Szolg. felügyelete alatt áll. Ennek sugárvédelmi előírásait a tapasztalatok szerint maradéktalanul betartják.

A fogászati röntgenkészülékek sugárvédelmi – higiénés előírásai betartásánál már gyakrabban észlelünk hibákat, így:

– A sugárvédő fal minősége és/vagy elhelyezése szabálytalan, vagyis nem a készüléket kezelő személyt vagy a közvetlen szomszéd helyiségben tartózkodókat védi.

– A berendezések kapcsolóját (pultját) nem sugárvédett helyre szerelik fel, így a vizsgálatokat végző személy felesleges sugárterhelésnek van kitéve.

– A beteg sugárvédelmét szolgáló ólomgumikötény nem felel meg az előírásoknak, vagy egyáltalában nem rendelkeznek vele.

Bár a fenti hibák nem nagyszámú állományt érintenek – általában 5–10 fő/nap egységenként – a sugárártalom távoli következményeit figyelembe véve jelentőségük nem hanyagolható el.

A hibák kijavításának módja, hogy minden olyan készüléket, amelyet a Katonai KÖJÁL-lal nem vizsgáltattak be, jelentsék be és a vizsgálat alapján meghatározott intézkedéseket sürgősen hajtásák végre.

A személyi higiéné – a tisztálkodás száj-, fog-, és lábápolás, a fehérnemű és ruha tisztántartásának cseréjének, a kulturált ételtvitelnek – a normális és elfogadható korlátok között szinte minden lehetősége biztosított. A kivétel ritka. Ha mégis a lehetőséget meghaladó arányban láthatók, – főleg laktanyán belül és foglalkozáson kívül is – kulturálatlan külsejű, elhanyagolt ruházatú – fehérneműjű, piszkos kezű, fogat nem mosó katonát, ez saját magatartásán, megszokásain kívül elsősorban a nevelés, az odafigyelés, az ellenőrzés gyengesége miatt van. Ez a gyengeség a higiénés-, általában az egység egészségügyi szolgálata vezetéséig húzódik. Márpedig nyugodt lélekkel kimondhatjuk, hogy az egyes katonáknak a nagyobb, átfogó, az egész sereget érintő problémákban való „együttműködés” – mint pl. a környezetvédelem, a betegségek, balesetek visszaszorítása, a laktanyán kívüli alkoholizálás csökkentése, stb. – itt, ezeknél az „apró” magatartásbeli hatásoknál kezdődik. A higiénés magatartásnak ezért van nagy jelentősége a hadsereg minden állománycsoportához tartozó tagjánál.

Összefoglalva kimondhatjuk, hogy a higiéné nem az egészségügyi szolgálat privilégiuma. A hibák kijavításának döntő feltétele annak a téves eszmének a felszámolása, hogy a katonák egészségét befolyásoló, arra ható, a betegségeket megelőző magatartásforma, szolgálati ténykedés, szabályzat szerinti élet az egészségügyi szolgálat „ügye”. Nem! Ezek a kérdések minden szolgálat saját hatáskörébe tartoznak és azt számunkra szabályzatok és utasítások határozottan előírják. Az egészségügyi szolgálat kötelessége ellenőrizni ezek betartását, felhívni a hiányosságokra és kiküszöbölésükre az adott szolgálat vagy ha kell a parancsnok figyelmét. Más kérdés, hogy – ezt is be kell vallani – ezen a téren sem éppen kifogástalan a helyzet.

HASZNOS TAPASZTALATOK

A legfontosabb ellenőrzések néhány tanulsága

*Dr. Lapos Mibály vezérőrnagy
a hadtudományok kandidátusa*

Az 1983-as év az ellenőrzések tekintetében is gazdag, sokoldalú volt és hasznos tapasztalatokkal szolgált. Érdemes ezekre a tapasztalatokra felfigyelni, mert azok mélyreható elemzése lehetőséget ad arra, hogy a jövőben eredményesebben és kevesebb hibával tudjunk dolgozni.

Mindenekelőtt szükségesnek tartom azt kihangsúlyozni – és ezt örömmel teszem –, hogy a lefolytatott ellenőrzések tapasztalatai egyértelműen igazolják, hogy a hadtáp személyi állomány tevékenységét alapvetően eredményesen végzi. A mindennapi munka során érezhető és tapasztalható az, hogy a személyi állományunk jól érzékeli annak a munkának a politikai jelentőségét, amelyet végez, jól értik azt, hogy tevékenységük milyensége nap mint nap kihat a személyi állomány hangulatára, arra kedvező vagy kedvezőtlen hatást gyakorol, távolabbra tekintve pedig a hadtáp által végzett jó munka kihat a csapatok felkészültségére, a harctevékenység sikerére. Az alapvetően eredményes tevékenység konkrétan kifejeződik a szolgáltatások javuló színvonalában; a gazdálkodás hatékonyabb megvalósításában; a kiképzések, gyakorlatok minden oldalú hadtápbiztosításainak megoldásában és a vezetői tevékenység fejlődésében.

Amikor a hadtáp által végzett munka eredményességéről szólnunk, azt is ki kell említeni, hogy megfelelőek és jók azok a körülmények, feltételek, amelyek viszonyai között dolgozunk. Azon túlmenően, hogy pártunk és kormányunk a hadsereg felső vezetése az anyagi feltételeket a nehezedő körülmények között is biztosítja, kedvező hatást gyakorol tevékenységünkre az a tény, hogy az egységek parancsnokai zömében már betöltik e vonatkozásban is a „gondos gazda” szerepét, a rendszeres követelménytámasztás mellett a munkát segítik, a szükséges feltételeket biztosítják. A másik ilyen meghatározó tényező az a tevékenység, amelyet a párt politikai szervek e tekintetben végeznek. A személyi állomány nevelése, a személyi állományról történő gondoskodás kérdésének állandó napirenden tartása nap mint nap segítő és ösztönző a munkánkra.

A továbbiakban e tevékenység néhány konkrét területéről. Abból kiindulva, hogy a kiképzés milyensége meghatározó a tevékenység eredményessége szempontjából, ellenőrzéseink folyamán nagy figyelmet fordítottunk a kiképzés hatékonyságának vizsgálatára. Melyek az általános tapasztalatok?

E vizsgálatokra támaszkodva kimondhatjuk nyugodtan a hadtáp kiképzés a csapatainknál eredményesen folyik. A hadtáp tisztek, egység és alegység parancsnokok megértették azt, hogy a jelenleg érvényben levő kiképzési programok a komplexitást – a minőséget helyezik előtérbe. Másik ilyen fontos tény, hogy jól alkalmazták a feladatok és a kiképzés összehangolásainak lehetőségé-

re biztosított rugalmasságot, pl.: a délutáni képzés, az alegység gyakorlatokon résztvevő hadtáp állomány folyamatos képzése stb.

Ugyancsak kedvezőnek ítélné az, hogy a kiképzési feladatok végrehajtása során megfelelő figyelmet fordítanak a harci technikai eszközök kezelő állományának és a hadtáp alegységek személyi állományának együttes gyakorlatatására. Napjainkban a harctevékenység nagy üteme és a harci technika nagy „anyagelnyelő” képessége miatt ennek a harc sikeres kimenetele szempontjából döntő jelentősége van. A személyi állomány jól és összehangolt kiképzése a csapatok gyors feltöltésének biztosítéka.

Tapasztaltunk negatív jelenségeket is, elsősorban azokon a területeken, ahol a feladat végrehajtásának elmulasztása a gyakorlótéren közvetlenül káros hatásában nem jelentkezik. Egyik ilyen terület az őrzés és védelem, valamint a tömegpusztító fegyverek elleni védelem megszervezése és rendszabályainak végrehajtása.

Mivel a gyakorlótereken az „ellenség nem támad, nem védckezik”, nem alkalmaz tömegpusztító fegyvereket, ezért az ezekkel kapcsolatos rendszabályok begyakorlásait gyakran elmulasztják, vagy eltűrik annak felületes végrehajtását. Valós helyzetben, harcban ez megbosszulja magát, az egyes hadtáp erők, anyagok teljes megsemmisüléséhez vezethet. Sokszor hallani – önmegnyugtatóként –, hogy a háború első hete után az őrzés és védelem rendszabályainak betartására senkit nem kell tanítani és kényszeríteni. Felmerül azonhan a kérdés, hogy lesz-e egy hetünk ennek meg tanulására?!

Ez nagyon kétséges! Békében kell úgy felkészülnünk, hogy tisztjeink, tiszthelyetteseink, katonáink vérévé váljon önmaguk – javaink védelme, az legyen a természetes, hogy az őrzés és védelem, a tömegpusztító fegyverek elleni védelem rendszabályait minden körülmények között betartjuk.

Következő problémás terület az úgynevezett gyakorlati úton történő kiképzés megvalósításával kapcsolatos. A kiképzési programunk a béke időszakban jelentkező feladatok végrehajtására vonatkozó kiképzés tekintetében az alapkiképzés befejezése után a gyakorlati úton való kiképzést írja elő, egyes speciális ismeretet igénylő területek kivételével. Ez azt igényli például, hogy a raktárvezető a mindennapi munka során képezze ki a raktárkezelő katonákat, mégpedig úgy, hogy a különböző szabályok megismerésén, megtanításán túl mutassa meg az egyes fogásokat, eljárásokat. Ennek a követelmények a megvalósítása még sok kívánnivalót hagy maga után. Ez a gyakorlat abból a szemléleti hiányosságból ráplákozik, hogy még sokan nem értik azt, hogy a gyakorlati munka során történő kiképzés közvetlen eredménnyel jár. Hozzájárul az anyagok szakszerű kezeléséhez, megőrzéséhez és összességében a szervezet hatékonyabb működéséhez.

Ami a tiszték, tiszthelyettesek felkészítését illeti, szintén azt lehet megállapítani, hogy eredményesen és jó irányban folyik, biztosítja a vezető törzsek összekövácslását, a békeidőszakban jelentkező feladataink sikeres megoldását, valamint a megfelelő felkészülést a harctevékenység hadtápbiztosításának megszervezésére és végrehajtására. E tekintetben a gondot abban látjuk, hogy ezek az évről évre levezetésre kerülő kiképzések sok formális elemet tartalmaznak. A kiképzés tervezőinek és levezetőinek egy része nem veszi az figyelembe, hogy a tisztjeink, tiszthelyetteseink ma már 5–10 évenként rendszeresen központi-lag szervezett tanfolyamokon vesznek részt. Ez a tény maga lehetővé teszi azt, hogy a tiszték, tiszthelyettesek továbbképzését differenciáltan folytassuk, azt

hogy a kiképzéseket az egyes egységek helyzetéből fakadó feladatok rendszere-
sebb teljesítésének szolgálatába állítsuk. Ennek megfelelően arra kell töreked-
ni, hogy a kiképzés elégítse ki a *következő követelményeket*:

- biztosítsa az évck folyamán a harcok-hadműveletek megvívásával kap-
csolatos új elvek, módszerek, valamint a rendszerbe lépő új harci- és hadtáp-
technikai eszközök megismerését, alkalmazásuk sajátosságainak elsajátítását és
hatásuk feltárását a csapatok (kiképzésük) harctevékenységének hadtápbiztosítá-
sára;

- a csapatok előtt álló legfontosabb feladatok – fő feladatok – eredmé-
nyes végrehajtásának elméleti megalapozását;

- az adott szervezet működésében, összekovácsolásában jelentkező problé-
mák megszüntetését.

A szolgáltatások fejlesztése a személyi állomány életkörülményeivel össze-
függő feltételek megteremtése és javítása érdekében a központi követelmények
megvalósítása céljából nagyon sok jó, helyi kezdeményezéssel találkozunk.

Általánosnak lehet tekinteni annak a szemléletnek az érvényesülését, mely
szerint állandó törekvés tapasztalható a személyi állomány részére nyújtandó
szolgáltatások fejlesztése és az életkörülmények javítása érdekében.

Ez kifejeződik a hadtáp valamennyi területén. Az egészségügyi szolgálatban
a központi és csapattagozatban egyaránt javultak a feltételek. Javult a csapat-
gyengélkedők orvosi műszerekkel való felszereltsége. Szinte valamennyi kórhá-
zunk lehetőségei bővültek, s jó hatással lesz a MN egészségügyi biztosítására a
Győri Katonai Kórház rendszerbelépése és az 1. KK. (közismerten tisztí kór-
ház) rekonstrukciója.

A közlekedési szolgálat is sok új elemmel gazdagodott. A diszpécserjel-
gű konténeres szállítás bevezetése növeli a hatékonyságot, hozzájárul az emberi
energiával és pénzeszközökkel való takarékossághoz. A csapatoknál megjelenő
rakodógépek, konténerek kedvezően befolyásolják a munkafeltételeket, csupán
az szükséges, hogy a helyi viszonyokra tekintettel az alkalmazás rendjét, vala-
mint az ezzel kapcsolatos „munkatechnológiát” alakítsák ki, pontosítsák.

Az üzemanyag szolgálatban korszerű elemnek tekintjük a töltőbázisok egy-
re nagyobb ütemben való elterjedését. Az országos jelentőségű energia megta-
karításban mind fontosabb szerepet tölt be az érdekeltség elvének bevezetése –
érvényesítése.

Az ételmezési szolgálat, amely közvetlen hatással van a személyi állomány-
ra – eredményesen működik. Mind a laktanyákban, mind a gyakorlótereken biz-
tosított – mennyiségi és minőségi tekintetben – a személyi állomány kulturált
ételmezési ellátása. E tekintetben fontos szerepet töltenek be a kisegítő gazda-
ságok, pl. naponta egy főre vetítve 1–2 forintot, esetenként még többet is elér
a normán felül átadott érték. Népgazdasági szempontból pedig azért jelentős,
mert az éves sertéshús szükséglet 25^{0,0}-át saját magunk biztosítjuk. Amikor az
eredményeket elismerjük arról is szólni kell, hogy sok még a kihasználatlan tar-
talék, esetenként a termelés túl költséges, a kisegítő gazdaságok fejlesztése túl
egyszerű, sok a megműveletlen földterület és kihasználatlan lehetőség.

A ruházati szolgálat a katonák öltözetének fejlesztése követi – közelíti a
mai feladatok ízlésvilágát, valamint a korszerű technikai eszközök alkalmazása
kapcsán jelentkező követelményeket.

Ami a szociális és üdülterési tevékenységet illeti szintén az mondható, hogy követi az igényeket. A csapatpihenők és központi üdülők egy része javuló színvonalon biztosítja személyi állományunk kulturált pihenését, szórakozását.

A személyi állomány részére nyújtott szolgáltatásokkal összefüggően is felmerült, hogy nagyobb figyelmet fordítsunk a szabályzat szerinti rend kialakítására és fenntartására. E tekintetben szélsőséges megnyilvánulásokkal találkozunk, érvényesül bizonyos egymásra mutogatás. Az alegység parancsnoki állomány a hadtápra, a hadtáp az alegység parancsnokokra hárítja a felelősséget, ha a szolgáltatások terén hiányosságok tapasztalhatók. Nyilván, hogy egyik álláspont sem helyes. A szolgáltatások terén is meg van mindkét fél szerepe. A hadtáp felel azért, hogy a személyi állomány részére a szolgáltatásokat kulturáltan, bürokrácia mentesen biztosítsa. Az alegység parancsnoki állomány feladata az, hogy ellenőrizze, időben jelezze a problémákat, a személyi állománytól pedig megkövetelje a szolgáltatások kulturált, fegyelmezett igénybevételét és a személyi állományt erre nevelje. A hadtáp szerepe sem merül ki csupán a feltételek biztosításában. Szükséges az egymáramutogatás kiküszöbölése érdekében, hogy a hadtáp folyamatosan ellenőrizze azt, hogy a szolgáltatásokhoz hogy jut hozzá a katona és az ezzel kapcsolatos köteleimket az alegységparancsnokok, hogy teljesítik. Hogy érthetőbb legyen miről van szó tulajdonképpen. A szabályzataink előírják, hogy alegységenként úgynevezett gazdasági szobát (sarkot) kell berendezni. E gazdasági szoba rendeltetése az, hogy a katona tudjon felvarrni gombot, fegyvernemi jelvényt, cserélni stb. Van olyan elvi követelmény, hogy ha a katona ruhája elszakad, bepiszkolódik, legyen alkalma azt cserélni. A hadtáp feladata az, hogy teremtsen meg a feltételeket, ellenőrizze: mennyiben valósulnak meg ezek a követelmények a gyakorlatban. Mivel nyugodtan elmondhatjuk, hogy a feltételek biztosítottak, de ha ezen követelmények teljesítését az alegység parancsnokok nem követelik meg, úgy az érintett szolgálati-ág vezető, PK HTPIH részéről a szükséges intézkedést vagy javaslatot meg kell tenni, az egységparancsnokot szituációba kell hozni, hogy a rend helyreálljon. Ha ezt a hadtáp elmulasztja, akkor mondhatni, a kialakult helyzetért a felelősséget magára vállalja. Ebben az esetben is a szakmai specialista szerepe merül fel, amely nem más, mint hogy a döntésekhez szükséges szituációt megteremtse és a szakmai szabályozók következetes érvényesítését biztosítsa.

A szolgáltatások színvonalának emelése, szintentartása, a gazdálkodás hatékonyságának fokozása szempontjából jelentős a helyi és belső tartalékok mobilizálása. Ez ma általánosan elfogadott jelszó, amelyet divatos a legfelsőbb szinttől a legalsóig hangsúlyozni. Ha azonban ezt csak általánosan vetjük fel, ettől még nem lesz hatékonyabb a gazdálkodás. A belső és helyi területeken nagy tartalékokkal rendelkezünk a munka szervezése, a meglévő lehetőségek kihasználása, a személyi állomány nevelése, az anyagi javaink megóvása gondozása tekintetében és még más területeken. A cikkben már konkrétan is utalás történt néhány ezzel kapcsolatos lehetőségre, most csupán egy kérdésre irányítjuk a figyelmet, mégpedig arra, hogy milyen lehetőségeket kínál az új munkarend (ötnapos munkahét) bevezetése. 1982-ben ezzel kapcsolatosan központi bemutató került levezetésre. Ezen a bemutatón reálisan tájékoztattuk a figyelmet arra, hogy a szombatokat mire kell a hadtápban felhasználni. Sajnos a bemutatott módszerek csak kismértékben realizálódnak.

Szakembereink nem értik vagy nem akarják érteni azt, hogy ez milyen lehetőségeket tartogat számunkra. Aktuálisnak tartom, hogy a bemutató anya-

gait a közeljövőben a hadtáp törzseink feldolgozzák és a követelmények megvalósítását biztosítják.

A gazdálkodás hatékonyságának, csapatok ellátásának hatékonyabbá tétele szempontjából meghatározó szerepet töltenek be a laktanyahadtápok. A laktanyahadtáp nem más, mint a békegazdálkodási forma. Célja az, hogy mint ahogy utaltunk rá, olcsóbbá tegye a csapatok békeidőszakban történő ellátását. A laktanyahadtáp bevezetése feleslegessé teszi azt, hogy az egy laktanyában elhelyezett alakulatok valamennyien rendelkezzenek önálló raktárakkal, kiszolgáló csapatokkal. Könnyen érthető, hogy a laktanyahadtáp működtetése az erők és eszközök koncentráltabb, hatékonyabb igénybevételét, konkrét, kézzel fogható megtakarítást eredményez. Ténylegesen el kell ismerni azonban azt is, hogy a laktanyahadtáp bevezetése bizonyos vonatkozásban korlátozza az utalt parancsnokok önállóságát, anyagi téren a feltételeket szűkíti. Amikor ezt elismerjük azt is fel kell vetni, hogy vajon ez a korlátozás megtérül-e a hadseregnek? A válasz egyértelmű, igen megtérül. Ezt a látszat vagy valós önállóság korlátozást el lehet és el kell viselni a konkrét megtakarítások ellentételeként.

Az ellenőrzések során a hadtáp törzsek vezető tevékenységének vizsgálata is ugyancsak sok hasznos tapasztalattal szolgált. A jó munka alapfeltétele a jó vezetés. Miután megállapítottuk, hogy a hadtáp alapvetően eredményesen dolgozik, így azt is megállapíthatjuk, hogy a hadtápvezetés terén is rend van. Ez alapvetően így van, azonban van néhány terület, amelynek korszerűsítésére, javítására érdemes odafigyelni.

Mindenekelőtt annak az elvnek a következetes érvényesítése, hogy a fő figyelmet minden vezető részéről arra kell összpontosítani, hogy a neki közvetlenül alárendelt vezető szerv eredményesen működjön, teljesítse az alaprendel-tetéséből fakadó feladatait. E tekintetben több vonatkozásban és több irányban tapasztalható probléma. Elsőrendű igényként jelentkezik a hadtáp alegységek vezetésében legyenek igényesebbek, konkrétabbak, és nagyobb figyelmet fordítsanak azok segítségére.

A vezetéssel összefüggően mind béke, mind háborús idősakra vonatkoztatva a kívánatosnál több papírt készítünk. Tapasztalható még az úgynevezett „önmagáért” való „tűlbiztonságra” törekvő információ igény. E tekintetben valamennyiünk feladata megvan. Az előljáró szervek részéről fontos a példamu-tatás. A kiadásra kerülő anyagok legyenek rövidek, közérthetők. Másrészt az előljáró szervek az ellenőrzések folyamán a munka eredményeit ne az irodában a meglévő írások, intézkedések, tervek alapján ellenőrizzék elsősorban, hanem a valóságot, a követelmények realizálását vizsgálják. A végrehajtók pedig az írományok készítése folyamán alapvetően azt a szemléletet érvényesítsék, hogy egy betűvel sem írunk le többet, mint amennyi szükséges a feladatok megértéséhez, a végrehajtás megszervezéséhez és vezetéséhez. Természetes ez igényel bizonyos fokú bátorságot (erre ösztönözni kell) és elmélyült munkát, mert csak a célok és azok elérési módjának alapos tisztázása, megértése után kerülhetünk abba a helyzetbe, hogy követelményeinket, terveinket röviden és célirányosan tudjuk megfogalmazni.

A gyakorlati tevékenységet, az eredményesebb munkát kedvezőtlenül befolyásolja az a tény, hogy a hadtáp különböző vezető szervei kevés figyelmet fordítanak a szakmapropagandára. Ennek kapcsán sok gond jelentkezik, s esetenként a legtermészetesebb ügyek sem rendeződnek úgy, ahogy az kívánatos volna. Miben jelentkeznek ezek a gyakorlatban? Elsődlegesen problémaként az,

hogyan fordítunk elég figyelmet arra, hogy a bevonuló sorállomány tudja és megértse azt, hogy a hadseregben milyen járandóságai vannak és azokhoz hogyan juthat hozzá. Ez a továbbiakban még azzal párosul, hogy nem elég intenzív a szolgáltatások, az anyagok megbecsülését ösztönző nevelő és meggyőző munka. A szakma képviselői a szükségesnél ugyancsak kevesebbet foglalkoznak azzal, hogy ezt az aleggységparancsnokok, a tisztek, tisztbelyettesek is megismerjék. Így fordulhat elő olyan eset, hogy egyes helyeken nem működtetnek aleggység gazdasági szobát, ezért a katonának nincs módja arra, hogy ruháját kivassalja, esetleg az elveszett fegyvernemi jelvényét pótolja. Mivel nem ismerik, hogy a ruha kicserélésére, tisztítására milyen gyakorisággal van lehetőség, ezért megszokottá és eltitrtté válik a koszos ruha, az ágyneműcsere elmulasztása. Ezért fordult elő pl. hogy egyik alakulatunknál arra a kérdésre, hogy hol van a szolgálati ruha? büszkén válaszoltak és bemutatták, hogy azt fóliá/va tárolják, mert csak a harcükszültség elrendelése esetén lehet hordani! Holott a szolgálati ruha azt a célt szolgálja, hogy katonáink a szolgálatot kifogástalan állapotban és tiszta ruhában tudják ellátni, ezzel is segítve a szabályzat szerinti rend fenntartását.

Látható tehát, hogy a jó propagandamunka – ha úgy tetszik kiképzés - egyértelművé teszi a jogokat és kötelességeket, s alapvető segítséget nyújt ahhoz, hogy a feladatok eredményesebben kerüljenek végrehajtásra, s hozzájárul ahhoz, hogy a katonák jobb körülmények között és közérzettel teljesítsék feladataikat.

A propagandamunkát érintve azt is elmondhatjuk, hogy azt hiányosan véggezzük az eredményeink ismertetésének tekintetében is. Erről sem lehet lemondani, mert az eredmények mértéktartó propagálása mozgósító erejű, felemelő és a katonatömegek aktívabb tevékenységében realizálódik.

A szakmapropagandánk javításában felmérhetetlen erő számunkra a párt- és tömegszervezetek iránymutató és segítő munkája. Ez azonban csak akkor valósul meg hatékonyan, ha a szakembereink személyes aktív közreműködésekkel bekapcsolódnak e tevékenységbe, s gondoskodnak arról, hogy ez kiegészüljön azzal, hogy a tiszti, tisztbelyettesi helyőrségi gyűléseken, továbbképzéseken személyesen fejtenek ki szakmapropagandát és időről időre gondoskodnak arról, hogy mind a sorállomány, mind a parancsnoki állomány e tekintetben is naprakész ismeretekkel rendelkezzen.

A MAGYAR NÉPHADSEREG HADTÁP SZOLGÁLATI ÁGAIRÓL

Szerkesztőségünk ez évben a folyóirat egy-egy számában az MN hadtáp szolgálati ágait mutatja be. E kezdeményezéssel célunk az adott szolgálat átfogó megismertetése, jelenének és tervezett jövőjének áttekintése. Az ellátás sajátosságainak sokoldalú feltárása az anyagi biztosítás összefüggéseinek mélyebb megismerését szolgálja.

„Szerkesztőség”

AZ MN ÉLELMEZÉSI SZOLGÁLATA

Üdvözet az Olvasóknak!

Pály István ezredes

A Magyar Néphadsereg élelmezési szolgálata abban a megtiszteltetésben részesült, hogy a HADTÁPBIZTOSÍTÁS e számában lehetőséget kaptunk munkánk eredményét bemutatni, gondjainkat megosztani az olvasóval. A folyóirat hasábjain az élelmezési szolgálatban dolgozók és a hozzánk közelállók kaptak szót. A cikkek hangvételében azonosság tapasztalható, függetlenül attól, hogy a szerző három évtizede vagy 2–3 év óta foglalkozik a személyi állomány élelmezésével. A sokféle téma megközelítése is egyöntetű: múltunk helyett a jelenünkkel foglalkoznak, méginkább a jövőt körvonalazzák.

Eredményeink értékelése, a munka közben vétett hibáink feltárása valóságos hű. A cikkírók nagyra értékelik fejlődésünk valamennyi lépcsőfokának elérését. Osztozom azok véleményében, akik szerint a haladáson túlmenően számunkra a legértékesebbnek minősül az eredmény megtartása, az elért szinten való megmaradás; a visszaesés, a mindüntalan újrakezdés megnehezíti életünket. Ebből a nézőpontból ítélem kedvezőnek azt a ténytet, hogy az élelmezési szolgálat felelős vezetőinek többsége kellő jártasságot szerzett az ellátásban, a gazdálkodásban. A szabályozókat ismerik, biztonságosan alkalmazzák. Az élelmezési ellátottság szintjét illetően pedig jelentős eredmény, hogy a katonaelelmezés minőségi mutatói – közel egy évtized óta – egy jónak ítéltető, megközelítően azonos szinten állandósultak.

A személyi állomány ételmezési ellátásáért közvetlenül vagy közvetetten felelős személyek előtt ismert, hogy az egészséges táplálkozás követelményeinek elterjesztése, az étkezési kultúra fejlesztése, a táplálkozástudomány eredményeinek gyakorlatba történő átültetése általában lassú társadalmi folyamat. Ennek tudatos felgyorsítása napjaink létkérdése, mivel a helytelen táplálkozásból eredő egészségkárosodás tömeges méreteket ölt. Az egészséges táplálkozás fontossága nyilvánvaló: elősegíti a nyugodt, kiegyensúlyozott életvitelt, ezzel a magasabb fokú, eredményes szellemi vagy fizikai munkát. Az életkörülmények lényeges meghatározójaként közvetlenül hat a személyi állomány hangulatára, alapvetően befolyásolja a csapatok harckészültségi fokát.

A néphadsereg személyi állománya ételmezési ellátási rendszerének kialakításakor, annak fejlesztésekor a táplálkozásélettani követelmények betartását, az egészséges néptáplálkozási szokásokat figyelembe vevő ételmiszer-fogyasztási struktúra közelítését elérendő célként határoztuk meg. Mindezt akkor is meg kellett tennünk, amikor egyes gazdaságpolitikai intézkedések kedvezőtlen irányokba terelték vagy terelik a fogyasztást.

A sorkatonák ételmezési ellátottságát, az ételmezési ellátás-gazdálkodás meglévő rendjét alapvetően jónak ítéljük. E nézetünkben a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság Fegyveres Szervek Főosztály részéről a közelmúltban lefolytatott, a sorkatonák élet- és szolgálati körülményeire irányuló vizsgálat eredménye is megerősített.

A tápanyag-ellátottságban jelentős eredménynek tartjuk, hogy a katonaeletkezésben egy jó szinten – az optimálisnak tartott egy főre jutó naponkénti 60 gramm felett – állandósult a teljes értékű fehérjeellátottság. A szénhidrát-ellátottság és ennek vonzataként az energiaellátottság – ez utóbbi az évtizedekig optimálisnak tartott 4000 kcal/fő/nap körüli értékkel szemben – alacsonyabb szint felé tendál. E jelenség minősítése további vizsgálatot, kutatást igényel. A fogyasztás iránya az Országos Ételmezési- és Táplálkozástudományi Intézet által javasolt, jövőben elérendő alacsonyabb energiaszint megközelítését szolgálja.

A sorállomány ételmiszer-fogyasztását napjainkban a tervezettel megegyező, azt megtartó húsfogyasztás, a tej és tejtermékek kedvezőtlenül csökkenő felhasználása jellemzi. Jónak minősítjük a burgonya-, a zöldség- és zöldségfőzelék-fogyasztás mérsékelt emelkedését és a liszt, az őrlemények csökkenését. A gyümölcsfogyasztás változatlanul alacsony.

A sorállomány egészségesebb táplálkozását segítik a korszerűbb étkeztetési formák. Az ebéd főétkezéseknél általánossá vált a menük közötti választhatóság. Az esti étkezéseknél elterjedőben van a büfé-rendszerű vacsoráztatás, ahol 4–6 féle hideg vagy meleg étkezés közül választhat az étkező. A reggeli étkezések egyhangúságának feloldására csapatszinten kísérletek folynak a változatosabb, az élettani igényeket figyelembe vevő komplett reggelik meghonosításával. A közel másfél évtizede rendszeressé vált tízóraiztatás – napirendi, kiképzési megszigorítások miatt – sokat veszített hasznosságából.

A korszerű és egészséges táplálkozás irányába ható törekvéseinket számos tényező akadályozza. Ezek megoldása soron levő feladat. Az elhelyezési szolgálattal közös gondunk, hogy a legénységi konyhák-étkezdék jelentős hányada vár még felújításra. További problémánk, hogy a jó minőségű étkeztetés személyi feltétele – a szakképzett szakácsállomány – részben hiányzik. A korszerűbb étkeztetési formák többletmunkát okoznak: a szakácsállomány napi átlagos munka-

ideje a napi 12 órát meghaladja. A konyhagépek használata – egy-két fajtától eltekintve – nem általános. A konyhai munkát csökkentő, magasabb feldolgozottságú termékek, félkészételek – az értékráakódás miatt – a sorállomány pénznormájához mérten túl drágák. Az olcsó hentesárúk, az étrendbe állítható tejtermékek zsírtartalma rendszerint igen magas, az élettani hasznosságukat leontja.

Az egész napos természetbeni ellátásban részesülőket – a repülőhajózó állományt, a néphadsereg üdülőibe, szanatóriumaiba utaltakat – kiszolgáló ételmezési ellátási rendszer nem tartott lépést a katonaelelmezés fejlődésével. A táplálkozásélettani követelmények az ételmezéstől elkülönülten fogalmazódtak meg. Az ellátás tervezése gyakorlatilag az ételmezési norma pénzüsszegének felhasználására irányul. Az ellátottak e kiemelt fontosságú kategóriáit ételmező katonai szervezeteknél az ellátottság szintjét folyamatosan jelző információs rendszer nem került kiépítésre.

A néphadsereg hivatásos, továbbszolgáló és polgári állománya szolgálati tevékenysége alatti étkeztetése alapvetően megoldott a 2-3 féle választékot biztosító ebédeltetéssel. Véleményünk szerint hasznosnak bizonyulna, ha a hivatásos állomány táplálkozásélettani igényeit kielégítő energiataralomra és tápanyagösszetételre készülné. Ezt a magunk részéről a követelményekhez igazodó, normál és kímélő étrend megtervezését biztosító ételreceptúra követhetné.

Jövőnkéről szólva az akarunktól függetlenül ránknehezedő gazdasági terheket kell említenem. Ebben a környezetben az ételmező katonai szervezetek gazdasági feltételei is nehezebbek. Az ételmezési normák fejlesztésére – népgazdaságunk ismert problémái miatt – a jelenlegi ötéves tervidőszakban nem kerülhet sor. A személyi állomány ételmezési normái vásárlóértékének megóvásáért, az elért ellátási színvonal megtartásáért azonban a vezetés eddig is mindent megtett, és ezután is megtesz, legyen az központi áremelésből vagy szabadáras idénycikk tartós árszínvonal-emelkedéséből eredő probléma.

Az elért eredmények megtartása azonban nem jelent tévleséget, az életkörülményeket jelentősen befolyásoló ellátottsági színvonal megóvása nem jelenthet egyhelyben járást. A passzivitás helyett cselekvésre ösztönös saját szolgálataink kétévizedes története is.

Sokan emlékeznek arra, hogy az elmúlt 20 évben ételmezési normafejlesztés csak az 1973-74. években volt. Ezt megelőzően, de ezt követően is számos olyan eredményt értünk el, olyan minőségi fejlődést jelentő lépést tettünk, amelynek nem volt feltétele a központi költségvetési támogatás. Emlékezetbe idézem, hogy az elmúlt 20 év alatt az ellátottság minőségi szintjét jelző teljes értékű fehérjeellátottság 30 százalékkal növekedett. Ebből 20%-os emelkedés az ételmezési normák vásárlóértékének 17%-os növeléséből ered. A növekmény egyharmadát – az emelkedés 10%-át – költségvetési pénzeszközök nélkül, a tervezési módszereink tökéletesítésével, a táplálkozásélettani követelmények tudatosításával érték el. Ebben az eredményben a megszerzett és jól alkalmazott ismereteink, tudásunk tárgyiasult. Ezt az eredményt más úton csak a költségvetés emelésével, sokmillió forint évenkénti többkiadással érhetjük volna el.

Szólnom kell az új étkeztetési formák bevezetésével, általánossá tételével kapcsolatos hosszadalmas munkáról, amely révén a személyi állomány étkeztetése kulturáltabbá, otthonosabbá lett. Ezeknél csak az új eszközök voltak költsége-

sek. A munka megszervezésére fordított sok-sok idő, a szakácsállomány helytállása, a gyakori túlmunkája pénzben ki nem fejezhető.

Nem készítettünk néphadsereg szintű felmérést a gazdaságos élelembeszerzések, az előrelátóan megszervezett téli tárolás, a szakszerűen végzett – ipari méreteket közelítő – tartósításokról. Ezek költségcsökkentő hatása milliós nagyságrendű. Végül néhány szóval említsem a kiegészítő gazdaságokat, amelyek a más módon fel nem tárható tartalékok révén évente több tízmillió forinttal járulnak hozzá a személyi állomány étkeztetési színvonalának emeléséhez.

A katonai sajtó révén rendelkezésünkre bocsátott lehetőségekkel – érzésem szerint – jól éltünk, bár közel sem érintettük szakágazatunk valamennyi fontos területét. A szerzőknek megköszönöm törekvéseiket. A parancsnokoktól, politikai munkásoktól, a csapatgazdálkodás más területén szolgálatot teljesítő személyektől követelményeket és támogatást, az olvasótól megértő segítséget kérek az élelmezési szolgálat mindennapos, nehéz munkájához.

Az élelmezési ellátás korszerűsítésének útja

*Dr. Gion Béla mk. alezredes
a hadtudományok kandidátusa*

Az értelmező szótár szerint korszerűnek a kor követelményeinek, a legújabb kor szellemi és műszaki fejlettségének, igényeinek, ízlésének megfelelőt nevezzük. A korszerűség nem azonos a divattal, ami időhöz kötött közkedveltséget, felkapott szokást jelent. Az élelmezési ellátás korszerűsége ismérveinek meghatározásával számos hazai és külföldi szerző foglalkozott. Az összegezett vélemények szerint korszerű a katonai élelmezési ellátás, *ha:*

– megszervezésénél figyelembe veszik a katonai igénybevételből, az életkorból és egyéb tényezőkből eredő sajátosságokat, amelyek egyrészt táplálkozás-életteni igényekben, másrészt az élelmiszerek meghatározható összetételében jutnak kifejezésre;

– a csapatok háborús élelmiszerkészletei komplettekben foglaltak, azok főzést nem, vagy alig igényelnek, egyénenként is fogyaszthatóvá tehető;

– a csapatok állandó elhelyezésében biztosított az étkezők többsége által kedvelt ételválaszték, az igazodik az egészséges néptáplálkozási szokásokhoz;

– követni tudja a társadalom életszínvonalának alakulásából, az élelmiszer-gazdaság fejlődéséből eredő változásokat mind az élelmezési pénznorma vásárlóértékét, mind a termékválasztékot figyelembe véve;

– biztosítja az összhangot a népgazdasági lehetőségekkel mind az élelmiszerek választékát, mind a költségvetési fedezetet illetően.

Saját helyzetünknek a felsorolt ismérvek szerinti megítélésénél figyelembe kell venni, hogy ezek nem kifejezetten a jövőben elérendő célok, illetve állapotok. Jelentős részük az elmúlt évek során az ellátási rendszer részévé vált vagy napjainkban a megvalósulás útján halad.

Az első ismérvből eredő fontos követelmény, hogy a katonaelelmezés rendszerének kialakításánál törekedni kell a táplálkozástudomány eredményeinek és szemléletének bevezetésére, alkalmazására. Ebből eredően saját koncepciónk szerint ötvöztük a táplálkozás-életteni és az élelmezési (anyagmefelelősi és csapatszintű) oldalát. Az élelmezést és a táplálkozást egységes rendszernek tekintjük. Véleményünk szerint ezzel megalapoztuk a dinamikus fejlődés lehetőségét, az étkezők objektív szükségleteinek kielégítését. Ebből az elvből kiindulva az élelmezési norma pénzösszegéből biztosítandó járandóságot – mint ismert – nem naponkénti anyagkiszabatokban, hanem az alapvető tápanyagokban, azok energiataartalmában szabtuk meg. E következményekhez igazítottuk az étlaptervezés rendjét és az ellátottságot jelző információs rendszert.

A sorállomány egész napos étkezéseinek szükséges energiatartalma 3800–4100 kcal (16.0–17.2 MJ) értékben került megállapításra közel egy évtizeddel ezelőtt. A naponként biztosítandó tápanyagok átlagos mennyiségére vonatkozóan teljes értékű fehérjéből 60 grammot, hiányos fehérjéből 70–80 grammot, zsírból 120–135 grammot, szénhidrátból 550–580 grammot tartunk szükségesnek. Az egész napos étkezések névleges C-vitamin tartalmát 100 milligramm körülinek szabtuk meg.

A tápanyagellátottság e szabályozott szintje főbb mutatóiban teljesült. A teljes értékű (korábban állati eredetű) fehérje ellátottság az optimálisnak tartott egy főre jutó naponkénti 60 gramm felett állandósult. Fokozatos csökkenés tapasztalható a szénhidrátellátottságban és ennek eredményeként az energiabiztosításban. A csökkenés iránya összhangban van az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézet ajánlásával.

A tápanyagbiztosításban a legnagyobb gondot a zsír mennyiségének és arányának változása okoz. Ez a fontos tápanyag az 1970-es évek átlagában az összes energiának 32 százalékát nyújtotta. A fogyasztás napjainkban elérte a 33,5%-os arányt, közelítve azt a maximumot, ami az egészséges táplálkozásban még megengedhető. A kedvezőtlen növekedés azért elgondolkasztó, mert a jövőben elérendő tápanyag-struktúrában nem növelni, hanem a napi átlagban 20–25 grammal csökkenteni kellene a jelenlegi 145 grammos egy főre jutó zsírfogyasztást. A probléma kutatási témáink között szerepel. Az tisztázódott, hogy az úgynevezett „ételzsiradék” tíz év alatt nem növekedett. Az emelkedést az egyes élelmiszeripari termékek „rejtett” zsiradéktartalma okozza. Ennek csökkentése sokirányú, szövevényes, anyagi ráfordítás növelését is feltételező feladat.

A tápanyagellátás változásának irányában tapasztalható tendenciákból, továbbá abból az elvből kiindulva, hogy a katonaelelmezés táplálkozásélettani alapokon nyugszik, indokoltá vált az élettani igények felülvizsgálata és szükséges mérvű módosítása, a sorállomány tényleges, átlagos igénybevételéhez igazítása.

Az élettani igényekből eredő tápanyagösszetételre és az energiaszintre az Országos Élelmezési- és Táplálkozástudományi Intézet tett javaslatot. Az ajánlásban – az eddigi gyakorlattól eltérően – a katonák igénybevételétől függően két kategóriát különböztetett meg: a közepesen nehéz és a nehéz fizikai munkát. A javaslatból elkülöníthető a VII. és a VIII. ötéves terveciklusra vonatkozó ajánlás. A táblázatban foglalt, élettani normatívaként értelmezhető adatok a katonaelelmezésben közvetlenül nem használhatók fel. Ezeket az adatokat előbb „le kell fordítani” az ellátási rendszer nyelvére, hogy a tervezésben, a gazdálkodás információrendszerében hasznosuljanak. Ez a feltétele a gyakorlati alkalmazásuknak.

A táplálkozástudományi eredményei hasznosulásának feltételéből ered tehát a tervezés rendje korszerűbbé tételének igénye: a meglévő ételkészítési technológiák felülvizsgálata, kiegészítése. Az egyes ételek adatállományának tökéletesítése oly módon, hogy az anyagkiszabatok mellett valamennyi, a csapattervezésben szükséges élettani mutatóval is rendelkezzenek. Végül lehetővé kell tenni, hogy e korszerűsített ételrecept-állománnyal mind a hagyományos, mind a kiszámítógépes étlaptervezés végrehajtható legyen.

A fogyasztás korszerűbbé tétele érdekében szorgalmazni kell mindazon egészséges étkezési formaváltásokat, amelyeknek igényét az étkező állomány a

gőgári életből hozta magával. Gondolok itt a hüfé-rendszerü vacsoráztatás körének megalapozottabb hővítésére, továbbá az egyes étkezéseknél a lehetséges komplettírozásra.

A komplettírozás – mint táplálkozásélettani kategória – abból az elvből indul ki, hogy az emberi szervezet nitrogénegyensúlyának fenntartásához teljes értékű fehérje szükséges. A nem teljes értékű fehérje kihasználhatósága is fokozódik, ha teljes értékű fehérjét adunk hozzá. Két hiányos fehérje is kompletálhatja egymást. A komplettálás hatása csak akkor érvényesül, ha a fogyasztás ezidőben történik. Időbeli eltolódás késve komplettálást okoz. A fehérjék értéke ekkor a külön-külön mért értékeknek felel meg.

A komplettírozás fokozatos bevezetése a reggeli és a vacsora étkezéseknél történő elsődleges alkalmazásával együttjárna a napi étkezések összetételének egészségesebbé rétele, a fogyasztás kívánt irányba terelése (például: a tej és tejtermékfogyasztás növelése). A komplettírozás eszközeként a jelenlegi tervezési rendszerbe beépíthető ételreceptek jöhetnek számításba. Ezek kidolgozásához a megfelelő alap és valamennyi egyéb feltétel adott.

Körszerűségi követelmények közé soroltuk az étkezők többsége által kedvelt, az egészséges néptáplálkozási szokásokhoz igazodó ételválasztékot. A hazai katonaelelmezés megszervezésében a személyi állomány étkezési szokásainak figyelembevételét egy évszázadon át szinte valamennyi szakmai szabályozás ajánlotta. A gyakorlati megvalósításra sokig kellett válni. A hazai táplálkozási szokások fontos elemei közel három évtizede élnek a néphadsereg elelmezésében. A korábbi, természetbeni ellátás kötöttségeitől mentes, és az élettani igényekre alapozott elelmezés eredményeként a délelőtti étkezések tartalmasabbak lettek. Az ebéd és vacsoraétkezések választéka pedig közelíti az egészségesnek tartott néptáplálkozást.

A sorállomány bevonulás előtt kialakult táplálkozási szokásairól igyekszünk mind többet megtudni. Az ismert, hogy a gyors életformaváltás, a városiasodás, a szociális gondoskodás eredményeképpen a lakosságnak majdnem fele munkanapokon rendszeresen igénybe veszi a társadalmi étkeztetés valamilyen formáját. Az ünnepi étkezési hagyományok pedig már valóságos ritust alkotnak. A mai ember életmódja – a civilizáció következtében – a korábnál kisebb energiabevételt igényelne. Az egészségtelen étkezési hagyományok követése – a szükséglethez képest a túlzott energiafelvétel – a lakosság 25–30 százalékánál elhízásra vezetett. Előnytelen a táplálékfelvétel napi ritmusa is.

A sorállomány étkezési szokásainak megismerésére irányuló – az állomány egészét reprezentáló – felmérés ezideig nem készült. A rendelkezésre álló adatok csak főbb vonalakban, hézagosan tájékoztatnak a személyi állomány bevonulás előtti táplálkozási jellegzetességéről. Az információk szerint a katonaelelmezés többsége ismeri a társadalmi étkeztetés valamely módozatát. Ebből eredően a katonaelelmezéssel szemben határozott elvárással vannak.

A személyi állomány étkezési igényeiről való tájékozódásnak kétféle módja célravezető. Első helyen áll az ellátást végző katonai szervezet elelmezési szolgálata vezető állományának közvetlen tapasztalatszerzése. Ez kellően hatékony, papírmunkától mentes, folyamatos, sokoldalú és éppen ezért megalapozott tájékozódást biztosít a laktanyában levő állomány egészének étkezési igényeiről, figyelembe vehető szokásairól.

Az egyes ételfélék kedveltsége megállapításának célravezető módja – természetesen a választhatóság meglétekor –, megfigyelni, hogy az első 100 étke-

zõ melyik fogásból milyen arányban választ. Ezúton azonnali információ kapható az ételek kedveltségére, az ételpárosítás megközelítő arányára. Folyamatosan végzett megfigyelések után olyan tájékozottságnak lehetünk birtokában, amely az étkezők nagy többsége által kedvelt étrend megtervezését, a tényleges ételválasztást teszi lehetővé.

A közvetlen tapasztalatszerzés módszeréhez tartozik az előbbivel együtt alkalmazott, azt más oldalról megerősítő informálódás. Ez az ifjúsági szervezettel kialakított ezirányú szoros kapcsolat. A KISZ-szervezet aktivistái révén, továbbá a rendezvényein elhangzottak alapján fontos, mással nem pótolható tájékoztatást tud nyújtani az ételmezési szolgáltatnak a katonák szokásainak, igényeinek megismeréséhez.

E módszer harmadik eleme a konyhán megmaradt ételek, továbbá az éttermi hulladék keletkezésének rendszeres elemzése a következtetések levonásával.

Az étkező állomány táplálkozási szokásairól, igényeiről való ismeretszerzés másik módja a szociológiai felmérések ismert formája: a kérdőíves tájékoztató. Ez a módszer idő- és munkaigényes, szakmai hozzáértést, szociológiai felkészültséget is feltételez. Tekintettel arra, hogy a kérdőív megszerkesztéskor elkövetett hibák tévútra vihetik az informálódást, csapatoknál az elsőként ismertetett, közvetlen tájékoztató a célravezető.

Az ételmezési ellátás korszerű voltának további ismérve a társadalom életszínvonala alakulásának követése. Ennek kifejezésre kell jutnia mind az ételmezési pénznorma vásárlóértékének szintjében, mind az ételmiszer-gazdaság termékválasztékában.

A korábbi öt éves tervidőszakokban – életszínvonal-politikánkból adódóan – követtük a társadalmi méretekben is jól érzékelhető növekedést. Erre az időszakra esik a néphadsereg személyi állománya ételmezési pénznormáinak 1973–74. években végrehajtott reálérték-növelése. A IV. öt éves tervidőszakban eszközölt normafejlesztéshez hasonló vásárlóérték-növelést terveztünk az V. öt éves tervidőszak végére vagy a jelenlegi öt éves tervidőszakra. Erre azonban az ismert gazdasági problémák miatt nem kerülhetett sor.

A VI. öt éves tervidőszakban az életszínvonal-politika fő célja az elért szint megőrzése, megszilárdítása, az életkörülmények szerény mérvű javítása lett. Ebben a helyzetben az állami költségvetésből gazdálkodó intézmények csak az ételmezési pénznormák reálértékének megőrzésére számíthatnak.

Az elkerülhetetlen fogyasztóiár-emelés kompenzálásának módszerét kidolgoztuk: egy időben készül el az új árjegyzék, a normajavaslat és az ételreceptúra átárazása. A hatósági árváltozások alkalmazásával érvényesített elvet követjük a változóárú mezőgazdasági termékek tartós árszint-növekedésének kiegyenlítésére is.

Az áremelések többcélúak. Általában a rámogatások mérséklését, az egyes termékek árában meglévő költségvetési árkiegészítések csökkentését szolgálják. Egyik eszköze a külgazdasági fizetési egyensúly javításának, mivel több, külföldön is jól értékesíthető áru maradhat exportra. Az áremelésnek rendszerint célja az ellátás biztonságának fenntartása és a belső fogyasztás átrérelése. Az exportálható áruk növelése érdekében többször drágultak a külföldön leginkább eladhatónak ítélt csontos nyershúsok. A hazai fogyasztás átrérelését jelzi, hogy az átlagnál kevésbé drágul például a baromfiús, amely a külföldön nehezen eladható kategóriába sorolódott.

A felsoroltak ismeretében érthetővé válik, hogy az egyes termékesoportok

árszintje más-más arányban módosul. Az eltérések még egyes termékcsoportokon belül is jelentősek lehetnek. Ebből eredően egyes termékek árának jelentős arányú növekedése lényegesen megdrágíthatja, vagy a csökkenő arány viszonylagosan olcsóbbá teheti a belőlük készült ételek árát. Például: néhány évvel ezelőtt egy adag (120–130 gramm) sertéshúsból készült feltét az egész napi ételmezési pénznorma értékének 20⁰/₀-ába, ma pedig – a folyamatos szünet-tartás ellenére – 25⁰/₀-ába kerül. A szárnyashúsokból készült ételeknél más tapasztalható. Korábban egy – 180 gramm csirkehúsból készült – feltét a norma értékének 30⁰/₀-ába, ma az ételmezési pénznorma 22⁰/₀-ába kerül.

Az árszintváltozással érintett húsfélelégek alkalmazásával kapcsolatban fontos következtetés, hogy nem az egyes hűskiszabatok csökkentése, hanem a változott árszintű ételek értérendi gyakoriságának helyes megválasztása adja a probléma elfogadható megoldását.

Az ételmezési gazdálkodás rendszerének fejlesztése, korszerűsítése során el-érendő céljainkat az „ATB pénz- és pénzeret- gazdálkodás számítógépes típusrendszerének rendszerjavaslata”-ban fogalmaztuk meg. Javaslatainkat a HM Számítástechnikai Alkalmazási Bizottság változtatás nélkül elfogadta.

A rendszerjavaslat az ellátást végző katonai szervezetek nagyfokú gazdasági önállóságára épül. A vezetés felső szintje szabályozó tevékenységének eredményeképpen egy vezetési szintnek sem kell közvetlenül beavatkozni a csapatok gazdasági folyamataiba a fogyasztási célkitűzések érvényesülése érdekében. A kötetlen anyagfelhasználást biztosító rendszer működésének szabályozottsága – bizonyos automatizmusok révén – lehetővé teszi az élettani értékekben is megfogalmazott fogyasztási célkitűzések megvalósulását.

A pénzgazdálkodási rendszer működésének sarkalatos kérdése a technológiai normák – az ételmezési szolgálatban az ételreceptek – megléte, alkalmazhatósága mind a hagyományosan, mind a kisszámítógéppel végzett tervezésben.

A meglévő ételreceptek körét jelentősen bővíteni szükséges. Fontos feladat a követelményeknek egyedileg is megfelelő reggelik, tízórai és vacsorák ételreceptjeinek kidolgozása, az elkészítés módjának ismertetése, segédletbe foglalása. Ezt követően hasznosnak bizonyulna a választható ételek értérendje elkészítéséhez – a csapatok által gyakorlatban alkalmazható – útmutató elkészítése.

Végül a pénzgazdálkodás információrendszerének két alapvető szintjénél követelményként kell megszabni, hogy:

- a csapatszint saját rendszeréből kapja közvetlenül a tervezési ciklus lezártaikor azonnal pénzületmény felhasználásra, a tápanyag- és energiabiztosításra vonatkozó adatokat, elemzést, értékelést és az ellátottság minősítését. Ennek az elvnek érvényesülése biztosítja az információáramlást a magasabbegység, illetve a seregtest irányába;

- az anyagnemfelelősi szint pedig a csapatok gazdálkodási, számviteli rendjéte épülő, évközi beszámolóinak minősülő határidős jelentésekből kapja mindazon információkat, amelyek az ételmezési pénznorma szintentartásához, esetenkénti fejlesztéséhez, az ellátottság biztonságos megítéléséhez nélkülözhetetlenek.

Az információáramlás jelenlegi eszközét – az írásban készült határidős jelentéseket – a kisszámítógépekre alapozott adatfeldolgozásoknál koncepciónk szerint felváltja a mágneses adathordozón rögzített adatszolgáltatás. Az adatáramlásnak a csapatszint irányába mágneses adathordozón rögzített törzsadat-állományokkal – anyagtörzs, ételrecept-törzs stb. – kell bővílnie.

A csapatgyakorlatok élelmezési ellátásának követelményei, tapasztalatai

Papp József őrnagy

A csapatainknál békidőben folytatott kiképzések legkoncentráltabb időszaka a csapatgyakorlat, ahol az állandó helyőrségtől távol, táborigénykörülmények között, a valódi alkalmazási követelményekhez legjobban alkalmazkodva hajtják végre az egységek, alegységek feladataikat. Ez az általában nem túl hosszú, de feszült és dinamikus időszak az élelmezési szolgálatoktól is megkülönböztetett figyelmet, nagyobb odaadást követel.

A csapatgyakorlatok élelmezési ellátását alapvetően a Csapathadtáp Szabályzat I. rész 43–45. és a VI. rész 872–879. pontjai szabályozzák. A szabályzati pontok betartása mellett azonban az elmúlt években több olyan tapasztalat, kezdeményezés és szükségszerűség merült fel, amelyek betartása, megvalósítása rovább javíthatja az állomány ellátását.

Míndezeket figyelembe véve a csapatgyakorlatok élelmezési ellátásának követelményeit, tapasztalatait az alábbiakban foglalhatom össze:

A csapatgyakorlatok élelmezési ellátása három alapvető időszakra osztható: a megszervezés, a végrehajtás és az elszámolás időszakára. Tapasztalataim alapján e három közül döntő jelentősége van a megszervezés időszakában végzett munkának.

A csapatgyakorlat *megszervezése* az élelmezési szolgálatban már jóval meg kell előzze az egység törzs által kijelölt szervezési időszakot. Az évi feladatok megismerése után – amikor az ÉSZF tudomást szerez a gyakorlatok időjéről és a résztvevő állományról – meg kell kezdeni a felkészülést több, de legalább három területen. Fel kell készülni a gyakorlat esetleges költségnövekedésének fedezésére (egyszerűbben mondva, a várható gyakorlati túllépésre számolva tervszerű előzetes megtakarítással kell rendelkezni), elő kell készíteni a táborigénykörülmények közötti igénybevételre. A gyakorlatot megelőző felkészülési időszakban az egység ÉSZF a munkáját a PK. HTPH. által megszabott követelmények szerint végzi, a szervezéshez szükséges valamennyi adatot tőle, illetve rajta keresztül kap meg. Ebben az időszakban az alábbi feladatokat kell végrehajtani:

- gyakorlati étlap összeállítása;
- étlap alapján az anyagigénylések elkészítése, helyszíni beszerzés esetén az illetékes polgári vállalatához (laktanyához) történő eljuttatása és visszajagazoltatása;
- főzőpontok állományának kijelölése, felkészítése;

- tábori élm. technikai eszközök és élm. felszerelések szemléje, felmerült hiányosságok kijavíttatása, visszellenőrzése;
- előkészítő részlegekbe kijelölt állomány felkészítése;
- vasúti szállítások élm. ellátásnak megszervezése;
- vízszállító és -tároló eszközök fertőtlenítése;
- katonai kereskedelmi ellátás megszervezése;

A fenti feladatok végrehajtásánál az alábbi főbb követelményeket kell szem előtt tartani:

A gyakorlati étlap összege ne lépje túl a megengedett határokat (külföldi gyakorlat esetén 30, hazai gyakorlaton 15%), de változatos, az évszaknak megfelelő legyen, az ételek a dinamikai helyzet függvényében felcserélhetők legyenek. Követelmény, hogy naponta két alkalommal meleg étel kerüljön kiszolgálásra. Az ételek tábori eszközökön elkészíthetők legyenek. Téli időszakban több alkalommal kerüljön betervezésre melegítő ital. A meleg étel és a melegítő ital kiosztását úgy kell megszervezni, hogy a fogyasztóhoz forró (meleg) állapotban jusson. A megrendelések, illetve anyagigénylések elkészítésénél figyelembe kell venni a takarékosági lehetőségeket, célszerű az összevont vételezés, majd átadópontra történő kiadás elvét érvényesíteni. Amennyiben Vasúti Ellátó Állomás működik (magasabbegység gyakorlat esetén), akkor központi étlap alapján az élelmiszereket a VEÁ-ra kell szállítani, és ott kiadni. Ebben az esetben jól bevált gyakorlat, hogy a szállító vállalatok az Állomáson adják át az élelmiszereket. A gyakorlat színhelyéhez közel eső laktanyáktól történő vételezés esetén úgy kell az anyagokat igényelni, hogy annak biztosítása az adott egység részére többletköltséggel ne járjon (pl. a helyőrségben be nem szerezhető élelmiszerek).

A főzõpontok állományának kijelölése elsõsorban a békeállománnyal végrehajtott gyakorlatokon fontos. Úgy kell az állomány összetételét meghatározni, hogy az képes legyen a feladatok önálló ellátására, legyen benne önálló döntést meghozatalára képes személy. Ez utóbbira a dinamikai helyzet változásai között különösen nagy szerep hárul, eredményes tevékenysége ételmelegzést, minõségromlást elõzhet meg, javíthatja, vagy visszavetheti az ellátás színvonalát.

A tábori élelmezési technikai eszközök gyakorlat elõtti szemléjét az élelmezési szolgálatfõnöknek az egység szemléjét megelõzõen kell végrehajtani, az eszközök *beüzemelt* állapotában, csak így állapíthatók meg azok a hibák (folyás, csepegés, tömitetlenség stb.), melyeket a gyakorlat kezdetéig ki kell javítani, és amely javítás megtörténtétõl ismételt beüzemelés útján kell meggyõzõdni.

Az elõkészítõ részlegekbe kijelölt állomány felkészítésénél azt kell szem elõtt tartani, hogy az oda beosztott élm. szakállománynak nemcsak a részleg élm. ellátását kell biztosítani, de ki kell jelölni és elõ kell készíteni az élm. objektumok helyét, meg kell ismerni a szemrevételezés során kijelölt víznyerõ helyhez vezetõ utat, és a vízvételezés módját. Fogadni kell a folyamatosan beérkezõ fõerõk élelmezési szolgálatait, és építõkocka-szerûen létre kell belõlük hozni az élm. ellátó pontot. Amennyiben arra lehetõség van - és megtalálására törekedni kell - a beérkezõket meleg élelemmel, melegítõ itallal kell ellátni.

Amennyiben a gyakorlat színhelyére a csapatok vasúti szállítással kerülnek, az élelmezési ellátást erre az idõre is meleg élelemmel kell biztosítani. Szerelvényenként konyhakocsit kell berendezni, ahol általában 1 db 69 M. MKO megfelelõen biztosítja a szerelvényen utazók két-tál étellel történõ ellátását.

A meleg étel elfogvasztását a MÁV és az MN Közlekedési szolgálat képviselője által előre megadott állásidő alatt kell megszervezni, a sorállomány-
nak éthordókban elszállítva, a hivatásos állomány részére pihenővagonjaikban,
a tábori tiszti étkezde felszerelés használatával (ahol ezzel nem rendelkeznek,
ott a hagyományos eszközökből létrehozott készletekkel). A gyakorlatot meg-
előző napokban a víztároló edényeket meg kell tisztítani, és 5°/₆-os klórmész-
oldattal, majd tiszta vízzel ki kell öblíteni. Téli gyakorlatokon a víz fűtését
szolgáló berendezést (a kipufogócső átalakíthatóságát) ellenőrizni kell.

A gyakorlatok katonai kereskedelmi ellátásának megszervezése az ÉSZF
feladata (CSHSZ. 992-1001. pont). A csapat mozgóbolt kezelőket ki kell je-
lölni, fel kell készíteni a feladatra. Be kell szerezni a szükséges berendezési tár-
gyakat (asztal, pad, ládák, kávéfőző, polcok stb.), meg kell határozni a kiszál-
lítandó kereskedelmi cikkeket, átvételük rendjét és a vezetendő nyilvántartáso-
kat, el kell készíteni a „Bizományosi értékesítési szerződés”-t. Különös figyel-
met kell fordítani a pénzkezelés szabályainak betartására. A mozgóbolt keze-
lők készpénz elszámoltatását az ÉSZF., illetve az általa megbízott ht. állomá-
nyú személy naponta köteles végrehajtani, a napi bevételeket – az ún. váltó-
pénz kivételével – nyugta alapján átvenni, és zárható, pecsételhető vas iratlá-
dában őriztetni az őrség, illetve az ÜTI sátrában.

A gyakorlat jó megszervezése nagymértékben függ a szakszerű és részletes
szemrevételezéstől, a várható feladatok és a gyakorlat tervezett lefolyásának
alapos megismerésétől, az állomány igényének, táplálkozási szokásainak, illet-
ve az adott körzet beszerzési lehetőségeinek ismeretétől, valamint az egység
ÉSZF. saját munkájáért érzett felelősség tudatától.

A gyakorlat *végrehajtása* során az élelmezési szolgálat alapvetően a meg-
szervezés során megszabott feladatokat hajtja végre, operatíván alkalmazkodva
az előre nem látható eseményekhez.

A feladat végrehajtásánál abból az alapelvből kell kiindulni, hogy az élel-
mezési ellátásnak kell igazolni a gyakorlat levezetéséhez és annak megfelelően
kell a főzőpontok munkáját szabályozni. Egy egységgyakorlaton 3–7 főzőpont
működik, ezek munkájára a kettős irányítás a jellemző. Egyrészt az alegység
parancsnoka (zsalóalj-, osztályparancsnok) szabja meg a parancsnoki feladaro-
kat (települése, áttelepülése, őrzés-védelme, munkarendje, kiegészítő munkaerő
biztosítása, ételkészítés ideje és kiosztás rendje), másrészt az egység ÉSZF ha-
rározza meg a szakmai feladatokat (vételezés, ételkészítés rendje, vízvételző
helyek, illetve a vízszállító utánfutók feltöltésének rendje, kat. ker. ellátás ren-
dje, élelmezéshigiénia rendszabályok betartása, ételminták kezelése, főzőpont be-
rendezése stb.). Ezt a kettős irányítást olyan összhangba kell hozni, hogy azok
kapcsolódjanak, ne legyen egymásnak ellentmondó parancs, intézkedés. Ez a
gyakorlat végrehajtása során az egyik legnagyobb odafigyelést igénylő feladat.

A gyakorlatokon naponta legalább két alkalommal meleg ételt kell kiszól-
gálni, ami a levezetéstől függően különböző lehet. A felkészülési időszakban
általában a reggeli hagyományos, az ebéd és vacsora melegétel, a dinamika nap-
jaiban meg kell követelni a kiadós meleg reggeli, hideg ebéd (de nem készétel-
konzerv, amely ilyen esetekben nem melegíthető, még az egyéni melegítő esz-
köz használatával sem – időhiány miatt) és meleg vacsora, valamint éjszakai
pótlék és melegítő ital. Az étel kiosztására különösen nagy figyelmet kell for-
ditani, pontosan nyilván kell tartani az alegységeket, mert ilyenkor fordul elő
leginkább, hogy egyes kisebb alegységek kimaradnak. A helyzet függvényében

elképzelhető, hogy az étel központi kiosztása nem lehetséges, ez esetben mozgó ételkiosztást kell végezni, nem ritkán harcjárműtől harcjárműre menve kell megszervezni.

(Béke gyakorlatokon megbocsátható, ha az ellátás érdekében az ételkiosztó gépjármű a rejtett mozgás rendszabályait időnként megsérti – ha azt egyébként a harc szünetében teszi.)

Az ételkiosztással szorosan összefügg az ételmezési szolgálat talán legalapvetőbb ételmezéshigiéniai feladata – az evőcsészék és éthordók mosogatásának megszervezése és biztosítása. Ezt a helyzet bármilyen alakulása esetén el kell végezni, az edényekben maradó étel néhány óra alatt (nyáron 1–2 óra) már ételmérgezést okozhat.

Az ivóvíz biztosítása a gyakorlatokon az ételmezési szolgálat feladata. A hazánkban lefolytatott gyakorlatok színterei jól ismertek, a környező lakott települések zárt vízhalózata biztosítja a megfelelő minőségű és mennyiségű ivóvizet. Meg kell szervezni azonban ezek felhasználását, ki kell jelölni az oda vezető utakat, meg kell határozni a vízvételési időket (a gyakorlóterekről nem minden esetben lehet eltávozni, illetve oda bejutni!). A vízvételző eszközöknek (vízszállító gépkocsi, utánfutó) rendelkezni kell a feltöltéshez szükséges tartozékokkal (tűzcsapkulcs, állványcső, tömlők, stb.). Az ivóvíz feltöltés legcélszerűbb és leggazdaságosabb módja az, hogy az egység vízszállító gépkocsija jár a vízszelő helyre, és körjárat szerűen feltölti az ellátó szakaszok utánfutóit. Az ivóvízzel való takarékoság leghatékonyabb eszköze a rendszeresített kulestöltő berendezések használata, melyet szigorúan meg kell követelni.

A katonai kereskedelmi cikkekkel történő ellátás végrehajtását (árusítását) az ételkiosztással kell egybekötni, azaz a mozgóboltot annak közelében kell telepíteni. Amennyiben az étel a már említett módon kerül az alegységekhez kiszállításra, a mozgóbolt kezelőjét a várhatóan legszükségesebb árukkal (cigaretta, üdítőital, édesség, kávé) ki kell szintén szállítani.

Az utóbbi években előtérbe került a feketekávé biztosítása gyakorlatokon. A kávéfogyasztás emelkedése hazánkban egyre növekedett és már a sorállományú katonák közül is mind többen fogyasztják rendszeresen, ezért főzését és kiszolgáltatását a mozgóboltokban biztosítani kell, a szükséges felszerelésekkel (kávéfőző, termoszkok, poharak) az ételmezési szolgálat köteles ellátni. Emellett természetesen egyes esetekben (pl. éjszakai támadás esetén) az étlapba betervezve, a normán belül is kiszolgáltatható feketekávé. A gyakorlat végrehajtásának időszakában az ételmezési szakállomány leterheltsége fokozottan megnő, csaknem folyamatos működéssel kell számolni, ezért a pihentetés megszervezése és következetes végrehajtása a további jó minőségű munka alapfeltétele.

A gyakorlat befejezése után az élm. szaktechnikai eszközök karbantartásával egyidőben el kell végezni a gyakorlat *elszámolását*. Ahhoz, hogy a gyakorlati elszámolás pontosan, jól elkészíthető legyen, a gyakorlat folyamán, valamennyi napon rendszeresen vezetni kell a gyakorlati okmányokat, melyek a következők: gyakorlati elszámolás, bevételi okmányok, napi utalványok, ételmezési létszámjelentés, terhelési- és jóváírási könyv, leltárív (gyakorlat alatti rész; vagy teljes leltározás esetén). A gyakorlat elszámolása során el kell számolni a felhasznált ételmiszerekkel a „Nyilvántartás a végrehajtott gyakorlat anyagforgalmáról” kiadás összesen sorának megfelelően, a napi utalványok alapján, továbbá egybe kell vetni a sorállomány részére és a ht. állomány részére történt felhasználást az illetményességgel, és meg kell állapítani a túllépés (esetleg

megtakarítás) összegét. A ht. állomány részére illetményes norma (VI. sz.) túllépését az egységi tiszti étkezdéknek, a sorállomány túllépését a legénységi étkezdéknek kell a béke ellátás során begazdálkodni, az előírt felhasználási mutatók betartása mellett.

Az eddigiektől némileg eltér, illetve inkább kibővül a feladatok köre a külföldön végrehajtott csapatgyakorlatok esetén. Az ellátás megszervezésének és végrehajtásának alapelvei nem változnak, azonban *néhány jellemző sajátossággal számolni kell:*

– általában többnapos, nagytávolságú vasúti szállítás élm. ellátását kell megszervezni, mely során élelmiszer és ivóvíz csak korlátozott mértékben vételezhető;

– a helyszíni beszerzések lehetőségét a szemrevételezések során körültekintően kell megállapítani és egyeztetni, a beszerezhető élelmiszereket egyeztetni kell a hazaival (egyes esetekben az élelmiszerek lefordított neve azonos, ám az élelmiszer nem ugyanaz);

– kérni kell bevizsgált vízszerozhely kijelölését, és ivóvizet csak onnan szabad vételezni, még ha az esetenként többletutat jelent is;

– meg kell növelni a hűtő-, kenyér- és vízszállító gépkocsik mennyiségét, mert meghibásodásuk esetén javításuk, pótlásuk nem biztosított;

– a szokásosnál nagyobb mennyiségű tartalék élelmiszert kell kiszállítani;

– a mozgókonyhákhoz megnövelt mennyiségű tartozékot és tartalékalkatrészt kell kiszállítani;

– az élelmiszerek utánpótlására – korlátozott mértékben – az időnként indított futárrepülőjáratok is igénybe vehetők, azonban az anyagszállításnak itt különleges szabályai vannak;

– a megszokott hazai kenyérminőség biztosítása érdekében célszerű tábori sütőüzemet működtetni hazai nyersanyaggal;

– meg kell szervezni a hazai kat. ker. ellátás mellett a befogadó állam pénzneméért vásárolható ajándéktárgyak, egyéb kat. ker. cikkek árusíttatását a tábor területén.

Mіндеzen feladatok végrehajtását úgy kell megszervezni és biztosítani, hogy a kijelölt élelmezési szakállomány és technika, a felszerelések és berendezések színvonala, valamint a végzett munka minősége megfelelően képviselje külföldön a Magyar Néphadseregben folyó élelmezési ellátást.

Az elmúlt években lefolytatott nagyszámú hazai és külföldi gyakorlatok tapasztalatai alapján megállapítható, hogy az élelmezési ellátás képes a követelményeknek megfelelni. Az étkező állomány elégedett az ételek minőségével és mennyiségével és egy-két szélsőséges eset kivételével mindenki megkapja járandóságát. A szakmai szemmel végrehajtott ellenőrzések során azonban több negatív jelenség is felszínre került, melyek megszüntetésével az ellátás színvonala tovább javítható. *A leglényegesebb hiányosságok:*

– a gyakorlati étlap összeállítása sablonos, nem számol a realitásokkal (pl. hűtés nélküli vasúti szállításra parizer betervezése), illetve a MKO-n nehezen elkészíthető ételeket is tartalmaz;

– az anyagmegrendelések késői időpontra vannak tervezve (pl. ebéd nyersanyag aznapi vételezéssel);

– az élm. szaktechnika nincs előkészítve és leellenőrizve, használhatatlansága csak a helyszínen derül ki;

– az állomány nincs kellően felkészítve (különösen a különleges technika kezelésére);

– a főzőpontokat nem a követelmények szerint telepítik, azok belső munkarendje nincs kialakítva, a higiéniai rendszabályok betartását – így a rendszeres kézmosást – nem követelik meg;

– ételmintát nem tesznek el;

– a csapat mozgóbolt áruválasztéka nem kielégítő, a kiszolgálás vontatott, a napi bevételt központilag nem gyűjtik össze;

– az ételkiosztást az alegység parancsnok által előzőleg elrendelt időpontban – közbejött változásokra hivatkozva – nem osztják ki, a kiosztás elhúzódik a biztonságosan tárolható időhatáron túlra, így az esetleges ételmérgezés feltételeit megteremtik. Mindezen túl az elhúzódo kiosztás miatt a soronkövetkező étel elkészítése is késik, mert az üstök foglaltak és végül az ételmezési szolgálatot éri bírálat, mert „sorozatosan” nem biztosítja időben az ellátást;

– az elrendelt gyakorlati okmányokat és nyilvántartásokat nem vezetik folyamatosan, az utólagos elszámolás sok pontatlanságot, irrealitást tartalmaz;

– a ht. állomány részére nem készítenek külön utalványt, a sorállomány részére járó ételmen felül úgynevezett „Tiszti pótlék”-ot adnak ki a két norma közötti különbséget értékekben. Ezt azonban attól függetlenül teszik, hogy a sorállomány részére már eleve emelt érréket biztosítanak, így a ht. állomány normáját burkoltan túllépik, és a tiszti étkezde részére ezt a túllépést nem terhelik át;

– a gyakorlati elszámolások kulturálatlanok, sok a szabálytalan – több esetben utólagos kiadások eltüntetését szolgáló – javítás. Az illetményességet és a felhasználást nem számítják ki, ezzel igyekeznek kendőzni az esetleges magas túllépéseket. Több esetben tapasztalható fiktív utalványok kiállítása, melyek szükségességét legtöbbször a különféle, engedély nélküli „vendéglátás”-ok indokolnak.

Összegezve az eddigieket elmondható, hogy a felsorolt hiányosságok csak a lefolytatott gyakorlatok egy részére jellemzők, a gyakorlatok helyszíni és az elszámolások utólagos előjárói ellenőrzései, a hiányosságok időben történő feltárása, a mulasztásokat elkövetők erkölcsi és anyagi felelősségrevonása egyre inkább a követelményekhez igazodó feladatvégrehajtást segítik elő.

Az MN étellemezési szolgálata tábori technikai eszközei fejlesztésének legújabb eredményei és várható irányai

Balaskó Lajos mk. alezredez

Általános követelmények a tábori technikai eszközök fejlesztésével kapcsolatban

A személyi állomány fizikai és szellemi kondíciójának fenntartásában, illetve növelésében rendkívüli körülmények között különösen fontos jelentősége van annak, hogy az ételek, vagy a kész ételmiszerek kellő időben, mennyiségben és – ami nem kevésbé fontos – minőségben eljussanak a katonákhoz. Ebben a tekintetben az ételmiszerek megléte mellett döntő jelentősége van a tábori étellemezési technika komplex, egymásra épülő és az ellátási rendszerben egymáshoz jól illeszkedő eszközrendszerének.

Ennek érdekében feltétlenül szükséges létrehozni, kifejleszteni ezen eszközök korszerű változatát, amelyek műszaki-technikai színvonalukat, manőverezőképességüket, tömegpusztító fegyverek elleni védelmüket, bonyolult viszonyok közötti üzembiztonságukat stb. tekintve, megfelelnek – vagy legalábbis megközelítik azt – a korszerű és igen rövid idő alatt újabb generációkat felváltató haditechnikai eszközök színvonalának. Ez természetesen igen nehezen elérhető és csak több-kevesebb időeltolódással realizálható alapigény a fejlesztési apparátussal szemben. Anélkül, hogy a korszerű fegyveres küzdelem várható jellegét, jellemzőit itt most számbavennénk, jól körvonalazhatjuk a tábori étellemezési-technikai eszközök elérendő színvonalát meghatározó alapvető műszaki tényezőket.

Ezek közül a lényegesebbek:

– tegye lehetővé a csapatok étellemmel, készételekkel, ivóvízzel történő ellátását az étellemezési biztosítás egész folyamatában;

– a szállítás, a tárolás, az ételkészítés és kiszolgálás (egész) folyamatában védje az ételmiszereket a káros behatásoktól, szennyeződésektől, különös tekintettel a tömegpusztító fegyverek által okozott szennyeződésekre;

– mindenkor alapvetően feleljen meg a hadsereg általános műszaki-fejlettségi szintjének, legyen összhangban az általános haditechnikai szinttel;

– anyagösszetételei, konstrukciós és üzemeltetési vonatkozásban feleljen meg az általános műszaki színvonalnak, beleértve a bonyolult körülmények közötti üzembiztonságot és üzemelési lehetőséget is;

– növekvő fontosságú szempont a nemzetközi egységesítési és szabványosítási előírások fokozott több mérvű figyelembevétele és ezáltal a nemzetközi műszaki színvonalhoz való erőteljesebb igazodás is.

Természetesen a fejlesztésnél nemcsak a műszaki tényezőket, hanem alapvető társadalmi – emberi – tényezőket is figyelembe kell venni, amelyek az ember és technika viszonyát, az időbeni személyi felkészítést, kiképzést és továbbképzést, jól kiépített szervezeti rendszert, a karbantartás és javítás feltételeinek megteremtését, sőt a korszerű vezetés-irányítás módszereinek kiépítését is – többek között – magában foglalja.

A tábori élelmezési technikai eszközök fejlesztésének jelenlegi eredményei

A tábori élelmezési technikai eszközök jelenlegi helyzetét, színvonalát értékelve megállapítható, hogy ezen eszközök fejlesztése intenzívebben mintegy 20 éve, az 1960-as évek közepén indult. Ekkor kerültek az ellátási rendszerbe az első generációs hűtő- és kenyérszállító gépkocsik, a vízszállító utánfutók, majd az 1970-es évek elején az új mozgókonyha és a vízszállító gépkocsi. Ezt követően – bár hullámzó eredményekről beszélhetünk valójában – a fejlesztési elgondolások tervszerű kidolgozását nem mindig követte a remélt siker. Bár egyes témákban egy öt éves tervet is meghaladó fejlesztési periódus is előfordult – mégis az 1980-as évek közepére, konkrétan 1984-re számos új eredménnyel leszünk gazdagabbak.

A jelenlegi helyzet vizsgálatát, az élelmezési ellátás sajátosságaiból és az eszközök rendeltetéséből fakadóan célszerű „ellátási láncokként” vizsgálni. Az egyes ellátási láncok magukban foglalják a különböző ellátási tagozatokban alkalmazott eszközök és felszerelések összességét. Nyilvánvaló, hogy csak komplett eszköz-rendszerekkel biztosíthatók az élelmiszerek (nyersanyagok) szállítása, szállítás közbeni megóvása, étellé történő elkészítése és a katonákhoz történő eljuttatása. Az állandó kövelemény tehát az, hogy egyrészt az eszközrendszerek hiányzó elemeinek kifejlesztésével, illetve ellátási rendszerbe állításával, másrészt a meglévő eszközök szükségzerű korszerűsítésével *biztosíthatók legyenek ezen „ellátási láncok”*:

- ételfőzés és kiszolgálás eszközei;
- a tábori kenyérellátás eszközei;
- hús- és húsiipari készítmények tároló- és szállító eszközei;
- a tábori vízellátás eszközei;
- a raktározás, szállítás, tárolás eszközei hézagmentes működőképessége.

Ezen eszközrendszerekhez összességében több mint 20 félé eszközt sorolhatunk. Ezek keretében azon új eszközök rövid bemutatását tűztem célul, melyek a közelmúltban, az 1980-as években kerültek kifejlesztésre és rendszerbe állításra, illetve vázolni kívánom a közeljövőben realizálható fejlesztési elgondolásokat.

1. Az ételfőzés és kiszolgálás eszközei közül a közelmúltban került rendszeresítésre a tábori törzskonyha gépkocsi-pótkocsival, illetve 1984-ben került az ellátási rendszerbe az új kétrészes, hőszigetelt 14 literes hűti ételbordó.

1.1. A tábori törzskonyha gépkocsi-pótkocsi rendeltetése a magasabbegység, seregtesttörzsek és más speciális rendeltetésű katonai szervezetek törzsei személyi állományának meleg étellel és itallal történő ellátásának biztosítása. Ezen túlmenően lehetőséget nyújt a diétás, vagy roboráló étkeztetési igények kielégítésére is. Felszereltsége, gépi berendezése a fizikai munkát nagymérték-

ben csökkenti. Hűtő-tárolótere lehetővé teszi romlandó élelmiszerek hosszabb ideig történő tárolását. Energia ellátottsága, tüzelő berendezése, házi vízközpontja lehetővé teszi a folyamatos és menet közbeni üzemeltethetőséget is. Ez évben elkészül a „0” sorozati példány. Az eszközhöz telepíthető sátor-étkezdő egyidejűleg 40 fő étkeztetésére alkalmas.

1.2. Az ez évben ellátási rendszerbe kerülő 14 literes hőszigetelt ételbordó a konstrukciójában, külső megjelenésében elavult 12 literes háti éthordókat váltja fel. Hőszigetelése korszerű, integrált poliuretánhab, amely speciális technológiával készül úgy, hogy a szigetelőanyag külső felülete nagykopásállóságú, műbőrszerű bevonatot képez, míg a szigetelőréteg – amely a 2 db külön zárható 7 literes alumínium edényt burkolja és fogja össze – szivacsos szerkezetű, kiváló hőszigetelő tulajdonságú. Kezelhetősége lényegesen könnyebb a korábbi típusnál és ami szintén pozitív jellemzője, hogy a korábbi eszköznél tapasztalható femrészek „zörgése” teljesen kiküszöbölődött. Ezen eszközzel megoldható 15 fő részére 2 fogásos étel egyidejű szállítása.

1.3. Az ételfőzés és kiszolgálás eszközzrendszerében – összehasonlítást téve a baráti hadseregek többségénél, már rendszeresített eszközökkel – eddig hiányzó elemként a következő ötéves tervekben fejlesztésre tervezve az önjáró konyha és az 50–100 fő kapacitású kiskonyha.

Az önjáró konyha az igen nagy mobilitást, manőverezést folytató alegységek (pl. hk. zászlóalj) alapvető, főzéstechikai eszközként, az 50–100 fős kapacitású, kézzel járműre rakható konyha, a speciális tevékenységet folytató kis alegységek eszközeként van tervezve és ezen eszközök a következő tervidőszakban kerülnek – a fejlesztési elgondolás alapján – az ellátási rendszerbe.

2. *A tábori kenyérellátás eszközzrendszerében – egyik fontos elemként – a közelmúltban került beszerzésre és kiadásra a második generációs kenyérszállító gépkocsi tervezett mennyisége.*

A maximálisan 3 tonnával terhelhető gépkocsi hőszigetelő tulajdonsága, rakodási időtartama, termosztáló képessége lényegesen meghaladja a korábbi típus eszközeinek hasonló paramétereit. Konténerszerű felépítménye, a rajta elhelyezhető le- és felmálházásra szolgáló emelőlébak lehetővé teszik, hogy a felépítmény viszonylag egyszerűen, minden olyan 5–7 tonna terhelhetőségű alvázra átrakható legyen, amely a VSZT EFE TT által elfogadott, a 10 lábás konténerre jellemző megfogási pontokkal rendelkezik.

Jelenleg ZIL-130-G alvázon került legyártásra, de szükség esetén lecserélhető terepjáró összerék meghajtású járműre is. Az eszköz különleges tulajdonsága, hogy a forró kenyerek hűtését, illetve a kenyerek 20 °C-on történő termosztálását lényegében ugyan olyan hűtőaggregát biztosítja, amilyennel a későbbiekben röviden ismertetendő hűtőgépkocsik is rendelkeznek.

A tábori élelmezési technikai eszköz-ellátottság színvonalát tekintve, hosszú évek óta a legtöbb gondot a tábori sütődék – elavultságuk miatt rendkívül sürgető – korszerű eszközökkel történő felváltása okozza. A jelenlegiek javíthatósága, felújítása mintegy 20%-nál lehetséges, a többi eszköz csak szükségyszerűen alkalmazható és a sütődék egyáltalán nem felelnek meg a korszerű ellátási követelményeknek, elsősorban nem kielégítő vontathatóságuk és elavult fűtéstechikájuk miatt.

Ezen eszközök felváltása, az import elgondolások realizálhatóságának hiányában, hazai fejlesztéssel oldódik meg. Várhatóan a mintapéldány ez évben

elkészül és a beszerzés a következő tervidőszakban valósulhat meg. Ez az eszköz műszaki-technológiai és jármű-technikai szempontból egyaránt megfelel a jelenkor élvonalának. Az alkalmazott technológia, valamint a megvalósításhoz kifejlesztett műszaki megoldások *lehetővé teszik*:

- a közúti, vasúti (sőt szükség esetén a légi) szállítást;
- a szállító járműről való leszerelés nélküli üzemet;
- többfajta liszt egyidejű homogenizálását;
- a folyamatos gépi térszaktézést, súly szerinti tészta adagolást;
- a fizikai munka minimálisra csökkentését és más, számos technológiai újítást.

A mobil sütőde burkolata konténerszerű, külső méretei megfelelnek a nemzetközi szabvány előírásoknak. Az összerakék meghajtású alváz lehetővé teszi, hogy a tervezett ellátási tagozatban a szükséges manőverező képességgel rendelkezzen. Egy részleg óránkénti kapacitása mintegy 500 kg kenyér.

Ezen eszköz rendszerbe állításával műszaki-technológiai szempontból 20–30 évre biztonságosan megoldhatóvá válik az egyik legfontosabb élelmiszerünk, a kenyér tábori körülmények közötti legyártása, illetve a katonák kenyérrel történő ellátása.

3. A tábori bűtéstechnikai eszközök közül az újabb típus, a második generációs bűtőgépkocsi, a kenyérszállító gépkocsival egyidőben, a közelmúltban került rendszeresítésre, illetve beszerzésre.

Ezen eszközök a mintegy 20 évvel korábban rendszeresített és elhasznált eszközöket váltották fel. Alvázuk, felépítményük, szigetelő képességük, külső méretük lényegében megegyezik a kenyérszállító gépkocsi hasonló típusaival, illetve méreteivel.

Rendeltetésük: az egységek, magasabbegységek romlandó, hűtést igénylő élelmiszereinek termosztált, pormentes szállítása és 1–3 napos tárolása, valamint az egységek hűtőládái hőakkumulátorainak lefagyasztása. Külön tárolótérrel és külön mélyhűtőtérrel rendelkezik. Az előbbi 17 m³, az utóbbi 0,6 m³ térfogatú.

Maximális leterheltsége 3800 kg terő terhelhetősége (függesztett husokkal) mintegy 3000 kg, mind a mélyhűtőtér, mind a tárolótér hőmérséklete –20 °C és +5 °C között, egymástól függetlenül szabályozható. Szállíthatósága, alvázról történő leemelhetősége hasonlít a kenyérszállító gépkocsihoz.

3.1. Ezen eszközcsoportban, még hiányzó elem a korszerű, megfelelő kapacitású tábori vágóhíd, és a mintegy 0,5 t kapacitású bűtőútánfutó. Előbbi eszköz hazai kifejlesztésével a közeljövőben nem számolhatunk, az import elgondolásunk közeli realizálására nincs számottevő lehetőség. Egyedi eszköz-lexumról van szó, igényeinknek a cseh-szlovák gyártmányú, OBR típusú, tábori vágóhíd és hűszem úgy tűnik megfelelne, azonban érdeklődésünkre eddig érdemi válasz nem érkezett.

A hűtőútánfutó kisebb létszámú egységek, egyes önálló alegységek részére hiánypótló eszköz lenne. A mintapéldány kifejlesztését még ebben az ötéves tervben végrehajtjuk.

4. A tábori vizellátást illetően az élelmezési szolgálat feladata az ún. biológiai tisztaságú víz (iváshoz, főzéshez és egyéb konyhatechnikai műveletekhez, valamint egyéni tisztálkodáshoz szükséges víz) csapatokhoz történő szállítása,

tárolása. Az ehhez szükséges eszközök közül jelenleg fejlesztés alatt áll a második generációs vízszállító gépkocsi, amely az alapkövetelményeket tekintve az EHMK (egységes harcászati műszaki követelmények) figyelembevételével készül. Ezzel párhuzamosan import elgondolások realizálása is folyamatban van. A közeljövőben – vizsgálatok, próbák alapján – tisztázódik a fejlesztés, illetve a rendszerbe állítás menete, a konkrét változatra vonatkozóan.

4.1. Egyrészt a növekvő vízigény kielégítése, másrészt egyes alegységek-nél a még hiányzó elem pótlásaként, fejlesztés alatt áll a kb. 6000 literes, bő-szigetelt vízszállító tartály, amely mind utánfutóként, mind a gépkocsi platóján szállítható és üres állapotban 4 fő által a szállító járműre málházható, illetve mozgatható.

Az élelem (víz) ellátás jellege szerint csoportosított tábori élelmezési technikai eszközök jelenlegi helyzetéről általánosságban megállapítható, hogy azok fejlettségi szintje – egy-két eszköz kivételével – alapvetően megfelel a támasztott követelményeknek. Ez természetesen azt is jelenti, hogy a műszaki-fejlesztés, rendszerbe állítás folyamatosan végzett munkát igényelt és igényel mind az illetékes katonai, mind a polgári szervek részéről egyaránt, amely mindenekelőtt tervszerű, előrelátó és a változó követelményekhez dinamikusan igazodó tevékenységet követel. Ehhez jelenleg mind a személyi, mind az anyagi feltételek alapvetően biztosítottak. A közeljövő, illetve a VII. ötéves terv műszaki fejlesztési elgondolásai jól körvonalazottak és kellően megalapozottak, hisz azok elsősorban a konkrét csapatigényekből fakadnak. Természetesen a feltételek biztosítottsága és az elgondolás megalapozottsága, illetve annak realitása a megvalósulás folyamatában válik konkrétábbá és egyértelművé, amely végül is az anyagi-pénzügyi lehetőség függvénye. Ennek szigorú behatároltsága előttünk ismert, amely még célszerűbb és takarékosabb megoldásokra kell hogy sarkalljon bennünket.

Az összekovácsolási gyakorlatok élelmezési biztosítása

Gyarmati Sándor százados

A csapataink feltöltöttsége, készenlétük foka és ideje a várható feladataik tüggvényében különböző, egymástól eltérő. A csapatok egyrésze azonnal, más részük rövidebb-hosszabb készenlét után képes harcba lépni, illetve harcfeladatot megoldani.

A hadtest csapatainál, törzseinél békében és mozgósítás után a tartalékos hadkötelesek felkészítését, a csapatok összekovácsolását, a kiadott direktívákban, intézkedésekben meghatározott elvek, normák, illetve követelmények szerint kell megtervezni, megszervezni és végrehajtani.

A csapatok ÁHKSZ időszakában történő összekovácsolásának célja: a tartalékos hadköteleseket és a különböző készenléti idejű csapatokat ÁHKSZ időszakában olyan szinten felkészíteni, összekovácsolni, hogy mozgósítás után képesek legyenek a tervezett feladatokat tervszerűen, a követelmények szintjén végrehajtani.

A csapatok mozgósítás utáni felkészítésének összekovácsolásának célja: a tartalékos hadkötelesek ismereteinek felfrissítése; a gyakorlati tevékenységekben való jártasságuk, készségük szilárdítása; a harci-technikai eszközök kezelésének, beszabályozásának, technikai kiszolgálásának begyakorlása; az alegységek együttes tevékenységének gyakoroltatása az alapvető harctevékenységi fajták és harcbiztosítási feladatok végrehajtásában, mindezekben keresztül a csapat harci készenlétének biztosítása.

Ahhoz, hogy az összekovácsolási gyakorlatok céljukat elérjék, fontos feladat vár a badtáp beosztású tartalékos állományra, ezen belül az élelmezési szolgálat szakállományára.

Igen fontos feladat, hogy a behívott tartalékos szakácsállomány fokozza begyakorlottságát a gyakoribb ételféleségek önálló elkészítésében, a tábori élelmezési technikai eszközök kezelésében, működtetésében, karbantartásában és a kisebb meghibásodások megszüntetésében. Tudjon bonyolult körülmények között, szennyezett terepszakaszon ténykedni. A pékek fokozzák gyakorlati jártasságukat a kenyérsütésben, az élelmezési szakanyagok mentesítésében.

Általános követelmény, hogy a különböző készenléti idejű csapatok állományának felkészítését, összekovácsolását a bevonulással egyidejűleg meg kell kezdeni és a készenlét előéréig, illetve a harctevékenységek megkezdéséig kell folytatni.

A bevonuló tartalékos katona, szinte a laktanyába történő belépéskor találkozik az élelmezési szolgálattal, hiszen az „étel-kiosztóhelyek” közvetlenül a bejáratok közelébe települnek, ahol minden körülmények között elhaladnak a bevonulók, és kézhez kapják az előrecsomagolt „hideg-élelmüket”.

Természetesen, a tartalékos szakácsállomány is egyidőben vonul be a többi, más beosztású tartalékos katonákkal. A bevonuló szakácsok zöme már a kiírásonknál úgy kerülnek beosztásukba, hogy vagy annál az egységnél töltötték sorkatonai idejüket, ahová lebiztosításra kerülnek, vagy más egységnél, de hasonló szervezésben.

Rendkívül fontos, hogy a bevonuló tartalékos szakácsok között legyenek olyanok, akik ha nem is ugyanattól az egységtől szereltek le, de ugyanabban a laktanyában töltötték sorkatonai szolgálatukat, ahová mint tartalékosok vonulnak be. Az összekovácsolási gyakorlatok tapasztalata, hogy a helyismeretekkel rendelkező szakácsok a felszerelésüket követően azonnal magukhoz ragadják a kezdeményezést, felelősséggel – minden különösebb felügyelet nélkül – hozzálátnak a zömében tábori körülményekhez hasonló ételkészítés feltételeinek megteremtéséhez. Az összekovácsolási gyakorlatok sikere nagymértékben függ attól, hogyan készítik elő az egyes egységek, illetőleg a szakágazatok az állomány fogadásához, kiképzéséhez szükséges objektumokat, eszközöket.

A hadtest területén levő valamennyi laktanyában kialakításra kerültek az egység, alegység főzőpontok, megteremtették a vízellátás feltételeit, több helyen lebetonozták a mozgókonyhák helyeit, megoldották az elektromos árammal történő ellátást, az eső elleni védelmet.

Néhány laktanyában ötletesen teremtették meg az étkezés előtti kézmosás, illetve az evőeszközök elmosásának feltételeit.

Saját szakembereikkel, saját eszközökből olyan csaprendszert szerkesztettek, mely több tucat csapból áll. A csaprendszert csatlakoztatták a vízszállító gépkocsikhoz, így a szabadesés törvénye alapján biztosított a folyamatos víz-ellátás.

Korábban már említést tettem az összekovácsolási gyakorlatok előkészítésének jelentőségéről. Az előkészítési időszak igen fontos feladata az étlapszerkesztés.

Mindenekelőtt szeretnék hangot adni annak a meggyőződésnek, hogy a csapatok ételmezési szolgálatai képesek hatást gyakorolni a bevonuló fiatal sorkatonák étkezési szokásaira. Lelkiismeretes, hozzáértő munkával megalapozható a szakszerű táplálkozás iránti igény. Sok helyen azonban az tapasztalható, hogy az összekovácsolási gyakorlatra bevonuló tartalékos katonákat akarják 15–20 nap alatt a szakszerű táplálkozás gyakorlati követelményeivel megismertetni.

Az összekovácsolási gyakorlatok étlapszerkesztői sok esetben megfélekednek arról, hogy a bevonuló tartalékos katonák zöme 30 év körüli, mások az igényeik, de a szükségleteik is mint a sorkatonai idejüket töltő 20 éves embereknek. Mások az élettriumusaik, mások az étkezési szokásaik. A gyakorlati élet például azt bizonyítja, hogy a bevonuló tartalékos katonák zöme a mindennapi polgári életben a munkahelyre indulás előtt, vagy már a munkahelyén fogyasztja el nem éppen bőséges reggelijét. Ebédre nagyrészt hideg ételmelet fogyasztanak, illetve étkezésközben étkeznek. A napi kalória felvétel aránytalanul nagyobb hányada a vacsoránál történik. Ennek ellenére, hogy most már a falvakban is a családok nagyrészenél a feleség munkaviszonyban áll, szinte elképzelhetetlen a nap tartalmas, est-ebéd (főtt étel) nélkül. Ezért az étlapokat összeállító szakembereknek feltétlenül figyelembe kell venni az ilyen és ehhez hasonló sajátosságokat.

Az összekovácsolási gyakorlatok jellegéből adódóan jelentős a különféle konzervek, készételek felhasználása. Ha mód és lehetőség adódik, akkor töre-

kedni kell arra, hogy a készételkonzervet ne dobozostól adjuk a katonák kezébe, hanem a dobozok tartalmát mozgókonyhákban, további ízesítőanyagok hozzáadásával, egytálételként felmelegítve osszuk ki.

Természetesen a körülmények ezt a fajta ételkészítést nem mindig teszik lehetővé. Azonban bármilyenek is a körülmények, arról feltétlenül gondoskodni kell és nem utolsósorban ellenőrizni, hogy a katonák felmelegítetlen készételkonzervet ne fogyasszanak.

A felmelegítetlen készételkonzervek táplálkozásbiológiai szempontból igen károsak lehetnek a szervezetre, mely adott esetben a harcckészültséget is komolyan veszélyeztetheti.

Komoly figyelmet kell fordítani általában az ételkészítés, az ételkiosztás, az élelmiszer hulladékok tárolásának, a mosogatás higiénés rendszabályainak betartására. Az a tapasztalat, hogy a tartalékos szakácsok, a konyhai kisegítő munkások szorgalomban, hozzáállásban felülmúlják a sorállományú katonákat. Az ételkészítés technológiai követelményeit, a higiénés rendszabályokat, szeretik leegyszerűsíteni. Ez egyrészt talán azzal is magyarázható, hogy elszoktak a mozgókonyhákban való főzésről, de talán azzal is, hogy bizony a polgári életben nem minden munkahelyen (konyhán) egyforma a higiénés fegyelem. Olyan is előfordul, hogy a bevonuló tartalékos katona tanult szakmája szakács vagy pék, de különböző okok miatt már huzamosabb idő óta nem a szakmájában tevékenykedik. Az utóbbi években elsősorban a pékszakmunkások cseréje, illetve lebiztosítása jelent gondot. Megfigyelhető, hogy a sütődékhez bevonuló tartalékos pékszakmunkások életkora jóval magasabb a fegyvernemekhez, illetve szolgálatiághoz bevonuló tartalékos katonákhoz viszonyítva.

Annak ellenére, hogy a kisütött kenyér minősége a pékek gyakorlottságából adódóan igen ízletes, a pékszakmunkások fokozottabb ütemű fiatalítása a tábori körülmények közötti nehéz fizikai igénybevétel miatt körültekintőbb lebiztosítást igényel.

A bevezetőmben azt mondtam, hogy a bevonuló tartalékos katona szinte a laktanyába történő belépéskor találkozik az étellemezési szolgálattal, illetve annak szolgáltatásaival, mert végülis komoly, állandó figyelmet, szervezést igénylő szolgáltatásról van szó, amely végig kíséri a tartalékos katonákat az összekovácsolási gyakorlatok kezdetétől egészen a leszerelés napjáig.

Hogy az étellemezési „szolgáltatás” milyen minőségben történt meg, arról az étellemezési szolgálatfőnököknek naponta informálódni kell a belső ellenőrzés kereteit felhasználva. Ezeket az információkat kell a leszerelés után úgy feldolgozni az étellemezési szolgálatban dolgozó hivatásos szakembereknek, hogy a következő összekovácsolási gyakorlatok elé még felkészültebben nézhessenek.

Az élelmezési tiszthelyettes és szakmunkásképzés

Széli Ferenc alezredes

Az élelmezési tiszthelyettes képzés kialakulását, fejlődését, mai rendszerét és a továbbfejlesztésre vonatkozó elgondolásokat a következőkben foglalhatjuk össze.

A Magyar Néphadseregben a megalakulását követő időszakban szervezett élelmezési tiszthelyettes képzés nem volt. Az élelmezési tiszthelyettes utánpótlás részben a sorkatonai szolgálat alatt az élelmezési szolgálat különböző területein – raktárosok, beszerzők, szakácsok, – gyakorlatot szerzett és továbbszolgálatot vállaló tisztesekből, tiszthelyettesekből, részben a polgári életből felvett, megfelelő polgári szakképzettséggel rendelkező továbbszolgálatot vállaló tisztesekből, tiszthelyettesekből történt. Volt egy viszonylag kis létszámú tiszthelyettes állomány akik az akkori hadtáptiszti iskoláról különböző okok miatt mint tiszthelyettesek kerültek beosztásba a csapatokhoz. Ebben az időszakban hivatásos tiszthelyettesi állomány nem is volt csak továbbszolgáló.

A hivatásos tiszthelyettesi állomány kategóriát 1958-ban vezették be a továbbszolgáló állomány kategória fenntartása mellett. Az akkor újonnan megalakított hivatásos tiszthelyettesképző iskolán élelmezési tiszthelyettes képzés nem volt.

A hivatásos élelmezési tiszthelyettes képzést a hivatásos tiszthelyettesképző iskolán 1966-ban indították be. A hallgatók beiskolázása részben a már továbbszolgáló állományból történt, akik a tanfolyam elvégzése után hivatásos állományba kerültek, illetve a polgári életből önként jelentkezőkből, akik hivatásuknak választották az élelmezési tiszthelyettesi pályát. A tanfolyam elvégzése után mint hivatásos tiszthelyettesek kerültek a csapatokhoz élelmezési tiszthelyettesi beosztásba.

A betvenes évek elején a hadsereg fejlesztése valamint az állomány kategóriák számarányának változtatása megnövelte a tiszthelyettesi beosztások számát és jelentőségét. Több tiszti beosztást megszüntettek és tiszthelyettesi beosztásra változtattak az élelmezési szolgálat területén is. Így az önálló alegység élelmezési szolgálatvezetői beosztásokat és a beszerző tiszti beosztásokat. Ez a körülmény valamint az általános fejlődés egyre nagyobb követelményeket támasztott a tiszthelyettesi beosztásokat ellátókkal szemben, ami szükségszerűvé tette a tiszthelyettes képzés színvonalának fejlesztését és a pálya vonzásának növelését.

A tiszthelyettes képzés 1973. évi reformja során, amikor létrehozták a hivatásos tiszthelyettesképző bázisokat az átszervezett Hadtáp Kiképző Központ keretében kezdődött meg a korszerűsített kiképzési program alapján az élelmezési tiszthelyettes és szakmunkásképzés, kétéves kiképzési idő alatt.

A cél az volt, hogy a két év alatt olyan élelmezési tiszthelyetteseket képezzenek, akik felavatásuk után képesek ellátni az élelmezési raktárvezetői, beszerzői, ellátó rajparancsnoki, valamint az önálló alegység élelmezési szolgálatvezetői beosztásokat.

Az iskolára történő felvétel előképzettségi követelménye a nyolc általános iskola elvégzése volt, ebből következően célul tűzték ki azt is, hogy a nyolc általános iskolát végzett fiatalok egy, a katonai szakképzettségüknek megfelelő, polgári szakképzettséget és szakmunkásbizonyítványt is szerezzenek a hivatásos tiszthelyettes iskolán folytatott tanulmányaik során.

Az élelmezési tiszthelyettesek az élelmiszer *holt* eladói szakmát tanulták és abból tettek szakmunkásvizsgát, mivel az élelmiszer eladói szakmunkásiskola tananyaga nagyrésztben megegyezett azokkal a szaktantárgyakkal amelyek az élelmezési tiszthelyettesi beosztás ellátásához is szükséges szakismereteket tartalmazták. Így azok a fiatalok, akik nyolc általános iskolai végzettséggel jelentkeztek a tiszthelyettes iskolára, annak sikeres elvégzésével polgári szakképzettséget is kaptak, akik pedig valamilyen más szakképzettség birtokában kezdtek meg tiszthelyettes iskolai tanulmányaikat újabb szakmát is szereztek a már meglévő mellé.

A hetvenes években a lefolytatott ellenőrzések tapasztalatai azt mutatták, hogy a tiszthelyettesi állománynál a felgyorsult nemzedékváltás következtében éppen azokból a szakképzettségű tiszthelyettesekből jelentkezik hiány amelyek az élelmezési szolgálat legfontosabb tevékenységét az ételkészítés szervezését, végrehajtását hivatottak irányítani, a megnövekedett követelményeknek megfelelő szakértelemmel. Ezek a szakács szaképzettségű tiszthelyettesek voltak, természetesen következményeként annak, hogy szakács tiszthelyettes képzés a Magyar Néphadseregben nem volt. A meglévő kevés számú szakács szakképzettségű tiszthelyettes részben még a polgári életben szerezték szakképzettségét, vagy azokból a sorkatonákból előléptetett tiszthelyettesekből tevődött össze, akik a sorkatonák számára szervezett kettő vagy hat hónapos szakács tanfolyamot végezték el sikeresen, és az ott szerzett ismereteket autódidakta módszerrel fejlesztették tovább.

Így vetődött fel az a gondolat, hogy a hivatásos tiszthelyettes képzés keretében kellene megoldani a jól képzett, szakács szakképzettséggel rendelkező szakemberek biztosítását a csapat élelmezési szolgálatok számára.

A szakácsképzés tananyagának elemzése azt mutatta, hogy mindazokat az alapozó szakmai ismereteket tartalmazza, amelyek a különböző élelmezési szakbeosztások ellátásához szükségesek és biztosítja az ételkészítés elméleti és gyakorlati elsajátítását. A vendéglátó ismeretek tantárgy pedig sokkal inkább megalapozza ellátási, gazdálkodási feladataik végrehajtásához szükséges ismereteket, mint a holt eladói ismeretek. Az élelmiszerismeret elsajátítását pedig azonos színvonalon biztosítja, mint a holt eladói tananyag.

A csapat élelmezési szolgálat legfontosabb és legösszetettebb tevékenysége az ételkészítés, annak megtervezése, az étrend szerkesztése, az ételkészítés végrehajtása, a kulturális érteztetés megszervezése. Elsősorban ezeket az ismereteket kell az élelmezési tiszthelyettesnek – aki ezeket a tevékenységeket közvetlenül irányítja – megismernie, megtanulnia kiképzése során.

Az élelmezési szolgálat egyéb beosztásaiban dolgozóknak a tevékenysége is az ételkészítés biztosításának érdekében történik. A beszerző, a raktárvezető, az élelmezési szolgálatvezető munkáját végső soron az ételkészítés biztosításának

az érdekében végzi. Ha pedig annak érdekében dolgoznak, akkor úgy tudják a legjobban ellátni, ha az ételkészítési munkát jól ismerik és annak követelményeit figyelembevéve végzik saját munkájukat.

Az elvégzett összehasonlító elemzés eredményeként született meg az a döntés, hogy az élelmezési tiszthelyettesek az élelmiszer bolti eladói szakma helyett *a szakács szakmunkás képzést* szerezzék meg tiszthelyettes iskolai tanulmányaik során. Ennek meg kellett teremteni a feltételeket, a korszerű követelményeknek megfelelő tankönyv kialakítást, ahol az ételkészítés alapjait a gyakorlatban elsajátíthatják a hallgatók, gazdag szakmai tapasztalatok birtokában levő szakoktratóktól. A feltételek megteremtése után 1977-ben indult meg *a szakács szakmunkás képzéssel* egybekötött hivatásos élelmezési tiszthelyettes képzés.

Az első szakács szakmunkás képzéssel kibocsátott évfolyam hallgatóinak beosztásba helyezése óta figyelemmel kísértük beilleszkedésüket, munkájuk eredményességét a különböző élelmezési tiszthelyettesi beosztásokban. Megállapításaink azt igazolják, hogy helyes döntés volt a szakács szakmunkás képzés bevezetése, ezen ismeretek birtokában az élelmezési szolgálat minden területén alkalmazhatók a kibocsátott tiszthelyettesek, természetesen figyelembevéve egyéni adottságaikat, ambícióikat.

Különösen jó volt a kiképzés határfoka azoknál a hallgatóknál, akik már valamilyen rokon szakképesítés birtokában – hentes, cukrász, felszolgáló, stb. – jelentkeztek a tiszthelyettes iskolára. A képzés eredményességének egyénekre terjedő vizsgálatával megállapítható volt elég egyértelműen, hogy az eredményesség határfokát ezeknél a hallgatóknál a hosszabb képzési idő és a több, üzemi munkahelyen végrehajtott *szakmai gyakorlat növelte*. Nyilvánvaló, hogy két év alatt kevesebb gyakorlati foglalkozást lehet tartani – annak ellenére, hogy a tiszthelyettes iskolai kiképzés intenzitása lényegesen nagyobb mint a szakmunkás iskolákban – ha az elméleti tárgyak oktatását azonos szinten tartjuk és még a katonai kiképzésre is elegendő időt kell fordítani.

Ezen megfontolások értékelése, a követelmények állandó fokozódása az élelmezési szolgálattal szemben, tették indokolttá és szükségessé *a négy éves szakmunkás képzéssel egybekötött élelmezési tiszthelyettes képzés bevezetését*. Ennek alap gondolata abból indult ki, hogy a szakmunkásképzést azonos módszerrel kell szervezni, és azonos idővel: három év, mint a polgári szakmunkásképző iskolákban. Természetesen azonos életkorú gyerekekkel, tehát tizennégy éves kortól, amikor az általános iskolát befejezik. Ebben az életkorban fogékonyabban az új ismeretek befogadására, a nevelői munka eredményesebb lehet mint a fiatal felnőttkorban.

Így került sor 1982. augusztusban a Magyar Néphadsereg Élelmezési Tiszthelyettes és Szakmunkásképző Iskola megalakítására. Az iskola az MN Hadtáp Kiképző Központ keretében – annak bázisán – önálló szervezetként került felállításra. Feladata a Magyar Néphadsereg részére olyan élelmezési tiszthelyettesek képzése akik a képzési idő alatt szakács szakmunkás képesítést szereznek és képesek lesznek minden élelmezési tiszthelyettesi beosztás ellátására. A képzés időtartama négy év. Az első három évben kollégiumi rendszerű szakmunkás képzés folyik és kevés óraszámú katonai alapkiképzés.

A harmadik év sikeres befejezése után lesznek katonai hallgatók az ifjú növendékek. A katonai állománybavétel után egy hónapos alapkiképzést kapnak, majd leteszik a katonai esküt. Az eskü letétele után hivatásos tiszthelyettes hallgatók lesznek. Az egyéves igen intenzív képzés során sajátítják el azo-

kat az ismereteket, amelyek a hivatásos élelmezési tiszthelyettesi beosztások ellátáshoz szükségesek. A negyedik év végén kibocsátó vizsgát tesznek a hallgatók és ennek keretében teszik le a szakács szakmunkásvizsgát is.

A kollégiumi rendszerű szakács szakmunkás képzés ideje alatt az oktatás két ciklusban történik, egy hét elméleti oktatás és egy hét gyakorlati oktatás.

Az elméleti oktatási héten tanulnak közismereti tantárgyakat – magyart, történelmet, matematikát, biológiát, kémiát –, valamint szaktantárgyakat. A szaktantárgyak – vendéglátó ismeretek, élelmiszerismeret, ételkészítési ismeretek – megalapozzák egyrészt az ételkészítési gyakorlati munkát, a tankonyhai és üzemi gyakorlatot, másrészt pedig alapot adnak az élelmezési tiszthelyettesi feladatok ellátásához szükséges ismeretek elsajátításához.

A gyakorlati héten az elméleti kiképzésre alapozva két nap egyéni tankonyhai gyakorlat során tanulják meg az ételek elkészítését, ahol mindenki önállóan dolgozik. A hét másik három munkanapján a kijelölt katonai szervezetek konyhái üzemi gyakorlaton vesznek részt a növendékek, ahol üzemi méretekben tanulják és gyakorolják az ételkészítést és a konyhai munka megszervezését.

A katonai kiképzés során tanulnak politikai ismereteket, általános szabályzati alapismereteket, általános harcászati és harcbiztosítási alapismereteket. A szakmai ismeretek keretében az élelmezési ellátás, gazdálkodás, nyilvántartás szabályait, valamint élelmezési ellátást harcban. A katonai kiképzés ideje alatt kapják a gépjárművezetői képzést és gépjárművezetői vizsgát tesznek személy és tchergépköcsi vezetésből.

A szakmunkás és a katonai képzés ideje alatt a testnevelési órák keretében, valamint a tömegsport foglalkozásokon és a különböző sportszakkörökben rendszeres testedzésen vesznek részt a növendékek.

A négy éves tiszthelyettes képzés rendszerének bevezetésével biztosítottá vált, hogy azonos időtartamú de intenzívebb kiképzésben részesüljenek mint a polgári szakmunkásképző intézetekben és ezzel elérjük, hogy az iskolát elvégző felavatott tiszthelyettesek mindegyike jól képzett, megfelelő gyakorlattal rendelkező szakemberként kezdhesse meg tevékenységét a csapatoknál.

A hivatásos élelmezési tiszthelyettes képzés rendszerének egy részét képezi a csapatok által továbbszolgáló állományba felvett tisztetek, tiszthelyettesek levelező rendszerű hivatásos tiszthelyettes képző tanfolyama. A tanfolyam a Hadtáp Kiképző Központ keretében került megszervezésre, időtartama tizenegy hó-

nap. A tanfolyamra azok a továbbszolgáló tiszthelyettesek kerülnek felvételre, akik vállalják a hivatásos tiszthelyettesi szolgálatot és megfelelnek az előírt egészségügyi, előképzettségi követelményeknek és előjáró parancsnokaik javasolják felvételüket.

A tanfolyam ideje alatt van alapösszevonás (egy hónapos), kétszer kétnapos konzultáció és vizsgaösszevonás. A tanfolyam ideje alatt tehát zömmel egyéni tanulás útján, általános katonai ismereteket, anyagismeretet, élelmezési szakismeretet sajátítanak el a hallgatók. A hivatásos tiszthelyettesi vizsga sikeres letétele után hivatásos állományba kerülnek. Akik továbbszolgáló tisztesként végeztek a tanfolyamot előlépnek őrmesterré.

A hivatásos élelmezési tiszthelyettesek továbbképzését szolgálja az esetenként szervezett két hónapos bentlakásos ismeretbővítő tanfolyam. Erre a tanfolyamra azok a hivatásos tiszthelyettesek kerülnek beiskolázásra, akik már legálább nyolc-tíz éve vannak hivatásos állományba, esetleg magasabb tiszthe-

lyettesi beosztásba tervezik és az előjáróik indokoltnak tartják az ismeretbővítő tanfolyamon való részvételüket.

A tanfolyamon általános katonai ismereteket, élelmezési anyag és szakismereteket tanulnak a tanfolyam hallgatói. A tananyag összeállításánál a cél az, hogy a hallgatók megismerjék az új elveket, az új anyagokat és technikai eszközöket, az új gazdálkodási szabályozókat, amelyek az élelmezési szolgálat tevékenységét meghatározzák. A tanfolyam eredményes elvégzéséről a hallgatók bizonyítványt kapnak.

A hivatásos élelmezési tiszthelyettesek képzési rendszerébe tartozik a zászlósi tanfolyam is. A zászlósi tanfolyamra azok a hivatásos főtörzsőrmesterek jelentkezhetnek, akik már legalább öt éve főtörzsőrmesterek és előjárójuk javasolja a tanfolyamon való részvételüket.

A tanfolyam levelező rendszerű, tizenegy hónap időtartamú. A tanfolyam ideje alatt kétszer három nap összevonáson, kétszer két nap konzultáción és a vizsgaösszevonáson vesznek részt a hallgatók. A tananyag elsajátítása a hivatásos tiszthelyettesinél magasabb színvonalú általános katonai, harcászati, hadtápbiztosítási és élelmezési szakmai ismereteket biztosít a hallgatók részére.

Az élelmezési szakmai ismeretek tananyagának összeállítása azt a célt is szolgálja, hogy részletesebben megismerjék az önálló alegység élelmezés szolgálatvezető feladatait, a gazdálkodási, elszámolási feladatok végrehajtását, tümaszkodva a már megszerzett gyakorlati ismeretekre, tapasztalatokra. A tanfolyam elvégzése nem jelent automatikus előléptetést a zászlósi rendfokozatba. Az előléptetés a várakozási idő lejártával történik.

Az élelmezési tiszthelyettes képzés sajátos területe a tartalékos élelmezési tiszthelyettesek képzése. Az élelmezési tartalékos tiszthelyettes képzésbe azok a sorköteles fiatalok kerülnek bevonásra, akik főiskolai tanulmányokat folytattak, azt sikeresen befejezték és sorkatonai szolgálatot még nem teljesítettek. Eloszorban azok kerülnek az élelmezési szakon kiképzésre, akik az élelmezéssel kapcsolatos főiskolai szakon végeztek. Ilyenek a Kereskedelmi és Vendéglátóipari főiskola, a különböző élelmiszeripari főiskolák.

A tartalékos élelmezési tiszthelyettes képzés ideje tizennyolc hónap, ebből négy hónap a bázis képzés ideje a Hadtáp Kiképző Központban, tizennégy hónapot töltenek a csapatoknál tiszthelyettesi beosztásban, majd végül a leszerelés előtt két hetes záróösszevonásra kerül sor. A bázis képzés idejéből egy hónap a katonai alapkiképzés és három hónap az elméleti tiszthelyettes képzés ideje. Az elméleti képzés programját úgy állították össze, hogy a hallgatók főiskolai képzettsége biztosítja az élelmezési alapismereteket és csak a katonai élelmezés sajátosságaival kell megismertetni a hallgatókat, és felkészíteni őket a csapatoknál a tiszthelyettesi beosztásokban **végzendő** feladatokra.

A bázis képzés befejezésekként vizsgát tesznek és egységesen szakaszvezetői előléptetést kapnak. Ebben a rendfokozatokban mennek a csapatokhoz. A gyakorló csapatszolgálat után leszerelésük előtt az elméleti és gyakorlati kiképzéssel tanúsított előmenetelük és magatartásuk alapján kerülnek felavarássra tartalékos tiszthelyettesé, őrmestertől zászlósig terjedő rendfokozatokba.

Az eddigi tapasztalatok alapján ez a képzési forma jól bevált. A szakmailag már felső fokon képzett fiatalok gyorsan képesek elsajátítani a katonai élelmezési szakismereteket. A csapatoknál felelős beosztásokban dolgozva több mint egy évet, begyakorolják az élelmezési tiszthelyettesi feladatok ellátását és jól felkészült tartalékos élelmezési tiszthelyettesekké válnak. Ez a képzési forma

jól biztosítja a Magyar Néphadsereg tartalékos élelmezési tiszthelyettes szükségletét az elkövetkező években is.

Végül a hivatásos élelmezési tiszthelyettes képzés belátható időn belüli továbbfejlesztésének célkitűzéseiről. Elvi jelentőségű döntés született arról, hogy a négy éves szakmunkásképzéssel egybekötött tiszthelyettes képzést *szakközépiskolai szintre kell emelni.*

A már kialakított elgondolás szerint a négy éves élelmezési tiszthelyettes iskolán a „vendéglátóipari szakközépiscola” anyagát fogják tanulni a növendékek és tanulmányaik végén érettségi vizsgát is tesznek. Ezzel elérjük, hogy általában elismert középfokú szakmai végzettséggel és általános műveltséggel rendelkező fiatal tiszthelyetteseket adjon az iskola a Magyar Néphadsereg élelmezési szolgálata számára. Ugyanakkor megalapozottá válik egyéni előrehaladásuk is. A középiskolai végzettség birtokában a rátermettek könnyebben tanulhatnak tovább és érherik el a tiszti rendfokozatot. Így már az induláskor nagyobb perspektíva állhat a tiszthelyettesek előtt, mint a jelenlegi képzési formában és ez még vonzóbbá teheti a fiatalok előtt a tiszthelyettesi pályát.

A hivatásos élelmezési tiszthelyettes képzés nagy utat tett meg viszonylag rövid idő alatt a minőségi fejlesztés útján. Két év múlva kerülnek a csapatokhoz a négy éves tiszthelyettes iskoláról kikerülő széles körű szakmai és katonai ismeretekkel rendelkező fiatal tiszthelyettesek, akik már gazdag gyakorlati tapasztalatokkal is rendelkeznek majd a tiszthelyettesi pálya kezdetén. A bevezetésre kerülő szakközépiskolai rendszerű tiszthelyettes képzés megvalósítása során már a jövő évszázad kövencelményének megfelelő tiszthelyetteseket kell képeznünk.

A személyi állomány igényeihez igazodó étkeztetés megvalósítása

1.

Kara Tibor alezredes MN HAVP-ság ÉSZF

A személyi állomány igényeihez igazodó étkeztetés megvalósításának vizsgálatánál, elemzéskor figyelembe kell venni a társadalomban végbement jelentős életszínvonal emelkedés, az iparban lezajlott szerkezeti változások hatását, valamint pártunknak azt a határozatát, hogy „az elért színvonal megtartására, a lehetőségekhez igazodó javítására és a választék bővítésére kell törekedni”.

A határozat szellemében a Magyar Néphadsereg felső vezetése – az árváltozások hatását is figyelembe véve – mindenkor biztosította a személyi állomány ételmezési ellátásához szükséges anyagi és pénzeszközöket. Rövid elemzésem szerint az alábbiak szerint alakították és határozták meg az ételmezési ellátást. *Többek között:*

- a) Az ételmezés fogyasztás szerkezeti változásának hatása szolgálatunkban.
- b) A szükségletek kielégítése, beszerzési lehetőségeink.
- c) Az étkeztetési formák fejlődése, jelenlegi helyzetünk, további teendőink.

a) Az ételmezés fogyasztás szerkezeti változásának hatása szolgálatunkban

Az ország mezőgazdasági termelésében végbement változások – a nagyüzemek fokozatos megszilárdulása és egyre növekvő termelékenysége – az ételmezésgazdaságban is jelentős fejlődést hoztak. Ezzel párhuzamosan emelkedett népünk életszínvonala, változtak életkörülményei.

Az életkörülmények pozitív változása a lakossági kereslet rohamos növekedését, az ételmezés fogyasztás szerkezetében strukturális átalakulást eredményezett. Ezek a hatások a bevonuló katonafiataloknál is fokozatosan érezhetővé váltak.

A hadsereg ételmezési szolgálata gyorsan reagált a népünk életében végbement pozitív változásokra és a felső vezetés hozzájárulásával, segítségével korszerűbb – bár anyagilag nagyobb ráfordítást igénylő – táplálkozási életforma változást segített és sürgetett. Mivel a beszerzési lehetőségek könnyebbé váltak, nőtt az élettanilag értékes – viszonylag alacsony kalóriatartalmú – ételmezések kínálata. Az egy főre jutó fogyasztásban is megfigyelhetővé vált a minőségi változás. Ezek szerint csökkent a lisztfélék, örlemények és nem, vagy csak kismértékben növekedett a zsírfélék fogyasztása. Jelentős változás volt tapasztalható a hús és húskészítmények, tej- és tejtermékek (bár itt a központi intézkedés is közrejátszott) a tojás, a zöldség-- zöldfőzelék és gyümölcs fogyasztásában.

A teljeskörű pénzgazdálkodás bevezetésével a fogyasztási struktúra változásával egyre inkább tudatosultak a végrehajtó szolgálatban az új ellátási, táplálkozás-élettani elvek és követelmények. A tervezési mutatók bevezetése – pontrendszer – egyértelműen az új elvek betartására ösztönzi az ellátás tervezőit és végrehajtóit.

A folyamat tartósnak ítéltető még akkor is, ha napjaink fő célkitűzése az életszínvonal, az ellátás szintentartása. Gond mutatkozik esetenként a zöltség- és zöldfölzések félék beszerzésében, a fogyasztási árak alakulásában.

b) A szükségletek kielégítése, beszerzési lehetőségeink

A személyi állomány rápanyag és kalória szükséglete, az alap és munkaszükségletből tevődik össze. A munkaszükséglet attól függően, hogy a katonája milyen körülmények között tevékenykedik – napszak, évszak, fegyvernemi sajátosság, szakcsapat – változó 250–850 kalória is lehet. Ezt a szükségletet kell az ételmezési szolgálatnak biztosítani úgy, hogy a mindenkori norma szabályozott keretein belül gazdálkodik. Gazdálkodásunkat befolyásolja, hogy az ellátásnak hármaskövetelménynek kell megfelelnie: mégpedig az élettani folyamat biztosításának, a társadalmi-gazdasági lehetőségeknek, a személyi állomány szubjektív igényei. (Ugyanis nem elhanyagolható annak vizsgálata az ellátás tervezésénél, hogy a polgári élet mely szférájából érkezett a bevonult fiatal.) A hármaskövetelmény teljesítése magas fokú felkészültséget, tervezőkészséget, előrelátást követel meg az ételmezési szolgálatban dolgozó minden szakbeszótőtől. A tervezés és a beszerzés folyamatának körültekintő végrehajtásában dől el, hogy hogyan tudunk eleget tenni a felsorolt követelményeknek.

A termelőszövetkezetekben, ÁFÉSZ-ekben létesített húsfeldolgozó üzemek árukínálatával jelentősen szélesedtek beszerzési forrásaink. A szakembereken múlik, hogy árban és ízben legmegfelelőbb árut válasszák ki és „tegyék az asztalra”. A kísérő gazdaságok növekvő termelésével, a saját vágás és feldolgozás lehetőségeinek jobb kihasználásával is jelentős lépéseket tehetünk az étel-miszer fogyasztás szerkezetének további változtatásában, a már elért eredmények megtartásában.

c) Az étkeztetési formák fejlődése jelenlegi helyzetünk, további teendőink

Az ellátási folyamat tervezésével, a nyersanyagok biztosításával nap mint nap csak a kezdeti lépéseket tesszük meg az igények és lehetőségek maradéktalan biztosítására.

Az étel elkészítés és kiszolgálás folyamatában tehetjük, és ma már egyre több helyen fel is tesszük a „koronát” mindennapi munkánkra.

Megfelelő anyagi támogatással beruházás és rekonstrukció végrehajtásával tudtuk biztosítani a széntüzelés kiváltását, a konyhák átalakítását, modernizálását.

Fokozatosan – az anyagi lehetőségek figyelembevételével – tértünk át az evőcsészéről az alumínium edényzetre, majd az önkiszolgáló eszközök használatára. Ezzel párhuzamosan növeltük a szakácsok szakmai felkészültségét és a polgári életből is egyre több jól képzett szakember érkezett. A korszerű konyhagépekkel való ellátottság kiszélesítésével, új gépek rendszerbeállításával, jelentősen csökkent az előkészítő munka, szélesítettük az elkészítés nehézségi fokai miatt eddig nem készített vagy csak ritkán készülő ételek választékát.

Az élet más területén végbemenő technikai fejlődés is gyorsította a harc-készültség és háborús feladatok ételmezési biztosításának technikai változásait.

Igy került rendszerbe a vízszállító gépkocsi és utánfutó, a hűtőgépkocsi, a kenyérszállító gépkocsi, hűtő- és szállítóeszközök, az új mintájú mozgókonyha, a különböző főzőberendezések, ételhordók és a tábori tisztai étkezde felszerelés.

Hogyan tovább?

Napjainkban, amikor számba vettük az elmúlt évek fejlődését azt, hogy mit értünk el a napjainkig; állandó gondolatként kísért bennünket a népgazdaságban jelentkező nem kellő előrehaladás, a beruházások visszafogása, a csökkenő fejlesztési lehetőség. Mindezek tudatában ösztönözni kell mindannyiunkat az eredmények megtartására, az ellátás szintentartására, a rendelkezésünkre álló eszközök megóvására, a hatékony és takarékos gazdálkodásra.

2.

Bán János alezredes MN 9983 PK HTPH

A személyi állomány jóminőségű étellel történő ellátása a Magyar Néphadseregben mindenkor kiemelt helyet foglalt el az anyagi ellátás rendszerében és a hadtápbiztosítási feladatok között.

A hadsereg ételmezési ellátási rendszere, az ételmezési normák fejlesztése, valamint az ellátás anyagi-technikai feltételei szoros összefüggésben voltak és vannak napjainkban is társadalmunk fejlődésével, a gazdasági lehetőségekkel.

Az ételmezési ellátás meghatározott színvonalú teljesítése és az étkeztetés kulturált körülmények között történő végrehajtása – a biológiai és fiziológiai igények kielégítésén túl – katonai és politikai követelmény is, hisz az ételmezési ellátás felsorolt tényezői közvetlen hatást gyakorolnak a katonák hangulatára, az erkölcsi-politikai állapotra, a kiképzés eredményességére, s mindezeket keresztül a hadsereg alaprendeltetését a harcckészültséget és a harcckészséget befolyásolják.

Ha megvizsgáljuk a katonai szolgálatra bevonuló fiatalok biológiai fejlettségi színvonalát és fizikai teherbíróképességét, s ezeket összehasonlítjuk napjaink kiképzési rendszeréből és a katonai élet követelményeiből adódó fizikai és pszichikai elvárásokkal, e vizsgálódásból egyértelműen kitűnik, hogy meghatározott követelményeket kell e vonatkozásban is kielégíteni a néphadsereg csapatainál (szerveinél) folytatott ételmezésnek. A követelmények csak akkor teljesíthetők az elvárt színvonalon, ha az ételmezési ellátó tevékenységhez biztosítottak a szükséges anyagi és technikai feltételek, ha jól működik és korszerű az ellátási-gazdálkodási rendszer, s rendelkezésre állnak az ellátást szervező és végrehajtó jól képzett szak-kaderek.

Az ételmezési ellátás napjainkban működő rendszere a hadsereg fejlődésével együtt alakult és fejlődött a jelenlegi színvonalra. Nyilvánvalóan mások voltak a lehetőségek a felszabadulás után közvetlenül szerveződő demokratikus hadseregben és mások a későbbi időszakokban, amikor az ország a romokból felépült, politikailag és gazdaságilag megcrösödött. A fejlődést jól szemlélteti az ételmezési normák változása, fejlődése: „anyagnorma” (1951–1956-ig), „pénz-és anyagnorma” (1957–1961-ig); végül az általános „pénznorma” (1962-től).

Az ételmezési ellátás többi területén (ételmiszer készletek összetétele és minősége; konyhablokkok és berendezési tárgyak fejlesztése; az étkeztetés anya-

gi feltételeinek változása, stb.) ugyancsak konkrétan mérhető a változás és fejlődés. Gondoljunk csak az 50-es évek „börcsök tűzhely”-eire, az evőcsészétől az alu, étkezdei edényzeteken keresztül az önkiszolgáló rozsdamentes éttermi felszerelésig megtett útra, a konyhai munkák gépesítése során végbement fejlődésre és sok más – az olvasó által is ismert – változásokra amelyek a néphadseregi ételmezésben végbementek az elmúlt három és fél évtizedben.

A 60-as évektől *kialakultak és a jelenlegi színvonalra fejlődtek a kísérő gazdaságok*, egyre intenzívebben hozzájárulva a napi ételmezési ellátás kiegészítéséhez, az étkezés feljavításához. A 70-es években egyre jobban *kibontakozott csapatainknál a saját erővel végzett feldolgozó tevékenység*. Napjaink ételmezési gazdálkodása keretein belül „reneszánszát” éli a téli tárolás és a saját erővel végzett betakarítás, amit az „olcsó beszerzési” források egyikeként vesszünk számításba.

Az előzőekben felvillantott néhány gondolattal szerettem volna felfrissíteni az „idősebb nemzedék” emlékeit, illetve vázlatos ismeretet adni a „fiatalabb generáció”-nak ahhoz, hogy jobban megértsük napjaink ételmezési feladatait és gondjait, hogy reálisan tudjuk értékelni eredményeinket.

A jó színvonalú ételmezési ellátás megvalósításának lehetőségei és módszerei napjainkban

A személyi állomány jó színvonalú, kiegyensúlyozott ételmezési ellátásában az anyagi-technikai jellegű feltételeken túl döntő szerepe van a tervezést és a szervezést végző vezető állománynak csakúgy, mint az ételkészítést végző beosztott szakállománynak.

Abban a feladatban, amelyet úgy fogalmazunk meg, hogy „a személyi állomány ellátása megfelelő mennyiségű és jó minőségű étellel”, a hadtáp szakállomány mellett – vagy vele együtt – megvan a konkrét szerepe a parancsnokoknak és a pártpolitikai munkát végző állománynak is. Meggyőződésem, hogy az *ételmezési ellátás bonyolult feladatai csak akkor hajthatók végre eredményesen, ha a szakmai munkát segíti a parancsnoki követelménytámasztás*, ha konkrét és elvtársias kapcsolatot van a pártpolitikai szervekben dolgozók és az ételmezést közvetlenül irányító szakállomány között. Fontosnak tartom az egészségügyi (közegészségügyi) szervekkel való szoros együttműködést is ételmezés-egészségügyi kérdésekben.

A következőkben az ételmezési ellátás feladatainak *egységünkönél megvalósuló (alkalmazott) módszereit és eredményeit szeretném bemutatni* főbb vonalaiban, a teljesség igénye nélkül.

Egységünkönél a *parancsnoki jellegű szabályozások* elsősorban a PK. éves GAZDÁLKODÁSI PARANCS-ában és a 100-as PARANCS-ban meghatározott követelmények formájában nyilvánulnak meg. Ezt egészítik ki a kiképzési időszakra szabott feladatok és a havi-, heti és napi munkarendbe épített beszámoltatások, feladat pontosítások. A gazdálkodási parancsban az ételmezési ellátás és gazdálkodás általános jellegű feladatai, a 100-as parancsban az ételmezési létesítmények működésének rendje, az étkeztetés napirendszerű feladatai, valamint az A–B menüválasztás és az alegységek étkezdébe történő bevonulásának rendje vannak szabályozva.

A *pártpolitikai szervekkel való együttműködés* elsősorban egymás kölcsönös tájékoztatása és információk cseréje formájában valósul meg. A közös mun-

ka eredményeként több alkalommal oldottunk meg (teljesítettünk) a személyi állomány részéről az ételmezési ellátással kapcsolatos kívánalmakat, melyek különbözőbb anyagi ráfordítást nem igényeltek, mégis az ellátás egy-egy részkerésében végrehajtott módosítás közmegelegedést váltott ki a személyi állomány-nál.

Megkülönböztetett figyelmet fordítunk egységünkönél a szakállomány gondos kiválasztására és kiképzésére. Ez egységünk esetében azért is parancsoló szükség-szerűség, mert csupán 3 fő sorállományú szakács katoná van szervezve a fő-zési feladatokhoz. Figyelembevétel, hogy kiképzési időszakonként 1-1 fő szakács leszerel és helyette újonc szakács vonul be, minden körülmények között bizto-sítjuk – nem egyszer az előljáró seregest ételmezési szolgálat segítségével – a szakács létszám harmadolását, így nem fordulhat elő, hogy 2 fő egyidőben törté-nő leszerelése esetén csupán egy szakács marad vissza a főzési feladatokhoz. A vázolt körülményeket figyelembe véve jelentős szerepe van a polgári alkal-mazott főszakácsnak a katonaszakácsok munkájának megszervezésében és kikép-zésében. (A feladatokból és a követelményekből kiindulva, legénységi konyhára kizárólag férfi munkacsoport célszerű felvenni pa. főszakácsnak.)

A szakács állománynak – a jóminőségű ételek készítésén és kulturált kö-rülmények között történő kiosztásán túl – fontos szerepe van *az étkező katonák-kal való közvetlen kapcsolat tartásában és a szerzett információk továbbításá-ban*: az étkezésekkel kapcsolatos igények összegezése, az A és B menük közötti arány meghatározásához tapasztalatok gyűjtése és továbbítása, stb. A konyhai kiscigó munkára vezényelt katonák nem csupán parancsra dolgozó „katonamunkások”, hanem a szakácsok partnerei a konyhán folyó munkák végzésében.

Minden tevékenységben, így a konyhán folyó munkákban is *fontos szerepe van a feladatok szabályozásának, az egyes rész-tevékenységek felelős személy-hez (személyekhez) kötésének.* E követelmény teljesítését biztosítja a főzöhelyi-ségben kifüggesztett MŰVELETI REND címet viselő tábla. Alkalmazásával a főszakács és a konyhaügyeletes a reggeli feladatszabáskor névre szólóan osztja el a napi feladatokat.

A jószívnálú ételmezési ellátásnak alapfeltétele a *gondosan összeállított étlap és a főzéshez szükséges élelmiszerek időben és jó minőségben történő biz-tosítása.* Az étlap összeállítása két ütemben történik. Első ütemben a szerkesz-tők ún. „étlap tervező füzet”-ben összeállítják az étlaptervezetet, második ütem-ben a PK. HTPH felülvizsgálja, ellenőrzi és elvégzi a szükséges javításokat. Ezt követően kerül sor az étlap gépelésére (3 példányba) és jóváhagyására. Ha kedvező – az ellátást és változatosságot javító – beszerzési lehetőség kínálko-zik (pl. élőhal, belsőségek, pacal, stb.) bátran változtatunk az étlapon – a vonatkozó szabályok betartásával.

Ebédnél és vacsoránál két (A és B) menüt biztosítunk (a „büfé” jellegű vacsoráztatás feltételeivel ezideig nem rendelkezünk). Utalványozáskor a két menü közötti 0₀-os arányt az előzőekben leírt módszerek alkalmazásával igyek-szünk a várható tényleges igényeknek megfelelően biztosítani. *Az aleggységeket bárom csoportba osztottuk be és 10 naponként váltják egymást az érkezdébe törté-nő levonulás sorrendjét illetően. Az étkezés megkövetelt rendjéről kiképzési időszakonként módszertani foglalkozást vezetünk le az étkező és a 24 órás szol-gálatot adó ht. állomány részére.*

Általános gyakorlat, hogy főzelékekhez – 3. fogásként – sült tésztát (sa-ját sütés vagy vásárolt), vagy gyümölcsöt (befőttet) biztosítunk. Gyakran *basz-*

nálunk MIRELIT-készítményeket) (levesek és levesbetétek; zöldsőzelekek; szilvágombóc; nudli; darált húskészítmények, stb.) a gazdaságosság és a mindenkori munkaerő helyzet (pl. állományváltás időszakában amikor csak 2 fő katonára szakács áll rendelkezésre) figyelembevételével. A mozgókészletből fogyókészletbe áttett *készleteket különböző ízesítő anyagok (tejjől, sültszalonna, pri-tamin stb.) hozzáadásával*, vagy azonos jellegű frissen főzött étellel együtt találjuk. A konzerv-félékhez nyári-őszi időszakban zöldpaprikát, paradicsomot, retek, téli-tavaszi időszakban feketeretket, savanyúságot (cseresznyepaprika, piklesz hagyma, csemege uborka, zöld paradicsom, stb.) vagy vörös (lila) hagymát biztosítunk.

Vacsoránál a bét menü közül az egyik tej vagy tejtermék 3 db péksüteménnyel és szükséglet szerinti kenyérrel (ezt igényli az állomány 60–70%-a), a másik menü főtt, vagy sült étel (egytál étel, főzelek feltéttel, sült kolbász mustárral vagy tormával, rojásrántotta szalonnával vagy kolbásszal, stb.).

Az ételmezési ellátás kialakított színvonalának fenntartásában és fejlesztésében – tapasztalataink szerint – *rendkívül fontos szerepe van a gazdálkodással kapcsolatos kiegészítő tevékenységeknek*: kiegészítő gazdaság működtetése; saját erővel végzett feldolgozás és termékbetakarítás; egyes mezőgazdasági termékek (burgonya, zöldségfélék, gyümölcs) téli betárolása.

Egységünkönél a kiegészítő gazdaságnak két ágazatát, a sertésgazdaságot és a növénytermesztési ágazatot működtetjük. Mindkét tevékenységet megosztottuk az alegységek között, akik az alegység parancsnokok közvetlen felelősségével, a gazdálkodási bizottság által készített éves terv alapján végzik a munkákat. A *végzett munkát és az eredményeket év végén értékeljük*, a legeredményesebben dolgozó ht. és sorállományú katonákat anyagilag is elismerjük (premiáljuk).

1979–80-ban mintegy 110 ezer Ft költséggel – saját tervezéssel és munkaerő igénybevételével – *megépítettünk egy 150–170 férőhelyes, korszerű ólrendszert 9 állásos fiáztatóval és zárt szennyvíz elvezető rendszerrel*. A hagyományos takarmányok, moslék, darafélék, zöldtakarmányok) mellett rendszeresen használjuk etetéshez a különféle tápokot (koca-, malac-, süldő- és hizótáp). Szerződéses viszonyú polgári állatorvos felügyel állategészségügyi szempontból az állatállományra. Kertészeti növénytermesztést 4500 m², takarmány termesztést (kukorica, takarmány árpa, zöld szálas takarmány) 2,5 ha. területen folytatunk.

A kiegészítő gazdaság által megtermelt érték 1983. évben 387 ezer Ft volt (takarmány növények nélkül), mely értéknek 73%-át a sertésgazdaság, 27%-át a kertgazdaság állította elő. Az étkezés feljavítására átadott össz. érték alapján *1 főre 1 napra 1982-ben 1,80 Ft-al, 1983 évben 2,00 Ft-al járult hozzá a kiegészítő gazdaság a ht. és a legénységi ételmezés javításához*.

A kertgazdaság 1983. évben 136 q zöldség-zöldsőzelek féléit (70 q fejeskáposzta, 24 q zöld- és piros paradicsom, 15 q uborka, 11 p zöld- és cseresznyepaprika, 16 q vegyeszöldség és egyéb zöldsőzelekek) és 84 q szemes kukoricát termelt meg. A megtermelt zöldsőzeleknek mintegy 30%-át a napi ellátáshoz, 70%-át a téli tartósításhoz használtuk fel. A „saját termés” lehetőséget ad arra, hogy a paprikából, paradicsomból és retekéből szezon idején reggelihez és a hideg vacsorákhoz az étkezők „szükséglet szerint” részesülhetnek.

A saját erővel végzett feldolgozás – mint értéknövelő tevékenység – a kiegészítő tevékenységeknek egyik olyan gazdaságos formája, melyet csapataink többségénél még nem használnak ki kellő tudatossággal és volumenben. Gondoljuk csak át: 1 kg savanyúkáposzta elszámoló ára 9 Ft, kedvező nyersanyag beszer-

zési árak esetén a tényleges bekerülési költség 4–5 Ft, ugyanakkor január–március hónapokban a ZÖLDÉRT nagykereskedelmi ár 16–20 Ft, azaz 1 kg savanyúkáposztán a tiszta haszon 12–15 Ft! Nagyjából hasonló a helyzet a savanyúságok esetében is.

1983 év őszen *saját feldolgozással 38 q savanyúkáposztát, 28 q savanyúságot* (uborka, paprika, zöld paradicsom, cseresznye paprika piklesz hagymával, dinnye, karfiol), 5,5 q lecsót és paradicsompürét tettünk el télire. A savanyúkáposzta és a savanyúságok az egész évi szükségletünkre biztosítják! *A feldolgozással nyert tiszta haszon mintegy 54 ezer Ft, mely összeg egy havi élm. illetménynek 16–17⁰/₀-a.*

A tapasztalatok azt bizonyítják, s a gazdasági szükségszerűség is egyre inkább „követeli”, hogy – az 1950–60-as években alkalmazott módszerekhez hasonlóan – *szélesítsük és bátran alkalmazzuk az úgynevezett „téli tárolás”-t.* E tevékenységünk során 1983 őszen 227 q burgonyát (460 Ft/q), 37 q fejeskáposztát (100 Ft/q), 6 q sárgarépát (200 Ft/q), valamint 9 q almát tároltunk be prizmába, föld alatti verembe, illetve ládázott állapotban fűtetlen helyiségekben. (Az almát a népgazdasági munkán résztvevő egyik munkacsoport elismerésként a foglalkoztató termelőszövetkezet „prémium”-ként adta át alakulatunknak.) *A téli tárolás haszna és gazdálkodást javító hatása pénzben kifejezve mintegy 84 ezer Ft!*

A kisegítő tevékenységek jelentősége – gazdálkodást segítő és javító szerepükön túl – figyelemre méltó a vitaminok és ásványi anyagok biztosítása (savanyúkáposzta, paprika, paradicsom, retek, stb.), valamint a korszerű táplálkozás feltételeinek (zöldfőzelékek) alakításában is.

A felsorolt kisegítő tevékenységek gazdálkodást javító hatása eredményeként vált lehetővé és rendszeressé a személyi állomány részére karácsonyi csomag, szilveszterkor az éjféle virsli és üdítő, a húsvéti sonka és tojás, leszereléskor az ünnepi „húcsú vacsora” biztosítása, gyakorlatokon és *fokozott igénybevételek alkalmazásával az étkezés jelentős mérvű feljavítása.*

Az étkezés kulturált körülmények között történő biztosítása (otthonias étkező és tetszetős berendezései, korszerűen terített asztal, önkiszolgáló rozsdamentes étkezői edényzet, ablakokon függöny, stb.) ugyancsak a jó színvonalú ételmezési ellátás részét képezi. Úgy gondolom, hogy – ugyanúgy mint egységünknel a néphadsereg többi szervezetinél is megfelelően kialakítottak napjainkban már az étkeztetés korszerű körülményei, kellemes környezetet biztosítva a személyi állomány részére az ételek elfogyasztásához.

A személyi állomány igényeihez igazodó, jó színvonalú ételmezési ellátáshoz – megítélésem szerint – a feltételek a néphadsereg csapatainál adóttak. Szükséges azonban, hogy a lehetőségeket a gazdálkodó parancsnoki- és szakállomány megfelelő hatékonysággal és céltudatossággal használja fel a személyi állomány ételmezéséhez, mind laktanyai viszonyok, mind tábori körülmények között.

A helyi kezdeményezéseken túl *néhány területen szükségesnek tartom központi intézkedések (szabályozások) foganatosítását is:*

- konyhák és étkezdék korszerűsítése, a rekonstrukciók folytatása, a végrehajtás ütemének gyorsítása;
- a konyhai munkát könnyítő gépek körének bővítése, az elhasználandó lecserelése korszerűbb típusokra;

– a szakácsok létszámának növelése a 3–6 fő szakáccsal rendelkező szer-
veknél, figyelembe véve a Szolgálati Szabályzat munkaidőt szabályozó rendel-
kezéseivel a feltételek biztosítását és egyidőben több irányú ellátási feladathoz
(laktanyai ellátással egyidejűleg a gyakorlatok ellátása) szükséges munkaerő
szükségletet;

– raktárkezelő (katona, vagy pa.) rendszeresítése minden önálló gazdálko-
dást folytató szerv élelmezési szolgálatánál (ellátó alegységnél); és végül

– a gazdálkodás egyes szabályozásainak továbbfejlesztése és igazítása a mó-
dult gazdálkodási körülményekhez és tevékenységekhez.

Meggyőződésem, hogy a katonai (szakmai) felső vezetés és az élelmezési
szolgálatban dolgozó szakállomány, ahogyan a Magyar Néphadsereg történeté-
ben eddig, úgy a jövőben is mindent megtesz annak érdekében, hogy a szemé-
lyi állomány részére minden helyzetben biztosítsa jó minőségben és a szükséges
mennyiségben az élelmezési ellátást, az igények és járandóságok mind teljesebb
kielégítését. E nagyszerű feladathoz próbáltam néhány módszert közreadni egy-
ségünk élelmezési ellátásában szerzett tapasztalatok és az elért eredmények köz-
readásával.

3.

Tóth Ferenc hadnagy MN 4891 ÉSZF

A történelmi fejlődés során megfigyelhető az a tendencia, mely szerint egy-
re nagyobb tért hódít a tömegétkeztetés. A tömegétkeztetés elterjedése a polgá-
ri életben (pl. üzemi étkeztetés, diákétkeztetés stb.) is megfigyelhető. A Nép-
hadseregben pedig – a szervezeténél fogva – szinte kizárólagos jelleggel bír.
Megjelenése óta mindig problémát jelentett és jelent ma is az étkezők igényei-
nek mind magasabb szintű kielégítése, az igényekhez mindjobban igazodó ét-
keztetés megvalósítása.

Az étkezők igényeit vizsgálva, azokat három nagy csoportba sorolhatjuk.

1. Az étkezés kulturált körülmények között történő elfogyasztására irányuló igény

Ez alatt az étkező berendezését, az ételkiszolgálás körülményeit, vagyis
az étkező asztalok kulturált megterítését (legyen az asztalon kenyérboszorkány
kényérrel, szalvétával letakarva, só, paprika, fogvájó, ivóvíz, ivópohár, csonttá-
nyér, szalvéta), az asztal folyamatos feltöltöttségét, tisztaságát, az ételosztás esz-
közeit, azok tisztaságát és az ételkiosztás körülményeit értjük.

E feltételek megteremtésének komoly anyagi kihatása és megfelelő szemé-
lyi szükséglete van.

Ma már elmondhatjuk, hogy az étkező berendezése és a kiszolgáló edény-
zet minden egységnél megfelel az étkezők igényeinek.

Az étkezői asztalok folyamatos feltöltésére, valamint az éttermi felszere-
lések tisztántartására, illetve a konyhablokk és étkező takarításához szükséges
személyek biztosítása 24 órás konyhai kisegítő munkások (az étkezési létszám-
tól függően minden megkezdett 50 fő után 1 fő) vezénylése útján történik. E
munkaerő szakszerű clostásával, átcsoportosításával, irányításával elérhető a
felsorolt feladatok maradéktalan végrehajtása. Az éttermi felszerelések tisztán-
tartását a különböző típusú mosogatógépek, pohármosók segítik.

2. Az elkészített ételek fogyaszthatóságára irányuló igény

Itt az ételek minőségi követelményeit értjük. Az elkészített ételféleségek küllemileg és ízre is feleljenek meg elnevezésüknek, felszolgáolásuk élvezhető állapotban történjen.

Az ételek minősége nagyban függ a szakácsállomány szakmai felkészültségétől, polgári szakképzettségétől.

Az élelmezési szolgálat főnök (vezető) a PK HTPH útján képviseltesse magát a személyi állomány beosztásba történő elosztásánál és érje el, hogy a bevonult katonák közül a polgári életben szakács vagy rokonszakmájúak (felszolgáló, hentes, cukrász, pék) szakács beosztásba kerüljenek.

A szakács állomány szakismeretci bővítésének egyik jól bevált módszere a központi bázison történő szakács képzés.

A helyi lehetőségek kihasználásával is bővíthető a szakismeret.

E célt szolgálja a polgári oktató főszakács napi szakmai irányítása és a havonta végrehajtott módszertani főzések, ahol a kevésbé ismert ételféleségek elkészítését módszertani bemutató foglalkozás keretében végzik.

Ily módon elérhető, hogy a szakácsállomány fogyasztható ételeket készítsen.

3. Az ételek mennyiségére, változatosságára és a választhatóságra irányuló igény

Ez igény alatt az étlapszerkesztő tevékenységet, valamint a menük arányának meghatározását értjük.

Az emberi szervezet életképességének fenntartásához és a munkavégzéshez szükséges energiát és tápanyagokat biztosítani kell. Az energia és a tápanyagok mennyisége a fizikai igénybevételtől függően változik.

A Magyar Néphadseregben pénzgazdálkodás folyik, így lehetőség nyílik a feladatok figyelembevételével történő étlapszerkesztésre.

A CSHSZ. VI. rész alapján az I. sz. élelmezési normából 3800–4100 kalória (15960–17220 Joule) mennyiséget kell biztosítani napi átlagban a feladatok figyelembevételével úgy, hogy a napi tápanyagok átlaga:

állati eredetű fehérjéből 60 g-t, növényi eredetű fehérjéből 70–80 g-t, zsírból 120–135 g-t, szénhidrátból 550–580 g-ot elérje.

Mindezek szemelőtt tartásával az étlap szerkesztő tevékenységénél *figyelembe kell venni:*

- a pénznorma gazdálkodás helyzetét;
- az egység előtt álló feladatokat;
- az időjárási viszonyokat;
- helyi beszerzési lehetőségeket;
- tájjelleget, népi szokásokat;
- szakácsállomány szakképzettségét (az előző ponttal itt kapcsolható);
- konyhai lehetőségeket;
- az étkező állomány igényeit;
- eü.-i helyzetet.

A felsoroltak közül legnehezebb feladat elé az étlapszerkesztő bizottságot (ÉSZF, EÜSZF, főszakács, KISZ képviselője) a személyi állomány igényeinek felmérése állítja.

Az igényekhez mindjobban igazodik az az étkeztetés, ahol az étkező a számára legmegfelelőbb ételféleséget választja, vagyis a több menüs étkeztetés. Minél több a menük száma, annál jobban igazodik az étkezők igényeihez, ha a menük aránya helyesen került megállapításra. Az arány megállapítása nagy szakmai tapasztalatot kívánó bonyolult feladat.

A menük arányának megállapításához néhány célravezető változat:

3.1. *A létszám jelentéssel egyidőben történő menü jelentés*

E módszernél a megtervezett étrend alapján 2-3 nappal előre jelentik az egyes menükre való igényt. A 2-3 napos előre jelentést a megrendelők módosítása követeli meg, mert a romlandó élelmiszerek mennyiségét legalább a szállítást megelőzően 48 órával módosítani kell.

Alkalmazása pontos képet ad az egyes menükre való igényre, de hátránya miatt nem célszerű mindenhol alkalmazni.

Az olyan egységeknél, ahol a személyi mozgás nagy, vagy az nem látható előre, ott nem ad hű képet a létszám alakulásáról, éppen ezért alkalmazása csak ott célravezető, ahol a személyi mozgás minimális, vagy előre látható (pl. intézetek, kis létszámú szervezetek).

3/2. *A személyi állomány igényeinek kérdőíves módszer szerinti felmérése*

Itt kérdőív kerül kiosztásra a katonák között és a visszaérkezett kérdőívek kiértékelése alapján kapunk képet az ételféleségek közkedveltségéről. Körültekintő és alapos munkát kíván a kérdőív összeállítása, és a kérdőív kiértékelése.

E módszer alkalmazásánál kellő figyelmet kell fordítani a személyi állomány kiválasztására (ahol az állomány egy része kerül felmérésre), felkészítésére.

A felmérést a kis létszámú alakulatoknál célszerű alkalmazni a lebonyolítás nagy munkája és nehézségei miatt, a nagy létszámú alakulatoknál az állomány csak 15-20%-át javasolt bevonni.

3/3. *Az ételkiosztások ellenőrzése során szerzett tapasztalatok*

Alegységenként meghatározott létszámú katona ételválasztását vizsgáljuk. A természetes ételkiválasztás eredményei megközelítően hű képet adnak az állomány igényeiről.

A vizsgálatot célszerű hosszú időn (1-2 hónap) át végezni és az állomány váltások után megismételni.

A módszer hátránya, hogy hosszú gyakorlati tapasztalatokat igényel, előnye pedig az, hogy minden egységnél alkalmazható létszámtól függetlenül.

3/4. *Ügynevezett ételpárok (menük) létrehozása*

Az ételreceptúra variálási lehetőségeinek kihasználásával ételpárokat alakítunk ki és ezeket a későbbiek folyamán csak együtt alkalmazzuk. Ez nem az étlapok másolását jelenti, hanem csak az étlap szerkesztést könnyíti meg, mert az előre kialakított ételpárokat kell a változatosságnak megfelelően összehangolni.

E módszer alkalmazásánál az ételpárok mindig együtt fordulnak elő, így egy-egy ételpár közötti igényr elég egyszer megnézni és a későbbiek folyamán ezt az arányt alkalmazni.

Az ételpárok kialakítása nagy szakmai odafigyelést igényel, mivel a páro-

sításnál ügyelni kell arra, hogy közel azonos forint és tápanyag értékű és közkedveltségű ételek kerüljenek párba.

Ezt a menü eloszási módszert mindenhol lehet alkalmazni, létszáma való tekintet nélkül.

3/5. Társadalmi szervek képviselőinek javaslata, társadalmi fórumokon való részvétel

Az étlap szerkesztő bizottságban jelen van ugyan a társadalmi szerv képviselője, a szerkesztő munka előtt ezt a kört célszerű kiterjeszteni több KISZ alapszervezet titkárára, aktivistájára, akik a személyi állomány igényeit képviselik.

Ajánlatos a párt és politikai szervekkel a folyamatos kapcsolattartás, mert a heti információs jelentésekben az állomány élelmezési ellátási problémáit, igényeit is jelzik.

Az élelmezési szolgálat főnökek (vezetők) a cél érdekében időt kell szakítania arra, hogy esetenként részt vegyen KISZ-taggyűléseken, állománygyűléseken, ahol a személyi állomány problémáit felvetheti.

Újoncbevonulások alkalmával ajánlatos fórumot tartani. Itt a „két fél” kölcsönösen elmondhatja igényeit és felvetheti problémáit, javaslatait.

E közvetett módszerek segítségével az egyes ételféleségek népszerűségére lehet következtetni, esetlegesen a „nem kedvelt” ételekre is. Az itt szerzett tapasztalatokat figyelembe vehetjük az étel arányok meghatározásánál.

3 6. Svéd asztal

A svéd asztal bevezetésénél az étkezők igényei a legjobban kielégíthetők, hiszen mindenki azt és annyit fogyaszt amennyi számára szükséges.

A normagazdálkodás miatt bevezetése csak hosszú távra célszerű, mert a kezdeti időben „spajzolás” következhet be, félve, hogy megszüntetésre kerül.

Tálalása miatt csak hideg ételkészítményeknél alkalmazható, ezért a vacsoráztatásra kiválóan alkalmas.

Bevezetése nagy anyagi és étkezési fegyelmet követel. Kis létszámú egységeknél e módszer kiválóan alkalmazható.

3/7. Zsetonok alkalmazása

A büfé jellegű vacsoráztatás esetén alkalmazható e módszer. A normagazdálkodás vacsora hányadértékének megfelelő mennyiségű zseton kerül kiadásra a személyi állomány részére. A zsetonokból saját maga gazdálkodik, az igényeinek megfelelően használja fel. A zseton ellenében vacsoránál 10–15 féle menüből választhat az elszámoló ár figyelembevételével.

Munkaigényessége miatt csak kis létszámú egységeknél ajánlatos bevezetni.

3 8. Ételmaradék vizsgálata

Végsősoron az ételféleségek közkedveltségére az ételmaradék vizsgálatából is következtetni lehet a mennyiségek figyelembevételével.

Az ilyen vizsgálat hátrányai:

– ha a szakács állomány az ételt nem megfelelő minőségben készíti el, úgy hamis képet kapunk.

– nem célszerű vizsgálni ünnepek, látogatások után, mert az „otthonról hozott” ételmet előnyben részesítik.

– az ételek rossz párosítása is eredményezhet több ételmaradékot.

A felsoroltak figyelembevételével biztosítható az az igény, hogy az étkezés befejeztéig a választhatóság biztosított.

A felsorolt módszerek – a lehetőségeket is figyelembe véve – együttes alkalmazása az igények kielégítési színvonalát növelik.

Tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a többmenüs étkeztetést az állomány igényli, sőt követeli. Az igények mindjobban történő kielégítése a menük számának növelésével elérhető, de a menük számának nagyarányú növelését a szakács állomány leterheltsége, és a konyhák kapacitása nem teszi lehetővé. Ezért a helyi optimális módszer alkalmazását kell előnybe részesíteni.

A sorállomány élelmezésének táplálkozásélettani és higiénés értékelése

*Dr. Kovács László o. alezredes
és Dr. Ürögi József o. százados*

Az értékelő munkánk anyagát az elmúlt években végrehajtott helyszíni ellenőrző vizsgálatok, illetve a laboratóriumi eredmények alapján gyűjtöttük össze.

Egy bizonyos ember, vagy embercsoport, így a sorállományú katonák élelmezését, annak mennyiségi és minőségi követelményeit számos tényező szabja meg. Ezek közül a katonák élelmezésénél szükséges kiemelni az élettani követelményeket és azok maradéktalan betartását, mivel a bevonuló sorállomány testi fejlődésének befejező periódusa a katonai szolgálat idejére esik.

A csapatok élelmezésének alapvető feladata a katonák kondíció állapotának a biztosítása, a kiképzési feladatok végrehajtására a harckészültség megfelelő szinten való tartására.

Nem elhanyagolható szempont azonban a helyes, korszerű táplálkozásra való nevelés sem.

Munkánk célja feltárni, rámutatni a katonák élelmezésében jelenleg található táplálkozásélettani és higiénés negatív jelenségekre.

Helyszíni ellenőrzéseink alkalmával összegyűjtöttük mindazokat az adatokat, melyek feltétlenül szükségesek voltak a sorállomány élelmezésének reális értékeléséhez.

Nagy gondot fordítottunk az étlapok vizsgálatára, mivel az étlap az élelmezési szolgálat munkájának alapvető dokumentuma.

Minden katonai szervezetenél azonos hónapok étlapját tanulmányoztuk. A januári, valamint az augusztusi hónapot választottuk a téli és nyári élelmezési összehasonlítása céljából.

Figyelembe véve a sorköteles korosztály élettani szükségleteit, foglalkoztunk a fehérje ellátottsággal. Megvizsgáltuk a komplett teljes értékű fehérjét biztosító állati eredetű élelmiszerek összetételét és gyakoriságát.

Eredményeink alapján megállapítható, hogy az élettani fehérje szükséglet a sorállomány részére biztosítva van. A napi fehérje bevitel elsősorban különböző húsek és felvágottak, valamint tej és tejtermékek útján történik.

Hús és hústermékek értékelésénél, azok összetételét és gyakoriságát néztük meg. A különböző húsféleségek biológiai értéküket nézve táplálkozásélettani szempontból eltéréseket mutatnak. A halhús gazdagabb foszforban és zsírban oldódó vitaminokban, a baromfihúsnak alacsonyabb a zsírtartalma, a belsőségekben igen sok ásványi só és vitamin található. A biológiai érték mellett a kü-

lőnböző hűsféleségek megfelelő arányban való adása az étrend változatosságát hozza létre.

A vizsgált étrendekben az *alábbi átlagos arányok fordultak elő:*

sertéshús	62 ⁰ / ₀ ,
marhahús	21 ⁰ / ₀ ,
baromfi hús	8 ⁰ / ₀ ,
hal	3 ⁰ / ₀ ,
belsőség	6 ⁰ / ₀ .

Találtunk azonban olyan étrendet is, amelyben a fenti átlagoktól eltérően a belsőségek aránya 16⁰/₀ volt, másutt a baromfi 14⁰/₀-ban fordult elő, illetve a hal 9⁰/₀-ban szerepelt. Voltak azonban olyan katonai szervezetek is, ahol a sorállomány étrendjében sem hal, sem baromfi nem szerepelt a vizsgált időszakban.

Tej és tejtermékek átlagban naponta szerepelnek az étlapokon. Lényeges eltérést csak két katonai szervnél tapasztaltunk, ahol a vizsgált hónapokban csak 16, illetve 20 alkalommal adtak tejet, illetve tejterméket.

A húsok elkészítésénél három konyhatechnológiai módszer dominál, a sütés, a főzés és a pörkölt hús készítése. E három szinte azonos arányban fordul elő, ami konyháink rechnerológiai adottságából adódik.

Eredményeinket összehasonlítottuk egy általunk korábbi évben, 1960-ban elvégzett hasonló vizsgálattal. Megállapítottuk, hogy jelentősen – több mint 50⁰/₀-kal – növekedett a tej és tejtermékek gyakorisága. Megváltozott a felhasználásra kerülő húsok összetétele.

Megvizsgáltuk a téli és nyári hónapokban a sorállomány vitamin és ásványvízó ellátottságát. Az étrendekből a napi kiszabot alapján, tápanyag táblázat segítségével kiszámítottuk a vitamin és ásványvízó mennyiségét. Ezt valamennyi vizsgált alakulatnál azonos számú étlap esetében végeztük el. Az eredmények átlagát és az élettani szükségletet az 1. sz. táblázat ismerteti.

A táblázatból látható, hogy az „A” és „C” vitamin ellátottság kedvezőtlen ami hasonló az országosan tapasztaltakhoz.

A vizsgálatok során találtunk olyan étlapokat is, ahol a fenti két vitamin esetében az élettani szükséglet kétszerese is biztosítva volt. Ezen étlapok részletes elemzése során megállapítottuk, hogy a halételek és belsőségek gyakoriságának növelésével az „A” vitamin ellátottságot egyenletesebbé lehetne tenni.

A hiányos „C”-vitamin ellátottság okait vizsgálva arra a következtetésre jutottunk, hogy téli időszakban nem fordítanak kellő figyelmet a rendelkezésre álló „C” vitamin források felhasználására. Megvizsgáltuk pl. a savanyúságok, mint „C”-vitamin források adásának gyakoriságát. Az étlapokon megnéztük, hogy a sült húsok és pörköltök mellé – figyelembe véve a köreteket – milyen gyakorisággal adtak savanyúságot. Átlagban havonta 24 sült hús és pörkölt mellé csak 18 esetben adtak savanyúságot. Jobb étlap szerkesztéssel a havi „C”-vitamin ellátottságot 20⁰/₀-kal lehetett volna növelni.

Gyümölcs és kompót a téli és nyári étlapokon azonos gyakorisággal szerepel. Gyümölcsöt átlagban 7–7 alkalommal, kompótot pedig 3, illetve 2 alkalommal adtak. Gyümölcsként túlnyomó többségben almát fogyasztott a sorállomány.

Az étlap változatosságát sokféle módon lehet elérni. A korábban említettek mellett ilyen lehetőség a köretek számának bővítése az adott lehetőségeken belül. A köretek közül a zöldfőzelékek gyakoriságának emelése a változatosságon

kívül jelentős szerepet játszik a vitamin és ásványisó kielégítésében. A köretek százalékos megoszlását az 1. sz. ábra kördiagramm ábrázolja.

A diagramm alapján megállapítható az alapvetően szénhidrátot tartalmazó köretek túlsúlya, (burgonya + rizs + tészta összesen 59⁰/₀), valamint a zöldségek alacsony százalékos aránya (összesen 32⁰/₀).

A zöldségek megoszlását a 2. sz. ábra ismerteti.

A téli és nyári étrendekben nem találtunk különbséget a zöldségek adásának gyakoriságában. A jelenlegi 32⁰/₀ az 1960. évi 26⁰/₀-hoz viszonyítva jelentős javulást mutat.

Eredményeinket összehasonlítottuk a középiskolások étkeztetésével. Itt azt találtuk, hogy azonos időszakban a zöldségek gyakorisága eléri a 40⁰/₀-ot. Figyelembe véve a korosztály élettani szükségletét, ez optimálisnak mondható. Hasonló indokok alapján szükséges lenne e szint elérése a sorállomány étkezésében is.

Az étlapok vizsgálata mellett érelmintákat vettünk a csapatoknál a helyszínen, hogy laboratóriumi módszerekkel is meghatározzuk az elfogyasztásra kerülő ételek energia tartalmát és fontosabb tápanyag összetételét.

A laboratóriumi eredmények átlagértékei meghaladják az élettani szükségletet. A továbbiakban összehasonlítottuk ezeket az eredményeket – tápanyag táblázat segítségével – az étlapok számított értékeivel. A laboratóriumi vizsgálat és az étlap számított értékei között $\pm 10^0$ /₀-os eltérés engedhető meg. Az általunk vett minták 80⁰/₀-ánál az eltérés a megengedett értéken belül volt. A további 20⁰/₀-nál a laboratóriumi eredmények alacsonyabbak voltak mint az étlap számított értékei. Az eltérés átlagban 12–16⁰/₀ között volt.

A felsorolt eredményeket végül összehasonlítottuk a csapatok által beküldött ételminták vizsgálatával. Az általuk vett minták csak 58,7⁰/₀-a volt a megengedhető értéken belül. 27,2⁰/₀-a alacsonyabb és 14,1⁰/₀-a pedig magasabb volt az étlap alapján számított értékeknél. A két mintavétel eredményei közt igen lényeges az eltérés. *Ennek alapvető oka tapasztalataink szerint elsősorban a szabálytalan mintavétel.*

A mintavétel leggyakoribb hibái:

– nem a katonáktól veszik el a kiadott adagot és küldik be mintaként, amire a beküldött mennyiség nagyobb súlya és magasabb laboratóriumi eredménye mutat;

– azonos menüből vett 2 adag helyett, különböző menü keverékét küldik vizsgálatra, ami torzítja a reális vizsgálat lényegét;

– azokat az élelmiszereket is beteszik a beküldött mintába, amelyeket az előírás szerint csak az étlapon kellene feltüntetni (kenyér, sütemény, gyümölcs, vaj, stb.), ez a laboratóriumi vizsgálatok kivitelezését zavarja;

– a mintákkal beküldött étlapok hiányosan vannak kitöltve, nem tüntetik fel a recept számot, a felhasználásra kerülő élelmiszerek pontos mennyiségét, az étlapkivonat és a receptura adatai eltérnek, ez a számításokat nehezíti.

A sorállomány étkezésének reális értékelése céljából megvizsgáltuk az ételmaradékok mennyiségét és összetételét is. Az ételmaradék mennyisége a konyhák munkájának a minőségi fokmérője is.

Vizsgálataink során egyes déli étkezések után a megfőzött étel több mint 20⁰/₀-át találtuk az ételmaradéokban. Leggyakrabban burgonya, káposzta, főtt-tészta, bab, levesek és igen nagy mennyiségben kenyér fordult elő a hulladék-

ban. Volt olyan katonai szervezet, ahol 2,5 kg vagdalthús került az ételmaradékba. Ez jelentős energia, ásványisó és vitamin veszteséget jelent. A korábbi években elvégzett vizsgálatok eredményeihez viszonyítva lényeges változás ezen a téren nem történt, javulás nem tapasztalható. Véleményünk szerint az étrendek változatosságának fokozásával, a köretek gondos elkészítésével, megfelelő fűszerezéssel és nem utolsósorban a szakácsállomány képzettségének emelésével az ételmaradék mennyisége bizonyos mértékben csökkenthető lenne.

Laktanyáinkban működő vegyesboltok (kantinok) élelmiszer forgalma is szerepet játszik sorállományunk élelmezésében. Ezért vizsgálatunkba beletartozott ennek felmérése és értékelése. Számlák, szállítójegyzékek alapján egy-egy vizsgálattal azonos hónapban eladott üdítőital, édesipari termékek és más élelmiszerek mennyiségét vetettük össze a sorállomány létszámával.

Az összegyűjtött adatokból kiderült, hogy átlagban a katonák naponta 1–1 üveg üdítőitalt és 1–1 süteményt fogyasztanak el a vegyesboltokban. Ez együttesen kb. 2000 kJoule (500 kcal) energia bevittet jelent. Figyelembe véve azonban az ételmaradék vizsgálatánál tapasztaltakat, ez csak az ott jelentkezett energiavesztés kompenzálására elegendő. A vegyesboltokban a többi élelmiszer forgalma, illetve mennyisége a létszámhoz viszonyítva elhanyagolható.

Az étlapok vizsgálata mellett a sorállományú katonák kondíció állapotának felmérése érdekében egy reprezentatív vizsgálatot is végeztünk. Irodalmi adatok szerint hazánkban már az iskoláskorúaknál elvégzett kondícióvizsgálatok eredményei nem a legkedvezőbbek. Lemaradás tapasztalható a környező országok azonos korú ifjúságához viszonyítva. A katonai szolgálat megrövidült időtartama miatt a katonák kondíciójának mélyreható és kedvező irányú megváltozása nem várható és nem is tapasztalható.

Annak felmérése érdekében, hogy a katonai szolgálat ideje alatt a sorállomány kondíció állapota milyen mértékben változik, több mint félezer leszerelés előtt álló katonát vizsgáltunk meg. Testmagasság, testtömeg és bőrredő vastagság méréseket végeztünk, és a bevonulási adatokhoz viszonyítva vizsgáltuk a változásokat. Az így kapott adatok alapján kiszámítottuk a testtömeg növekedését és csökkenését, a relatív testtömeg összevetve a bőrredő mérések eredményével, értékeltük a katonák kondíció állapotát. A testtömeg változásokat az általunk vizsgált katonáknál a 3. sz. ábra ismerteti.

Az átlagos testtömeg gyarapodása 4,5 kg volt, szemben az 1950. évben mért 3,3 kg-al. A kettő között jelentős az eltérés. Az adatokat alátámasztja Maros és Nádori vizsgálata, akik 4 hónappal a bevonulás után 828 katona esetében 0,34 kg átlagos testtömeg növekedést mértek.

A tápláltsági állapot elbírálásának egyik legelfogadhatóbb indexe a relatív testtömeg vizsgálata. Ennek kiszámítása a testmagasság és testtömeg adataiból rörténik táblázat segítségével. A bevonulás, valamint a leszerelés előtt mért adatokból – táblázat segítségével – kiszámított relatív testtömeg megoszlását a 4. sz. ábra oszlopdiaagramm szemlélteti.

A diagrammot értékelve látható, hogy már a bevonuláskor a vizsgált katonák 39⁰/₁₀-ának testtömege meghaladja az optimális értékeket, a leszereléskor ez még tovább emelkedik. Egy korábbi évben, 1967-ben elvégzett vizsgálatunknál ez az emelkedés sokkal kisebb arányú volt (19⁰/₁₀). Kádár és Véli vizsgálataiban a relatív testtömeg az 1957–1965 között bevonultatott sorállomány esetében még nem haladta meg a WHO (Egészségügyi Világszervezet) által optimá-

lisnak tartott értékeket. Mindezek alapján – mind a bevonulás előtti, mind a bevonulás utáni időszakot tekintve – egy tendenciáról beszélhetünk.

Annak megállapítása érdekében, hogy a katonák testtömegének növekedése aktív izomzat gyarapodásból, vagy az inaktív zsírszövet felrakódásából adódik-e, bőrtendő vizsgálatokat végeztünk.

Négy testtájék (hát, kar, mell, has) elemelt bőrtendő vastagságát mértük, a mm-ben kapott értékeket átlagoltuk és megfelelő táblázat segítségével értékeltük. Elhízottnak vettük azt a katonát, akinek testzsír mennyisége a korának megfelelő zsír értéket 10% -al meghaladta és a relatív testtömege az optimális 100% felett volt. A bőrtendő mérések és relatív testtömeg adatainak összevetése alapján az általunk vizsgált leszerelés előtt álló katonák 29% -a elhízottnak tekinthető. Ezzel szemben 1959-ben sem bevonuláskor, sem leszereléskor elhízott katonát nem találtunk. Az ötvenes évekhez való viszonyításhoz viszont figyelembe kell venni a néphadseregben végbe ment technikai fejlődést, s ennek következtében a katonák igénybcvételének módosulását, illetőleg az állomány élet- és munkakörülményeinek minőségi változását.

Ez rendkívül kedvezőtlen jelenség, ha figyelembe vesszük, hogy az elhízott fiatalok $75-80\%$ -a felnőtt korban is kövér marad, s az elhízott felnőttek $1/3$ -ának kövérsége már a fiatalokkorra vezethető vissza. Hazánk felnőtt lakossága körében az elhízás gyakorisága $35-40\%$ -ra tehető.

Irodalmi adatok bizonyítják, hogy az elhízás következtében számos megbetegedés, mint a cukorbetegség, magas vérnyomás, érlemezésedés gyakoribb és a korábbi időpontban jelentkezik.

Az elhízás kialakulásának okai ma már eléggé ismertek. Vezető szerepet játszik az energia egyensúly felborulása, vagyis a túlzott energia felvétel és kisebb energia leadás. Az endokrin és genetikus-ok az elhízottak igen kis százaléknál játszik szerepet.

A katonák kondíció vizsgálatakor tapasztalt magas elhízottsági arány, és annak felnőttkorban várható és jelentkező káros hatásai felhívják a figyelmet az ezen a téren elvégzendő megelőző munka fontosságára.

Munkánkban nem maradhatott ki az ételkészítésénél előírt egészségügyi rendszabályok betartásának ellenőrzése. Az ételmérgezés megelőzése érdekében minden közétkeztetési üzemben az ételkészítés egyes munkafolyamatait csak a közegészségügyi rendszabályok szigorú betartása mellett végezhető el. A Magyar Néphadsereg ételmezésére vonatkozó szabályzat külön fejezetben foglalkozik a kérdésekkel.

Az ellenőrzéseink alkalmával tapasztalt leggyakoribb hiányosságokat ezen a téren az alábbiakban foglaljuk össze:

Az élelmiszerek tárolásánál nem fordítanak kellő gondot a hűtést igénylő tej és tejtermékek, felvágottak és nyershús szigorú elkülönítésére. Ezáltal a fertőzés veszélyének teszik ki az igen gyakran hőkezelés nélkül fogyasztásra kerülő tejet, tejterméket és felvágottakat. A hűtőszekrényekből hiányzik a hőmérséklet ellenőrző hőmérő.

Az élelmiszer előkészítő munkafolyamatoknál hibák adódnak a főthús; sült hús, valamint a felvágottak kezelésénél. Számos helyen ezek felszeletelése nem a főzőtérben külön asztalon, hanem a nyershús előkészítőben történik, ami fertőzés veszélyével jár.

Kevés helyen végzik el szabályosan a tojások tárolását, mosását, fertőtlenítést, jóllehet ma már a tojás gyakran szerepel a napi nyersanyagok között, ugyanakkor az egyik legveszélyesebb terjesztője a fertőzésnek.

A konyhai és éttermi edényzet fertőtlenítéses mosogatását katonai szervezetek igen nagy számával szakszerűtlenül és gondatlanul végzik. E megállapításunkat laboratóriumi vizsgálataink is igazolják. Ennek okai véleményünk szerint az alábbiak lehetnek:

- a mosogatási munkát konyháinkban naponta változó kiegészítő munkára vezényelt sorállományú katonák végzik, s azokat nem oktatják ki a mosogatás szabályaira;

- a mosogató helyiségeken - az előírás ellenére - gyakran nincs kifüggesztve a mosogatás rendje, illetve a kifüggesztett utasítások gyakorlatilag nem használhatók, mert nem közérthetőek.

A konyhákban végzett fertőtlenítési munkák ellenőrzésénél nagyfokú szakszerűtlenségre valló hiányosságokat észleltünk. Leggyakoribb hiba, hogy a fertőtlenítésre használt klórmeszet - oldat helyett - por formájában szórják szét. Amennyiben klóros oldattal végzik a fertőtlenítést, nem a megfelelő töménységet készítik el, így hatékony fertőtlenítés nem is várható.

A helyszíni ellenőrzések alkalmával mintákat vettünk a konyha tisztaságának laboratóriumi vizsgálattal történő ellenőrzése céljából. A mintavételi helyeket úgy igyekeztünk kiválasztani, hogy a laboratóriumi vizsgálatokkal feleleteket kapjunk a személyi tisztaság, a mosogatás, a fertőtlenítéses takarítás hatékonyságára, valamint a berendezési tárgyak és munkaeszközök bakteriológiai szennyezettségére. A mintavételezést és a laboratóriumi feldolgozást az ide vonatkozó szabályelőírások szerint végeztük el.

A tisztasági vizsgálatra vett minták laboratóriumi eredményei tételesen igazolják a helyszíni ellenőrzések alkalmával talált hiányosságokat. A számszerű eredmények még a nagyságrendi sorolásban is azonosak a talált hibák súlyosságával.

Legnagyobb szennyezettségi százalékot az elmosott edényekről vett mintáknál találtunk. A megvizsgált elmosott edények 42,3⁰-a szennyezett volt. Figyelembe véve, hogy a fertőtlenítéses mosogatás objektív feltételei minden laktnyában biztosítva vannak, a jelzett szennyezettségi arányt nagyon magasnak és közegészségügyi szempontból megengedhetetlennek tartjuk.

Hasonló mértékben szennyezettnek találtuk a berendezési tárgyak, használati eszközök felületéről vett mintákat (41,1⁰), ami alátámasztja megállapításainkat a szakszerűtlen fertőtlenítésről.

Az élelmezési blokkban dolgozók kézfelületéről munkaközben vett tisztasági minták 15,5⁰-a volt szennyezett. Az élelmiszerral, vagy készétellel ők közvetlen és közvetett módon kapcsolatban vannak, ezért ezt az eredményt is kifogásoltnak tartjuk, mivel a konyhai dolgozók szennyezett keze potenciális fertőzési veszélyt rejt magába. Véleményünk szerint csökkenteni lehetne ezt a veszélyt, ha az előírásoknak megfelelően a kézmosók mellett fertőtlenítő oldatokat is biztosítanának. A vizsgált konyhák túlnyomó többsége - tisztasági vizsgálatok alapján ugyancsak nem felelnek meg a közegészségügyi követelményeknek, ami viszont már az elhelyezési szolgálat élelmezési szolgálat együttműködésének hiányosságaira utal, illetőleg arra, hogy a hővégi kötelező karbantartási munkák szervezetlenül folynak.

Vizsgálataink következtetési:

1. Kívánatos lenne a sertés- és marhahúsok gyakoriságának csökkentése és az alacsonyabb zsírtartalmú baromfi (hal) fogyasztásának növelése.

2. Téli időszakban a jobb „C” vitamin ellátás érdekében törekedni kell a „C”-vitamin források minél kedvezőbb felhasználására.

3. A zöldségek gyakoriságánál indokolt lenne az optimális 40%-ot megközelíteni.

4. Az ételminták vételénél tapasztalt hibák megszüntetésével növelni lehetne a laboratóriumi vizsgálatok pontosságát.

5. Csökkenteni kellene az ételmaradék mennyiségét.

6. A katonák kondíciójánál tapasztalt nem kívánatos jelenség, az elhízás megelőzése érdekében indokolt lenne az energiát adó élelmiszerek mennyiségének csökkentése.

7. A konyháinkban a feltárt higiénés hiányosságok megszüntethetők az előírt közegészségügyi rendszabályok betartásával és az előírt karbantartási napokon a tervszerű és szervezett tisztasági, takarítási munkák elvégzésével.

(Melléletek a folyóirat végén találhatók!)

Az ételmezési szolgálat napi tevékenységének megszervezése

Gyimesi János százados

Az ételmezési szolgálat napi tevékenységének figyelmes és feszes megszervezését szükségessé teszi az a tény, hogy az elmúlt évtizedben jelentősen emelkedett hazánkban az életszínvonal, s ezáltal a csapatoknál komoly igényként jelentkezett az a szempont, hogy a katonák ellátásában is meg kell közelíteni a polgári életben elért életszínvonal és szolgáltatás szintjét mind az étkezési szokásokban, mind az étkezési kultúrában.

A szolgálati ág munkájának tervezésénél feltétlenül figyelemmel kell lenni arra, hogy a htp. szolgálati ágak között is olyan szolgálattal állunk szemben, melynek vezetési igényessége vitathatatlan.

Ha figyelembe vesszük, hogy egy csapatkonyhán a szakállomány és a kiegészítő állomány **együttes létszáma 20–40 fő között van**, illetve azon olyan gépek és eszközök működnek, amelyeknek kezelése veszélyes, igaz az a megállapítás, hogy a laktanya ételmezési blokk egy „kisüzemnek” tekinthető.

Éppen ezért lényeges dolognak ítélem, hogy az ételmezési szolgálat főnöke (vezetője) a feladatok figyelembevételével nap, mint nap tudatosan szervezze tevékenységét, munkáját, amennyiben nem így cselekszik, a problémák halmazával találja magát szemben és az kihat az ellátás minden területére. A jól szervezett tevékenység viszont naponta háromszor mérhetővé válik, az ellátással a katonák elégedettek, amely egyértelműen kihat közérzetükre is.

Az ételmezési szolgálat a beszerző közreműködésével naponta közvetlen kapcsolatba kerül a polgári vállalatokkal, ezért fontos a beszerző személyének kiválasztása, felkészítése mind az áru minőségi szabályainak ismeretére, mind az árúismeretre, hogy azok helyettesítését (pótszerzését) adott esetben figyelembe tudja venni. A téli tároláshoz szükséges áruk gazdaságos beszerzéséhez is tudjon segítséget adni a szolgálati ág vezetőjének. Az ételkészítéskor higiénikus szállításhoz a beszerző részére biztosítani kell a szükséges hűszállító eszközöket és ruházati anyagokat: hűtőszekrényt, fehér köpenyeket, mivel már az áruk szállításával, tárolásával közvetlenül harni tudunk azok minőségi megőrzésére.

A vételező gépkocsit úgy készítjük fel az anyagok vételezéséhez, hogy az biztosítsa az anyagok megővését, biztonságos szállítását, és az előírt higiéniai elvárásokat. Amennyiben polgári vállalat szállít be, és azok gépkocsijainak állapota az általános elvárásokat nem üti meg, azt bátran jelezzük a szállító vállalat igazgatójának.

A vételező gépkocsit az anyagbeszállítás **kapcsán** hetente legalább egyszer a laktanyába történő belépéskor az ételmezésszolgálat-főnök (vezető) ellenőríz-

ze. A kapun belépve állapítsa meg, hogy van-e idegen anyag a gépkocsin, majd az anyagok tételes ellenőrzését, mérlegeléssel az élelmezési raktárvezetővel együttesen végezze.

A beszerző útbaindítása és ellenőrzése után a szolgálatfőnök tevékenysége az ellátást végző konyha és étkezde irányába fordul. Fontosnak tartom, hogy a szolgálati ág főnöke tekintse sajátjának mind a legénységi, mind a tisztai konyhat, étkezde „műhelynek”, ahol a munkafolyamatokat irányítani, ellenőrizni szükséges.

A napi munka kezdetkor szükséges a legénységi konyhán folyó munkát szemrevételezni és a szakállományt eligazítani. A hiányosságok megszüntetésére intézkedni, a jól végzett munkát pedig értékelni és elismerni. Sokszor a példásan elvégzett munka azonnali elismerése, szóbeli dicsérete felér a parancsban kihirdetett dicsérettel. Ahol étkezdevezető tiszthelyettes vagy oktató főszakács rendszeresítve van, ott ezeket a személyeket kell felkészíteni a napi munka szervezésére és maradéktalan végrehajtására, a szolgálat főnöke viszont ellenőrizze tevékenységüket és hetente legalább kétszer személyesen is végezze el a konyhán folyó munka szervezését, nyújtson módszerbeli segítséget a tiszthelyettesi (polgári) vezetők részére.

A csapatok élelmezési szolgálatánál jó módszerek alakultak ki a napi tevékenység megszervezésének segítésére: kialakult a „munkarend” tábla, melynek vezetése állandósult; a konyhaügyeletesek havi módszertani foglalkozásai beváltak, melyek tartalma magába foglalja a 24 órás szolgálatok étkeztetésének rendjét, az edényzet átadás-átvétel módszeres bemutatását, az élelmiszerek adagolásának ellenőrzését, a vételezés végrehajtásának módszerét, a konyhaügyeletesek harckészültséggel kapcsolatos tevékenységét.

A konyhaügyeletesek munkáját segítettük azzal, hogy kidolgoztuk a konyhamunkások köteleit személyre menően és szolgálatba lépéskor ezt a konyhamunkásoknak átadjuk. E rövid kis segédeszköz jól szolgálja a munkavégzés hatékonyságát.

Megszerveztük az „add a neved a munkádhoz” akciót, mely arra irányult, hogy a szakállomány mindinkább személyes képességével járuljon hozzá az előlátsási színvonal magasabb szintre emeléséhez.

Az egység élelmezésszolgálat-főnök (vezető) tevékenysége arra irányul, hogy a helyileg beszabályozott kérdéseket ellenőrizze, vagy ellenőriztesse. A délelőtti órákban már ellenőrzésre kerül az asztalok ebédhez történő terítése, azon asztalok, ahol a reggelizést befejezték és rendberakták, ebéd terítéket kapnak. Így 09–10 órára az étkezde ebédhez meg van terítve. Célunk ezzel az volt, hogy az étterem, melyre igen sok pénzt költöttünk az elmúlt években, jellege mindinkább kifejezze rendeltetését, a kulturált étkeztetés biztosítását.

Fontos, hogy ne engedjük meg, hogy a székeket az asztalokra felrakják, anélkül is meg lehet oldani az étkezde kulturált és tiszta állapotban tartását.

Sikerült egy-két apró figyelmességgel növelni az étkeztetés kulturáltságát, állandósítottuk a legénységi étkezdében azt, hogy az asztalok szinte éjjel-nappal megterített állapotban vannak, az ízesítő asztal és a születésnap asztal állandósult az étkezdében.

Az élelmezési szolgálat-főnök (vezető) tevékenysége a reggeli ellenőrzés befejeztével a gazdálkodási feladatok szervezésével folytatódik.

A számvitel terén eredményesen befejeztük a kisszámitógépes kísérletet

és az ételmezési szolgálat teljes szakanyagát számítógép tartja nyilván, a CsSzR-nél készül az utalványozás és az elszámolás is.

A napi felhasználás utalványát géppel készítjük el és jóval túl vagyunk már az első bizonytalanságokon, mivel meggyőződünk, hogy a gép pontos és megbízható adatokat szolgáltat számunkra. Úgy érezzük, hogy ma már úrrá letünk a gépi feldolgozás „hiedelmén”, a CsSzR egyre inkább eredményesen szolgálja a szolgálat napi tevékenységét.

A kasszámítógép az alábbi adatokat szolgáltatja:

- Napi utalványt készít - 2 reggeli, 2 ebéd és nyolcféle vacsoránál - az ételmezési szolgálat feladása alapján;
- Étlapot készít 10 naponként a szolgálati ág tervezése alapján;
- Elkészíti a megrendelőket, napi, illetve program szerinti bontásban, polgári vállalatokként;
- Hetente két alkalommal a fogyóanyagról készletet ad az egyeztetések, ellenőrzések végrehajtásakor;
- Havonta vagyónértéket (készletértéket) ad a szolgálati ág készletében levő ételmezési anyagokról és göngyölegekről;
- Végrehajtja a szükség szerinti javításokat, helyesbítéseket.

Egységünk számviteli részlegének munkarendjét, gépóra-elosztását igazítottuk az egység htp. szolgálat munkarendjéhez. A napi utalvány elkészítéséhez szükséges adatokat 10-11 óra között adjuk át az egység számviteli részlegének, így az utalvány rövid idő alatt elkészül.

Az anyag felvételezését a legénységi konyhára 11-12 óra között, a szolgálat felkészülésre megjelenő konyhaügyeletes a váltásvezető főszakáccsal együtt hajtja végre. Azért is fontosnak tartjuk ezt, hogy az ételmezési raktár vezetőnek még legyen ideje az anyagkiadás után a rakástáblát és állványcímkét a munkaidő befejeztére a tényleges készletre helyesbíteni. Elmondhatjuk, hogy egységünknel a kasszámítógép jelentős segítséget adott és ad a szolgálati ág napi munkájához.

Az ételmezésszolgálat-vezető az anyagok nyilvántartására fordított időt ma a tervezésre, munkaszervezésre és ellenőrzésre tudja fordítani.

Az egység ételmezési raktár vezetőre, raktárosra jelentős munka hárul az anyagok tárolása, raktározása, nyilvántartása és kiadása tekintetében. Fontos figyelemmel kísérni, hogy az ételmezési raktárvezető megfelelő jártassággal rendelkezzen a szakanyagok ismeretében.

Az ételmezésszolgálat-főnök hetente egy alkalommal céllenőrzést hajtson végre, alapvetően segítő szándékkal, hogy az ételmezési raktárban milyen a raktározási rend, az anyagok a beszállítás-tárolás függvényében, vagyis mindig a korábbi gyártású, beszállítású anyagok kerülnek-e kiadásra.

Az ételmezési szolgálat fontos területe a szakanyagokkal való gazdálkodás. Megítélésem szerint a következő években azon ételmezési szolgálatok tudnak előbbre lépni az ellátásban, szolgáltatásban, akik azt a szót, hogy gazdálkodás, komplex módon értelmezik. Ugyanis ma már nemcsak arról van szó, hogy a rendelkezésre álló pénzületményt leghatékonyabban használjuk fel, hanem *előbbre kell lépni:*

- az anyagok megóvásában, a károk megelőzésében;
- a téli tárolás, tartósítás és tovább feldolgozása megvalósításában;
- a kisegítő gazdaságban rejlő lehetőségek jobb kihasználásában;
- a pénzületmény leghatékonyabb felhasználásában.

A károk megelőzésében, a társadalmi tulajdon védelmében főleg az ételmezési felszerelések, táborigényes ételmezési felszerelések tekintetében, a fedett tárolótérek további csapateréből történő építésével, a rozsdamentes éttermi edényzet területén pedig fokozott ellenőrzéssel kell elejét venni a károk bekövetkezésének.

A téli tárolású ételmezési felszerések tárolására és tartósítására pedig nemcsak ezekben, de a jövőben is nagy szükség lesz, mivel így biztosítható az olcsóbb és jobb termékek biztosítása.

Az ételmezésszolgálat-főnök (vezető) napi tevékenységének fontos területe a kisegítő gazdasággal kapcsolatos munkavégzés. A gazdaság anyagi készletének nyilvántartásán túl, fokozott figyelmet kell fordítani a helyes takarmányozás biztosítására, a fiasztás és vérfrissítés megtervezésére és végrehajtására, a vágások ütemezésére, a vágóhelyek üzemeltetésére, a saját vágások ellenőrzésére.

Ha figyelembe vesszük, hogy a htp. vezetés a parancsnoki vezetés szerves része, illetve azt, hogy az ételmezési szolgálat általános tevékenységét – bár önálló szervezet – a htp. vezetés, követelménytámasztása alapján valósítja meg, döntő fontosságú, hogy a parancsnoki vezetés mennyire segíti a szolgálati ágar napi munkájának megvalósításában.

A jó parancsnoki vezetés, a htp. szolgálatot minden tevékenységében segítő parancsnok irányításával eredményesen tud dolgozni az egység htp. szolgálata, ezen belül az ételmezési szolgálat is. Az elmúlt években bevált büférendszerű vacsora szerint tovább hűvítettük, szolgáltatásainkat gazdagítottuk, így a HM szemle óta:

- a hatmenüs vacsorát nyolcra növeltük;
- tovább folytattuk és kéthetenként megszervezzük a „Gazdasági napokat”, melynek célja a kisegítő gazdaság termékeinek bemutatása. Ezeket a napokon ebédre magyaros ételeket, főleg házi disznótoros menüket készítünk;
- bevezettük 1983. január 2-től a „születésnap asztal”-t, mint új szolgáltatást, amely tovább mélyítette a parancsnokok és sorállomány kapcsolatát, gondoskodását a htp. szolgálat megbecsülését;
- negyedévenként megszerveztük „a sütőipari szakmunkások napját”, egy napon az alegységeknél levő, de nem szakács beosztású pékcs és cukrászok saját készítésű süteményeket készítenek, ez a választék bővítésén túl biztosítja a katonáknak, hogy szakmájukat is gyakorolják.

Végül fontosnak ítélem meg, hogy az ételmezésszolgálat-főnök (vezető) és a szakállomány között jó kapcsolat legyen, de a vezető mindig tudja, hogy mit lehet elvégeztenni, illetve mire képesek beosztottai, s velük szemben ennek megfelelő követelményeket támasszon. A jó munkát a szakemberekből nem kikényszeríteni szükséges, hanem olyan helyzetet, feltételt kell teremteni és biztosítani, hogy a tisztességes, becsületes munka legyen a meghatározó, a természetes, s a vezető a jó munkavégzésért tudjon dicsérni is.

Elfogadhatatlan, hogy egy legénységi konyha és étkezdé, amely alapvetően munkaerőben minden tekintetben felülmúlja a hasonló besorolású „polgári konyhakat”, alacsonyabb szervezetséggel és sokkal több hibával és hiányossággal ékveztesse a sorállományú katonákat.

A társadalmi tulajdon megóvása és az étkezők érdekvédelme

Kassik Károly őrnagy

Pártunk és kormányunk a meglevő gazdasági gondok mellett is megfelelő módon gondoskodik a Magyar Néphadsereg fejlesztéséről, a korszerű technikai és anyagi eszközök biztosításáról.

A hadtápszolgálaton belül az ételmezési szolgálat ellátási színvonala is fejlődött és folyamatosan korszerűsödött. A sor- és hallgatói állomány étkeztetése önkiszolgáló módszerrel történik. A főctkezések közül az ebéd többmenüs rendszerben valósul meg, a vacsora pedig – a technikai feltételek megteremtésével párhuzamosan – a büfé-rendszerű ellátási forma irányába halad.

A bekövetkezett szerkezeti változások és a korszerűbb ellátási formák együtt járnak a társadalmi tulajdon védelme érdekében végzett munkával is.

E témához kapcsolódnak az ellenőrzések, amelynek módszereit és rendszerét a CSHSZ I. része és VI. része határozza meg. Alkalmazásukat a 207/55. Nyt. számon „A hadtápellenzés kézikönyve” magyarázza és segítséget nyújt végrehajtásukhoz is. A szabályzatban azonban nem rögzíthetők azok az emberi tulajdonságok, melyek a társadalmi tulajdon védelme és az étkezők érdeke szempontjából jelentőséggel bírnak.

Az ellenőrzési tapasztalatok segítséget nyújthatnak az előforduló hiányosságok megszüntetéséhez, a megelőző munkához. Mindchhez az ellenőrzéseknek hibafeltáróknak kell lenniük és egyhen rá kell mutatniuk arra a főbb irányokra és tennivalókra, amelyek nyomán a későbbiekben javulhat az ellenőrzött terület működése.

Az ételmezési szakanyag ellenőrzésére kötelezettek gyakran hozzák fel mentségül – egy-egy hiányosság feltárása után –, hogy ellenőrzéseiket a szabályzatban rögzített gyakorisággal végrehajtották. A szabályzat azonban nem tiltja az ellenőrzések gyakoriságának sűrítését. Különösen akkor, ha a terület nem mutat kedvező irányú változást, fejlődést (ilyen például találkozhatunk a zalaegerszegi laktanyában is). A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy esetenként a kötelezően előírt ellenőrzések is elmaradnak, s ezért fordulnak elő a szakmai hibák, fogyatékosságok. Ismételten előfordul, – ezt az „Ellenzési könyv” adatai bizonyítják –, hogy az ellenőrzések számszerinti végrehajtását elmulasztják, az előforduló hiányosságok természete is az ellenőrzések elhanyagolására mutat.

A terület vizsgálatának rendszerében fontos szerepe van a napi tevékenység folyamatába épített ellenőrzésnek. Ez a mód közvetlenül, és hanyagság esetén ismételten feltárja a hiányosságokat és ösztönöz azok gyors megszüntetésére. Emellett a megelőző munkához is hatékonyan hozzájárul.

A tapasztalatok mégis azt mutatják, hogy az ellenőrzésnek ezt a formáját indokolatlanul mellőzik. Mintha nem értenék a benne rejlő lehetőségeket! Következésképpen azt, hogy könnyebb a hiányosságokat keletkezésük idejében, mint felhalmozódásuk során nagyobb energiárfordítással megszüntetni.

A társadalmi tulajdon védelmében és az étkezők érdekvédelmében számos feladat fogalmazható meg azok számára, akik az ételmezési szolgáltatón belül különböző beosztásokat töltenek be.

A romlandó élelmiszerek helyszíni beszerzése – szabályozottsága mellett is – az ételmezési szolgálat tevékenységének sarkallatos pontja. A teendők az ütemtervek elkészítésével kezdődnek és a szerződések megkötéséig tartanak, majd folytatódnak a romlandó élelmiszerek átvételével és végződnek az objektumba való beszállítással. Az étkezők érdekvédelme azt követeli, hogy a „Megrendelő” a szükségletnek megfelelő mennyiségben, az élelmiszerek fajtánkénti felsorolásával és a vételezési idő feltüntetésével készüljenek. Az Állatforgalmi és Húsipari Vállalat, amely a néphadseregünk egyik legnagyobb szállítója jól példázta, hogy termékei milyen módon juthatnak a katonához érdekvédelmük biztosításának fenntartása mellett.

Amennyiben a reggelihez szükséges szalámi a „Megrendelő” szerint kevesebb mint a valóságos igény, úgy az étkezők vagy kisebb adagokat kapnak, vagy más – esetleg jellegében is eltérő – termékkel helyettesítik, egészítik ki a hiányzó mennyiséget. Abban az esetben, ha a „Megrendelő”-n feltüntetett mennyiség sokkal több, mint a szükséglet, akkor az étkezők közül az arra jogosultak pótlékok címén (teljes mértékben jogszerűen), vagy kiszabaton felül a tervezettet túllépve kapnak ellátást.

A felhozott példák azonban még akkor is sértik az étkezők érdekét, ha valamilyen élelmiszerből többet kapnak, vagy más termékkel helyettesítik az étlapon tervezettet (különösen akkor, ha jellegében és kalória-tartalmában eltér a tervezettől).

A pénzgazdálkodás ugyanis azt is jelenti, hogy a többletként kiadott élelmiszerek értékét meghatározott időn belül be kell gazdálkodni az ételmezési szolgálatnak.

A társadalmi tulajdon védelme szempontjából jelentős kérdés az élelmiszerek szakszerű átvétele. Különösen a minőségre vonatkozó feltételek konkrét megfogalmazása és folyamatos betartása lényeges a szerződések megkötésénél. Könnyen belátható, hogy a minőségileg alacsonyabb kategóriákba tartozó zöldségek, magasabb értéksoportú áron való számlázása a kereskedelmi szerv részére tisztességtelen basznot hoz, a honvédség részére pedig esetenként tetemes kárt idéz elő. A példa meggyőzően bizonyítja, hogy a társadalmi tulajdon védelme és az étkezők érdeke a napi tevékenység folyamatába épített ellenőrzéseket teszi szükségessé. A példában említett hibák oly módon küszöbölhetők ki, hogy a „Megrendelő” (szállítási szerződés) aláírása előtt győződjön meg az ételmezésszolgálat-főnök (vezető) a feltüntetett adatok pontosságáról (az átlaglétszám és a grammkiszabot szorzata).

Az anyagbeszerző (a beszerzést végző személy) pedig minden esetben érzékesszervi vizsgálattal ellenőrizze az élelmiszerek minőségét. Az élelmiszerek osztályba soroltságát számla (szállítójegy) útján egyeztetéssel, mennyiségéről mérésel, számolással győződjön meg.

A katonai objektumba való beszállítás után a raktárvezető (raktáros) méréssel vagy számolással győződjön meg az élelmiszerek mennyiségéről. A minő-

ségre vonatkozó adatokat egyeztesse az átvételi bizonylatok és szállítójegyek alapján. Minőségi és mennyiségi észrevételeiről tegyen jelentést az élelmezési szolgálat-főnöknek (vezetőnek).

A „Kiadási utalvány” elkészítése után az élelmezésszolgálat-főnök (vezető) ellenőrizzé és értékelje az utalványon feltüntetett adatokat. Célszerű a szorzási műveletek szűrőpróba szerinti ellenőrzése is, majd a javítások darabszám szerinti feltüntetése után annak igazolása, az érvényesítés helyén történő aláírással.

Ezt követően a raktárvezető a kiadási utalvány alapján készítse elő a kiadásra kerülő élelmiszereket és egyéb anyagokat. A szervezeti és működési utasításban meghatározott időben a konyhaügyeletes és főszakács a mennyiségi és minőségi ellenőrzés után vegye át a kiutalványozott élelmezési szakanyagot és az átvételt aláírásukkal is igazolják.

A konyhaügyeletes részére egyértelműen meghatározzák a szabályzatok, hogy legyen jelen az élelmiszerek üstbe rakásánál. Ha e szabályzati pontokat alaposabban átgondoljuk, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy ezt tekinthetjük a konyhaügyeletesi szolgálat egyik legfontosabb tevékenységének.

Hasonlóképpen lényeges mozzanat az üstből való kiszedés utáni ellenőrzés, mert:

- marhahús esetében a kiutalványozott és az üstbe rakott marhahús súlykülönbsége az *előkészítési veszteség*;
- az üstbe rakott és a kivett marhahús súlykülönbsége a *főzési veszteség*;
- az üstből kivett és a kiosztott főtt marhahús súlykülönbsége a *feldolgozási veszteség*.

A különféle szakirodalmakban előkészítési, főzési és feldolgozási veszteségként más-más százalékos adatok szerepelnek. A veszteségek esetenként elérhetik az utalványozott súly 40%-át is. A 24-35%-os veszteség átlagosnak tekinthető. Természetesen különböző fajtájú élelmiszerekhez más és más veszteségi mutatók tartoznak.

A leírt munkafolyamatok, az élelmezési szolgálat funkcionális feladatai mellett a napi tevékenység folyamatába beépített ellenőrzésére utalnak. Az eddigiekből azonban az is kiténik, hogy az étkezők érdekvédelméért a legtöbbet az élelmezési szolgálat teheti. Amennyiben a leírt folyamatban valamilyen ok miatt rés keletkezik, a társadalmi tulajdon védelme is csorbát szenved.

Lényeges kérdés a különféle szakanyagok mozgatásának (ki- és beszállítás) szabályozottsága. Ugyanis a szállítások alkalmával megjelenhetnek olyan elemek, akik az egyéni haszonszerzést a társadalmi célok fölé helyezik és eltulajdonítják az össznépi javakat. Mivel a hadsereg sem mentes a külső behatásoktól, ilyen törekvések objektumainkban is előfordulhatnak. Ezért a társadalmi tulajdon védelmét kiemelten kell kezelni.

Feltétlenül szólni kell az utóbbi években elterjedt jelenségekéről, amely abban áll, hogy a sor- és hallgatói állomány éttermében gyorsmérleget (Berkel) helyeztek el. Az étkezőknek így módjában áll ellenőrizni a kiszolgáltatót súly adatokat. Úgy tűnik azonban az ellenőrzésnek erre a formájára jelenleg alig van lehetőségük az étkezőknek, azon egyszerű ok miatt, hogy nem ismerik a kiutalványozott súlyadatokat. A többmenüs étkeztetés esetében ugyanis az étteremben olyan „Étrendet” kell kifüggeszteni, amely csak a menüsorokat tartalmazza és a súlyra vonatkozó adatokat nem. Ha szereplnének is súlyadatok az

Étrenden, azokat csak a reggeli esetében lehetne ellenőrizni. Tehát csupán az adagolt élelmiszerek mérésére volna lehetőség. Ugyanezt a feldolgozott élelmiszerek esetében már nem tehetik meg.

Ezért vetődik fel a kérdés, miért van mégis az étteremben mérleg? Nagy biztonsággal megállapítható, hogy mérséklődött, de inkább megszűnt az a szerepe, amely beállítását indokolni látszott. A funkciótlanná vált mérőeszköz pedig mint formalitás és zavaró, a közhangulatot negatívan befolyásoló tényező. Ezért annak étteremben történő elhelyezése már túlhaladottnak tekinthető, bevonásával eszköz-megtakarítás érhető el.

Mindemellett az étkezőknek érzékelniük és tapasztalniuk kell, hogy az illetékes szolgálati és szakmai előljárók fokozottabb ellenőrzéssel, az élelmezési szolgálat állománya pedig a szabályozók messzemenő betartásával és hozzáértő szakmai munkával biztosítják az étkezők járandóságainak maradéktalan kiadását. Az a következő fontos tevékenység, amely összefügg az élelmezési szolgálat működésével, a társadalmi tulajdon megóvásával és az étkezők érdekvédelmével is, az élelmezési raktár részleges és teljes körű elszámoltatása, leltározása. A leltározás, elszámoltatás során tapasztalhatók, például olyan engedmények, amelyek *az alábbiakban foglalhatók össze:*

- a negyedéves elszámolások és jelentések azt bizonyítják, hogy a hőközi ellenőrzések gyakran elmaradnak, vagy amennyiben lefolytatják azokat nem mutatnak ki raktárhiányt, vagy fölösleget. Pedig aligha képzelhető el egy közepes nagyságú katonai szervezetnél, hogy a raktárban tárolt élelmezési szakanyag, a nyilvántartott mennyiséggel minden cikk vonatkozásában megegyezzen (a természetes veszteség miatt);

- az is előforduló jelenség, hogy a raktári leltározás mértékének határt szab az elszámoltató elismert hiány összege. Ugyanis amennyiben a negyedév során felszámolható elismert hiány várható összegét a negyedévvégi leltározás kimeríti, úgy a hőközi ellenőrzések teljes mértékben elmaradnak.

A leltározással kapcsolatos negatív jelenségek előfordulásának lehetőségei annyiban zárhatók ki, amennyiben az élelmezési szolgálatok, teljes mértékben betartják a szabályzat előírásait, továbbá, amennyiben kiterjednek a fel nem használt (feldolgozásba be nem került) élelmiszerek visszavételezésére.

A társadalmi tulajdon megóvása és az étkezők érdekvédelme az élelmezési szolgálat vezetőinek, irányítóinak és a teendőket végző szakembereknek fontos el nem hanyagolható feladata.

Ezért minden szakképzés keretében indokolt áttekinteni, hogy mit lehet tenni a feladatok érdekében azoknak a szerveknek és felelősöknek, akiknek teljesíteniük kell e fontos követelmények előírásait.

Termékfeldolgozás a kiegészítő gazdaságokban

Bibari György százados

Néphadseregünk egyes egységeinél egyedi elbírálás alapján, már 1953-ban lehetővé vált „kiegítő gazdaság” létrehozása, elsősorban abból a célból, hogy az élelmiszer feldolgozás és az étkeztetések során keletkezett konyhai- és éttermi hulladékot sertések nevelése, hizlalása útján hasznosítsák, s annak tiszta hasznát a sorállomány élelmezése minőségének feljavítására fordítsák.

A kezdeti lépések után, a kellő tapasztalatok birtokában, 1956-ban a kiegészítő gazdaság létrehozása és működtetése szabályozásra került. Ezzel lehetővé vált minden élelmezést folytató katonai szervezet részére, ahol az állattartási feltételek biztosítottak voltak, a kiegészítő gazdaság létesítése. Már az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején a kiegészítő gazdaságok egyre növekvő eredménnyel gazdálkodtak, s mind nagyobb mértékben járultak hozzá az igényjelölt étkezés feljavításához. Napjainkban, amikor a „háztáji sertéshizlalást” a kiegészítő gazdaságok jelentős hányadában felváltotta az üzemszerű sertéstartás, juhtenyésztés, takarmány- és zöldség termesztés, a célok kibővültek és felcserélődtek. Ma a gazdaságok üzemeltetésének céljai a következők:

- az élelmezés feljavítása, a nehéz kiképzési igénybevétel és a gyakorlatok napjain;
- a népgazdaság tehermentesítése;
- az élelmezési szolgálatnál jelentkező konyhai és étkezési hulladékok biológiai úton történő hasznosítása.

A néphadsereg kiegészítő gazdaságai tevékenységének népgazdasági jelentőségét a következő adatok reprezentálják:

- az elmúlt 5 évet vizsgálva a gazdaságok évente átlagosan 56 súlyvagon sertéshúst állítottak elő, amely biztosítaná például Kőszeg, Veszprém, vagy Nagyatád városok 1982. évi sertéshús szükségletét;¹

- a gazdaságokat kialakulásuk kezdetén egyoldalú, néhány tízdarabos sertéshizlalás és esetenként takarmánytermesztés jellemezte. Az elmúlt évtizedek különböző próbálkozásai, útkeresései eredményeként kialakult a hadsereg „mezőgazdasági melléküzemágainak” profilja, amelyet a sertés- és juhtenyésztés, takarmány és konyhakerti növénytermesztés jellemez. Az „üzemszerű” gazdálkodás eredményei az elmúlt években a következők voltak:

¹ Statisztikai évkönyv 1982.

ÉVEK	Bruttó term.	Étkezés feljavításra	Állatok és termények
	érték	átadott érték	értéke az év végén
	millió forint (folyó áron)		
1980	46,7	23,7	27,5
1979	49,5	25,5	30,-
1981	55,5	29,5	37,5
1982	61,5	32,7	36,7

Az 1981 július 1-i árváltozást is figyelembe véve (sertéshús áremelés 13⁰/₁₀-os) a táblázat adatai a gazdaságok eredményeinek egyenletes növekedését mutatja.

A fejlődés mellett azonban szükséges megjegyezni, hogy az eredmények egyenletes mértékű növelése hagyományos módszerekkel az elkövetkező években már egyre nehezebben biztosítható, mivel a megművelésre és állattartásra rendelkezésre álló területek már nem bővíthetők.

Az új módszerek, lehetőségek keresése, a belső tartalékok feltárása – az elhúzódó gazdasági nehézségek időszakában – hatványozottan indokolt, mivel a folyamatosan karbantartott ételmezési normák kiegészítéséhez a gazdaságok által az ételmezési szolgálatnak átadásra kerülő minden egyes fillérre szükség van, hogy az ételmezési ellátás szinten tartása megmaradjon.

Az eredményesség fokozása érdekében gazdaságainkban az elmúlt években (és napjainkban is) különböző kezdeményezések történtek. Ilyenek voltak például a szerződéses vágómarha és sertéshízlalás, valamint a nutria tenyésztés, a tojótyúk tartás, vagy a juhtenyésztés nagyüzemi megvalósítása (MGTSZ-szel) gazdasági társaság formájában. A termelési módszerek és az általánosítható eredményes gazdálkodási formák széles körű megismertetésében nagy szerepet játszottak az MN 5232 és az MN 6025 PK HTPH-e által kiadott követelmények, valamint a sertés értékesítési szerződések ösztönzésére kiadott MN ÉSZF-i intézkedés.

Az útkeresések közül eggyel, a termékfeldolgozás-tartósítás² lehetőségeivel szeretnék mélyrehatóbban foglalkozni, mivel úgy vélem, hogy megfelelő szabályozó rendszer kialakításával és minimális költségráfordítással a gazdaságok termelési eredményeiket jelentősen növelték és lehetőség nyílta kiegészítő gazdaságok létrehozására olyan katonai szervezeteknél is, ahol városrendészeti és környezetvédelmi okok miatt, illetve hasznosítható terület hiányában eddig arra nem volt lehetőség.³

A jelenlegi szabályzás szerint, a kiegészítő gazdaság az általa termelt és az ételmezési szolgálatnak felhasználásra átadott (eladott) termékek értékéből, a ráfordítási költségeket fedező értéken felüli eredményt az ételmezési szolgálatnak étkezés feljavításra adja át, s azt a szolgálat pénzügyi eredményként felszámolja.

² Termékfeldolgozás-tartósítás = a mezőgazdasági termékek olymérvű feldolgozása, amikor az új, tartósított termék hagyományos tárolási mód esetén **minimum 15–25** napig minőségromlás nélkül tárolható.

³ A feldolgozás problémájával több cikk is foglalkozott, pl.: Hautzinger Gyula szds. „Tapasztalatok a kiegészítő gazdaság tevékenységéről” HADTÁPBIZTOSÍTÁS 1981/3. szám 105–109. oldal.

A gazdaság által előállított mezőgazdasági termékek feldolgozása, tartósítása (a továbbiakban feldolgozása) csak az ételmezési szolgálat részére engedélyezett.

Az ételmezési szolgálatnál a feldolgozás nem a kívánt mértékben terjedt el. Ennek okait abban látom, hogy az ételmezési szolgálat a kisegítő gazdaságtól, vagy a kereskedelemtől vásárolt termékek feldolgozása során a magasabb értékű termékek előállításában nem volt (és még ma sincs) érdekeltté téve.

Egy 1000 fős létszámú katonai szervezetnél savanyúságból 40–50 q a negyedévi szükséglet. A saját feldolgozás eredményessége elszámolóáron a következőképpen alakul:

*Savanyú káposzta hordós 2000 kg (elszámoló ára 18 000 Ft)
feldolgozási költségei*

Megnevezés	Szükséges mennyiség (kg)	Elszámoló ára (Ft)	Értéke (Ft)
Fejes káposzta	2000,-	4,50	9000,-
Fekete bors	0,3	286,70	86,01
Só	60,-	3,40	204,-
Babérlevél	0,2	70,-	14,-
ÖSSZESEN:			9304,01

*Ecetes uborka hordós 3000 kg (elszámoló ára: 53 400 Ft)
feldolgozási költségei*

Uborka	3000,-	9,50	28 500,-
Fekete bors	0,91	286,70	262,30
Szefűbors	0,91	475,45	435,03
Mustármag	0,91	23,10	21,12
Koriander	0,91	27,75	25,38
Babérlevél	1,38	70,-	96,60
Felöntőlé	1620 liter		
Ecet 10 ⁰ ₀ -os	486,-	4,01	1948,90
Só	72,50	3,40	246,50
Nátrium benzonát	2,60	63,-	163,80
ÖSSZESEN:			31 699,63

Alap- és segédanyagok értéke összesen: 41 003,64 Ft,

Késztermék értéke összesen: 71 400,- Ft.

Brutto haszon összesen: 30 396,36 Ft.

A példából jól érzékelhető, hogy a savanyítás bruttó haszna igen jelentős, a negyed éves szükségletre történő feldolgozás során mintegy 30 000,- Ft. A feldolgozás elszámoló áron számított bruttó haszna körültekintő, gazdaságos beszerzés esetén a valóságban magasabb is lehet.

Az 1983-as aszályos esztendőben szeptember és október hónapokban Budapesten és környékén a fejes káposzta beszerzési ára 5,- és 7,- Ft, decemberben

a savanyú káposzta beszerzési ára viszont 15,- és 16,- Ft között mozgott, 1984. év első hónapjaiban várhatóan tovább fog emelkedni. Tehát az elszámoló áron számított 40-45%-os bruttó haszon kedvező beszerzéssel 80-100%-os bruttó hasznot is eredményezhet az élelmezési szolgáltatnak, mivel saját feldolgozás esetén nem kell a kereskedelemből az elszámolóárnál magasabb árfekvésű terméket beszereznie.

Sertés feldolgozás esetén az eredményességi mutató jóval alacsonyabb 5-6%-os, azonban a késztermékek magas árfekvése miatt az 5-6%-os haszon is jelentős. A haszon nagysága a feldolgozáshoz szükséges alapanyag kedvező beszerzésével, a félsertés minőségi darabolásával szintén növelhető.

A feldolgozás érdektelenségét az okozza, hogy a jelenlegi szabályzási rendszerben az élelmezési szolgálat a feldolgozáshoz a raktárból kiadott alap- és segédanyagokat (uborka, só, bors, mustármag stb.) „eladja”, azonban az új terméket köteles elszámoló áron „megvásárolni” és így a termékfeldolgozásba befektetett munkából keletkező haszon „elvész”. Az érvényben levő gazdálkodási rendszer nem ad lehetőséget arra, hogy az új terméket csak az alap- és segédanyagok összegzett értékében (a példa esetében 41 003,64 Ft-ért) vásárolja meg a szolgálat.

A másik akadályozó tényezőt abban látom, hogy az élelmezési szolgáltatnak nincs lehetősége jelentősebb volumenű feldolgozásra, mivel a feldolgozáshoz szükséges tároló, feldolgozó edények (hordók, kádak stb.) beszerzésére, vagy füstölő építésére költségfedezettel nem rendelkezik. Ezért az élelmezési szolgálat az egyszerű beruházást igénylő, például hordók, kádak vásárlását a savanyításhoz sem tudja megvalósítani. A példa esetében az 50 q savanyúság előállításához és tárolásához, ha azok egyfázisban készülnek, 31 db 200 l-es fahordó szükséges (savanyú káposztához 10 db, ecetes uborkához 21 db). A 31 db hordó ára egységár: 800,- Ft) 24,800,- Ft, amelyet nem egészen az egy negyedévi feldolgozás bruttó hasznából fedezni lehet, ezzel több évre biztosított lenne a savanyítás tároló, savanyító eszköz szükséglete.

A harmadik problémát a termékfeldolgozásban résztvevők anyagi ösztönzésének hiányában látom. A feldolgozást a tiszthelyettesi, polgári és sorállományú szakács állomány végzi. Anyagi elismerés esetleg a polgári állománynál lehetséges túlóradíj formájában, azonban a létrehozott új termék hasznához képest ez igen elenyésző, esetenként 200-300 Ft-ot jelenthet, a sorállomány esetében pedig még erre sincs lehetőség.

Összességében tehát a feldolgozás széleskörű elterjedését gátló tényezőket a következőkben látom:

1. Az élelmezési szolgálat nem érdekelt a termékfeldolgozásban, mivel a feldolgozás során keletkező haszonnal nem rendelkezik.

2. Az élelmezési szolgálat jelentősebb mennyiségű feldolgozásra nem vállalkozhat, mivel a viszonylag nem nagy költséggel járó, egyszerű beruházásra sincs anyagi fedezete.

3. A termékfeldolgozásban résztvevők munkájának elismerésére sem anyagi, sem erkölcsi ösztönzőrendszer nincs kialakítva.

A felsorolt problémák megszüntetése, a termékfeldolgozás jelenlegi szabályozásának megváltoztatásával érhető el.

Biztosítani kellene a termékfeldolgozás jogát a kisegítő gazdaság részére és így a feldolgozás „haszna nem veszne el”, a gazdaság azt az előleg gyorsabb

visszatérítése után étkezés feljavítására adná át az ételmezési szolgálatnak, ezzel a kisegítő gazdaság érdekeltté válna a termékfeldolgozásban, mivel alapfunkciójának e tevékenység is megfelelné. Másodsorban lehetővé kéne tenni kisegítő gazdaság létrehozása nélkül is termékfeldolgozással az ellátási szintet növelve ételmezni olyan katonai szervezeteknél is, amelyeknél városrendészeti okok és hasznosítható földterület hiánya miatt az állattartás és földművelés nem valósítható meg. Így megszűnne az az objektív egyenlőtlenség, hogy azok a katonai szervezetek, amelyek kisegítő gazdaságot nem hozhattak létre, nem tudják „kiegészíteni” az ételmezési illetményüket, vagyis a jövőben részükre is mód nyílna az étkeztetés feljavítására.

A termék feldolgozás elősegítése érdekében egy olyan anyagi ösztönző rendszer kidolgozása szükséges, amely a kisegítő gazdaság tagjai premizálásához hasonlóan az eredményesség százalékában biztosítaná a feldolgozást végzők anyagi elismerését. Természetesen az eredményességi mutató meghatározásánál differenciálás szükséges a feldolgozás fajtájától függően, mert a savanyítás bruttó haszna magasabb, a sertéshús feldolgozása pedig – a legnagyobb szakértelem mellett is – körülmektől beszerzés esetén is alacsonyabb.

A termékfeldolgozás időszakos feladat és általában azt az ételmezési szolgálat szakállománya végzi, ezért azok elismerését, az állatgondozók eredményessége utáni premizálásban hasonlóan, feldolgozási ciklusonként, például negyedévenként lenne célszerű engedélyezni.

Összegezve, a termékfeldolgozás széles körű elterjedését gátló tényezők megszüntetése érdekében a következő szabályozások változtatása indokolt:

- a termékfeldolgozást a kisegítő gazdaságok hatáskörébe adni;
- lehetővé tenni a „termék feldolgozó” tevékenység működését, – a kisegítő gazdaságok finanszírozási szabályai szerint –, hogy a korlátozott lehetőségek miatt azok a katonai szervezetek, ahol kisegítő gazdaság nem hozható létre, termékfeldolgozással foglalkozhassanak, megszüntetve ezzel az objektív egyenlőtlenséget katonai szervezetek között, hogy a kisegítő gazdasággal nem rendelkezők is tudjanak étkezés feljavításra anyagi fedezetet biztosítani.
- rendezni a termékfeldolgozásból keletkező haszon étkezés feljavításra történő átadásának szabályait;
- kialakítani a differenciált premizálási rendszer szabályait úgy, hogy az a termékfeldolgozásban azonos mértékben ösztönözze mind a zöldségfélék, mind a sertéshús feldolgozását.

Tapasztalatok az MN 8300 magasabbegység kiszegítő gazdaságának tevékenységéről

Fuszér Zoltán főhadnagy

Napjainkban a jelenlegi gazdasági viszonyok között a személyi állomány élelmezési ellátása színvonalának szintentartása, illetve javítása érdekében egyre nagyobb szerepet kapnak a kiszegítő gazdaságok. A katonai szervezetek által megalakított kiszegítő gazdaságok kezdeti célkitűzései *az alábbiakra korlátozódtak*:

- konyhai és éttermi ételhulladék hasznosítása;
- a személyi állomány élelmezési ellátása színvonalának emelése.

Az utóbbi években kialakult nehéz gazdasági helyzet és annak hadseregre gyakorolt hatása indokoltá tette és teszi ezeknek a gazdaságoknak a továbbfejlesztését. A fejlesztési célkitűzések *az alábbiakra irányulnak*:

- a népgazdaság tehermentesítése;
- a céltudatos takarékoság, a belső tartalékok, erőforrások mind fokozottabban feltárása és hasznosítása;
- a mindenkor érvényben levő élelmezési norma és az áringadozások közötti különbségek pótlása, azzal a céllal, hogy az elért élelmezési színvonal ne csökkenjen.

Az eddig leírtakból jól érzékelhető, hogy a kiszegítő gazdaságok jó működése szükségszerű, egyben elengedhetetlen feltétele a néphadseregben szolgálatot teljesítő személyi állomány élet- és munkakörülményei szintentartásának, a lehetőségek függvényében annak javítása.

Az alárendelt katonai szervezeteknél működő kiszegítő gazdaságok tevékenysége megalapozott, kiegyensúlyozott, jó színvonalú.

Ezekre a gazdaságokra jellemző a vállalkozó kedv, az állandó útkeresés, a gazdálkodási ágazatok rendszeres változtatásai, egyszerűen a magasabb eredményességre való törekvés.

Napjainkban a sertéstartás mint fő ágazat meghagyása mellett jelentős új ágazatok bevezetésére került sor, ilyenek például:

- növénytermesztés (a meglevő „zárt” mezőgazdaságilag művelhető területek jobb kihasználása);
- juhtartás;
- tojástermelés;
- üvegházi primőraru kísérlet.

A kisegítő gazdaságok legjövödelmezőbb ágazata a sertéstartás. Ezen a területen tapasztalataink gazdagok, azt mutatják hogy a sertések tartása akkor jövödelmező, ha annak állománya igazodik az adott csapat lehetőségeihez (takarmány-termesztésre alkalmas földterület, a keletkezett ételmaradékok hasznosítása stb.).

Amennyiben a gazdaság elég erős és rendelkezik megfelelő objektumokkal, akkor célszerű a szaporítást anyaállatok beszerzése útján biztosítani.

Az eddig elmondottakból jól érzékelhető ennek az ágazatnak jövödelmezősége, ez elsősorban attól függ, hogy mennyire sikerül megtalálni a lehetőségek és az állatállomány nagyságrendje közötti optimális összhangot. Sokat jelent – mint ahogy több katonai szervezetnél megtették – a szemes takarmányok termesztésével (kukorica, árpa) jelentős takarmányköltség csökkentést (47⁰/₀) sikerült elérni a jövödelmezőség tekintetében.

A jelenlegi gazdasági ösztönzők arra készítetnek bennünket, hogy a megfelelően felhízlalt állományt szerződéses úton értékesítsük. Megtélésünk szerint célszerű és indokolt lenne a sertések házilagos feldolgozása. Ilyen irányú kísérleteket folytattunk, azonban ahhoz, hogy a minőségi és a közegészségügyi-járványügyi előírásoknak is megfelelő terméket állítsunk elő újabb beruházások és költségek felmerülésével kellett számolni. Tapasztalataink azt mutatják, hogy ennek az útnak az anyagi-pénzügyi alapjainak előteremtése nem kialakult, a gazdaság vezetése egy részénél még ma is ellenállás tapasztalható, azt gondolják, hogy minden ráfordítás nélkül lehetséges az eredmény elérése.

A másik igen jövödelmező termelési ágazat a tojó tyúktartás, mely az elkövetkezendő időkben egyik jelentős bevételi forrásként jelentkezhet. Ez biztosítja, biztosíthatja az évi tojásszükségletet állandó, 1,80 Ft-os áron (250–300 ezer db tojással számolva az éves felhasználás 20–25⁰/₀-a), illetve a szárnyashús évi felhasználás 18–25⁰/₀-át (1200–1500 kg vágott baromfi).

A sertés- és a tojó tyúktartás mellett egy új, de jelentős ágazat került bevezetésre a juhtartás, melynek jövödelmezősége jelenleg 177⁰/₀-os. A juhtartás bevezetésére a jövödelmezőség növelése mellett az alábbiak készítették *katonai szervezeteinket*:

- a repülőterek nagy kiterjedésű, másra nem használható területeinek (200–300 ha) hasznosítása, a munkaterületek talajának javítása;
- a személyi állomány étkeztetési színvonalának emelése (választékbővítés).

Az alárendelteknel foglalkoznak még üvegházi primőr árutermeléssel, mely lehetővé teszi a hajózó és ejtőernyős állomány korai primőr áruval – viszonylag olcsó áron – történő ellátását.

Katonai szervezeteinknél a kisegítő gazdaság ágazatainak brutto termelési értéke 1983-ban 2,3 millió Ft felett volt, ebből étkezésfeljavításra átadásra került 1,1 millió Ft, amely 1 fő/napra kivetítve 1,63 Ft-ot jelent. Ezen belül igen nagy a szóródás: így van olyan gazdaság, amely 2,65 Ft-ot és vannak olyanok amelyek csak 1,20 Ft-ot adtak át 1 fő/napra. Az állatok és termények értéke 1983. évben meghaladta az 1,5 millió Ft-ot.

A vállalkozó kedv, az újat akarás és az útkeresésre jellemző, hogy két katonai szervezetünk ez évben kialakítja a gombatermesztés feltételeit, melyből magasabbegység szinten kívánjuk kielégíteni az igényeket. A másik, de talán

jóval nagyobb vállalkozás, az ez év elején létrehozott gazdasági társaság, melynek fő profilja a juhtartás.

A társaság célja a rendelkezésre álló földterület (200 ha) hasznosításával a személyi állomány ételmezési ellátásának szintentartása, további javítása.

Befejezésül meg kívánom jegyezni, hogy e néhány gondolattal magasabbegységünk kisegítő gazdaságainak eredményeit és tapasztalatait foglaltam össze, azzal a céllal, hogy e cikk kapcsán a személyi állomány ételmezési színvonalának emelése érdekében mind többen és nagyobb vállalkozó kedvvel fogalkozzanak a kisegítő gazdaságok különféle ágazataival.

Az ellátás belső erőforrása a kisegítő gazdaság

Vaderna János hadnagy

A hatékony gazdálkodás és az ésszerű takarékoság elveinek a gyakorlatban való megvalósítása életünk valamennyi területén lehetséges és szükségszerű. Az ezzel kapcsolatos tennivalókat a MSZMP KB 1979 június 29-i határozatában ismételten fontos feladatnak jelölte meg. A KB a XII. Kongresszus irányelveiben értékelve helyzetünket, előrehaladásunk egyik kulcskérdéseként fogalmazta meg az ország gazdasági egyensúlyának javítását, az anyagi és szellemi erőforrásokkal, az anyaggal, az energiával való hatékony gazdálkodás és ésszerű takarékoság következetes megvalósítását. Társadalmunk jelentős része, néphadseregünk személyi állománya megértette a párt által nyíltan és őszintén feltárt gazdasági nehézségeinket és egyre többen tetteikkel járulnak hozzá a gondok csökkentéséhez, aminek egyik igen jó eszköze a kisegítő gazdaság.

A Magyar Néphadseregben a kisegítő gazdaságokat éppen azzal a céllal hozták létre és működtetik, hogy bizonyos mértékben telermentesítsék a népgazdaságot.

A kisegítő gazdaság jelentőségének felismerése nem mai és nem magyar találmány. A Nagy Honvédő Háború éveiben a szovjet hadsereg hadtápszervei, a front mögötti csapatok sok kisegítő gazdaságot szerveztek. „1941-ben azok száma mintegy 400, 1943-ban pedig 6220 volt... Ezek a kisegítő gazdaságok közel egymillió tonna különfajta mezőgazdasági terméket adtak. Adtak azok tejet és tertermékeket is a kórházaknak: hiszen például az 1. Belorusz Front kisegítő gazdaságaihan is több, mint 40 ezer tehén volt.” (N. A. Antyipenko: A főirányban – Zrínyi Karonai Kiadó, Bp. 1979.) Napjainkban sincsen kisebb gazdasági és ezen túl politikai jelentősége mindezeknek.

Csapataink rúnyomó többségénél sok éve működnek a kisegítő gazdaságok több-kevesebb eredményességgel, de mindegyik csökkenti a népgazdaság terheit. Az eredményekben ha ngrásszerűen nem is, de kétségbevonhatatlan a fejlődés, a növekedés. Igen jó példa erre az egységünknel működő kisegítő gazdaság:

Év	Költség (Ft)	Hozam (Ft)	Feljav. (Ft)	mutató Ft/nap
1980.	403 362	584 169	180 806	0,62
1981.	967 034	1 220 710	253 676	0,86
1982.	619 740	1 251 528	631 788	2,16
1983.	1 139 855	2 485 907	1 346 052	4,34

Kisegítő gazdaságunk nem mondható tipikusnak, erősen meghatározza többek között a kiemelt nagyváros számos sajátossága, mint a nagyfokú beépítettség, a széles agglomeráció, a környék magas színvonalú mezőgazdasági kultúrája. Így kevés területi lehetőségünk adódik, több lényeges adottság nincsen meg, ezek közül a legfontosabb a takarmánybázis csekély lehetősége. Ezt egyébként úgy hidaljuk át, hogy a környék mezőgazdasági kultúrájára jellemző termékeket termelünk viszonylag kis területen, annak megművelési költségei levonása után még mindig jelentős árat kapunk, amit viszont takarmány beszerzésére fordítunk teljes egészében.

Sajátos megoldásnak tartjuk azt is, hogy a sertéshizlalást jelentéktelen hányadtól eltekintve (saját szaporulat 70–80 malac évente) vásárolt sertésekkel oldjuk meg. A környezet jó mezőgazdaságára alapozva, a környékbeli termelőszövetkezetekkel eredményesen együttműködve, a számunkra kedvező időpontokban, a legkedvezőbb 18–25 kg-os súlyban vásároljuk azokat. Ez a megoldás viszont csak úgy gazdaságos, ha nagy mennyiségben hizlalunk. Az évi vágások optimális mennyiségét 350–450 db-ban számoljuk, létszámunk, feldolgozási lehetőségeink figyelembevételével. Ez a mennyiség naponta több mint egy 120–130 kg-os hússertés levágását jelenti, lényegében a teljes húsigényünk. Ennek ellenére vásárolunk húst is, mert saját vágásaink egy részéből feldolgozást folytatunk, jó minőséggel, az étkezők nagy megelégedésére. Az 1983. év folyamán több mint 27 tonna húst, közel 13 tonna fehérarut és közel 1 tonna belsőséget „termeltünk”, aminek 20–25%-át feldolgoztuk. (A nyert termékeink: kötözött sonka, kolozsvári szalonna, hurka, kolbász, füstölt fej, köröm, stb.). Az 1983. évben 153 db sertéssel kezdtünk, ehhez 505 db-ot vásároltunk, 88 db volt a saját szaporulat, ezekből levágtunk 405 db-ot, 20 elhullás volt, így az évet magasabb darabszámmal, 321-gyel zártuk, megalapozva immár a következő gazdasági évet, amelyben lényeges db szám növelést az 1983. évihez képest már nem tervezünk.

Másik sajátosnak tartott területünk a kertészet, ahol a véletlen adta lehetőségeinket kihasználva 9 db fólia sátrat működtetünk úgy, hogy azokból 4 a laktanyai kazánház mellett áll, s arról fűtjük tehát egész télen „termelünk” benne. Sietek megnyugtanni mindenkit, hogy az energia felhasználást a kisegítő gazdaság megtéríti (megvásárolja az olajat). A fűtött fóliasátrakból decemberi zöldhagyma, karácsonyi hónapos retek, újévi fejes saláta került a katonák asztalára. Ennek köszönhető az is, hogy már hajtanak a tavaszi primőrök, készülve a palántázásra. Fóliás kertészetünk a leghatékonyabb gazdálkodási ágazat gazdaságunkban. Amíg a sertéshizlalás hatékonysága 1,86%, addig a fóliás kertészeté 4,44%, vagyis 134 745 Ft költség mellett 598 561 Ft értéket termelt. A mennyiségeket illetően: pl. 34 ezer csomó zöldhagyma (2655 kg), 40 ezer csomó retek (3736 kg), 13 ezer fej saláta (1389 kg), 4469 kg paprika, 2315 kg uborka, 1223 kg paradicsom stb.

A megtermelt paprika, uborka egy részét eleinte kényszerből, mert nem tudtuk volna megetetni tartósítottuk, részben savanyúság, részben házi lecsó formájában. Még van a saját tartósítású szeletelt, sózott zöldségből, ami szinte tavaszi ízt kölcsönöz a vele készült ételeknek, ezért 1984-ben ebből többet készítünk.

Nem tartjuk viszont sajátosnak a gombatermelő ágazatunkat, hiszen arra mindenütt azonosak a lehetőségek. A többi ágazat fényében kissé halványabban eredményei, hiszen egész évi termelése 1983-ben 18 092 Ft volt, összesen

5 056 Ft ráfordítással, de az őszi telepítés most vált termőre, most hozza a legnagyobb hasznot. Számított mutatója egy termelési ciklusra 2,5–3,0⁰/₀ között van.

Szántóföldi termelésünk bERMÜVELÉssel folyik, annak hozamai éves takarmány és szalmaszükségletünk mintegy 55⁰/₀-át adták 1983-ban.

Kisegítő gazdaságunkat nagyobbra fejleszteni tovább nem tartjuk célszerűnek, elértük a lehetőségeinknek megfelelő optimumot, inkább a ráfordítások pontosabb tervezését, a termelés költségeinek fajlagos csökkentését tervezzük: mint például az alomszalma kiváltását a hízók és a növendék sertések alól, keményfa dobogók alkalmazásával. Ezáltal nagyobb hőszigetelést érünk el, csökkentve a sertések lehűlése miatti energia veszteséget (súlygyarapodás!), enyhítve a környezetvédelmi gondokat a trágya mennyiségek csökkentésével, javítva ugyanakkor a sertésgondozók munkafeltételeit, hiszen kevesebb kiadást kell végezniük.

Tartósan kívánjuk biztosítani az egy főre, egy napra jutó étkezésfeljavítást, a mindenkori I. sz. ételmezési norma 10⁰/₀-ának megfelelő összegben. Ez a vizsgált négy évben *a következőképpen alakult:*

Év	I. norma értéke		A feljavítás mutatója	
	Ft/nap		Ft/nap	a norma ⁰ / ₀ -ában
1980.	32,00		0,62	1,94
1981.	34,00		0,86	2,53
1982.	35,50		2,16	6,08
1983.	36,80		4,34	11,79

Nem lenne teljes a kisegítő gazdaságról vázolt kép a parancsnoki és az egész közösség részéről megmutatkozó érdeklődés, támogatás nélkül. Egységünk vezetése felismerte valamennyiünk közös érdekét, a kisegítő gazdaságban rejlő lehetőségeinket. A kisegítő gazdaság nem a hadtápszolgálat belső ügye, az csak akkor lehet eredményes, ha a legteljesebb összefogás valósul meg érdekében. Ahol a parancsnoki munka részét képezi a minden oldalú gondoskodás, ott törvényszerűen felismerik a kisegítő gazdaság lehetőségeit és működésének szükségességét. Ez nem lehet minden egységnél azonos, hiszen számtalan sajátosság, az eltérő körülmények, lehetőségek mindezeket korlátozhatják. Az egyéni és a kollektív leleményességen, a tenniakaráson múlik az, amit felismernek és elvégznek. Egységünkönél pl. a „B” alegység védnökséget vállalt a sertésgazdaság, az „M” alegység a fóliás kertészet, a „C” alegység pedig a gombatermesztés főlött. Elmondhatjuk, hogy szélesebb körben fogtunk össze valamennyiünk érdekében.

A kiegészítő gazdaságok állattartási problémái

Kövér Mihály t. szakaszvezető

Katonai szolgálatom alatt lehetőséget kaptam a Magyar Néphadseregben működő kiegészítő gazdaságok jelentős részét megtekinteni, tanulmányozni, az ott tapasztaltakat összegezni, majd értékelni és e folyóiratban közreadni. A kiegészítő gazdaságok tevékenységében tapasztalt hibák – véleményem szerint – rövid időn belül felszámolhatók, ezáltal azok eredménye jelentősen fokozható. A fejlődést gátló tényezőket, továbbá a megoldás lehetséges módozatait a következőkben látom.

Az állatállomány tartási körülményei

A vizsgált kiegészítő gazdaságok (24 db) mintegy 75–80%-ánál hagyományos tartási technológiára épült tartási körülményt találtam. Érdekes módon ezekben az épületekben tartott állatok termelése jobban megközelítette az ólaktól várható termelési eredményt mint a modern, korszerű, iparszerű, iparszerű gazdálkodáshoz, tartáshoz közelítő épületek. Véleményem szerint ennek az átmeneti jelenségnek az oka a szakmai hozzáértés hiánya, valamint a tartási technológiát kihasználni képtelen állatpopuláció.

Mivel a hagyományos (ólas-kifutós) tartási technológia szinte megegyezik az egyéni gazdálkodók által fenntartott építményekkel, a bizottság az otthoni gyakorlati tapasztalataira alapozva termelhet. Sajnos ezek az épületek megfigyelésem szerint nagyon sok helyen állagukban oly mértékben tönkrementek, hogy felújításuk, valamint az általuk biztosított termelési színvonal nem éri meg a befektetést. Ezért tapasztalataim szerint tömegesen várható modern, iparszerű sertéstartó épületek megjelenése a kiegészítő gazdaságokban. Ezt a célirányos fokozott hústermelést nemcsak a megváltozott szemlélet biztosítja, hanem a kormányprogram is előírja, számol vele.

Mivel a jövőben tendenciózusan várható a modern épületek beállítása, ezért az ezekben az épületekben folyó munkákról érdemes szólni, kedvet adni.

A jelenlegi korszerű technológia szerint a tartás nevelés során az állatokat korcsoportonként el kell választani egymástól. Ez történhet külön épületbe való elhelyezéssel ami a legjobb, vagy közös épületen belüli zárt fallal. Felmérésem során mindenhol az utóbbival talákoztam. Az elkülönítésre az állatoknak korukból adódó eltérő komfort-igénye, valamint állat-higiéniai szempontból van elsősorban szükségük. Mivel így a férőhelyek adottak, már az épület tervezésekor meg kell határozni a lehetséges optimális termelési színvonalat, hogy minden férőhely a célnak megfelelően folyamatosan ki legyen használva.

A sertéstelepen tervszerű program szerint ütemezve szükséges végezni a termékenyítést, a termelési ciklus indítását, hogy a technológia által megszabott

ütemben váltásák egymást a termelő egyedek és csoportok, az elletőben, malacnevelőben és a hizlalo épületekben, hogy sem kihasználatlan férőhely, sem a takarmányozás hatékonyságát rontó torlódás sehol be ne következzen.

Hiába a korszerű tartási, takarmányozási technológia, ha nem a megfelelő igényű növekedési erélyű fajtát, populációt tartjuk, tenyésztjük. Ezért a legfontosabb a megfelelő tenyészállatok beállítása, melyek meghálálják a befektetést.

Sajnos tapasztalataim szerint tiszta vérben tartott fajtával (pl. német öves) sehol sem találkoztam. Az elhangzott vélemények szerint csak a keresztezett állatok tűrik a jelenlegi erősen, vagy csak moslékra alapozott takarmányozást. Ez a monodiétikus moslékra alapozott etetés is hozzájárult sok helyen az intenzív fajták kihullásához, mely ellen küzdeni kell.

A már meglevő állományt az esetek 90%-ában nem törzskönyvezett kan fedezi, mely tovább növeli a heterogenitást. Egy feltételezhetően javító hatású kan süldő tiszta vérben 5-7 000 Ft értékű. Tenyésztésbe állításakor heterogén kocák esetében mindenképpen növelni fogja az alomszámot, kiegyenlítettséget, valamint a malacok vitalitását, mely kihat egész életükre. Tenyészkan elsősorban a megyei állattenyésztési vállalatokon, vagy a húsforgalmi vállalaton keresztül, illetve sok termelő egységtől szerezhető be. Egy tapasztalt tenyészkanra 7-9 anyakocát lehet számolni. Alkalmazásuk szakmailag mindenképpen indokolt.

Kiseb 6-10 kocás gazdaságokban vagy ahol megvan a mélyebb szakmai hozzáértés, igénybe lehet venni és veszik is az állami, körzeti inszeminátort (mesterséges termékenyítő) munkáját.

A mesterséges termékenyítés előnye:

- nem terheli a gazdaságot kan vásárlási, fenntartási költség;
- garantáltan tiszta vérű spermavizsgált egyedek spermája kerül felhasználásra;
- a renyészto több fajta például német öves, magyar nagyfóher, durock stb. közül választhat;
- a kannal esetleg előidézett fertőzések elkerülhetők pl. hüvelyhurut, méhgyulladás, brucellozis.

Az inszeminátor mindennap hívható, köteles kimenni és felelősséggel tartozik munkája iránt. Mivel ezt a munkát magasan kvalifikált szakemberek végzik, találkoztunk sok olyan gazdasággal, ahol kérték a segítségét a tenyésztői szakmai irányításban is. Egy koca inszeminálása jelenleg 130,- Ft. Amennyiben viszábug még kétszer ingyen termékenyíti. Hogy ez a szolgáltatás eléri célját és fennmaradhasson, az állattenyésztési vállalat dotálja.

A sertésistálló közül a fiáztató kialakítása kívánja meg a legnagyobb gondosságot, mert a szopósmalacok az istálló mikroklíma behatásaira igen érzékenyek. A korszerű kútrica jellemzője a malacvédő rács alkalmazása. Ennek segítségével nagymértékben visszaszorítható a malac agyonnyomás. Sajnos ilyen kevés gazdaságban alkalmaztak. Ezt az ólban középre helyezik rögzítve és így a kútrica két szabad oldalán alakítják ki a malacfészket az infralámpával, illetve a malacető teret. A malacok kényelmét szolgálja az infralámpa alá helyezett alacsony peremű deszkatalca kevés fűrészpóralommal. Kocák nyugodt pihenésének is feltétele a száraz alomszalma. Sajnos nagyon sok alakulatnál a malac elhullás eléri, illetve meghaladja a 20%-ot, mely erősen rontja a gazda-

ságosságát az ágazatnak. Az istálló belső hőmérsékletét az alapterület nagyságán, a fal, mennyezet hőszigetelő képességén kívül az istálló belső légtérének magassága is befolyásolja.

Optimális terembőrséklek:

- fiaztató +16–17 °C;
- malacfészkekben 3 hetes korig +26–32 °C, relatív páratartalom 60–70%.

Sok helyen tapasztaltam, hogy télen a belső légtér csökkentése érdekében – ahol erre lehetőség volt – nádállót szögeztek fel a mennyezetre.

A szükséges világítás érdekében az ablakok összterülete és a padlófelület arányában kifejezett természetes megvilágítás mértékét 1:10–15 arányban állapították meg.

A fiaztatóból kikerült 18–25 kg-os malacok a hizlalás első két, három hónapjában még igénylik a hizlalóterem kondicionálását (hűtés-fűtés). 60 kg-os hízó azonban már kondicionálás nélkül is jól fejlődik. A falkákat úgy kell kialakítani, hogy egy csoportban 20 állatnál több ne kerüljön az állatok nyugodt pihenése érdekében. A hizlaló istálló kialakításakor figyelembe kell venni, hogy a 20–50 kg-os süldő pihenő és trágyázóterrel együtt 0,6 m², az 50–110 kg-os pedig 0,8–0,9 m² alapterületet igényel.

A kifejlődött sertések vályúja 30–40 cm széles és 20–25 cm mély legyen. Az etetővályú egy folyóméterében a testnagyságtól függően moslékos etetés esetében 4–7 sertést lehet számítani. A modern telepeken ma már mindenütt önitatókat használnak.

Kevés helyen tapasztaltuk, pedig beszerzése megoldott, felszerelése nem igényel különösebb beruházást, ahol van folyóvíz. Legelterjedtebbek a csészés önitatók, amelyeknek ikercsészés változata is ismeretes. Újabbban terjed a szopokás önitató, amely higiénikusabb a csészés kiképzésűnél. Az önitatók meghibásodásakor nagy mennyiségű víz folyhat el, amely növeli az épületen belül a levegő relatív páratartalmát, valamint a telep vízfelhasználását. Ennek megakadályozására a gondozót ki kell oktatni, szerszámmal ellátni.

A telepeken gondot okoz a trágya elvezetése, semlegesítése. Törekedni kell a hígtrágya (hüglyé) zárt csatornában derítőbe való elvezetésbe. A derítő építésére környezetvédelmi előírások vannak. A kisegítő gazdaságban az MNHF 30/1982. sz. intézkedése az irányadó (megjelent HK 13/1982-ben).

A tenyészállatok selejtezésének egyik fő oka a nem megfelelő padozat. A padozattal szemben támasztott igény, hogy ne legyen nedvszívó és rossz hővezető legyen. Sok helyen tapasztaltunk kikopott beton padozatot, ami nemcsak a hígtrágya eltávolítását nehezíti, hanem az állandó nedves felület növeli a páratartalmat, ezáltal az állatok hőleadó képessége nő ami további problémákhoz vezet.

Ha mód van rá, a padozatot célszerű asztralttal lefedni, ha csak beton aljzat van, mindenképpen szükséges télen az állatok alá almozni szalmával. Láttunk olyan megoldást, ahol a pihenőterre az állatoknak fadobogót készítettek. Ha a fa megfelelően le van kezelve, nem folyik alá a víz, jó megoldásnak tartjuk. Nagyon fontos, hogy az állatok nyugodtan pihenjenek, ezáltal az általuk felvett takarmányt nem szaladgálják le, télen nem használják fel hőtermelésre és nem fáznak fel.

Különösen fontos a tenyészállatok jártatása, vagy kifutó biztosítása. Ez nemcsak az állatok közérzetét javítja, hanem erősíti a szaporodás biológiai reak-

ciókat is. Az ivarzó kocák mielőbbi felismerése az optimális termékenyítési időben való pároztatása a koca tartás sarkallatos pontja. A napsugárzás hatására (ultraibolya) nemcsak szükséges D₃ vitamin szükségletüket veszik fel, hanem az állandó mozgással megszűnnek a zárt rendszerben tartott állatoknál tapasztalható emésztőszervi betegségek.

Úgy a kifutó kerítésének mint a belső tér elválasztó rendszerének fémből kell készülnie, mivel ez tűzálló és a legkönnyebben fertőtleníthető.

Takarmányozás helyzete

A vizsgált kisegítő gazdaságok sertés takarmányozása, tartása a konyhai ételhulladéokra épül. Sajnos a gazdaságok vezetőinek többségénél az a hibás takarmányozási technológiai nézet alakult ki, hogy állataikat csak moslékkal etetik. Ha a mai intenzív fajtakban rejlő képességeket ki akarjuk használni, ez a monodietikus takarmányozás nem éri el célját. A konyhai hulladék beltartalmi értéke, mennyisége, konzisztenciája naponta változik. A gazdasági állatok – és nemcsak a sertés – nagyo nérzékenyek a takarmány minőségének hirtelen változására. A sertés emésztőrendszerének szüksége van naponta megfelelő mennyiségű strukturbalasztra, (pl. abrak, szénaszecska stb.). Ez a rostban gazdag balaszt segíti a gyomor és a belek megfelelő perisztaltikáját, javítja a jóllakottság érzetet. A rostban szegény takarmány gyorsan kiürül a gyomorból, de nagyon sokáig tartózkodik a belekben. A kiöblösödött bélrészekben baktériumok szaporodhatnak el, behatolnak a véráramba.

A vemhes frissen ellett kocák méhe, csecse a szervezetbe jutó baktériumok megtelepedési helye, mely a malacok egyik fertőzött forrásává válik. Különösen nagy az elhullás (20⁰/₀ feletti) a választott malacok esetében monodietikus takarmányozásnál. Ezt meg kell előzni fokozatos kocaleválasztással, malactáp etetésével, valamint a zsírszegény moslék fokozatos hozzászoktatásával.

A rost fontosságánál megemlítem a takarmányozási komfort másik kívánalmát, hogy ne lisztszerűen, finomra őrölt legyen az abrak, mert ez ijesztő arányú nyelőső-gyomorfekély kialakulásához vezethet. Magas rosttartalmú a zab, árpa.

Leghelyesebb, ha malactakarmányát 3–4⁰/₀, a kifejlett sertését pedig 5–6⁰/₀ nem lisztte őrölt rostot tartalmaz. Kiegészítésként adni kell zöld és szárított lucernát, mezei szénát. A gyakorlat a moslék: ráp keverési arányát 3:1-ben határozza meg.

Nem hangsúlyozható eléggé az etetési időpont fontos betartása. A későn adott takarmány emésztése nem lesz tökéletes, rosszul hasznosul. Etetés előtt a moslékot sajnos sok helyen csak felmelegítik, állathigiéniai okokból minimum 80 °C-on forralni kell 20 percig.

Vizsgálatom során találtam vashiányos „porcelánfűlű” malacokat. Ez is egyik oka a magas malacelhullásnak. Sajnos kevés helyen ismerték fel a betegséget. Mivel a koca teje csökkenő mennyiségben tartalmaz vasat, mindenképpen célszerű prevenciót alkalmazni és felhívni erre a jelenségre az állatorvos figyelmét.

Nemcsak a kocák, de a tenyészkoca süldők takarmányozására is nagy gondot kell fordítani. A koca süldőket a hizóktól elkülönítve adagolt etetéssel neveljük. Hajtatott (csak moslékos) nevelésük elzsírosodáshoz, szaporodási képességük csökkenéséhez vezethet. Egészségük érdekében ha mód van rá, naponta járassuk meg őket (legelő, stb.).

A tenyészkánok még hosszabb pihentetési időszakban is – élénk vérmérsékletük folytán – gondosabb takarmányozást, bánást igényelnek. Termékenyítési időszakban magas táplálóanyag szükségletüket „tápos etetés esetén” testsúlyuk 1,9–2,0%-ának megfelelő mennyiségű darakeveréssel elégíthetjük ki. Ha nyers tojás kiegészítést nem kapnak, érdemes 0,5%-os szénsavas takarmánymésszel kiegészíteni az adagjukat a megfelelő libidó és spermatermelés érdekében.

Az MN kiegészítő gazdaságainál egyre többen fordulnak a juhtartás-tenyésztés, valamint a baromfi (tojó, broiler) tartás felé. Találkozhatunk olyan alakulattal is, ahol hizóbikát, nyulat, vadkacsát, illetőleg halat neveltek, értékesítettek sikerrel. Ezen fajtáknak, fajoknak sikeres tenyésztése, tartása további szakmai ismereteket igényel, valamint megfelelő kezdeményező készséget újszerűségüknél fogva. Problémájuk annyira egyéni, hogy megoldásaikra a szakmai irodalmat, illetve szakemberek bevonását ajánlom.

A továbbiakban ebben a részben a kiegészítő gazdaságok körüli illetve az alakulat hasznosítatlan szabad földterületeinek takarmánytermesztési lehetőségeiről szeretnék jelenteni, tájékoztatást adni.

A vizsgált alakulatoknál ahol erre lehetőségük volt, szinte mindenütt hasznosították, mezőgazdasági művelésbe vonták a szabad területeket.

Az ipari növények például kukorica termesztését a gyakorlat szerint a nagyiparral közösen oldják meg. A laktanyán belül általában az alacsony talajmenti növénytakaró termesztendő, ezért a *gyepgazdálkodás* került előtérbe.

A próbálkozások sikerét gyakran a nem megfelelő gépesítettség (gépi fűkasza), illetve nem a talajadottságokhoz igazodó növényi kultúrák jellemezték.

A nem megfelelő ápoltság (rét, legelő) idővel elgyomosodik és értékét veszti. Fontos a növények tápanyagszükségletének, vízigényének pótlása. Minden 1 kg nitrogén hatóanyag pótlás 1 q többlet zöldtermést eredményez. Hogy a természetes, illetve mesterségesen előállított gyp ne kerüljön a gyors leromlás állapotába, szükség van a mechanikai ápolására:

1. Fogasolást a következők szerint szükséges alkalmazni
  - előző évi elszáradt növényi részek kifésülése céljából;
  - friss vakondtúrások eltüntetésére, levegőztetés végett.
2. Hengerezés
  - vetés után;
  - nagyobb esőzések után szik-talaj.
3. Gyomirtás, kézi bokorirtás
  - juhlegelő területeken, például bogáns;
  - szúrós, fás bokrok akadályozzák a betakarítást.

Mivel a telepített gyepek idővel elöregednek (4–7 év) szükséges kiszántani és újra vetni. Gyeptelepítéshez szükséges vetőmag keveréket úgy kell összeállítani, hogy a belőlük kifejlődő növények levélfelületei a maximális felületet adják.

Telepítendő növényfajok kiválasztásakor figyelembe kell venni:

- a telepítés célját, a hasznosítás módját;
- a terület fekvését, vízgazdálkodási viszonyait;

- a telepítendő terület közelében levő természetes gyeptársulás összetételét;
- a talaj típusát, éghajlati tényezőket.

A telepítés célja kétféle lehet: legelő, kaszáló.

A gyakorlat szerint a telepítésre kerülő növényfajokból a következőképpen alakuljon a szükséges csiraszázalék aránya:

A telepítés célja	Aljfű %	Szálfű %	Pillangós %
Legelő	60	20	20
Kaszáló	20	60	20

Elsősorban a legeltetés céljára telepítendő gyepek esetében arra kell törekedni, hogy a telepítésre kerülő területre egymástól eltérő fejlődési erényi és ritmusú növényfajokat, illetve fajtakat vessünk. Ezáltal megvalósítható, hogy a legeltetendő állatállomány tak. szükségletét egész éven át – különösen a kritikus első növedék időszakában – megközelítően azonos minőségben biztosítani tudjuk. A tapasztalatok alapján 5–7 növényfajt célszerű bevenni a keverékbe. Gyepvetéskor a keverékben szereplő fajok létért folyó küzdelme miatt fajonként nagyobb vetőmag mennyiségre van szükség mint ua. növény tiszta vetése esetén. Tiszta vetéseskor magmennyisége 100 m² területre kivetítve az eladó szervtől megbízhatóan beszerezhetik.

A megfelelően előkészített magágyba általában kézzel szórják el a magokat. Szükséges ezután a magnak a talajba „lapogatása” lábbal, illetve gépi erő segítségével, hengerrel.

A gazdaságosság mutatói

A vizsgált alakulatok kiegészítő gazdaságaiban egy anyaállatra vetítve a jövedelmező számítások eltérő képet mutatnak. Ennek oka elsősorban az eltérő tárgyi, valamint a környezeti feltételek, de nagymértékben befolyásolják a különböző szakmai nézetek is. Sajnos az egyre inkább elamortizálódott épületek felújítását, karbantartását sok helyen az utolsó pillanatban kezdik el és mint közvetett költség jelentősen megdrágítja a termelést.

A gazdaságosság érdekében törekedni kell az alábbi irányszámok elérésébe:

- ellési átlag: 7–8 darab;
- malac születési súly: 1,2–1,3 kg;
- malac elhullás (szoptatás alatt: 3–4⁰);
- malac leválasztási súly (56 nap) 20 kg;
- koca termékenyítése válaszrás után: 30 napon belül;
- koca élettartam: 6 ellés;
- telepi kocaszám évi selejtezési százalék: 20⁰;
- egy hízó elkészülési ideje (110 kg) 7,5–8 hónap;
- hízó elhullás: 2–3⁰;
- Ételhulladék: táp arányában felhasznált táp mennyisége 1 kg élősúlyra: 1–1,2 kg.

A jövedelmezőséget nagymértékben befolyásolja a tenyészkocák ellés utáni mielőbbi bepároztatása, vemhesítése. Törekedni kell a választást követő ivarzás felismerésére, optimális időben történő termékenyítésre.

A végtermék mennyisége növelhető a szaporítási fázisban előállított hízó alapanyaggal:

- azonos számú kocával, de jobb kocaforgóval, vagyis kocánként nagyobb ellésszámmal;

- azonos számú kocával, de nagyobb alomszámmal;

- nagyobb számú koca lcelletésével.

A kocaforgó a technológia függvénye. A szoptatási és vemhesítési időszak hosszának csökkentésével növelhető. Növelésének biológiai és ökonomiai korlátjai vannak. Az alomszám részben genetikai, részben termékenyítési tényezők függvénye. Az elsőfias kocák alomszáma kb. 10⁰/₀-kal kisebb, mint a többször fialt kocáké, azonos körülmények között. A malac elhullás tartástechnológiai hibák következménye.

A gazdaság bizókibocsátási képessége növelhető:

- a hízalt szakasz időtartamának csökkentésével, vagyis a hízallda kihasználási együtthatójának növelésével;

- korlátolt számú hízósertés esetén a végsúly növelésével. Optimális a 120 kg körüli vágási súly. Ebben a súlykategóriában a legkedvezőbb zsír-, hús-, csontarány;

- a hizálás folyamán jelentkező kiesések arányának csökkentésével.

A ráhízalt súly tehát nem lehet tetszőleges, megállapítását biológiai, ökonomiai feltételek határozzák meg. A hizálás folyamán elkerülhetetlenek a veszteségek, a technikai selejt, a kényszervágások, esetleg elhullások. A padozat és elválasztó falak, berendezési tárgyak korrekt kiképzésével csökkenthető a sérülések aránya. A helyes falkásítással biztosítható az állomány egyenletes fejlődése. Gondos felügyelettel kiemelhetők idejében a lemaradt, csökkent, vagy épenséggel megbetegedett egyedek és azok külön ápolásban részesíthetők, vagy értékesíthetők mielőtt azok végleg leromlanának, vagy elpusztulnának. Ezáltal is növelhető a telep húzhozama gazdaságossága.

Olyan végtermék előállításra kell törekedni, amelyek értékesítési ára, felhasználási értéke a legkedvezőbb az önköltségéhez viszonyítva. Ma ilyen a 95–118 kg élőszúlyú húsjellegű sertés, amely hasított állapotban nem ad 30⁰/₀-nál nagyobb arányban fehérarút.

A juhtartás szervezése és ökonomiája

Az MN alakulatainál öröndetes módon egyre több kiegészítő gazdaság próbálja juhtartással lekötni szabad kapacitásait. Ezzel nemcsak a kiegészítő gazdaság által élelmezésre átadott összeget javítja, hanem bekapcsolódik az országos juh programba is. Juh állományunk prémtermelése tekintve a túlnyomórészt élő állapotban történő exportot, nem elégíti ki a hazai szükségletet. A juhtartás szolgáltatja népgazdasági szinten a mezőgazdaság termelési értékének kevéken 0,5⁰/₀-át. Állattenyésztési főágazaton belül súlya meghaladja az 1,5⁰/₀-ot (1981: KSH). Jelentősége mégis nagyobb mint amilyenre ezekből a számokból következtetni lehet. Ez pedig annak köszönhető, hogy a juh hús termelés kb.

90%-ban exportra kerül, kemény valutát kapunk érte, miközben a juhtartás teljes egészében hazai takarmánybázison nyugszik. A juhtartás üzemi jelentőségét az adja, hogy képes hasznosítani olyan takarmányokat – aránylag kis ráfordítással –, amelyek más módon sehogy, vagy csak költséges ráfordítások árán lennének hasznosíthatók.

Például aprófüvű szikes legelők, domboldalak, utak, árokpartok fűtermése. Ezek az úgynevezett abszolút juhtakarmányok egymagukban csak egy extenzív juhtartást tesznek lehetővé, amelynek gazdaságossága attól függ, hogy milyen mennyiségű és értékű egyéb ráfordítás: kiegészítő takarmány, állóeszköz, munkacső szükséges.

Figyelemre méltó a juh fiatalkori nagy fejlődési erélye. A pecsenyebarány 3–5 hónapos korára eléri az anya testsúlyának 75⁰/₀-át. Hústermeléséhez a tállálóanyag 50⁰/₀-át tömegtakarmányban veszi fel és 50⁰/₀-át igényli abrak formájában. Megfelelő tartási körülményekkel csökkenteni kell a bárány elhulást 5⁰/₀ alá.

Az utánpótláshoz szükséges jereként intenzív, de nem hizlalásos nevelésével lehetővé válik a korai tenyésztésbe vétel és ezáltal ugyanazon a takarmány bázison több pecsenyebarány előállítás. Tenyész érettségét a jerke megfelelő tartás esetén 8–9 hónapos korra elérheti.

A jelenleg közgazdasági tényezők hatására a felvásárló szervek a hús-gyapjú típusú fajtákat helyezik előtérbe.

Árbevétel megoszlás:

Gyapjú: 24,5⁰/₀,

Vágójuh: 57,1⁰/₀,

Selejt: 18,2⁰/₀,

Egyéb: 9,4⁰/₀ bőr, trágya.

1000 komplex anya igénye

106 ha legelő,

18 ha széna szükséglet, (2,5 t/ha széna érték),

39 ha szenázs,

9 ha kukorica,

1 ha gabona termő terület.

Húshozam növelésének lehetőségei:

– sűrített elletéssel, szaporaságra való szelektálással növelhető a bárányszaporular;

– a 2 évenként 3 ellést el kell érni;

– a bárányhizlalásban napi 300 gramm súlygyarapodást, illetve 100 napos korra 32 kg-os végsúlyt kell célként tűzni;

– rendszeres tenyészállat utánpótlással, figyelembevéve azt a tényt, hogy az anyák szaporasága 5–7 éves korig emelkedik.

Gyapjúhozam növelésének lehetőségei:

Juhászatok zöme a magyar fésűs merinó fajtát tartják a legjobbnak. Gyapjú hozama nyáj átlagban 3–5 kg. Céltudatos szelekcióval és megfelelő takarmányozással el lehetne érni 4,8–5,2 kg-os nyírott súlyt. Ha a gyapjú hozamot 1 kg-al növelni lehetne ez az anyánkénti termelési értéket 95–115 Ft-tal növelné.

Végül felvetődik a kérdés a bárányokat milyen végsúllyal hizlalják? A kérdés eldöntésénél a következőket kell figyelembe venni:

- Mi a piac igénye, hogyan honorálja a tejes bárányt illetve a pecsenyebárányt?

- A jerekék napi súlyfelvétele 10-15⁰/₀-kal kisebb és a jerekék 100 napon túli hizlalásnál egyre jobban faggyúsodnak. Ezzel szemben a kosok még a 140-150 napig hizlalva, jól értékesítik a takarmányt, tehát célszerű lenne a kosokat 4-6 kg-mal nagyobb végsúlyra hizlalni.

- A nagy meleg kedvezőtlenül hat a takarmány felvételére, tehát rontja a hizlalás eredményét.

- Az anya juhtartás költsége annál súlyosabb teher minél alacsonyabb súlyra hizlalunk.

- Az egyéb állandó költségek is a nagyobb súlyra való hizlalást helyezik előtérbe. A mai árviszonyok mellett a 30-35 kg végsúlyú pecsenyebárány előállítás a leggazdaságosabb.

Az ismét növekvő gyapjú ár és a magas exportbárány ár az ágazat ésszerű keretek közötti fejlesztését igazolja.

A számítástechnika jelentősége az élelmezési szolgálatban

Gorza Jenőné kpa.

Napjainkban a gazdasági tevékenység, a gazdálkodással kapcsolatos feladatok megoldásától, amelyek ésszerű, takarékos gazdálkodást, az eszközök hatékony felhasználását, a folyamatos műszaki-gazdasági megújulást követelik meg.

A hadtáp anyagi szolgálataiban a rendelkezésre álló pénzeszközöknek a cél érdekében (személyi állomány, technika fenntartása stb.) a legnagyobb hatékonysággal, a leggazdaságosabb módon, a takarékosági célkitűzések minden körülmények közötti betartásával, a veszteségek elkerülésével, de a követelmények érvényre juttatásával történő felhasználása, illetve az egyes tagozatok részére rendelkezésre bocsátása az alapvető gazdálkodási cél.

Az egyre nehezedő gazdálkodási követelményeknek megfelelni, a piachoz rugalmasan alkalmazkodni, az ellátást megfelelő színvonalon szervezni, ma már a naprakész és pontos, – de mindenképpen csak a szükséges mennyiségű – információ hiányában lehetetlen. Ez megköveteli a korszerűsített, számítástechnikai eszközökre alapozott információrendszerek kialakítását.

Az MN élelmezési szolgálatában a számítástechnikai eszközök alkalmazása mintegy 15–20 éves múltira tekint vissza, és hűen tükrözi a számítástechnikai eszköz kultúra fejlődését. Kezdetben a legnagyobb manuális munkát igénylő feladatok kerültek megoldásra az adott kor technikai lehetőségeinek megfelelően. Az 1965–69-es években kerültek kidolgozásra egységszinten Ascota-170 könyvelőautomatákra a csapatgazdálkodás alapvető tevékenységeit kiszolgáló programok, valamint T-5M táblázógépre a csapatgazdálkodást elemző, értékelő „Negyedéves élelmezési elszámolás” rendszer.

A technika fejlődése és a felhasználói igények változása a 70-es évek közepén a „CSSZR programok” a nagyobb lehetőségeket biztosító Pc-4000 kisszámítógépre (KESZG) történő átdolgozását eredményezte. Jelenleg az önálló gazdálkodás szintjén a Számviteli Részlegek (SZR-ek) keretében az élelmezési szolgálat munkáját a következő programok hivatottak segíteni:

- élelmezési fogyóanyag, fogyóeszköz analitikus nyilvántartás;
- élelmezési illetmény felszámítás;
- főkönyvi könyvelés (szintetika);
- élelmezési utalványozás;
- étlaptervezés és romlandó élelmiszer megrendelés;
- leltározás

folyamat, amelyeket Pc-4000 KESZG-en, illetve kísérleti jelleggel VT-20 szá-

mitógépen (ezt a gépet tervezzük a jövőben a Pc-4000 KESZG-ek kiváltására) végzik.

A „Normaképzés, fejlesztés, szinten tartás” R-10 számítógépre kidolgozott rendszerének a rendeltetése a „Tervezés” folyamat színvonalának emelése.

A Központi Elelmezési Anyagraktár, valamint a területi élelmezési raktárak anyagellátási és könyvelési tevékenységeit szintén Ascota-170 könyvelőautomaták segítették az elmúlt évtizedben.

Áttekintve az elmúlt időszak számítógépes alkalmazási területeit, módszereit megállapíthatjuk, hogy azok a számítástechnika akkori alkalmazásának lehetőségeit és egyben korlátait tükrözik. A számítógép, a számítástechnikai eszközök alkalmazása egy-egy egyedi feladatra, más esetben egy meghatározott vezetési szintre korlátozódott. Ugyanakkor ezek nélkül a lokális alkalmazások nélkül nem alakult volna ki az a számítógépes alkalmazási tapasztalat (napjainkban divatos szóval: számítástechnikai kultúra), amely befogadni képes a fejlettebb, magasabb integráltságú számítógépes rendszereket. Reális követelménytámasztásra sarkallja, új erőfeszítésekre készíti a számítógépes szakembereket, s új szervezési, programozási módszerek kialakulását teszi lehetővé és végül komplex, az adott szakterület valamennyi vezetési szintjét és folyamatát átfogó integrált számítógépes rendszerek kialakulásában teljesedik ki. Napjainkban az egymással kommunikálni képes számítástechnikai eszközök megjelenésével megszűntek a komplex rendszerek kialakításának technikai korlátai, az alkalmazók és a REVA szakemberek felhalmozódott tapasztalatai pedig lehetővé teszik, hogy törekedjünk olyan rendszerek létrehozására, amelyekben a számítógép már nem csupán eszköz, hanem szerves nélkülözhetetlen része a gazdálkodási folyamatnak. Nyilvánvaló, hogy ezt a célkitűzést csak hosszantartó, közös erőfeszítéssel érhetjük el, de a további fejlesztés minden lépésének ezt a koncepciót kell szolgálnia.

Ezt az elvet követve az MN ÉSZF elvtárs vezetésével kidolgozásra került a Pénz-pénzkeret-gazdálkodás típusrendszerének rendszerjavaslata a gazdálkodás valamennyi funkcionális folyamatát és a gazdálkodás valamennyi vezetési szintjét érintően.

A rendszerjavaslat 9 gazdálkodási folyamat:

- tervezés;
- rendelkezésre álló keretösszegek megállapítása;
- elosztás, utalványozás;
- tételes anyagnyilvántartás;
- értékkönyvelés;
- leltározás;
- elemzés, a gazdálkodás hatékonyságának vizsgálata és
- beszámoló jelentés

szervezését tüzte ki célul a gazdálkodásban résztvevő 5 vezetési szintet érintően.

A rendszerszervezés során megfogalmazódtak azok a követelmények, amelyeket a javasolt rendszer információ rendszerének és az azt támogató számítástechnikai eszközrendszernek ki kell szolgálnia.

A funkcionális rendszer hierarchikus felépítése megköveteli a néphadsereg valamennyi vezetési szintjét átfogó, egymással kommunikálni képes elemekből

álló, technikai rendszer kiépítését. A kialakításra kerülő számítástechnikai eszközrendszernek – a felső vezetési szint kivételével – valamennyi vezetési szinten *kettős funkciót kell ellátnia*:

1. A gazdálkodásban résztvevő adott vezetési szinten lebonyolódó gazdasági tevékenység kiszolgálását, az adott vezetési szint által megkövetelt részletességgel és időszakossággal.

2. Automatikus adatgyűjtést kell végeznie a többi vezetési szinten lebonyolódó gazdálkodási tevékenységek számára. (Manuális adatszolgáltatás kiiktatása.)

A Pénz-pénzkeret-gazdálkodási rendszer kiépítés alatt álló számítástechnikai eszközrendszerének vázlatát az 1. sz. ábra szemlélteti.

Az *önálló gazdálkodás szintjén* a már ismertetett számítógépes programok, illetve a rendszerjavaslatban kidolgozásra tervezett programok szolgálnák ki a csapatszint igényét. A napjainkban még lokálisan működő csapatrendszert alkalmazni kell tenni második, automatikus adatgyűjtési funkció ellátására. Ennek technikai feltételei biztosítottak. A gyakorlatban pl. ez azt jelentheti, hogy az R-11 számítógépen futó Negyedéves Élelmezési Elszámolás programrendszer információ igényét manuális továbbított adatok alapján lehet kielégíteni.

A technikai fejlesztési koncepciónak megfelelően a *központi élelmezési raktár, vegyes raktárak* DARO-1720 könyvelő-számlázó automatával kerültek el látásra. A rendszerben rájuk háruló feladatok megoldását 4 programcsomag biztosítja (2. sz. ábra).

A *„Kiadási-utalvány, Számla-összesítő” programcsomag* a raktárak pénz-gazdálkodás körébe tartozó élelmezési szakanyagait raktárrészlegenként utalványozza és összesítve számlázza. A számlán a szakanyagok pénzértékét – a csapatok értéknyelvéseinek megfelelően – költségvetési tételenként és anyagnevenként részletezi, majd a végösszegeből a visszaállított göngyöleg stb. értékét levonja.

Élelmezési fogyóanyag nyilvántartási programcsomag mágnescsíkos kartonon biztosítja az anyagok nyilvántartását. Az anyagnyilvántartás folyamatában automatikusan lyukszalagra rögzítésre kerülnek az anyagmozgásokra, készletekre vonatkozó adatok a középírányítói, felső vezetési szint igényeit kiszolgáló R-11 számítógépen futó folyamatok számára.

Élelmezési felszerelés nyilvántartás programcsomag a fogyóanyaghoz hasonlóan, csak értékcsoport szerinti bontásban tartja nyilván a felszereléseket és állítja elő az anyagmozgások adatait tartalmazó lyukszalagot.

A *Főkönyvi könyvelés programcsomag* a néphadsereg egységes számlakeretének megjelenéséig hivatott a raktáraknál a szintetikus könyvelés folyamatát segíteni. A számlakeret kidolgozása után alapvetően az anyagnyilvántartási adatokra támaszkodva a központi R-11 számítógép fogja szolgáltatni a raktárak és szolgálat összesen bontásban a főkönyvi adatokat.

A kialakításra kerülő rendszerben döntő szerepe van az 1984-ben beérkező *a középírányító és anyagnevefelelősi szintet kiszolgáló R-11 számítógépnek*.

Feladata:

- a gazdálkodási folyamatokat kiszolgáló adatbázis kezelése;
- a gazdálkodási tevékenységek lebonyolítását biztosító feldolgozások végrehajtása;

- az önálló gazdálkodás, valamint a raktárak szintjéről érkező információk fogadása, visszatérítése;
- az irányító, vezető szervek információval történő ellátása.

A 3. sz. ábra az R-11 számítógépre tervezett, illetve programozás alatt álló feladatokat tartalmazza.

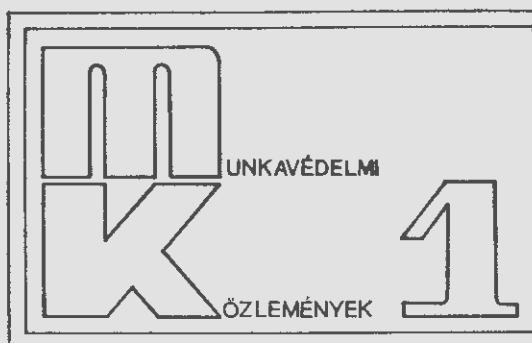
Az R-11 számítógép végzi a raktáraktól beérkező lyukszalagok adataiból, raktárankénti bontásban az anyagok, felszerelések készleteinek operatív nyilvántartását, az anyagmozgás adatok mozgásnemenkénti gyűjtését, csoportosítását, azok elemzését, értékelését, nyomtatja a különböző vezetési szintek részére az igényelt tablókát készletekre, igény szerinti és tényleges átlagfogyásokra vonatkozóan. Állománytáblás, kiemelt technikai eszközökre hadrendi elemenkénti mélységű nyilvántartást vezet jelszám szerinti mélységben. Ez a folyamat segíti a leltározás, leltárértékelés tevékenységeit is.

R-11 számítógép végzi az iparvállalatokkal kötött szerződések anyagi és pénzügyi teljesítésének nyilvántartását és a szükséges értékelő tablók nyomtatását. Az anyagbeérkezések adatait az „Anyagnyilvántartás” folyamat automatikusan biztosítja a „Megrendelés” folyamat számára. E két folyamat gazdálkodásban elfoglalt helye és szerepe tette indokoltá, hogy elsőként kerüljenek kidolgozásra. Jelenleg a számítógépes programok kidolgozása befejező szakaszban tart, az év folyamán megkezdjük a kísérleti alkalmazását. Amennyiben a kísérleti üzemelés kedvező tapasztalatokkal jár és a rendszer megbízhatósága igazolódik, feleslegessé válik a raktárak részéről az olyan HJT kötelezettségek elkészítése, mint a „Havi készletjelentés és Beszállítási összesítő”, „Készlet helyzetjelentés”, „Leltár-értékelés” stb.

Az elkövetkező években ugyancsak R-11 számítógépre kell kidolgozni az értékkönyvelés, elemzés, a gazdálkodás hatékonyságának vizsgálata folyamatok számítógépes rendszerét is.

A napjainkban folyó kidolgozói munka a komplex, integrált rendszer építése irányába tart. Ez a közös erőfeszítésekkel együttjáró munka, amely kezdetben a rendszer bevezetés szakaszában mindenképpen „plusz munkával” jár, a rendszer beüzemelése után a gazdálkodás hatékonysága emelésének egyik forrása lesz.

(Mellékletek a folyóirat végén található.)

*Összeállította az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség
Baleset-elhárítási és munkavédelmi osztálya*

Tartalom:

- 1. Tájékoztató a katonai tárgyú munkavédelmi filmekről**
- 2. A konyhai kisgépekkel történt balesetekről**

1. TÁJÉKOZTATÓ a katonai tárgyú munkavédelmi filmekről

A munkavédelmi ellenőrzések során általános tapasztalatként megállapítható, hogy a munkavédelmi filmeket a szükségesnél ritkábban mutatják be a személyi állománynak.

Ennek egyik fő oka, hogy nem elég széles körben ismert a rendelkezésre álló katonai tárgyú munkavédelmi filmek jegyzéke és a forgalmazás lehetősége.

Az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség Baleset-elhárítási és munkavédelmi osztálya megbízásából több katonai oktató, a munkavédelmi alapismeretek elsajátítását segítő film készült az elmúlt években. A filmek tematikájuk alapján az Összkövetelményi Programhoz csatlakoznak, a kiképzési periódusokban bármikor felhasználhatók a baleset-elhárítási és munkavédelmi ismeretek bővítésére, fejlesztésére. *A filmeket célszerű vetíteni:*

- a sorkatonai bevonulások után az alapkiképzés programja szerint;
- a baleset-elhárítási és munkavédelmi oktatások, szakkiképzések során;
- munkavédelmi napok programjaként;
- megtörtént balesetek esettanulmányaként;
- munkavédelmi előadások kiegészítésként;
- harcászati gyakorlatokra való felkészülés alkalmával.

A filmek vetítésének célja ne csupán az élmény-nyújtás, az információközlés, a szabályok ismertetése legyen, hanem a tanulást, az ismeretek elsajátítását is segítse.

Bizonyosra vehető, hogy ezekben a filmekben feldolgozott, jórészt a valóságban megtörtént események erős érzelmi hatásokat váltanak ki a nézőkből, hiszen mindenkinek fontos az egészsége, a testi épsége. Motiválják a nézőt, érzelmi kötődést hoznak létre és felkeltik az érdeklődést a látottak iránt. Fontos feladat tehát, hogy a foglalkozás vezetője, ismerje ezeket a filmeket és lehetőség szerint fel is készüljön a nézőkkel történő megbeszélésre a látottakról.

Néhány javasolt módszer a foglalkozás levezetésére:

- rövid bevezető ismertetés a vetítésre kerülő film témájáról, céljáról;
- tisztázni lehet egy-egy művelet, cselekmény, viselkedés követelményeit, hogy a szabályzati előírások és a filmbeli cselekmények bemutatása jobban összeolvadjon;
- a vetítés követő megbeszélés előre kidolgozott vázlat alapján biztosítja az aktív részvételt;
- néhány kérdés összeállítása felvetése és visszakérdezése elősegíti a látottak rögzülését.

A katonai tárgyú munkavédelmi filmek megismerését, hatékonyabb forgalmazását kívánjuk támogatni azzal, hogy közreadjuk az 1975. évtől készült, ilyen tárgyú filmek rövid tartalmát, segítve a munkavédelmi oktató, valamint az agitációs és propaganda munkát.

Filmek kiadás sorrendjében a következők:

1. *Röntgenfelvétel* (készült: 1975-ben, játszási idő 25 p.).

A film egy a valóságban megtörtént, halálos áldozatokat is követelő tehergépkocsi-baleset dokumentuma.

A kiképzőbázisra menetet végrehajtó gépkocsioszlop egyik teherautója műszaki okból lemaradt. A parancs szerint „önálló menettel” kell eljutni a kiképzőbázisra. Útközben, többször is megállnak szeszes italt fogyasztani. Az egyik ittas és gyakorlatlan katona a gépkocsiparancsnok engedélyével átveszi a kormányt. Túllépve a megengedett sebességet elveszti uralmát a kormány felett és a teherautó az útmenti tóba borul. A film a szabálytalanságok sorozatának bemutatásával a tragédia valódi okait keresi, a balesetről a szereplők vallomásaival készíti „röntgenfelvételt”.

2. *Nem játékszer* (készült: 1976-ban, játszási idő 21 p.).

A harcászati gyakorlatokon fel nem használt különböző robbanó- és imitációs anyagok „eltulajdonítása” és a velük folytatott felelőtlen játék többször vezetett tragédiához. Ilyen eseteket dolgoz fel a film, megrendítő hitelességgel, felkeresve a kamerával a balesetet szenvedett katonákat, akik sajnos már későn vonták le a tanulságot, hogy a robbanóanyag, nem játékszer.

3. *Két nap élet* (készült: 1976-ban, játszási idő 21 p.).

A dokumentumfilm egy megtörtént halálos végű motoros baleset történetét mutatja be. A kétnapos szabadságra boldogan hazatérő katona motorkerék-

párral látogatja meg ismerőseit, rokonait, akikkel több helyen is szeszes italt fogyasztanak. A „csak egy féldeci, csak, egy pohár bor” végül is jellegzetes közlekedési tragédiába vezetett: az ittas katona gyorsajtása végzetessé válik.

4. *Új környezetben I.* (készült: 1977-ben, játszási idő 25 p.).

A film megtekintése különösen fontos a bevonult újonc állomány részére. Megismerkedhetnek a szolgálat ellátásával, a munkavégzéssel összefüggő leggyakoribb baleseti veszélyforrásokkal, a balesetek megelőzésének módjaival. A film jól példázza, hogy a biztonsági rendszabályok betartása, a jó közösségi szellem kialakulása, az egymás iránt érzett felelősségérzet nélkülözhetetlen a saját és mások testi épségének, egészségének védelmében.

5. *Új környezetben II.* (készült: 1978-ban, játszási idő 20 p.).

A film egy riadóztatott alegység harcászati gyakorlatának baleseti veszélyforrásait, baleseri helyzetet okozó helytelen magatartásformáit és ezek megelőzési módjait mutatja be. Megismerhetjük a riadó utáni felkészülés biztonságos elvégzésének, a katonai meneszlop közlekedésének biztonsági szabályait, a teher- és harcjárművel történő személyszállítás baleset-elhárítási előírásait, a gyakorlat helyére megérkezéskor szükséges tennivalókat, valamint a harcászati gyakorlatok alatti baleset-elhárítási szabályokat és a pihenőidőben előforduló jellegzetes magatartási hibákat. A gyakorlaton használt gép- és harcjárművek, imitációs és pirotechnikai anyagok, kézfegyverek, egyéni védőeszközök biztonságos használatára vonatkozó szabályok rövid ismertetésén túlmenően, a film a környezetünk védelmére is felhívja a figyelmet.

Jól foglalja össze a film célját a narrátor utolsó mondanéja: „*A katonák erőpróbája a harcászati gyakorlat, csak akkor eredményes, ha megfelelő intézkedésekkel, jegyelemmel és az előírások szigorú betartásával védjük biztonságunkat, életünket.*”

6. *Ha megtörtént a baj* (készült: 1978-ban, játszási idő 10 p.).

Sérülések, vagy megbetegedések esetén a megfelelő orvosi ellátáson túlmenően egyéb feladatok is jelentkeznek. Gyakorlati eligazítást kapunk a sérült vagy megbetegedett katonáknak, polgári alkalmazottaknak balesetekkel kapcsolatos teendőikhez, jogaik érvényesítéséhez, valamint az előjáróknak a gyors, helyes ügyintézéshez.

7. *Alattomos ellenségünk a zaj* (készült: 1979-ben, játszási idő 18 p.).

A zaj korunk jellegzetes kísérője. A megengedettnél nagyobb zaj súlyos hallászavarokat okoz. A zajártalom okozta halláskárosodás gyógyítása, mai tudásunk szerint nem lehetséges, ezért a megelőzésre kell nagy gondot fordítani. A film tájékoztatást ad a hallás élettani folyamatáról, a halláskárosodás kialakulásáról a zaj elleni védelem néphadseregi lehetőségeiről. Bemutatja a néphadseregben előforduló jellegzetes károsító zajhatásokat és az ellenük való védekezés módjait. Ajánlott a munkavédelmi oktatás keretében mindazoknak bemutatni a filmet, akik nagy zajterhelésű szolgálati és munkahelyen dolgoznak.

8. *Veszélyhelyzetek úton, vasúton* (készült: 1982-ben, játszási idő 18 p.).

A gépkocsi és vasúti közlekedés számos baleseti veszélyt rejt magában. A film a vasút-közút kereszteződés, a vasúti szállítás és közlekedés néhány tipi-

kus balesetét mutatja be. A figyelmetlenség, a könnyelműség és a szabályok megszegése súlyos következményekkel járhat. Néhányan a balesetet szenvedettek közül maguk vallanak tragédiájuk körülményeiről.

9. *Jól ismert okok* (készült: 1983-ban, játszási idő 20 p.).

A film bemutatja a polgári dolgozók munkafeladataihoz kapcsolódó főbb baleseti veszélyeket, a megelőzés lehetőségeit. A mindennapi tevékenységek, a közlekedés, a gyalogos mozgások, a szabadidős sport is veszélyeket hordoznak magukban. Jól ismert okok ezek, mégis sok baleset okozója a baleseti veszélyek tudatos vagy gondatlan semmibevévése, a figyelmetlenség, a munkahelyi rendetlenség. A film érzékelteti, hogy a bemutatott példák, bárhol és bárkivel előfordulhatnak.

A katonai tárgyú munkavédelmi filmeket a körzetileg illetékes filmbázisoktól kell igényelni.

A körzeti filmbázisok:

1. sz. körzeti filmbázis

MN Politikai Nevelőmunka Anyagi és Módszertani Központja
1441 Budapest VIII. ker.,
Kerepesi út 29/b (Pf. 182)

Körzet: Budapest, Pest és Nógrád megye.

2. sz. körzeti filmbázis

MN Helyőrségi Művelődési Központ
8003 Székesfehérvár
Malom u. 2. (Pf. 38)

Körzet: Fejér, Komárom és Győr-Sopron megye

3. sz. körzeti filmbázis

MN Helyőrségi Művelődési Otthon
7401 Kaposvár
Április 4. u. 4. (Pf. 111)

Körzet: Somogy, Tolna megye

4. sz. körzeti filmbázis

MN Helyőrségi Művelődési Otthon
6001 Kiskunfélegyháza
Kossuth Lajos u. 12.

Körzet: Bács-Kiskun és Csongrád megye

5. sz. körzeti filmbázis

MN Helyőrségi Művelődési Otthon
3501 Miskolc
Szamuely u. 3-5. (Pf. 330)

Körzet: Heves és Szabolcs-Szatmár megye

6. sz. körzeti filmbázis

MN Helyörségi Művelődési Otthon
5001 Szolnok
Táncsics Mihály u. 5-9. (Pf. 96)

Körzet: Szolnok, Hajdú-Bihar és Békés megye

7. sz. körzeti filmbázis

MN Helyörségi Művelődési Otthon
8901 Zalaegerszeg
Ady Endre u. 1. (Pf. 34)

Körzet: Zala, Vas és Veszprém megye

A balesetek megelőzését eredményesen segítik az Országos Közlekedés Biztonsági Tanács és a KÖZDOK által készített munkavédelmi közlekedésbiztonsági felvilágosító és ismeretterjesztő filmjei is, amelyek a megyei MOKÉP vállalattól az OKBT és a KÖZDOK helyi kirendeltségeitől igényelhetők. A felhasználható filmek címeit, a kölcsönzés módját az OKBT 1983-ban kiadott Filmkatalógusa tartalmazza.

2. A konyhai kisgépekkel történt balesetekről

A Magyar Néphadseregben az elmúlt években nagymértékben fejlődött a konyhai munkák gépesítése. Ezek a gépek könnyebbé tették az állomány tevékenységét, egyben – megfelelő műszaki állapot és rendeltetésszerű használat esetén – növelték a munkabiztonságot is. Az utóbbi időben azonban a konyhai munkák közben több sérülés történt ami indokoltá tette a konyhai kisgépek használatával összefüggő balesetek elemző vizsgálatát. A vizsgálat megállapításai a következők:

1. A konyhai kisgépeket általában az arra feljogosított és megfelelő munkavédelmi ismerettel rendelkező személyek kezelik, emellett azonban előfordulnak olyan esetek is, hogy hozzá nem értő, ki nem oktatott konyhai dolgozók – esetenként önhatalmúan – működtetik a gépeket.

2. A konyhai kisgépek a legtöbb helyen rendelkeznek kifüggesztett kezelési utasítással, de található olyan munkahely is, ahol ezt elmulasztják. Esetenként előfordult az is, hogy a kifüggesztett utasítások (festés, rekonstrukció folyamán) elvesztek.

3. A legtöbb baleset a konyhai kenyérszeletelő gép üzemeltetése közben történt. Előfordult ugyan baleset más szelő, illetve daráló, keverő, hámozó gépekkel is, azonban ezek számaránya és súlyossága nem közelíti meg a kenyérszeletelő gépekkel történt balesetek mértékét.

4. A figyelmet a balesetek döntő többségét adó sérülések elemzésére írá-

nyítva a kenyérszeletelő gép használata kapcsán a következő jellemzők voltak megállapíthatók:

A kenyérszeletelőgép-balesetek általában súlyos, többnyire csontvelővel jártak, amelyet a vágókés mozgásjellemzői magyaráznak. (Nagy ütőerővel rendelkező 2-4 tollú forgó-vágókés, teljesen átnyúlható szabad keresztmetszetekkel, szemben pl. a szalámi szeletelővel, amelynek geometriájából, konstrukciós kialakításából adódó átnyúlható szabad keresztmetszete – a csekély vágási vastagság miatt – hibás kezelés esetén is általában csak vágási sérüléshez, illetve az ujjhegyek lementszéséhez vezethet.)

A kifogástalan műszaki állapotú kenyérszeletelő gép, amelyet a technológiai előírásnak megfelelően használnak, elvileg nem balesetveszélyes, azonban a balesetek elemzése során derült ki, hogy ez a megállapítás csak akadálymentes üzemeltetés esetén igaz.

A balesetek döntő többségénél az elemzés a következő három fő baleseti okot tárta fel:

a) A kenyérszeletelő gép hibás üzemeltetése, a gép szabálytalan átalakítása

A kenyérszeletelő gép üzemeltetése nem kíván különösebb szakértelmet, beállítás után a kijelölt kezelővel üzemeltethető. A gépet a balesetmentes munkavégzés érdekében biztonsági berendezésekkel látták el. A vágandó és megvágott kenyeret, a forgókést, átlátszó fedelek takarják, melynek felnyitása villamosan reteszelt a gép működésével. A fedelek bármelyikének felnyitása a hajtómotor energiaellátásának megszakításán túl a késtengely fékezését is működteti. A kenyeret önműködő tololap továbbítja a kés irányába.

A biztonsági berendezések kényszerkapcsolása a gép működtetését csak zárt fedelek esetén teszi lehetővé. A gép baleseti szempontból lényeges meghibásodásait a fedelek törése, az előtoló szerkezet és a biztonsági reteszeltők üzemképtelenné válása, illetve a késtengely fékjének megkopása jelenti a következők miatt:

- a fedelek törése, illetve hiánya esetén a kezelő kézzel, vagy valamilyen súllyal működteti a reteszeltő kapcsolót, miközben a forgókés hozzáférhetővé válik;
- a reteszeltők üzemképtelensége esetén azokat villamosan áthidalják;
- az előtoló szerkezet üzemképtelensége esetén az előtolást kézzel végzik, ezért a villamos reteszt átkötik, hogy az előtoláshoz a fedelet fel lehessen nyitni;
- a fék kopása miatt a fedél felnyitása után a forgókés még tesz néhány fordulatot.

b) A gép egyes biztonsági berendezéseinek konstrukciós hibái

A gépnek a vágandó és vágott kenyér befogadására szolgáló tere állandó, az ideális az lenne, ha a kenyér méretei megfelelnek ennek a térnek. Ez azonban gyakran nem így van. Sok esetben a rendelkezésre álló tér szűk, a kenyér elakad és ez a fedelek felnyitására ösztönzi a kezelőt, valamint a nyitott fedelek melléti szabálytalan üzemeltetésre. A biztonsági berendezések szabálytalan kiiktatása – könnyű hozzáférhetőségük miatt – viszonylag egyszerű.

További problémát okoz, hogy az adagoló fedél késtől távolabbi oldala nyitott és az adagolólap kialakítása nem teszi lehetővé az ebből az irányból való benyúlást. A konstrukciós kialakítás során a gyártó – feltehetőleg költségkímélés miatt – rövidebbre méretezte a burkolatot az alkar hosszánál, a forgókés elérése még zárt fedél esetén sem okoz problémát, bár ezt csak szándékosan lehet megtenni.

A vágott kenyér befogadására szolgáló térben gyakori a feltorlódás, a kés elakadása. Ebben az esetben azonban az energiaellátás nem szakad meg automatikusan, ha ilyenkor a kezelő a burkolaton benyúlva, vagy a biztonsági berendezés kiiktatásával próbálja az akadályt elhárítani – mert az álló kés téves feltételezésekre sarkallja – a hirtelen felszabaduló kés okozza a balesetet.

Ezen a problémán csak az segítene, ha a gyártó úgy alakítaná át a konstrukciót, hogy a kés megakadása, illetve a biztonsági berendezések kiiktatása a hajtóenergiát is automatikusan leállítaná, valamint a biztonsági reteszelvek csak a gép szétszerelése után lennének hozzáférhetőek.

A kés elakadását a vágandó kenyérmennyiség pontos betartásával, illetve a vágott kenyér szükség szerinti kiszedésével lehet elkerülni.

c) Jogtalan üzemeltetés

A kenyérszeletelő gép, amennyiben kifogástalan műszaki állapotú, elvileg hozzáférés nélkül is üzemeltethető lenne, de az eddig elmondottak alapján megállapítható, hogy egy olyan személy, aki nem ismeri a gép kezelésének előírásait, önmagát veszélybe sodorhatja. Fokozottan fennáll a veszély abban az esetben, ha a gép valamelyik biztonsági eleme meghibásodott, illetve azt kiiktatták, vagy más üzemzavar következett be. A hozzá nem értő személy az elmondott esetekben hajlamos a hibás, önmagát veszélyeztető tevékenységre, kapkodni kezd, a veszélyt nem képes felmérni, cselekedetének jogtalan voltát feltárni nem kívánja, tehát segítséget sem hív, mindezekből következik, hogy általában balesetet szenved. Ezek alapján egyértelmű, hogy a gépet csak a megfelelő ismeretekkel rendelkező személy kezelheti, aki üzemzavar esetén képes a hibaelhárítást is helyesen elvégezni.

5. A vizsgálat megállapításai alapján szükséges:

- sürgősen felülvizsgálni a konyhai kisgépek – ezen belül is legfőképp a kenyérszeletelők – műszaki állapotát, különös tekintettel a biztonsági berendezések üzemképességére;
- megtiltani a biztonsági berendezések hibáinak kijavításáig a gépek üzemeltetését;
- kioktatni a gépek kezelőit az üzemeltetési és biztonsági előírásokból, felhívni figyelmüket az üzemeltetéssel kapcsolatos veszélyekre;
- kifüggeszteni a kezelési utasításokat és a kezelésre jogosultak nevét;
- megakadályozni, hogy a gépeket illetéktelen személyek használhassák;
- rendszeresen ellenőrizni a munkahelyi előírások betartását.

A takarékoság nemcsak gazdasági kategória

*Irta: V. Dutov hadbiztos vezérezredes,
a Szocialista Munka Hőse*

(Megjelent: A „Til i Sztabzsenyije” c. folyóirat 1983. 9. számában)

Pártunk és kormányunk a szovjet állam létrejöttének első napjától fogva nagy figyelmet fordított a dolgozóknak az össznépi érték kivételes kezelése szellemében való nevelésére. V. I. Lenin számtalanszor kihangsúlyozta, hogy a társadalmi javak növeléséről és azok gazdaságos felhasználásáról való gondoskodás – országunk valamennyi állampolgárának feladata, hogy az egész lakosság takarékoságra való nevelése egyike a legfontosabb állami és pártfeladatoknak.

A szocialista tulajdon megővésének és a takarékoságnak a jelentősége a szocialista társadalom fejlődése mérvénck megfelelően egyre jobban nőtt. Az SZKP KB 1982. októberi és 1983. júniusi plenumán Ju. V. Andropov elvtárs mélyrehatóan elemezte a szovjet gazdaság jelenlegi állapotát, megszabta a termelés hatékonyságának növelésével, a szigorú takarékoskodás megvalósításával, szocialista hazánk hatalmának további erősítésével kapcsolatos aktuális feladatokat. Kihangsúlyozta, hogy azoknak eredményes gyakorlati megvalósítása csak valamennyi munkás, valamennyi dolgozó aktív részvétele mellett lehetséges.

Következésképpen, minden szovjet emberrel meg kell értetni a párt gazdaságpolitikájának követelményeit, meggyőzően kell bizonyítani, hogy pontosan ez a politika felel meg az ő érdekeinek, ezért mindenkinek kötelessége, hogy kezdeményezésével, becsületes munkájával, alkotó kutatásával hozzájáruljon annak teljes sikeréhez.

Az SZK PKB 1983. évi júniusi plénuma megállapította „*a párt arra törekszik, hogy nálunk az embert nem úgy kell nevelni, mint az ismeretek meghatározott összességének hordozóját, hanem mindenek előtt mint a szocialista társadalom állampolgárát, a kommunizmus aktív építőjét, a rá jellemző eszmei szilárdsággal, erkölccsel, kulturált munkával és magatartással.*”

A Kommunista Pártnak a szovjet emberek eszmei-politikai munkára való és erkölcsi nevelésével kapcsolatos útmutatásai teljes mértékben vonatkoznak a hadsereg és a flotta harcosaira is, akik egy egységes egészet képeznek népünkkel, egyformán gondolkodnak.

Pártunk és kormányunk hatalmas anyagi és pénzeszközöket biztosít számukra”, mondotta D. F. Usztyinov az SZKP. KB. Politikai Bizottságának tagja, a Szovjetunió honvédelmi minisztere és marsallja. A mi kötelességünk azok hozzáértő, ésszerű felhasználása, hogy egyetlen egy rubel se vesszen kárba, ha-

nem járuljon hozzá a fegyveres erők erősödéséhez, a szovjet harcosok anyagi és életkörülményeinek javításához.

Ezért feladata minden katonának a harci technika, ruházat, lábbeli, élelmiszerek, laktanyák, kiképző központok, telephelyek és raktárak berendezésének gondos kezelése, az üzemanyaggal, tüzelővel és villamosenergiával való takarékoskodás, a gondatlanság, az anyagi és pénzeszközök pazarlása és sikkasztása elleni harc.

A takarékoskodásért és a gondos kezelésért folytatott harc nem rövid ideig tartó kampány. Ez szükségessé teszi az emberekkel való lelkiismeretes és elmélyült foglalkozást, az alakulat, a hajó, az alegység és a szolgálati ág tevékenysége konkrét viszonyainak és az általuk megoldandó feladatok figyelembevételével. Nagyon sokat resznek ebben a vonatkozásban a haderőnemek, körzetek, hadsergecsoportok, flották katonai tanácsai, a parancsnokok, a politikai szervek, a párt és komszomol szervezetek, a népi ellenőrzési bizottságok és csoportok. Nagyon sokat tesznek annak érdekében, hogy kialakítsák a harcosokban a kommunista világnézetet, fokozzák eszmei edzettségüket, politikai öntudatukat, belőlük oltják az olyan tulajdonságokat, mint a becsületesség, igazságosság, hajthatatlanság a hiányosságokkal szemben, a szovjet törvények, a katonai eskü és a szabályzatok betartása. Ennek a munkának az eredményei megmutatkoznak a csapatoknál. „Fokozzuk az éberséget, megbízhatóan biztosítjuk hazánk biztonságát”, „Tökéletesebben sajátítsák el az új technikát” jelszók alatt kibontakozott szocialista munkaversenyekben, a „minden helyőrségben – mintaszerű életkörülményeket” hazafias mozgalomban, a „takarékos alegység” cím elnyeréséért folytatott harcban.

Annál az alakulatnál pl. ahol V. Murin tiszt szolgál, az egyik alegység komszomolistáinak kezdeményezésére szocialista munkaverseny kezdődött „a harci technikának második életere” jelszó alatt a harcokocsik javítás közötti üzemelési idejének meghosszabbításáért. Egyedül csak V. Szabbotyin, M. Kafte és V. Davidovszkij tizedes, harcokocsivezető 1,5 ezer kilométerrel hosszabbította meg a rájuk bízott harcokocsik futási időtartamát. Annál az alakulatnál, ahol a pénzügyi szolgálat élén A. Szerkov tiszt áll, a gépkocsik üzemelési ideje meghosszabbításának révén egy év alatt többszáz gumiabroncsot takarítottak meg. Itt ugyancsak megtakarítottak több tucat tonna benzint és kenőanyagot.

A csapatoknál széleskörűen elterjedtek a nevelő és szervezői munkának olyan formái, mint a „gazdasági pártaktívá értekezletek”, a „gazdasági és elméleti konferenciák”, a „kérdés-felelet tematikai” esetek. A Kárpátmelléki Katonai Körzetnél pl. megtartották a hadtápegységek és pénzügyi szolgálat beosztottainak az „anyagi és pénzügyi források felhasználása hatékonysága és a szocialista tulajdon megóvása fokozásainak” kérdéseivel foglalkozó elméleti konferenciát. A konferencia résztvevői kicserélték a gazdasági munkával kapcsolatos tapasztalataikat, feltárták a felhasználatlan tartalékokat, tényeket ismertettek a rossz gazdálkodással kapcsolatban, javaslatokat tettek a gazdasági tevékenység megjavítására.

A tett intézkedéseknek és a harcosok között folyó szocialista munkaverseny hatékonyságának következtében ezen körzet egységcinél és intézereinél az összes tüzelőfajta megtakarítás elérte kb. az öt, a villamosáram megtakarítás pedig meghaladta a három százalékot. A gazdasági célok elérésén kívül ezek a rendszabályok a személyi állomány erkölcsi nevelésének, a harcészültség továbbnövelésére gyakorolt hatásnak is fontos eszközeivé váltak.

Az északi hadseregcsoport, a kijevi és több más katonai körzet több éves tapasztalata azt bizonyítja, hogy a takarékoskodásért és a kíméletes kezelésért folyó harcnak fontos tényezőjét képezi, az összes technikai és gazdasági szolgálati ágra, köztük a kerekes és lánctalpas technika vezetői általi benzin-, olaj-, zsírmegtakarításra, a gumiabroncsok normán felüli futási időtartam és a technika javítás közötti működési idő meghosszabbítására vonatkozó tervszerű *gazdasági mutatóknak a meghatározása*. Fontos, hogy ezeket a mutatókat idejében eljuttassuk a katonákhoz és havonta figyelembe vegyük a versenyek állásának értékelésekor.

Napjainkban jelentősen megnőtt azoknak az alakulatoknak, hajóknak és intézeteknek a száma, ahol nem sértik meg a pénzügyi és költségvetési fegyelmet, nincs anyagi- és pénzeszköz veszteség, ahol hozzáértő kezdeményezés észlelhető a csapatok elhelyezésének és a személyi állomány életkörülményeinek javításával kapcsolatosan. Sikerek elérését könnyvelhet el ilyen vonatkozásban a belorusz, a leningrádi, a moszkvai és egy sor más katonai körzet.

Már több éven át a szocialista munkaverseny győzteseként tartják nyilván a harc-, és politikai kiképzés és a gazdasági munka magas mutatóinak eléréséért folyó harcban azt az alakulatot, ahol a pénzügyi szolgálat élén V. Tyepljakov tiszt áll. Ennél az alakulatnál jelentős tüzelő- és energiamegtakarítást értek el, a pénz és csapatgazdálkodás helyzete jó. A kíséítő gazdaságban megtermelt hűsből az alakulat teljes mértékben biztosítja minden napi szükségletét és nem veszi igénybe a központ által biztosított keretet.

A körzeteknél és a flottáknál a gazdasági munka magas mutatóiért folyó szocialista munkaverseny megszervezésében közvetlenül részt vesz a pénzügyi szolgálat személyi állománya. Az utóbbi évek során a pénzügyi szolgálat szakemberei tevékenységének jellegzetes vonásává vált a hadsereg és a flotta harcászati között folyó gazdasági és jogügyi propaganda formáinak és módjainak a korszerűsítése, a parancsnok gyakorlati segítése a csapatgazdálkodás és a belső ellenőrzés megszervezésében.

Oriási nevelő jelentősége van a csapatok pénzügyi és gazdasági tevékenysége revíziójának és ellenőrzésének. A revízió és az ellenőrzés hozzájárul ahhoz, hogy az egységnél, magasabbegységénél a katonáknak minden kategóriája tudatára ébred annak, hogy a harcászati színvonala nagymértékben függ a rendelkezésre bocsátott anyagi és pénzeszközök gazdaságos és helyes felhasználásától. Ellenőrzést és revíziót csak jól kvalifikált, politikailag érett, erkölcsileg szilárd szakemberek végezhetnek. Ezért igen helyesen járnak el azok a parancsnokok és politikai szervek, akik különös gondot fordítanak azok kiválasztására, kiképzésére és nevelésére nem feledkezve meg arról, hogy az ellátó szolgálati ágak valamennyi ellenőrének-revizorának nemcsak szolgálati, hanem erkölcsi jogának is kell lennie mások ellenőrzésére.

És még egy megfontolás. A revízió által feltárt tényekkel kapcsolatos párt-politikai és ideológiai nevelőmunka még kézzelfoghatóbb eredményeket hoz és csak akkor lesz marandó, ha rendszabályokat foganatosítanak a rendbontókkal és azokkal szemben, akik visszaéltek a szabályzat adta jogaikkal. A politikai nevelőmunka folyamán az egész személyi állomány megérti, hogy a nép valamennyi kopejkájának, minden gramm kenyérnek, a népi vagyonnak jó gazdához illő kezelése – az a mi befektetést nem igénylő, de nagy hasznot nyújtó tartalékunk és nekünk kötelességünk azoknak a lehető legteljesebb felhasználása.

A katonák erkölcsi neveléséhez jelentős mértékben hozzájárul a revízió és az ellenőrzés nyilvános volta. Ezért tartanak a moszkvai, leningrádi, a kijevi, a beloruszi katonai körzet, a moszkvai légvédelmi körzet pénzügyi szolgálat főnökei a politikai szervekkel közösen a helyőrségekben értekezletet az egységparancsnokok, alapszervezeti titkárok, szolgálatiág főnökök, népi ellenőrzési bizottságok és csoportok képviselői, anyagfelelős személyek, belső ellenőrző bizottságok képviselői számára. Amelyeken megvitatják az egységek pénzügyi-gazdasági tevékenysége revíziójának és ellenőrzésének eredményeit, megvitatják a csapatok személyi állományával folytatandó nevelőmunka továbbfejlesztésével kapcsolatos feladatokat. Mindezek hozzájárulnak a rossz (hanyag) gazdálkodás és pazarlás megszüntetéséhez. Azonkívül a foganatosított intézkedések hatásos eszközül szolgálnak azokkal szemben, akik semmibe sem veszik a kommunista erkölcs normáit, visszaélnék szolgálati hatásköreikkel, hanyagul hajtják végre szolgálati és katonai kötelmeiket.

A gazdálkodás, a takarékoskodás magas színvonalát a gazdasági munka tervezésének minősége határozza meg. Ezért van arra szükség, hogy a tervekben az egyes szolgálati ágakra vonatkozó gazdasági mutatókon kívül jelentős gondot fordítsanak a pártpolitikai intézkedésekre, amelyek arra irányulnak, hogy a személyi állomány kíméletesen bánjon a szocialista tulajdonnal, hogy a tervek ne váljanak az „*irodai alkotás*” termékeivé, ellenkezőleg, azokat előzőleg vitassa meg a katonai társadalom.

Nem kevésbé fontos a gazdasági bizottságok szerepe. A gazdasági bizottságok határozzák meg a gazdasági munka irányát, időben ellenőrzik a betervezett intézkedéseknek végrehajtását, végezzenek gazdaságon belüli ellenőrzéseket, mozgósítsák a katonákat a megszabott feladatok végrehajtására azzal, hogy a takarékoság, a gazdaságosság, a rossz gazdálkodás elleni harc valamennyi katonára, tiszthelyettesre, zászlósra és tisztügyvévé váljon.

A fegyver, a haditechnika, az anyag, a pénz, a népvagyon gazdaságos kezelését bele kell oltani az egész személyi állományba, mindennek előtt a tisztekbe, zászlósokba, tengerész zászlósokba, azok gazdasági ismeretei tökéletesítése útján is. Ahogy azt az SZKP KB 1983. évi júniusi plénumán is kihangsúlyozták, arra van szükség, hogy minden kollektívában „*mindennek előtt alakítsák ki a gazdasági gondolkodásnak a kezdeményezésére és a szocialista leleményességre, a felelősség fokozására, a legkisebb költségfordítás mellett a legjobb népgazdasági eredményekhez vezető út alkotó keresésére irányuló új típusát*”. Ezért nagyon fontos annak az elérése, hogy minden tiszt, zászlós gazdaságilag helyesen gondolkodjon. Tudjon számolni és gazdaságosan használja fel az állam által biztosított pénzt a különböző foglalkozások és gyakorlatok lefolytatásakor, vasúti és légiszállítások végrehajtásakor, műszaki és építési munkák végzésekor, egyéb rendszabályok foganatosításakor.

A hadseregben és a flottánál *kialakult* a katonák gazdasági kiképzésének meghatározott rendszere, a tervezés és végrehajtás komplex megközelítésének pozitív tapasztalatai. Ez a munka különösen az SZKP KB-nak „Az ideológiai, politikai és nevelőmunka továbbfejlesztéséről” és „A dolgozók gazdasági képzettségének javításáról” szóló határozatának megjelenését követően aktivizálódott és gazdagodott.

A katonák gazdasági ismereteinek tökéletesítése azonban számtalan helyen nem kielégítően folyik. Egyes rendezvények lefolytatása alacsony színvonalon, az ügyek tényleges rendezésének figyelmen kívül hagyásával történik. Még gyak-

ran előfordulnak olyan esetek, amikor a törvény, a szabályzatok és a parancsok szigorú betartására felszólító szolgálati személyek felhívásaikat nem támasszák alá példákkal, gyakran maguk is durván megsértik és kiforgatják azokat. Pedig a különböző szintű gazdasági vezetőknek állandóan és teljes egészében számolniuk kell a hozott elhatározások erkölcsi és nevelő következményeivel, minden vonatkozásban törekedniük kell a szavak és a tettek egységére.

Jelentős korszerűsítést igényel többek között a zászlós iskolák növendékeinek közgazdasági oktatása. Ezeknél a tanintézeteknél a kiképzési profiltól függően fel kell venni a tervbe az alakulat csapatgazdálkodása közgazdasági kérdéseinek tanulmányozását, amihez speciális segédleteket, köztük szemléltető aggrációs anyagokat kell készíteni. A nevelőmunka rendszerében különös helyet foglal el a fiatal tisztekkel, zászlósokkal való foglalkozás, akik a katonai tanintézet elvégzése után anyagfelelősi beosztásokba kerülnek. Magától értetődik, hogy közülük sokan nem rendelkeznek élet- és gyakorlati tapasztalattal, segítségre szorulnak, különösen szakemberré válásuknak időszakában.

Ezzel a céllal az ellátó pénzügyi szervek már több éven át negyedévenként alaposan ellenőrzik azon egységeknek pénzügyi és gazdasági tevékenységét, amelyeknél a pénzügyi szolgálat élén fiatal tisztek, zászlósok állnak és hiányosságok előfordulása esetén segítenek azok megszüntetésében. A pénzügyi szolgálat fiatal tisztjei azonban nemcsak a negyedévenkénti ellenőrzést, hanem rendszeres segítséget is igényelnek a nyilvántartási könyvek vezetésében, az elszámolással kapcsolatos okmányok elkészítésében és egyéb tevékenységükben. Ezt a segítséget a körzetek, hadseregcsoportok, alsóbb szintű ellátó szervek pénzügyi szolgálatai legtapasztaltabb tisztjeinek, a helyőrség előljáró pénzügyi szolgálat főnökeinek kell nyújtaniuk.

Figyelemre méltó ebben a vonatkozásban V. Sztoronyin tiszt, magasabbegység pénzügyi szolgálat főnökének a munkája. A tiszti iskola elvégzése után ehhez a katona kollektívához került L. Strabue hadnagy egység pénzügyi szolgálat főnöki beosztásba. Függetlenül a jó elméleti felkészültségtől, kezdetben nem tudta megszervezni a munkát, megteremteni a kapcsolatot a szolgálati-ág főnökökkel, funkcionális kötelmeit nem jól végezte. A dolog odáig fajult, hogy a fiatal tiszt kérte elhelyezését más beosztásba. Az egységparancsnok, a magasabbegység pénzügyi szolgálat főnök, a pártszervezet a munkával kapcsolatos rendszeres segítségével és nevelőmunkájának, valamint V. Kuznyecov hadbiztos vezérőrnagy, körzet pénzügyi szolgálat főnök személyes részvételének következtében a fiatal tiszt megkomolyodott, felelősségteljesebben végzi munkáját. És mióta soron előléptették, még nagyobb igyekezettel, a szolgálati ág főnökökkel szoros együttműködésben vesz részt az egység pénzügyi gazdasági és közgazdasági tevékenységében. Jelenleg az egység pénzgazdálkodása, egyike a magasabbegység legjobb pénzgazdálkodásának. L. Straube tiszt pedig méltó jelölt a ranglistán való előrehaladásra.

A fiatal tisztek ellenőrzésének, gyakorlati segítségének és erkölcsi nevelésének ez a formája teljes mértékben bevált és azt meg kell honosítani az ellátó szolgálati ágak gyakorlati munkájában.

De fel lehet hozni más példákat is. Néha az önálló szolgálat elején, magárahagyott, a társadalom gondoskodását nélkülöző fiatal tiszt, zászlós, hanyagul teljesíti szolgálati kötelmeit, olykor pedig ahogy mondani szokás nagylyábon él. Itt kellene a parancsnokságnak a párt és komszomol szervezeteknek, az ellátó szervnek közbelépni, megakadályozni a meggondolatlan lépésekben, fokozni te-

vékenységének ellenőrzését, ami távolról sem történik meg minden esetben, általában „nincsen idő” az ilyen munkára jelszóval, aminek eredményeképpen elveszítünk fiatal szakembereket.

Az emberekkel való foglalkozás időt, türelmet, a parancsnoki felelősségrevonásnak a gondoskodással való összehangolását igényli. Nem szabad megfélemlkezni arról, állapította meg az SZKP KB 1983 júniusi plénuma, hogy az új ember formálásának folyamata ugyan olyan folyamatos és bonyolult mint maga az élet.

A katonai szabályzatok és a Szovjetunió honvédelmi miniszterének parancsai a harc és politikai kiképzés magas mutatóinak eléréséért, a takarékoságért és a szocialista tulajdon megóvásaért folytatott harcért, a dicsőretnek különböző formáit, köztük az anyagi jutalmazást irányozzák elő. A párt és a kormány a katonák anyagi helyzete megjavításáról, a hadsereg és a flottacrök harckészültsége növeléséről, a fegyelem megszilárdításáról való gondoskodása egyik újabb megnyilvánulásának bizonyult az egységek magas fokú harckészültségének fenntartásához, a fegyverzet és haditechnika kezelésének elsajátításához és hozzáértő karbantartásához, a szolgálati kötelmek mintaszcrú végrehajtásához, a szocialista tulajdon megóvásának biztosításához, a szolgálat szerinti rend és fegyelem megszilárdításához, a harcosok megfelelő kulturális és életkörülményeinek létrehozásához való hozzájárulásukért a tisztek, zászlósok, és továbbszolgáló katonák 1983-tól kezdődően egyszeri alkalommal kifizetendő pénzjutalom. A pénzügyiek részére pedig a csapatok pénzügyi biztosításával kapcsolatos munkaminőségének állandó javításáért, a katonai, a pénzügyi, a költségvetési és a pénztári fegyelem szigorú betartásáért, a munkastilus szakadatlan javításért kapnak jutalmat.

Arra van szükség, hogy az egyszeri pénzjutalmak a katonák részére való kifizetése felülvizsgálatok az egységparancsnokok, a politikai szervek, a párt-szervezetekkel közösen elemezzék külön-külön minden egyes katona munkájának eredményét és csak azokat jutalmazzák, akik arra valóban rászolgáltak.

Amikor beszélünk a takarékoságért és a gazdaságosságért folyó harc pozitív tapasztalatairól, nem szabad szó nélkül hagyni azokat a hiányosságokat sem, amelyek csökkentik az anyagi és pénzeszközök felhasználásának hatékonyságát. Az egységeknél lefolytatott revíziók és ellenőrzések eredményei azt bizonyítják, hogy a lenini elvek még nem mindenütt váltak a gazdálkodás normájává.

Egyes katonai alakulatoknál még előfordul az anyagi és pénzeszközök elherdálása. Egyes parancsnokok, szolgálati ág főnökök lelkesednek a költséges festő és asztalos munkáért, a normákban nem szereplő laktanyaberendezés és bútorzat, továbbá a különböző díszítésre szolgáló tárgyak beszerzéséért.

Normálisnak mondható-e az, hogy annál az alakulatnál, amelynek a parancsnok anyagi-technikai helyettese Ju. Plicsko tisztt, a legénységi körletek és az étkezde ablakainak beüvegezéséhez drága polirozott tükör üveglapokat szereztek be, ami a hagyományos üvegnél mintegy 2 ezer rubellel bizonyult drágábbnak? Természetesen a bűnösöket anyagilag felelősségre vonták, de miképpen lehet megtéríteni az adott katonai kollektívának a pazarlással okozott erkölcsi veszteséget.

Egyes alakulatoknál jelentős pénzösszegeket fordítanak a norma időnél korábban tönkrement vagy elveszett konyhai edényzet, felszerelés, bútorzat pótlására. Ezek a kiadások elmaradhattak volna, ha a parancsnokok, politikai szer-

vek, tiszthelyettesek, tisztesek, azaz a közvetlen parancsnokok, valamint a 24 órás szolgálatot adó katonák biztosítanak a feszes szabályzat szerinti rendet az alegységeknél, az étkezdékben, a légénységi körletekben, a laktanyákban és szigorú intézkedéseket fogantatosítanak a rendbontókkal szemben. Gyakran a hasonló tényeket ki sem vizsgálják, nem tárják fel azok keletkezésének okát és körülményeit, ezeket a vétségeket nem mindig értékelik megfelelően.

Aggodalomra ad okot az a körülmény is, hogy egy sor egységnek nem csökkennek az állampolgároknak, vállalatoknak és szervezeteknek a gépkocsi és egyéb eseményekért, továbbá a vetések, az erdők legázolásáért kifizetendő kiadások. Ez szükségessé teszi azt, hogy állandó napirenden tartssuk a vezetőknek a gépkocsik, harckocsik és egyéb technika utakon, különösen azonban lakott területen való vezetése szabályainak betartására irányuló nevelését, hogy megfelelő rendszabályokat fogantatosítsunk annak érdekében, hogy a népgazdaságnak gyakorlatok alatti kárt ne okozzunk.

A takarékoság nemcsak gazdasági, hanem erkölcsi kategória is. Ezért jelent egyet a rossz gazdálkodás, a pazarlás, anyagi és pénzeszközök veszteség elleni harcra Hazánk gazdasági és védelmi erejéért folyó harccal. A hadseregnek és a flortának minden katona kollektívája, minden katonája köteles ehhez a harchoz személyesen is hozzájárulni.

Attól, hogy mennyire tudjuk mozgósítani a nép szellemi energiáját – hangsúlyozta az SZKP KB 1983 júniusi plénuma – mennyire tudjuk növelni annak munka és szociális aktivitását, nagymértékben függ az ötéves terv végrehajtása, előrehaladásunknak üreme, az ország védőképességének erősítése.

Pszichikai sérültek harcban

Irta: Chermol, Brian alezredes

(Megjelent: a Military Review, 1983. 1. számában)

A vietnami háború veteránjainak, a harcos alegységek pszichikai sérültjeinek tárgyalása szükségtelennek tűnik. A vietnami háborúban a pszichikai és a tényleges sérültek száma igen alacsony volt. Itt a harccal kapcsolatos fáradtságot, félelmet és stresszt jelentősen csökkentették *a következő tényezők*: 12 hónapos háborús szolgálat; az alegységek és egyének rendszeres pihentetése, a kiváló anyagi biztosítás; a teljes légifölény; a harc alacsony intenzitása és a gyors egészségügyi kiürítés.

A terep az időjárás és a harc sajátossága miatt a vietnami háborúban harcocsit és más láncfalpas járművet csak igen korlátozottan használtak, ezért pszichikai sérültek főleg a lövész alegységeknél fordultak elő.

Vietnam tehát nem jó modelje a 20. század háborújának. A jövő háborúja fokozatosan veszélyezteti az embert is és a gépet is.

Jellemzői:

- vegyi és biológiai fegyverek alkalmazása, ezek ölnek és harcképtelenné tesznek;
  - harcászati atomfegyverek alkalmazása, amelyek rombolnak, égnek és sugárzást okoznak;
  - lézerfegyverek alkalmazása, amelyek vakírnak vagy kábítanak;
  - nagy területre és hosszú időre kiterjedő harc kevés alvási és étkezési lehetőséggel;
  - a vegyi fegyverek alkalmazásának veszélye miatt gázálcot kell viselni;
  - elektromágneses impulzusokkal zavarják, sőt megsemmisíthetik a híradást.
- Ezen kívül az ellenség légvédelmi rendszere veszélyezteti a légifölényt, rakétái és repülőgépei igen hatékonyak a lövész és páncélos alegységek ellen, fegyverzete pedig jelentősen növeli a sérültek arányát a tüzérségnél is.

A második világháború tapasztalatai alapján a hagyományos háború pszichikai sérültjeit lehet megbecsülni. A legtöbb sérült a légierőnél volt, ezt követték a lövész és páncélos hadosztályok. A pszichikai sérültek száma viszont a páncélos hadosztályoknál volt a legnagyobb. Ez a következőkkel indokolható:

- huzamos tartózkodás a harcocsiban már maga is stresszt okoz;

- a harcokosi alegységeknek mozgékonyaknak kell lenniük mind támadásban, mind védelemben, ez pedig fokozza a fáradtságot és a stresszt;
- a páncélos alegységek távolsága más csapatoktól a magány, elszigeteltség érzését okozza;
- a potenciális fenyegetés elleni védelem lehetetlensége a tehetelenség érzését okozza;
- égési halál lehetősége a lánctalpas járművekben.

A pszichikai sérültek aránya legalacsonyabb a légierőnél volt. Okai:

- a sérthetlenség érzere;
- a pszichikailag instabil katonák kiszűrése a válogatásnál és kiképzésnél;
- a magas erkölcsi és az elit fegyvernemhez tartozás büszkesége, az önkénres jelentkezés.

Ez utóbbit erősíti az a tény, hogy a gyalogsághoz önkéntesen jelentkező ejtőernyősöknél is igen alacsony volt a pszichikai sérültek száma, a besorolt gyalogosoknál viszont ez az arány a legmagasabb volt.

A jövő háborújában a pszichikai sérültek száma sokkal magasabb lesz. A páncélelhárító és légvédelmi fegyverek tökéletesedése miatt a páncélos és repülőegységeknél növekszik a harci sérültek száma, ez pedig a pszichikai sérültek számának növekedésével jár. Az amerikai és izraeli hadsereg 2. világháború utáni tapasztalatai azt mutatják, hogy minden 4 harci sérültre legalább egy pszichikai sérült esik a hagyományos fegyverekkel vívott háború első 30 napjában.

Atomháborúban ez az arány 1:3-ra, sőt 1:2-re becsülhető. A háború első 30 napja után a pszichikai sérültek száma meghaladja a harci sérültekét.

Nagy intenzitású harcban 60 nap után a csapatok személyi állományának zöme pszichikai okok miatt harcképtelen lesz.

A 2. világháború észak-afrikai hadjáratának egyik tapasztalata az volt, hogy tartós hadműveletben a harci fáradtság elkerülhetetlen. A harci fáradtság minden katonát elér, ha egyéni tűrési határa időlegesen kimerül. Ez nem a gyávaság vagy elégtelen személyi magatartás jele. Felismerve azt aényt, hogy a pszichikai sérülés elkerülhetetlen az egészségügyi szolgálat, a fegyvernemek, a NATO hadseregek és az izraeli hadsereg képviselőinek bevonásával a következő kérdéseket dolgozta ki:

- a pszichikai sérültek csökkentésének legjobb módszere;
- parancsnokok kiképzése a pszichikai sérülés megelőzésére és szimptomáinak felismerésére;
- pszichikai sérültek kezelése és
- gyógyultak visszavezénylése szolgálatba.

A pszichikai sérülés igen széles fogalom. Kereteibe tartozik: alkoholhoz vagy kábítószerhez folyamodó katonák, előzőleg pszichikailag beteg katonák, akiknek betegsége a harc hatására kiújult: olyan harci sérültek, akik a sérülés sajátossága miatt – nemiszerv elvesztése, besugárzás, arc roncsolása stb. – pszichikailag nem funkcionálnak és végül a harctól kimerült, kifáradt katonák. A pszichikai sérültek legnagyobb számát a kifáradás okozza, de erre lehet a legjobban hatni a kiképzés, csapatszellelem, harcszervezés és parancsnoki tevékenység útján.

A harci fáradtság összefüggésben van a harci sérültekkel, illetve a harc intenzitásával, vagyis minél több a harci sérült és az elesett, annál több a harci

fáradt (továbbiakban HF) pszichikai sérült és hamarabb is keletkeznek. Ennek okai feltehetően a következők:

- a nagy intenzitású harcban nagyobb a félclemérzet;
- több a „csak nem elveszni” helyzet, sok barát és parancsnok elesik és kevés a pihenés.

A HF sérültek aránya igen magas a nagy kockázatú – deszantművelet, megerősített állások elleni roham stb. – harcok alatt vagy közvetlenül azok után, ez még fokozódik, há tűzérési és légi támogatás nem lehetséges. Visszavonulásnál viszonylag alacsony a HF sérültek száma.

Magas viszont a harcokcsik és repülőgépek személyzeténél, ha az ellenséges páncéltörő tüzérség és légierő tevékenysége igen aktív, ha találatot kaptak vagy a személyzet valamelyik tagja meghalt vagy megsérült.

A HF sérülés egyik komoly tényezője a kumulált stressz. Minél több időt tölt a katona harcban, annál nagyobb az esély arra, hogy sérült lesz. Pszichikai zavar a legtöbb katonánál előfordul a harc kezdeti szakaszában. A katonánál fokozott érzékenység lép fel, hamar elcsúszkál, könnyen irritálható, profán szavakat használ, dühödtlen reagál váratlan vagy közeli zajra, mozgásra, (alvási zavarok). Az ilyen reakciók általánosak harcban, ezért ezeket nem tekinthetjük patológiai eseteknek, hanem ezek *figyelmeztető jelek a parancsnok részére, hogy alárendeltjeinél feszültség és félclem létezik.*

A harc kifejlődésekor a HF sérülés sok katonánál igen komolyvá válhat. Jelei: rángatózás és remegés, némaság, hallucinálás, kontrolálhatatlan sírás, kábultság és félczehetetlen pánik. Ilyen katonáknak egészségügyi segély szükséges. A sérültet a zászlóalj segélyhelyre szállítják, ahonnan – a vizsgálat eredményétől függően – tovább szállítják a dandár – avgy a hadosztály – segélyhelyre. E segélyhelyeken a sérülteket emberi magatartás vizsgálatra képzett tiszthelyettes, orvos, hadosztály ideggyógyász tiszt, pszichikus, szociológus vagy kórházi szakosított ideggyógyász kezelik. Tapasztalatok szerint ezen sérültek többsége 24–48 órában belül visszatérhet alakulatához.

A harc későbbi időszakában (hónapok) a fent ismertetett súlyosságú HF sérültek száma csökken, viszont nő az ún. „öreg tiszthelyettes” (Old Sergeant) szindróma. E betegség jellemző: apátia, pszichomotor késés (lassú gondolkodás, válaszadás és mozgás), érzéketlenség mások túlélésével vagy technikával kapcsolatban, függőség másoktól, zavartság (konflúziós), remegés, hányás, hasmenés, étvágytalanság, túlérzékenység hangra és mozgásra, alvási zavarok, nyílt félclem, fokozott dohányzás, magánykeresés, depresszió és szociális visszavonulás. A parancsnokoknál ezen kívül jelentkezhet a rossz értékelés és kötelezettségeinek elhanyagolása.

Ha ezen szimptomák miatt a harcokcsivezető vagy a lövész harc képtelen, akkor azokat a dandár segélyhelyre kell szállítani. A sérülés súlyosságától, a harc helyzetétől, a szállítási lehetőségtől függően a hadosztály-segélyhelyre is szállíthatók. A hadosztálynál az ideggyógyászok a sérülteket altatással, fürdetéssel, zuhannyal (rehidráció) étkeztetéssel kezelik és beszélnek velük érzéseikről, félclemükről, gondjaikról, kapcsolataikról stb.

HF sérült repülőgép-vezetőt a leszállás közelében levő segélyhelyen kezelik. Náluk a sérülés az esetek zömében a bevetés után keletkezik, ez a segélyhely gyakran hadosztály hadtápkötelekben lesz. E sérültek 80–90%-a alakulatukhoz

4 napon belül visszatér. A többieket a hadtest kiürítő kórházába szállítják. A hadtesthez szállított sérültek ritkán térnek vissza alakulatukhoz és tartós kezelést igényelnek.

A HF sérülések megelőzésére a parancsnokoknak komolyan kell gondolni. Legfontosabb az elegendő alvás biztosítása. A szokásos 7-9 órás éjszakai alvás biztosítása éjjel-nappal folytatott harcban nem oldható meg. Az alegység hatékony marad, ha személyi állományának 24 óránként legalább 4 órás alvási lehetőségét biztosítanak. E célra a 24 órát 4 órás periódusokra kell felosztani. A hadműveletektől függően a légierőnél 6 órás periódus is biztosítható.

A megelőzés másik módszere a katonák kiképzése ABV fegyverekkel vívott harcra. A gyakorlatokat ABV védőeszközök használatával kell tartani. Kisebb a valószínűsége a HF sérülésnek vagy a tömeges gázhisztériának (amint az az I. VH-ban előfordult), ha katonák bíznak a védőeszközökben és azokat helyesen tudják használni.

A pszichikailag alkalmas katonáknak kitérő képessége hosszabb és jobban tűri (tolerálja) a harci stresszt, más katonánál. A hatékony pszichikai kiképzés békében, mozgósításkor és harc alatt csökkentheti a HF sérültek számát.

Megbízható forrásból származó pontos és időbeni tájékoztatás szintén csökkentheti a harci stresszt. Ha a katonák tudják, hogy a parancsnoki lánc a múltban mindig őszintén és teljes mértékben tájékoztatta őket, akkor kevesebb pontatlan, erkölcsromboló hír terjedt el, illetve a bizalom helyreállítása és pozitív hírek elfogadtatása könnyebben érhető el. Az atomháború hangsúlyozza a tájékozódás igényét, különösen ha az amerikai városokat is csapások érik.

A stressz megelőzésének érdekében egyes alegységeknél ún. „pajtási” rendszert alakítottak ki. Repülőgépek, harckocsik, lövegek kiszolgáló személyzete, lövész rajok állománya állandóan figyelik egymást, hogy időben jelezzék a HF sérülés jeleit. E kérdés elhanyagolása nélkül azonban a fő figyelmet a HF sérültek felismerésére, velük való beszélgetésre és a megoldásra kell fordítani azok hátraszállítása előtt. A pajtási rendszer inkább kiegészíti ezt a pihenés biztosításával az összetartozás és az egymásért felelősség érzetével. Ennél figyelembe kell venni azt, hogy ma már a korszerű fegyverek hatékonysága miatt a repülőgépek, harckocsik és lövegek személyzete egyszerre esik el és nem egyenként, mint a múltban.

A HF sérülés megelőzésének másik tényezője a szilárd vezetés. A II. VH-ban harcoló alegységek összehasonlítása demontsrálja azt a lényeges különbséget, amelyet a hatékony vezetés okoz a HF sérültek arányában. Ez különösen érvényes ABV háborúban, amelyben egy csapás; pánikot, szervezetlenséget okozhat. Gyakorlatok tapasztalatai szerint ilyen helyzetben a túlélők szívesen halgatnak a parancsnokokra és követik azt. A parancsnokokkal szemben a II. VH-ban támasztott követelmények ma is érvényesek: alkalmasság, őszinteség, kötelességteljesítés, bátorság és gondoskodás.

Történelmileg a vallás és a nacionalizmus szerepet játszott a félelem legyőzésében. „Intenzív harcban sok hatékonyan harcoló katona hitte: az Isten megvéd engem a bajtól és ha meghalok is, gondoskodik rólam az örökkévalóságban”. Erős hit az ellenség rossz természetében a kapitalista vagy szocialista rendszerben, a haza leigázása megakadályozásának szükségességében, a saját életmód előnyében és a haza fölényében szintén növelheti az ellenállást a HF sérülésekkel szemben.

A katonák motiválásával foglalkozó tanulmányok zöme azt emeli ki, hogy nem hagyjuk cserben bajtársainkat. Jó erkölcsű, szellemű, összetartó alegységeknél háborúban nem volt ritka, hogy katonáik teljes felgyógyulásuk előtt a „biztos” helyről önkéntesen visszatértek alegységükhöz. Ez nyilvánvalóan azt jelentette, hogy vonzódtak a még mindig harcoló bajtársaikhoz.

A múlt háborúban, különösen a vietnámban, fontos tényező volt a hatékony és megbízható egészségügyi kiürítési rendszer. A HF sérültek arányában jelentős csökkenés volt tapasztalható, amikor a katonák tudták, hogyha megsérülnek, akkor a gyors kezelés és a túlélés valószínű. Tehát, hogy az alegységeknél magas legyen az erkölcs, a támogató egészségügyieknek kiképzettnek, láthatónak kell lenniük és erősen érezzék feladatuk, kötelességük teljesítésének fontosságát.

A megelőző intézkedések zömét harcban már nem lehet, hanem előtte hetekkel, hónapokkal kell elvégezni. A stressz megelőzésének kiképzése nem röbb, mint harcszerű körülmények között végrehajtott felkészülés, vagyis kiképzés:

- ABV védőeszközökben;
- a rádióhíradásra való támaszkodás nélkül;
- rövid időre engedjük át a vezetést az alárendelteknek;
- a gyakorlatok nagy távolságára és több napra terjedjenek ki;
- a gyakorlatokat végezzük éjjel is és rossz időben is;
- tételizzunk fel harci és pszichikai sérülteket is
- gyakoroljunk éleslövészet körülményei között.

A harcbalépő alegységek parancsnokai tartsanak ellenőrzést a harc előtt. Az ellenőrzés eredményét a hadosztály pszichológus (ideggyógyász) felhasználhatja a parancsnok tájékoztatására az alárendelték erkölcsi állapotáról, a parancsnokokba vetett bizalmukról, valamint harc készségükről.

Pihenőben levő egységek parancsnokai század és szakasz szinten egészségügyi szakember bevonásával tartsanak megbeszélést, eligazítást. Ilyen megbeszélések növelik az alegység összetartását, harci hatékonyságát, biztosítják a katonák érzelmeinek, féltelmének szellőztetését, csökkentik a stressz és vétkesség érzetét, valamint a későbbi, esetleges stressz kialakulását.

Igen nehéz feladat a parancsnokok meggyőzése arra, hogy fogadják vissza a felgyógyult HF sérülteket. Izraeli hadsereg tapasztalatai szerint a parancsnokok nem akarták azonnal visszafogadni a felgyógyult HF sérülteket az első vonalba, s így ez további stigmát okozott a katonáknak.

Egy megoldás, amely mind a gyógyultnak, mind az alegységnek megfelel, az lehet, hogy kezelés idején a raj katonái többször meglátogatják a sérültet, beszélgetnek vele és ők kísérik vissza az alegységhez. Ezen módszer csökkenti az ellenállást a visszafogadásra, a reintegrálást gyorsabbá és hatékonyabbá teszi, valamint elősegíti azt, hogy a gyógyult érezze, hogy rá szükség van és elfogadják. Ez más katonáknak is demonstrálja, hogy HF sérülés felgyógyulása után a visszafogadás lehetséges és valószínű. Egy másik módszer az lehet, hogy az egészségügyi segít a reintegrálásban.

Ilyenkor a gyógyultat a kiegészítő alegységhez helyezik, ahonnan az anya-alegység feltöltése legelőször történik.

Következtetésként megállapítható, hogy a HF sérülések elkerülhetetlenek tartós és intenzív harcban. Jó vezetés, a stressz okainak ismerete, harcszerű kiképzés sokat tehet a HF sérülések csökkentésére. A 80-as évek feladata: a harc-kiképzés minőségének javítása, a katonák bizalmának növelése technikájukban és parancsnokaikban, a csapatszellem, erkölcs és összetartás növelése. Célunk a HF sérültek számának csökkentése és azok gyors visszatérítése alegységeikhez, hogy hatékonyan harcolhassanak az ellenséggel.

TÁJÉKOZTATÓ KÖZLEMÉNYEK

Esettanulmány

az MN 5232 VII. számú újdörögdi bázis és az MN 6904 tapolcai alakulatnál bekövetkezett hajtóanyag lopásról

Ragyánszki György főhadnagy

Az MN 5232 Székesfehérvár VII. sz. újdörögdi bázisán levő üzemanyagkút kezelője, Wittmann Attila honvéd volt 1982 augusztus 13-tól 1983 augusztus 12-ig, aki a VII. sz. újdörögdi bázis állományába tartozott.

A bázison levő 2 db 24 m³ üzemanyagkút és a benne levő hajtóanyag az MN 6904 tapolcai alakulat kezelésében, annak nyilvántartási készletébe tartozott.

Az üzemanyagkútból az újdörögdi lőtéren gyakorlatot végrehajtó alakulatok, és csapatépítkezés céljából a bázisra vezényelt gépjárművek feltöltését hajtják végre.

Mivel szervezetszerű kűtkezelő a bázis állományában nincs, az MN 6904 Tapolca parancsnoka és az újdörögdi bázis parancsnoka megállapodtak, hogy a bázis állományából biztosítanak kűtkezelőt, aki egyéb beosztása mellett végzi a feltöltést is. Állományilag és fegyvernemileg a bázis parancsnok alá, üzemanyag elszámolás végett pedig az MN 6904 üzemanyag-szolgálatához tartozott.

(Wittmann honvéd eredeti beosztása szerint, hegesztő és olajkazánfűtő feladatot látott el.)

Wittmann honvéd bevonulása előtt már büntetve volt gépjármű lopásért. Ennek ellenére több felelősségteljes beosztást bíztak rá, megfelelő ellenőrzés nélkül.

Ezt Wittmann honvéd felismerte és kihasználta úgy, hogy rendszeresen a kerítésen keresztül 20 literes üza. kannába vitte ki a benzint, de egyéb más anyagot is. (Pl. villanymotor stb.) Időközben megszervezte, hogy gépjárművel központi fűtőelemeket, radiátorokat is kiszállított.

Saját gépkocsiját állandó jelleggel a bázis kerítésétől és az üzemanyagkúttól mintegy 100 m-re egy bokros területen tartotta és azgal szállította el a benzint, esetenként a veszprémi lakására és különböző személyeknek eladásra. Ezt sem a bázis parancsnoka, sem az őrség nem vette észre.

Az MN 6904 üzemanyag-szolgálat főnöke Baranyi István hdgy. és az üza. raktárvezető Balogh István őrm. által végrehajtott ellenőrzések és elszámoltatások alkalmával minden esetben pontosan literre elszámolt, hiány soha nem volt.

Ezen bűncselekmények halmaza után 1983 augusztus 13-án mint, aki a feladatát jól látta el, leszerelt.

Ezt követően, augusztus közepétől október végéig, egy általa lopott személygépkocsi alkatrészeit árusította. A Veszprémi Rendőrség felfigyelt rá és lakásán

házkutatást tartottak. Ekkor találtak lakásán 1450 liter benzint, villanymotort és egyéb olyan anyagot, amivel nem tudott elszámolni. Megtalálták azt a rajzot is, melyet az üza. kútról készített, amelyen dátum szerint fel volt tüntetve mikor mennyi benzint vitt el és mennyi vizet töltött a kúriba. Ezek után vallotta be, hogy honvédségi eredetűek az anyagok.

A Veszprémi Rendőrség átadta az ügyet a Győri Katonai Ügyészségnek. A győri ügyészség ezek után bizott meg a benzinkútban levő víz és gázolaj mennyiségének megállapításával, a szakértői feladatok végrehajtásával egyidejűleg.

A vizsgálat megállapításai

Végrehajtottuk a 25 m³-es tartályban levő benzin mennyiségének felmérését mérőléccel és kalibrációs táblázattal. A tartályban 22 300 liter benzin volt.

– Mintát vettünk a kémérő szerkezeten keresztül, üveghengerbe. Vizet, mechanikai szennyeződést, vizuális ellenőrzéssel nem találtunk, de a benzin színe olajos keverékre utalt. Fajsúly mérést hajtottunk végre, a benzinnak 0,744 fs. volt, amely eléggé magas. (Ez már utalt a gázolajjal való keverésre).

– Ezt követően vízerzékeny pasztával a mérőlécezt mint egy 30 cm-re be kentük és leeresztettük a tartályba, 2 perc után megállapítottuk, hogy enyhén világosabb színű lett a paszta, de nem oldódott le a léccről, így teljes biztonsággal nem utalt vizesedésre. (A vízerzékeny paszta a benzinben élénk piros, a vízben elhalványul és leoldódik a mérőléccről, ezért 5–10 percig benne kell tartani a tartályban).

Ezek után megkezdtuk a tartály leürítését, de a szívócsövön nem tudtuk teljesen leüríteni, mivel 50 cm folyadék szint magasságnál a szívócső levegőt szívott. Ebből arra lehetett következtetni, hogy erőszakos beavatkozás történt a szívócsőnél. (A tartály dőmfedelén levő szerelvények teljesen le voltak takarva kavicssal, külső beavatkozást így nem lehetett észlelni).

A kavics réteg eltávolítása után kiszereztük a szívócsövet, amelyen egy hegesztés volt a lábszeleptől kb. 25 cm-re.

Megmértük a tartály átmérőjét és a szívócső hosszát, 50 cm volt a különbség. (Ebből 5 cm a hivatalos ülepítés céljára hagyott távolság).

Megállapítottuk, hogy 45 cm-t vágott ki Wittmann honvéd a szívócsőből, ami 4380 liter mennyiségű benzinnak felelt meg a 25 m³ kútban.

A szívócső nyílásán mintát vettünk a bent maradt 50 cm mennyiségű anyagból és ekkor derült ki, hogy sok a víz a tartályban. Ezt a vizes benzint külön tartályba töltöttük és a szétválasztás után megállapítottuk, hogy effektíve 3500 l víz volt a tartályban.

A benzin olajjal való keverési százalékát leparlással végeztük, és mintegy 40%-os gázolaj tartalmat állapítottunk meg.

Tehát 18 800 liter benzin-gázolajkeverékből kb 750–800 liter gázolaj volt, ami fűtőolajra utalt a benzin opálos színe miatt.”

A hiányként kimutatott E-86 benzin 4300 l – 80 066 Ft értékkel, Wittmann honvéd szándékosan, tudatosan, fondorlatos módon vezette félre az üzemanyagszolgálat vezetését.

Tudta azt, hogy ha az ellenőrzések alkalmával pontosan elszámol, akkor nem tűnik fel az ÜSZF-nek, hogy ő milyen félrevezető beavatkozást hajtott végre a tartályon.

Az ügyészségi kivizsgálás alatt kiderült más jellegű beavatkozás is, amely a mérőóra mutatójának az előre állítását tette lehetővé 5 literrel (A mérőórát csak visszafelé lehet csavarni azaz lenullázni, előre nem lehet, ha nem szerelik át. Feltöltött a gépjárművezető pl. 30 litert mire odanézett az órára már előre is lett állítva 5 literrel és 35 liter került a menetlevélre a kiadott 30 liter helyett).

Ezt a manővert is több hónapon keresztül alkalmazta a vezényelt és gyakorlaton levő gépjárművek feltöltésekor. (Hogy így mennyi benzint tett szert, nem lehetett kivizsgálni, mert a gépjárművek más alakulathoz tartoztak.

Az ellenőrzések tapasztalatai.

Az ellenőrzéseket és az anyag elszámolását az ÜSZF rendszeresen végrehajtotta, mint fiatal tiszt nem is gondolt arra, hogy a kútkezelő megbontja a kútát és levág a szivócsőből.

Az ellenőrzések végrehajtásánál felróható hiányosság, hogy nem kellő alaposan hajtották végre a vízerzékeny pasztillával a víz megállapítását.

Hiányosság az is, hogy az eltelt év alatt nem hajtottak végre a tartály-nál fenék mintavételt szivattyúzással.

A Csapatbaktáp Szabályzat az állandó barckészültség időszakára V. rész I. fejezet 23–28. pontja rögzíti az üzemanyag-szolgálat tönök és üzemanyag raktár-vezető feladatát és kötelességeit.

Ebben az üzemanyagok minőségi megóvása frissítése és ellenőrzése is elő van írva.

(„Utasítás az üzemanyag minőségének ellenőrzésére” az Úza/20. szabályzat III. fejezet „D”/40. pontja leírja, hogy mikor és hogyan kell a tartályokban tárolt üzemanyagokat ellenőrizni).

A bűncselekmény tanulságai

– A megdrágult hajtóanyag árak egyre inkább inspirálnak egyeseket arra, hogy valamilyen formában ingyen vagy olcsóbban hozzájussanak a hajtóanyaghoz. A hadseregben a hozzáférhetőségnek pedig több forrása is van, a Központi Üzemanyag Raktártól a vasúti szállításon keresztül a gép és harcjárművekig hezárólag.

Ha a társadalmi tulajdon fokozott védelméről kiadott intézkedéseket figyelembe vesszük, nem csak az üzemanyag-szolgálat beosztott állománya felelős az üzemanyag megőrzéséért, takarékos felhasználásáért, hanem az állomány egésze, valamennyi gép és harcjármű-vezető egyaránt.

– A laktanyák, objektumok megbízható őrzésének a megszervezése permanens biztosítása elsődleges jelentőségű (itt sem lett volna lehetőség arra, hogy a kerítésen keresztül egy évig szabadon vigyék ki az anyagot, ha az őrzés megbízható);

– egy ilyen bizalmi munkahelyre, beosztásba mint az üza. kút kezelő, megbízható feddhetetlen személyt kell kiválasztani (nem büntetett előéletűt);

– a fiatal tiszteket, tiszthelyetteseket jobban fel kellene készíteni a csapatéletre, az üzemanyag-szolgálat feladataira és az ellenőrzések módszereire. (Véleményem szerint nem elég az, hogy kiválóan el tudja mondani, hogy milyen időszakonként kell ellenőrizni a raktár, vagy az alegységek üzemanyagkészletét, azt

is meg kellene tanítani, hogy mit, milyen módszerrel, hogyan ellenőrizzenek, a csapatgyakorlatnak elsősorban ezt a célt kellene szolgálnia);

– egy fiatal tisztnek az sem mindegy, hogy milyen a HTPH követelmény támasztása, felkészültsége. Nem elég az, hogy parancsot ad az ellenőrzésre, lényeges annak tartalmi meghatározása. Az a tapasztalat, hogy több alakulatnál az ellenőrzés formális a HTPH-ek nem ellenőriznek személyesen csak aláírnak, ugyanakkor módszert sem adnak a fiatal tisztnek, mert azt is tapasztalatból tudom, hogy egyes HTPH-ek sem tudják az üzemanyag-készleteket lerovancsolni és nyilvántartással egyeztetni, főleg a gépi nyilvántartáson elgazodni.

Az MN 6904 Tapolca alakulatnál már 1981-ben is volt egy nagymennyiségű azaz 167 412,-Ft üzemanyag kár, amit szintén vizsgáltam a Katonai Ügyészség megbízásából.

(Pl. a HTP féléves ellenőrzése, és az üza. raktárvezető szabadságra való távozásával az üzemanyagraktár teljes anyagát leltározták, melyről összehasonlító kimutatást készítettek, hiányt-felesleget nem találtak. A jegyzőkönyv mellett viszont csak a raktári fogyóanyagról volt összehasonlító kimutatás a raktári „M”-ről és a folyószámos alakulatok készletéről nem. A volt ÜSZF viszont a folyószámos alakulatok készületéből lopta a kannás benzint.)

– Az ellenőrzés hatékonyságának érdekében az üzemanyagkészletek leltározását egy laktányában egyszerre érdemes végrehajtani minden alegységnél és raktárban. (Ekkor van lehetőség a minőségi ellenőrzésre is, lehetőleg kiképzés mentes napon).

A kiképzés mentes idő biztosítaná évi két alkalommal a teljeskörű leltározás szabályos végrehajtását.

Az egyéb belső és a tevékenységi folyamatokba épített ellenőrzések a szabályzat előírásai szerint megfelelnek, csak ezek végrehajtását is becsületesen végre kellene hajtani, megkövetelni és ellenőrizni.

Kellően nem megoldott a csapatoknál a vasúti tartályvagonok lefejtéséhez a bizottság kijelölése. A szabályzat szerint bizottság veheti át a tartályt és ellenőrzi le a tartály leürítését. A bizottság elnöke az ÜSZF, egy kívülálló személy, a raktárvezető és a vasút képviselője. A tapasztalat az, hogy egységparancsban általában megjelentetik a bizottság tagjait, de a lefejtéskor már nincs jelen, főleg a kívülálló személy.

(Azoknál a laktányáknál, ahol iparvágány van, még megoldják a mindenkor 24 órás szolgálat egyik tagjával, de ahol több kilométerre van a vasútállomás a laktányától, ott nem lehet a szolgálatot erre a célra bevonni).

Így hát parancsban megjelentetnek egy személyt, de a legtöbb helyen magára marad az üza. raktárvezető a szállításkor, mert az ÜSZF sem érzi sok esetben a felelősségét, hogy jelen legyen. Ilyen helyeken meg van a lehetősége a lopásnak, ha a raktárvezető különben hajlamos erre.

Ez esetben is konkrét és egyértelmű intézkedést kellene fogantatni, ez is pk-i hatáskörbe tartozik.

Több alakulatnál nem megfelelően intézkednek a túlfogyasztásból és leltározáskor feltárt üzemanyaghiány kivizsgálására, káreljárásnak a lefolytatására.

Az üzemanyag-szolgálat ha le is állítja parancsban a túlfogyasztó gépjárműveket, a technikai szolgálat ennek ellenére sok esetben nem szabályozza be, nem

teszi ismét parancsba, hogy a túlfogyasztást nem műszaki hiba okozta, hanem más célra vezethető vissza a hiány.

(Ha az ÜSZF „rámenős” ezt jelenti a HTPH-nek, az a parancsnoknak, és ezzel esetleg bezárult a kör. Az ÜSZF-nek nincs több lebetősége hogy intézkedjen, főleg a fiatal, kevés tapasztalattal rendelkező ÜSZF-öknek, ezért beleunnak és be sem írják parancsba a túlfogyasztás végetti leállítást).

Tapasztalat az, hogy bizottsági ellenőrzés alkalmával csak azt ellenőrzik, hogy az üzemanyag-szolgálat intézkedett-e a leállításra (és ha igen), azt még soha nem tapasztaltam, hogy akik ezek után szabálytalanul járnak el, felelősségre lettek volna vonva.

Az MN 6904 alakulat esetében 1981-ben és a jelenlegi üzemanyag-hiányért is csak az elkövetők lettek felelősségre vonva.

A parancsnoki, HTPH-i vezetői és ellenőrzési tevékenység hatékonyságának javításával, az üzemanyag-szolgálat állományának a jobb felkészítésével, és a fenti következtetések, javaslatok megvalósításával jelentős előrelépést tennénk a társadalmi tulajdon védelmében.

Utószó

Az üzemanyag-szolgálat gyakorlatában hasonló eset még nem fordult elő. Tanulságai ezért túlnőnek az egység és magasabbegység szinteken, több rendszabály fogantatását tették szükségessé. A rendkívüli esemény részletesen értékelt és elemzett témáját képezte szakmai kiképzéseknek is.

A bűncselekmény résztvevőit a Katonai Bíróság felelősségre vonta, így Wittmann Attila kapott 2 év és 2 hónap börtönt, 10 000 Ft pénzbüntetést, teljes kártérítéssel – a közügyektől 3 évre történő eltiltással. Az alakulat üzemanyag-raktárvezetőjét lejokozással, felfüggesztett szabadságvesztésre – jogerősen ítélték el. (Az ügyben érintett orgazdákat különböző összegű pénzbírsággal sújtotta a Bíróság).

Az ítélet jogerős.

I.

Vezetés és gépesítés

1. ESZG programjai fejlesztésének irányjai

A számítógépek fejlődésével jelentősen szélesedett azok lehetősége. A harmadik generáció programjai már a következőket képesek megoldani: funkcionális feladatok; a megoldás folyamatainak, terminálok irányítása, programok tárolása és továbbítása; ellenőrzés és optimalizálás, stb.

Továbbiakban a cikk több strukturális bázisú programbiztosítás előnyeit fejtegeti.

Til i Szabzsenyije, 1983. 9. sz. 57-60. oldal.

2. Megbízható hadtáuvezetés harcban

A megbízható hadtáuvezetéshez jól kiképzett személyi állomány, üzemképes technika és megfelelő készletek szükségesek. A megbízható hadtáuvezetés igen fontos feltétele az időben meghozott elhatározás, az időbeni helyzetjelentések, a kezdeményezés és a HVP követelmények szerinti berendezése, őrzése.

Til i Szabzsenyije, 1983. 11. sz. 15-19. oldal.

3. Tudományos kutatómunka az osztrák hadseregben

Az alapfogalmak meghatározása után a szerző ismerteti a hadtudományi kutatás helyét és szerepét az ál-

lam tudományos kutató munkájának rendszerében. A hadtudományi kutatást szellemi-társadalomtudományi, természettudományi és egészségügyi kutatásra osztja fel. A társadalomtudományi kutatáshoz a hadászati-hadtörténeti, a hadművelleti-harcászati és a katona-pszichológiai kutatás tartozik. A szerző ezeket még további alágazatokra osztja fel és meghatározza ezek tartalmát, feladatait.

ÖMZ, 1983. 3. sz. 193-196. oldal.

4. Hadtápegységek hatékonyságának modellezése

A hadtápegységek hatékonysága akkor 100%-os, ha személyi és technikai feltöltöttségük teljes és képzettségük, kiképzésük az előírásokkal összhangban van. Ez azonban ritkán fordul elő. A szerzők cikkben azt fejtegetik, hogy milyen a hadtápegységek hatékonysága a feltöltöttségüktől függően.

Military Review, 1983. 5. sz. 67-74. oldal.

II.

**Gazdálkodás,
szállítás, egészségügyi
biztosítás békében**

Az egység ruházati raktár munkájának szervezési tapasztalatai

A szerző felsorolja az egység RSZF-e okmányait és ismerteti azok hatását, szerepét a ruházati raktár munkájában.

Tyl a Zasobovani, 1983. 4. sz. 53. oldal.

III.

Harc-hadművelet hadtápbiztosítása, kiképzés, oktatás

1. *Légideszant ezred ellátó szakaszának szakbarcászati kiképzése*

A szerző részletesen ismerteti a gyakorlat levezetésének tervét.

Tyl a Zasobovani, 1983. 4. sz. 13-17. oldal.

2. *Védelmi harc hadtápbiztosításának sajátosságai erdős-hegyes terepen*

A szerző az erdős-hegyes terepen vitt védelem általános jellemzése után foglalkozik a hadosztály, ezred hadtápbiztosításának sajátosságaival erdős-hegyes terepen.

Tyl a Zasobovani, 1983. 4. sz. 9-13. oldal.

3. *A hadtápfelderítés tapasztalatai*

A cikk ismerteti az ezred-hadosztály hadtápfelderítés jelentőségét, tartalmát és a végrehajtásával szembeni elvárásokat.

Tyl a Zasobovani, 1983. 5. sz. 19-22. oldal.

4. *Pk. HTPH vezetési munkájának tartalma és módszere a harcászati gyakorlaton*

A cikk ismerteti a Pk. HTPH-e feladatait, a gyakorlat előkészítő, végrehajtó és befejező időszakában.

Tyl a Zasobovani, 1983. 5. sz. 16-19. oldal.

5. *Ezred hadtápbiztosítása védelemben*

A szerző ismerteti a gl. c. hadtápbiztosításának kérdéseit védelemben.

Tyl a Zasobovani, 1983. 7. sz. 8-12. oldal.

6. *Ellátó zászlóalj kiképzésének sajátosságai*

Az ellátó zászlóaljat a szállító alegységek bázisán létesítették, következésként az előzőhöz viszonyítva az ellátó zászlóaljat több funkcióra kell kiképezni. Gyakorlatok tapasztalatai alapján az ellátó zászlóalj részére új kiképzési programot kell készíteni. A kiképzés sajátosságait indokolják: a különböző rendeltetésű gépkocsik; zászlóaljnál már nemcsak gépkocsivezetők, hanem különböző más hadtápbiztosításnak is vannak, a zászlóalj széttagolt telepítése, stb.

Til i Szobovani, 1983. 11. sz. 20-23. oldal.

7. *Kialvatlanság hatása harcban*

Mínél kevesebbet alszik a katona, annál kisebb a teljesítőképessége. 48 órás ébrenlét után 12, 96-nál 120 óra pihenés szükséges. A szerző több javaslatot tesz a minimális alvás biztosítására.

Military Review, 1983. 9. sz. 15-22. oldal.

IV.

Katonai rendszer

1. *Nyugatnémet légierő anyagi hivatala*

A légierő hadtápbiztosítása a gazdálkodás, a szállítás és az egészségügyi biztosítás. Az anyagi hivatal a gazdálkodásban játszik központi szerepet. A hivatal alátartásában törzs és öt osztály van. Osztályok: szabályszervező-pénzügyi (elvi); beszerző-készletnyilvántartó, repülőtechnikai, légvédelmi, rakétatechnikai és elektronikai osztály.

Military Review, 1983. 9. szám 36-42. oldal.

V. Technika

1. Francia katonák egyenrubája

A szerző ismerteti a különböző had-erőnemek gyakorló táborig, munka- és kimenő ruháit.

VMZS, 1983. 10. sz. 23–28. oldal.

2. Hűtőtechnikai és vízszállító eszközök

A szerző ismerteti a CSNHDS-ben rendszeresített hűtőtechnika és vízszállító eszközök adatait.

Tyl a *Zasobovani*, 1983. 5. sz. 40–43. oldal és 6. sz. 33–36. oldal.

*

KÖNYVSZEMLE – ÚJ KÖNYVEK

Nemeskürty István: Diák, írj magyar éneket

A magyar irodalom története 1945-ig

Nemeskürty István kétkötetes könyve, a címét Ady Endre verséből kölcsönző „Diák, írj magyar éneket”, a legkelendőbb új könyvek egyike, sláger. A nagytekintélyű tudós szakma valószínűleg gyanakodva kapja fel fejét, micsoda kihívó önbizalom, bátorság „egyszemélyes” irodalomtörténetre vállalkozni Horváth János, vagy éppen Szerh Antal után. S különösen ma, amikor a (kis)monográfiák, a tanulmánykötetek, a módszertani kutatások eredményeiről, s nem ritkán tudósaink elszigetelő tendenciáiról vagy a divat-esztétikáról tanuskodó könyvek idejét éljük. De a gyanakvásba és a könyvvel való egykori vitába tiszteletteljes irigység vegyül. Meg merte tenni... az egész magyar irodalom történetét 1945-ig...

A régi magyar irodalom története, csaknem ezer év, Nemeskürtynél az első kötet kétharmadát teszi ki. Biztos kézzel kimért arány. Elfogultságot – hiszen úgy tudtuk, cz Nemeskürty igazán otthonos kutatási terepe – nem fedezni fel. Mert nem nevezhetjük annak a magabiztos forrás- és anyagkezelést és a fogalmivá érlelt, de frissességéből mit sem veszítő izgalmat, ahogyan tárgyaról szól. Pázmány Péter gyönyörűséges, és sokakat visszarettenítő barokkos nyelvét és szellemét elemeire bontja, megmagyarázza a kor jelképrendszerét és „újitásait”, hogy a következtetéseket a már meggyőzött, Pázmány által is meghódított olvasónak mondja ki.

Gondolat Kiadó, 1983.

*

Becsky György: Amerika és a világ-gazdasági kibívás

Ha számítógépes elemzésnek vernénk alá e 270 oldalas könyvet, a gép minden bizonnyal kimuratná, hogy Becsky György legkedveltebb jelzője az „ellentmondásos”.

Gondolatfőzésére, mondatszerkesztésére az „egy részt-más részt” típusú érvelés a jellemző. Ez csak azért érdemel említést, mert végső soron nem a szerző, hanem a tárgy – fellengzősebben fogalmazva: a valóság – összetettségéről, bonyolultságáról van szó. Már e könyv címében meghúzódó, tartalmilag semleges „és” szócska is erre utal. Amerika, pontosabban az Egyesült Államok részben maga hívta életre azokat a folyamatokat, amelyeket a világ más országai világgazdasági kihívásnak, korszakváltásnak neveznek, részben viszont maga is a rezonőr és az ellenjátékos szerepébe kényszerült.

Becsky e kettősséget elsősorban azáltal magyarázza – és ezt a bevezetésben ki is emeli –, hogy az Egyesült Álla-

mok; mint mindig, ma is decentralizált piaci döntések millióin keresztül reagál a világgazdaság változásaira, s ehhez képest az állami intézmények nem is mindig összehangolt politikája mindenképpen csak másodlagos jelentőségű. Ami jó az amerikai bankoknak (például a magas kamatok), az nem biztos, hogy jó az iparvállalatoknak, s ami mindkettőnek jó, az ellen esetleg az amerikai polgár berzenkedik (például atomerőművek). A szerző

nem foglalkozik érdemben e fenti állítás gazdaságelméleti-ideológiai következményeivel, de akarva-akaratlanul egész könyvével azokkal vitázik, akik a világpolitika és a világgazdaság változásait egy embercsoport – a tőkésosztály – vagy egyetlen állam imperialista stratégiájából próbálják levezetni. Ez az árnyalt tárgyalásmód Becsky munkájának legnagyobb érdeme.

Kossuth Könyvkiadó, 1983.

A „Hadtápbiztosítás” 1983. évben megjelent számainak összesített tartalomjegyzéke

A hadtápbiztosítás elmélete

- Dobó Ferenc alez. A szállítások vezetésének kérdése a koalíciós haditevékenységek esetén.
1983. 1. sz. 5—10. oldal
- Ledényi Béla szds. Az összefegyvernemi hadsereg második támadó hadművelete üzemanyag-biztosításának sajátosságai.
1983. 1. sz. 11—17. oldal
- dr. Lapos Mihály vörgy. A vezetés elméletének néhány aktuális kérdése. (I. rész)
1983. 2. sz. 3—10. oldal
- Palkó Antal mk. őrnagy A közlekedési hálózat életképessége elméletének néhány vonatkozása.
1983. 2. sz. 11—18. oldal
- dr. Thürmer Gyula alez. Az első szárazföldi hadműveletek hadtáptechnikai harci veszteségeinek pótlásáról.
1983. 2. sz. 19—28. oldal
- dr. Lapos Mihály vörgy. A vezetés korszerűsítésének néhány aktuális kérdése. (II. rész)
1983. 3. sz. 3—11. oldal
- dr. Thürmer Gyula alez. A háborús ipari termelés szükségességéről és lehetőségéről.
1983. 3. sz. 12—25. oldal
- S. Nagy József alez. Az ellátó dandár komendáns szolgálatáról.
1983. 4. sz. 3—11. oldal
- Palkó Antal mk. őrgy. Légi szállítás tervezése front (hds.) támadó hadműveletben.
1983. 4. sz. 12—19. oldal
- Csabai György őrgy. A hadtápvezetés néhány emberi tényezőjéről.
1983. 4. sz. 20—23. oldal
- Berár Dénes őrgy. A vezetés elveiről és munkamódjairól.
1983. 4. sz. 24—28. oldal

Politikai munka a hadtápszolgálatban

- dr. Sándor György ezds. Az egészséges életvitelt elősegítő felvilágosítás néhány aktuális kérdése.
1983. 1. sz. 19—29. oldal
- dr. Lapos Mihály vörgy. Munkahelyi demokrácia érvényesülése és fejlesztésének irányai a központhadtáp szervezeteinél.
1983. 4. sz. 29—35. oldal
- Kovács Károly alez. Egy fegyelmi értekezés tanulságai.
1983. 4. sz. 36—44. oldal

Harckészültség és hadtápkiképzés

- Berár Dénes örgy. és Bekker János szds. A hadosztály crejű hadműveleti manővercsoport harctevékenységének üzemanyagbiztosítása.
1983. 1. sz. 31—39. oldal
- MN 5232 Fegyverzeti Szolgálat „A lőszeresek gazdaságos tárolása és a lőszerak-tarak optimális kihasználásának lehetőségei” tárgyú módszertani bemutatató anyaga.
1983. 1. sz. 40—53. oldal
- dr. Miskey Sándor o. ezds. és dr. Palotás László o. fhdgy. Honi vadászrepülő ezredsegélyhelyek alkalmazásának új lehetőségei.
1983. 1. sz. 54—57. oldal
- Skrabán László alez. A nyugatnémet hadtest hadtápbiztosításáról.
1983. 1. sz. 58—64. oldal
- Széli Ferenc alez. Bemutatkozik az Élmezési Tiszthelyettes és Szakmunkásképző Iskola.
1983. 1. sz. 65—69. oldal
- Eöri Tibor alez. A „DUNA-83” együttműködési, hadműveleti, harcászati gyakorlat magasabbegység szintű hadtápbiztosításának tapasztalatai.
1983. 2. sz. 29—35. oldal
- Hautzinger Gyula örgy. Honi légvédelmi magasabbegység által 1982. évben végrehajtott gyakorlatok, gyakorlások hadtápbiztosításának tapasztalatai.
1983. 2. sz. 36—42. oldal
- Csábrági László szds. A műszaki utászászlóalj alkalmazásának hadtápbiztosítási sajátosságai a magasabbegység támadó harcában.
1983. 2. sz. 43—49. oldal
- Ledényi Béla szds. A helyőrségen kívül végrehajtásra kerülő mozgósítás üzemanyag biztosításának megszervezése és sajátosságai.
1983. 2. sz. 50—63. oldal
- dr. Bagi János óo. ezds. A katonai állategészségügyi szolgálat szervező és megelőző tevékenysége a tömegpusztító gócban.
1983. 2. sz. 64—69. oldal
- Tóth Jenő határőr fhdgy. A gl. ho. elló. z.-ra mért hagyományos légi csapások hatásainak értékelése, következtetések a légvédelem megszervezésére és a működőképeség helyreállítására.
1983. 2. sz. 70—79. oldal

- Pálinkó Károly alez. és Illich Ferenc szds. A „KUNSÁG-83” gyakorlat főbb hadtáp tapasztalatai. 1983. 3. sz. 26—37. oldal
- Pálinkó Károly alez. dr. Svéd László o. őrgy. Illich Ferenc szds. Az egészségügyi hadijáték tapasztalatai. 1983. 3. sz. 38—47. oldal
- Takács Lajos alez. és Horovitz Ferenc őrgy. A tábori lőszerraktár és a szállító zászlóaljok együttműködésének területei és formái. 1983. 3. sz. 48—54. oldal
- Kapus Gyula vőrgy. Hadsereg hadtáp hadijáték főbb tapasztalatai. 1983. 4. sz. 45—55. oldal
- Skrabán László alez. A „KUNSÁG-83” gyakorlat főbb hadtáp tapasztalatai. 1983. 4. sz. 56—67. oldal
- Komcsák Miklós ezds. A „GRÁNIT-83” gyakorlat főbb hadtáp tapasztalatai. 1983. 4. sz. 68—73. oldal
- Hautzinger Gyula őrgy. Repülőegység üzemanyagellátása feltételeinek megteremtése füves repülőtéren. 1983. 4. sz. 74—77. oldal
- Skrabán László alez. Gondolatok a déleurópai hadszíntér katonapolitikai és hadszíntér-hadtáp helyzetéről, lehetőségeiről. 1983. 4. sz. 78—80. oldal
- Szauter Lajos őrgy. Az első világháború ellátó szolgálata. 1983. 4. sz. 81—87. oldal
- József Vince alez. A társadalmi tulajdon védelmének problémái a seregtest alárendeltségébe tartozó egységek üzemanyag szolgálatában. 1983. 4. sz. 88—91. oldal

A csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés

- Ujvári Mihály őrgy. Katonai ruházati cikkek árusítása a laktanyai vegyesboltokban. 1983. 1. sz. 71—74. oldal
- Szalóki György kpa. Gazdaságossági kérdőjelek a textiltisztító és javító szolgáltatásban. 1983. 1. sz. 75—79. oldal
- Magyar János mk. fhdgy. A hadtáptechnika javításáról. 1983. 1. sz. 80—86. oldal
- Ivanovics Iván mk. őrgy. és Erdélyi Tibor kpa. Textil alapanyagú ruházati cikkek sugár-, vegyi-, bakteriológiai mentesítése. 1983. 1. sz. 87—95. oldal
- Kárpáti János fhdgy. A pénz-, pénzkeret-gazdálkodási rendszer és a számviteli információs rendszer kapcsolata. 1983. 2. sz. 80—87. oldal
- Sánta Imre ezds. Az ésszerű, hatékony és takarékos gazdálkodás eredményei és feladatai. 1983. 2. sz. 88—98. oldal
- Vasas Mihály őrgy. és Villant Lajos őrgy. A hűtőfolyadék-gazdálkodásról... 1983. 2. sz. 99—106. oldal

- Littomericzky János őrgy. A hadtáp technikai eszközök javítási rendszerének korszerűsítési lehetőségei az ÁHSZ időszakában.
1983. 2. sz. 107—113. oldal
- Skrabán László alez. A Magyar Néphadseregben a közelmúltban rendszeresített új harci eszközök főbb hadtáp paramétereiről.
1983. 2. sz. 114—121. oldal
- Magyar János mk. fhdgy. Rakodásgépesítés, konténerizáció és a korszerű csomagolás kiterjesztésének néhány elvi és gyakorlati kérdése.
1983. 2. sz. 122—129. oldal
- Ács Gábor őrgy. Biztonsági rendszabályok betartásának tapasztalatai lőszerrel végzett munkáknál.
1983. 2. sz. 130—139. oldal
- Békés Mihály alez. A hatékony és tartalékos gazdálkodás néhány módszere.
1983. 3. sz. 55—64. oldal
- Palkó Antal mk. őrgy. A katonai számítások irányításának, ellenőrzésének új útja.
1983. 3. sz. 65—69. oldal
- Magyar János mk. szds. Ajánlás az egység- és csoportrakományok kialakítására; az elemek rögzítésének gyakorlata.
1983. 3. sz. 70—79. oldal
- Békés Mihály alez. Gazdálkodási tevékenységeink néhány tendenciája és további feladatunk.
1983. 4. sz. 92—100. oldal
- Bakodi Zoltán alez. A korszerű számítástechnikai eszközök alkalmazásának helyzete és fejlesztésének feladatai az MN hadtápjában.
1983. 4. sz. 101—107. oldal
- Magyar János mk. szds. A raktári rakodás berendezései.
1983. 4. sz. 108—111. oldal
- dr. Gábor László t. fhdgy. A biztonságos vezetést akadályozó körülmények és az ittasság szerepe a közlekedésben.
1983. 4. sz. 112—124. oldal

A Magyar Néphadsereg csapatai kiselektronikus számítógépes feldolgozáson alapuló számviteli és adatfeldolgozási rendszere építéseinak kérdései

- dr. Berkics László ezds. A Számviteli Részlegek építésének néhány REVA szakmai tapasztalata.
1983. 3. sz. 81—89. oldal
- dr. Kajdi József alez. és Domine János őrgy. A kis elektronikus számítógépes feldolgozáson alapuló számviteli és adatfeldolgozási rendszer bevezetésének és működésének tapasztalatai, további feladatai.
1983. 3. sz. 90—94. oldal
- Csaba József mk. őrgy. A központi biztosítású anyagok kísérleti csapatfagazatú kis elektronikus számítógépes feldolgozásának tapasztalatai.
1983. 3. sz. 95—99. oldal

- Ambrusztér Géza mk. őrgy. A gépjármű-technikai eszközök menetlevél elszámolásának, illetve igénybevétele, technikai kiszolgálása és javítása nyilvántartásának KESZG-es kísérletével kapcsolatos tapasztalatok.
1983. 3. sz. 100—103. oldal
- Gelencsér László őrgy. A helyőrségi KESZG-es adatfeldolgozási kísérlet tapasztalatairól az adatfeldolgozásra utalt egységnél.
1983. 3. sz. 104—107. oldal
- Pártos János hdgy. Néhány gondolat az egység számviteli részlegének munkájáról.
1983. 3. sz. 108—112. oldal
- Puppán Jenőné kpa. A számviteli részleg indulásának, működésének tapasztalatai a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán.
1983. 3. sz. 113—117. oldal
- Bakodi Zoltán alez. Új számítógép az ezred és a hadosztály hadtápvezetési pontján.
1983. 3. sz. 118—122. oldal

Hasznos tapasztalatok

- Hautzinger Gyula őrgy. A ruházati anyagi fegyelem helyzete magasabb-egységünknel egy párt végrehajtó bizottsági beszámoló tapasztalatai alapján.
1983. 1. sz. 97—100. oldal
- Kabai Frigyes alez. Szakmai járóverseny a hivatásos hadtáp tiszt-helyettesi képzés szolgálatában.
1983. 1. sz. 101—103. oldal
- Almási Vilmos őrgy. A kisegítő gazdaság — különös tekintettel a főliás termelésre — néhány tapasztalata, a fejlesztés lehetőségei.
1983. 2. sz. 144—148. oldal
- dr. László Péter o. szds. Az egészséges életmód kialakítása terén szerzett tapasztalataink.
1983. 2. sz. 149—154. oldal
- Kovacsics György fhdgy. Tapasztalatok az MN 4127 MAEG üzemanyagokkal történő takarékos gazdálkodás egyes kérdéseiről.
1983. 2. sz. 155—157. oldal
- Eőri Tibor alez. Egy magasabbegység gazdálkodásának tapasztalatai a XII. pártkongresszus határozatainak tükrében.
1983. 3. sz. 123—131. oldal
- Melczér László hőr. szds. A hajtóanyag megtakarítási jutalék bevezetésének tapasztalatai a BM Határőrségnél.
1983. 4. sz. 125—130. oldal
- Pawlik Róbert r. hdgy. A speciális szolgálati feladatokat végző állomány ruházati ellátása a Belügyminisztériumban
1983. 4. sz. 131—137. oldal

Munkavédelmi Közlemények

- MN Pénzügyi Szolgálat
Főnökség Baleset-elhárítási és
munkavédelmi osztálya
- Melkó Lajos
- MN Pénzügyi Szolgálat
Főnökség Baleset-elhárítási és
munkavédelmi osztálya
- Losonczi Sándor nyá. ezds.
Földi Ferenc kpa.
- MN Pénzügyi Szolgálat
Főnökség Baleset-elhárítási és
munkavédelmi osztálya
- Az MN PÜSZF-ség
Baleset-elhárítási és
munkavédelmi osztály
kollektívája
1. Az MN Pénzügyi Szolgálat Főnökség Baleset-
elhárítási és munkavédelmi osztály tájékozta-
tója a haditechnikai eszközökkel történt bal-
esetekről.
2. Korszerű egyéni zajvédő eszközök minősítése.
1983. 1. sz. 123—137. oldal
1. Közlemény
2. Alkoholfogyasztás — közlekedésbiztonság
3. A katonai szervezeteknek a technikai eszkö-
zök munkavédelmi minőségtanúsításával, mi-
nősítésével kapcsolatos feladatai.
1983. 2. sz. 158—169. oldal
1. Összefoglaló jelentés a néphadsereg polgári
alkalmazottai 1982. évi baleseti helyzetéről.
2. Közlemény
1983. 3. sz. 132—147. oldal
- Tájékoztató jelentés a néphadsereg polgári dol-
gozóinak munkavédelmi helyzetéről.
1983. 4. sz. 138—145. oldal

Folyóiratszemle

- A. Szimakov őrgy.
- V. Arhipov vörgy.
V. Bugaev őrgy.
és N. Propenko őrgy.
- Weber, Friedrich őrgy.
- Tyl a Zasobovani
- N. Madera mk. ezds. és
I. Hanin nyá. ezds.
- Mercer, L. Donald őrgy.
- Fritz, Friedrich
- M. Belfer ezds.
- Gerd Bröcker őrgy.
- Böhm, Peter alez.
- I. Golusko vezds.
- A francia hadseregek közvetlen hadtest hadtáp dan-
dára.
1983. 1. sz. 139—142. oldal
- Kiszolgáló pontok a katonai-gépkocsi utakon.
1983. 1. sz. 143—145. oldal
- Hadtápbiztosítás hegyekben vívott harcokban.
1983. 1. sz. 146—150. oldal
- A hadtáp védelme a neutron fegyverek hatásai
ellen.
1983. 1. sz. 151—152. oldal
- A gépkocsioszlopok tömegpusztító fegyverek el-
leni védelme, valamint őrzése és védelme.
1983. 2. sz. 170—174. oldal
- Figyelmeztetési idő.
1983. 2. sz. 175—178. oldal
- A vezetés tájékoztatásának rendszere.
1983. 2. sz. 179—185. oldal
- Felkészülés a gyakorlatra.
1983. 3. sz. 143—147. oldal
- NATO-rohamcsapatok.
1983. 3. sz. 148—150. oldal
- USA-hadtápközpont.
1983. 3. sz. 151—155. oldal
- Tanulmányozni, kutatni, alkalmazni.
1983. 4. sz. 146—151. oldal

A. Robert vörgey.

Miért kell két szakma?
1983. 4. sz. 152—155. oldal

Van Strate James ezds. és
Hiller Frank örgy.

Egészségügyi biztosítás megszervezése a korszerű, erős légitámogatással vívott harcban.
1983. 4. sz. 156—158. oldal

Tájékoztató közlemények

Tudományos élet
Folyóiratokból
Könyvszemle — új könyvek
1983. 1. sz. 153—155. oldal

A hadtápbiztosítás 1982. évben megjelent számainak összesített tartalomjegyzéke
1983. 1. sz. 156—161. oldal

Folyóiratokból
Könyvszemle — új könyvek
1983. 2. sz. 186—189. oldal

Tudományos élet
Folyóiratokból
Könyvszemle — új könyvek
1983. 3. sz. 156—159. oldal

Tudományos élet
Folyóiratokból
Könyvszemle — új könyvek
Pályázati felhívás, tanulmány kidolgozására
1983. 4. sz. 164—165. oldal

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Szenes Zoltán őrnagy	A káderek kiválasztása és nevelése az eredményes tevékenység legalapvetőbb feltétele — —	3
József Vince alezredes	A hadsereg második lépcsője üzemanyag feltöltésének hátrországi problémái — — — —	12
Skrabán László alezredes	Az osztrák haderő harctevékenysége anyagi-egészségügyi biztosításáról a kulcsfontosságú övezetekben — — — — — — — — — —	16

Harckészültség és hadtápkiképzés

Csabai György őrnagy	A bemutató jellegű hadtápfoglalkozások és gyakorlatok előkészítéséről — — — — —	18
Ledényi Béla százados	Az üzemanyag szolgálat harc alatti vezetésének megszervezése és végrehajtása — — — —	23
MNHF-ség Törzs Kik. o. kollektívája	Szocialista versenyben a jobb, a hatékonyabb munkáért — — — — — — — — — —	33

A csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés

Zavaczký Lajos ezredes Gelencsér László őrnagy	A csapatgazdálkodásban elért eredmények a hadtápanyagok szakszerű tárolásában és a raktárak optimális kihasználásának lehetőségei — — —	45
Littomiczky János őrnagy	Katonai anyagmozgatás — — — — —	60
dr. Gál Lajos mk. alezredes	Gép- és harcjárművek hűtőrendszerének korrózió elleni védelme inhibitorral — — — — —	65
dr. Kádár Pál o. ezredes	A csapatok higiénés helyzetének néhány aktuális problémája — — — — — — — — — —	70

Hasznos tapasztalatok

dr. Lapos Mihály vezérőrnagy	A legfontosabb ellenőrzések néhány tanulsága —	77
---------------------------------	--	----

*A Magyar Népbadsereg hadtáp szolgálati ágairól
(Az MN Élelmezési Szolgálat)*

Pály István ezredes	Üdvözet az Olvasónak! — — — — —	83
dr. Gion Béla mk. alezredes	Az élelmezési ellátás korszerűsítésének útja —	87
Papp József őrnagy	A csapatgyakorlatok élelmezési ellátásának követelményei és tapasztalatai — — — — —	92
Balaskó Lajos mk. alezredes	Az MN élelmezési szolgálata tábori technikai eszközei fejlesztésének legújabb eredményei és várható irányai — — — — —	98
Gyarmati Sándor százados	Az összekovácsolási gyakorlatok élelmezési biztosítása — — — — —	102
Széli Ferenc alezredes	Az élelmezési tiszthelyettes és szakmunkásképzés kialakulása és fejlődése — — — — —	105
Kara Tibor alezredes	A személyi állomány igényeihez igazodó étkeztetés megvalósítása — — — — —	111
Bán János alezredes	A személyi állomány igényeihez igazodó étkeztetés megvalósítása — — — — —	114
Tóth Ferenc hadnagy	A személyi állomány igényeihez igazodó étkeztetés megvalósítása — — — — —	119
dr. Kovács László o. alezredes	A sorállomány élelmezésének táplálkozásélettani és higiénés értékelése — — — — —	124
Gyimesi János százados	Az élelmezési szolgálat napi tevékenységének megszervezése — — — — —	131
Kassik Károly	A társadalmi tulajdon megóvása és az étkezők érdekvédelme — — — — —	135
Bihari György százados	Termékfeldolgozás a kisegítő gazdaságokban —	139
Furár Zoltán főhadnagy	Tapasztalatok az MN 8300 magasabbegység alárendeltjei kisegítő gazdaságának tevékenységéről	144
Vaderna János hadnagy	Az ellátás belső erőforrása a kisegítő gazdaság	147
Kövér Mihály t. szakaszvezető	A kisegítő gazdaságok állattartási problémái —	150
Gorza Jenőné kpa.	A számítástechnika jelentősége az élelmezési szolgálatban — — — — —	159

Munkavédelmi követelmények

MN PÜSZF-ség Balesetelhárítási és Munkavédelmi Osztály	1. Tájékoztató a katonai tárgyú munkavédelmi fil- mekről — — — — — — — — — —	163
	2. A konyhai kisgépekkel történt balesetekről —	168

Folyóiratszemle

V. Dutov	A takarékoság nemcsak gazdasági kategória —	171
Chermol. Brian	Pszichikai sérültek harcban — — — — —	178

Tájékoztató közlemények

Ragyánszki György főhadnagy	Esettanulmány az MN 5232 VII. sz. újdörögi bá- zis és az MN 6904 tapolcai alakulatnál bekövetke- zett hajtóanyag lopásról — — — — — — — —	184
	Folyóiratokból — — — — — — — — — —	189
	Könyvszemle — új könyvek	191
A „Hadtápbiztosítás” 1983. évben megjelent számainak összesített tartalomjegy- zéke.		193

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and mostly illegible due to the quality of the scan and the nature of the bleed-through.

СО Д Е Р Ж А Н И Е

Теория тылового обеспечения

Майор СЕНЕШ Золтан	Подбор и воспитание кадров — одна из важнейших предпосылок успешной работы — — — —	3
Подполковник ИОЖЕФ Винце	Проблемы заправки горючим второго эшелона армии в тылу страны — — — — — — — —	12
Подполковник ШКРАВАН Ласло	Материально-медицинское обеспечение австрийских войск в ключевых районах — — — — — — — —	16

Боевая готовность и подготовка тыла

Майор ЧАБАИ Дьердь	Подготовка показательных тыловых занятий и учений	18
Коллектив учебного отдела штаба ГУТ ВНА	Социалистическое соревнование за улучшение эффективности труда — — — — — — — —	33

Теория войскового хозяйства, снабжение, хозяйствование, военное сообщение

Полковник ЗАВАЦКИ Лайош Майор ГЕЛЕНЧЕР Ласло	Результаты достигнутые в области правильного хранения тылового имущества в звене войскового хозяйства — — — — — — — —	45
Майор ЛИТТОМЕРИЦКИ Янош	Передвижение военного имущества — — — —	60
Подполковник- инженер ГАЛ Лайош	Защита системы охлаждения авто- и боевых машин от коррозии ингибитором — — — — — — — —	65
Полковник м/с КАДАР Пал	Некоторые актуальные проблемы гигиенического состояния войск — — — — — — — —	70

Полезный опыт

Генерал-майор ЛАПОШ Михай	Опыт наиболее важных проверок — — — —	77
------------------------------	---------------------------------------	----

*О службах тыла Венгерской Народной Армии
(продовольственная служба ВНА)*

Полковник ПАЛИ Иштван	Привет читателям — — — — — — — — — —	83
Подполковник-инженер ГИОН Бела	Пути совершенствования продовольственного снабжения — — — — — — — — — —	87
Майор ПАП Йожеф	Опыт и требования предъявляемые к продовольственному снабжению войсковых учений — — — —	92
Подполковник-инженер БАЛАШКО Лайош	Последние результаты и ожидаемые тенденции развития полевых технических средств продовольственной службы ВНА — — — — — — — — — —	98
Капитан ДЬЯРМАТИ Шандор	Продовольственное обеспечение учений по сколачиванию — — — — — — — — — —	102
Подполковник СЕЛИ Ференц	Образование и развитие подготовки младших специалистов и квалифицированных рабочих продовольственной службы — — — — — — — — — —	105
Подполковник КАРА Тибор	Осуществление питания в соответствии с запросами личного состава — — — — — — — — — —	111
Подполковник БАН Янош	Осуществление питания в соответствии с запросами личного состава — — — — — — — — — —	114
Лейтенант ТОТ Ференц	Осуществление питания в соответствии с запросами личного состава — — — — — — — — — —	119
Подполковник КОВАЧ Ласло	Физиологическая и гигиеническая оценка питания рядового состава — — — — — — — — — —	124
Капитан ДИМЕШИ Янош	Организация повседневной деятельности продовольственной службы — — — — — — — — — —	131
КАШИК Карой	Защита общественной собственности и интересов доводящих — — — — — — — — — —	135
Капитан БИХАРИ Дьердь	Обработка продуктов в подсобных хозяйствах — — — — — — — — — —	139
Страшый лейтенант ФУРАР Золтан	Опыт работы подсобных хозяйств подчиненных частей в ч п п 8300 — — — — — — — — — —	144
Лейтенант ВАДЕРНА Янош	Подсобное хозяйство — это внутренний резерв снабжения — — — — — — — — — —	147
Сержант сверхсрочной службы КЕВЕР Михай	Проблема скотоводства в подсобных хозяйствах — — — — — — — — — —	150
Служащая ГОРЗА Ененэ	Значение вычислительной техники в продовольственной службе — — — — — — — — — —	159

Сообщения по охране труда

Коллектив отдела техники безопасности и охраны труда	1. Информационное сообщение о военных кинофильмах по охране труда — — — — — — — — — —	163
	2. Несчастные случаи при обращении с вебольши-ми кухонными машинами — — — — — — — — — —	168

Обзор журналов

В. Дутов	Бережливость — категория не только экономическая — — — — — — — — — —	171
Хермол, Брян	Психические раненые в бою — — — — — — — — — —	178

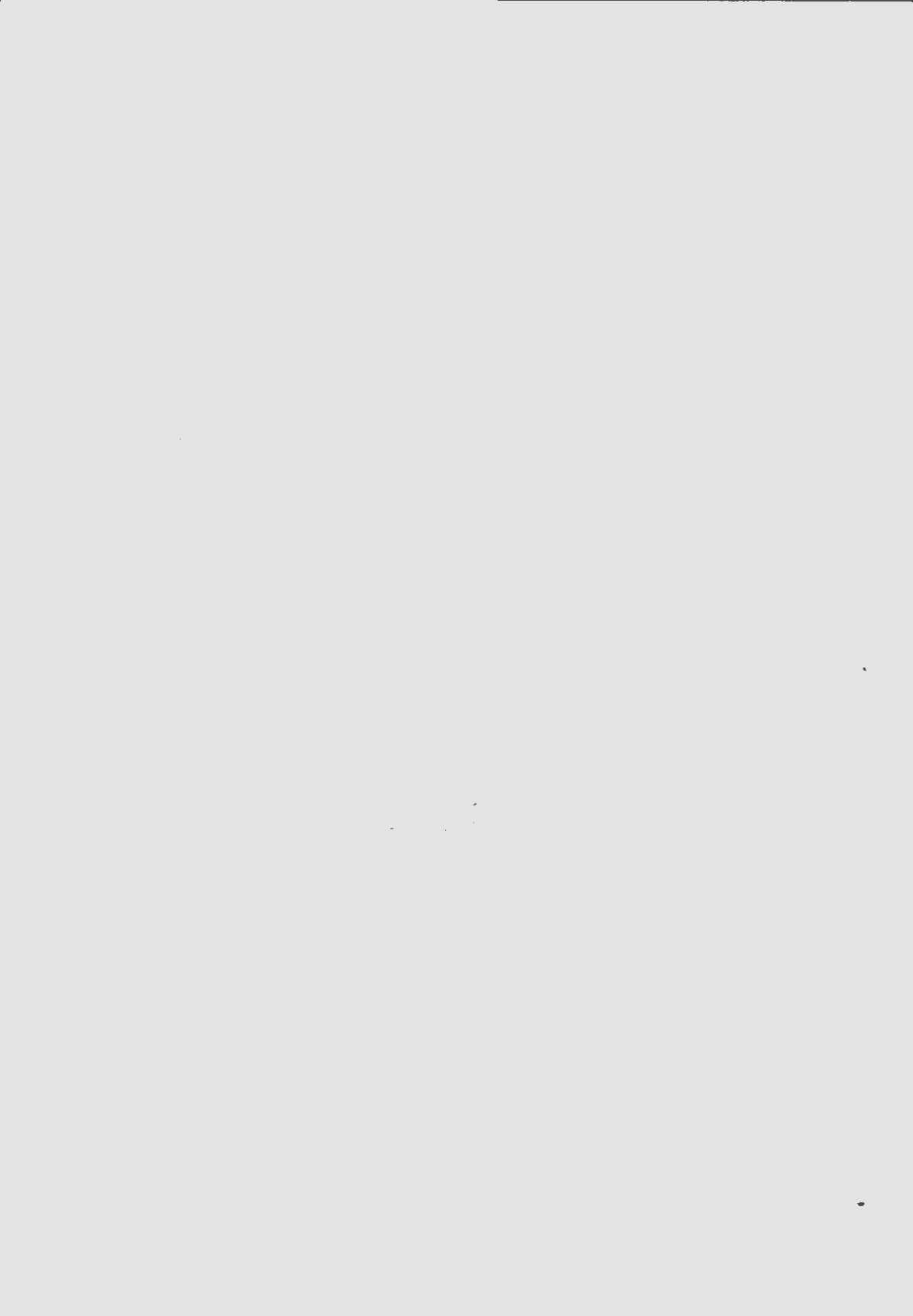
Сообщения информационного характера

* * *	Анализ крак горячего, имевших место на уйдёрёгской базе в ч п/п 5232 и в/ч п/п 6904 в г. Тапольца	184
* * *	Обзор журналов — — — — — — — — — —	189
* * *	Обзор книг — новые книги — — — — — — — — — —	191
* * *	Указатель статей, помещенных в журнале „ХАД-ТАПБИЗТОШИТАШ“ за 1983 г. — — — — — — — — — —	193

MELLÉKLETEK, ÁBRÁK

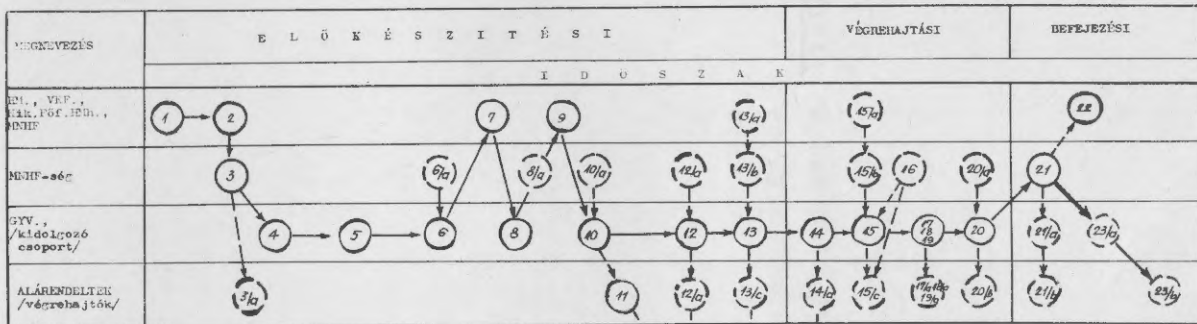

Melléklet: "A bemutató jellegű hetitáp-foglalkozások
és gyakorlatok előkészítéséről" című
cikkhez.

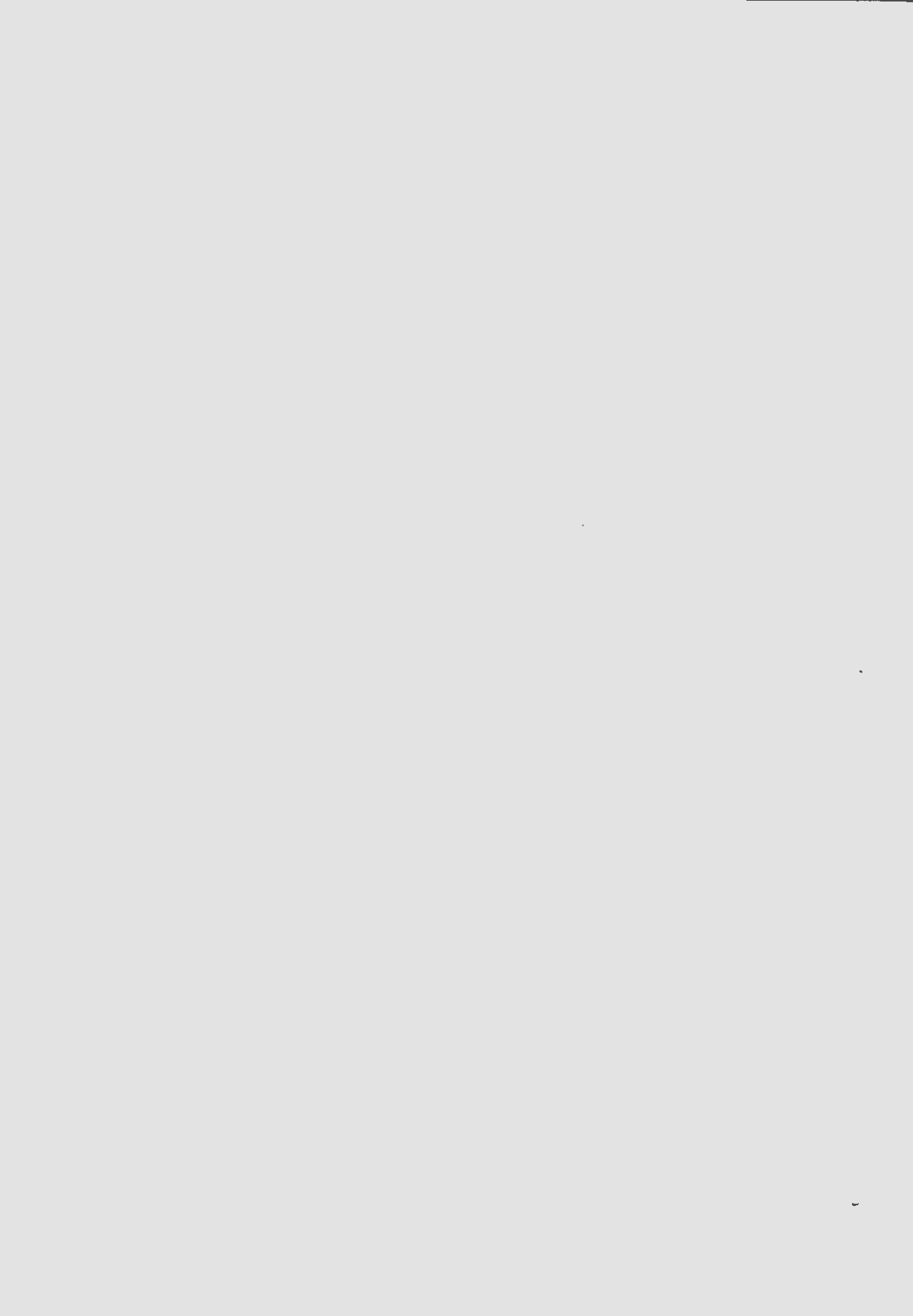
F E L A D A T O K

a levezetésre kerülő módszertani bemutató foglalkozások, gyakorlatok megtervezésére,
előkészítésére és biztosítására.

A FELADATOK		MEGJEGYZÉS
Szám.	sorrendje	
1./	A bemutatató elrendelése	HM., VKF., Kik.Főf. ÉH., HNIF HN h. utasítási intézkedése.
2./	Követelmények megszabása	A fentiek direktíváiban, vagy parancsaiban.
3./	Követelmények értelmezése, feldolgozása, tájékoztatás.	
4./	GYV., kidolgozó csoport megalakítása, felkészítése.	
5./	Haptári terv elkészítése.	A feladatok személyekre és határidőre történő elosztása.
6./	Elrendelés kialakítása.	Az alapvető hdm-harcászati és hadtáp keretek, kutatási célok, résztvevők, időpontok, stb. meghatározása.
7./	Elrendelés jóváhagyása /egyeztetése/.	
8./	Levezetési terv kidolgozása.	Alapvető munkakörmény, részletesen tartalmazza a GYV és a végrehajtó áll.feladatait időrendi sorrendben. Térképen készül, szöveges magyarázó feljegyzéssel kísérendő.

A FELADATOK		Megjegyzés
Szám.	sorrendje	
9./	Lev. terv jóváhagyatása /egyeztetése/.	
10-11./	Szervezési intézkedések kidolgozása.	A csapatok és GYV felkészítését és bizt. szolgálatát.
12./	Hadművelési-harcászati és htp.feladatok	A ryak előtt és alatt kerülnek kiadásra.
13./	Szemrevételezési terv.	A ryak területének pont.
14./	ÉHIF. terv.	A résztvevők emü-nek megnevezése.
15./	Begyakorlási és ellenőrzési terv.	Pen-ok napi útselezése, ellenőrzése.
16-18./	Politikai, háradás, imitációs bizt. terve.	Ait kat. rend és fecy be-tartását szabályozzák.
19./	Kom. szolg. és egyéb tervek, okmányok	
20./	A bem. végleges napirendje és mindenoldalú biztosítása.	Napirend, nézők szállítása, ellátása, nézőpontok ber. Szóban és írásban.
21./	Értékelés, feladatszabás.	
22./	Jelentés a bemutatató tapasztalatairól, haszn. lehetőségeiről.	Honvédelmi miniszternek a VKF HNH utján.
23./	Int. a helyiségbe történő visszazállításra, az eredeti helyzet visszaállítására, a tényleges költségek megállapítására.	

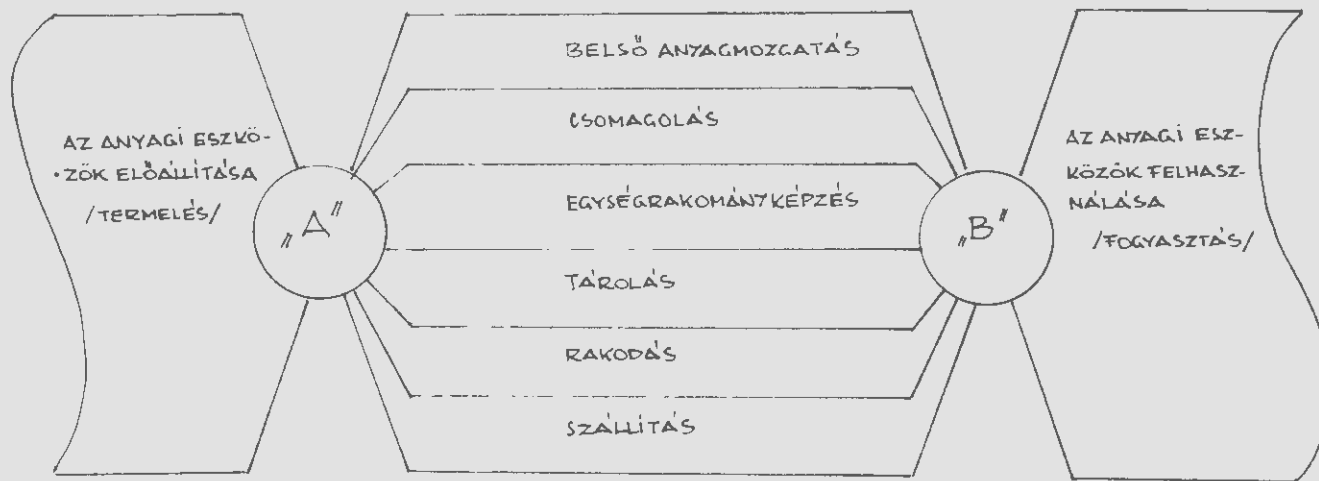

Vázlatok: A "Katonai anyagmozgatás"
című cikkhez

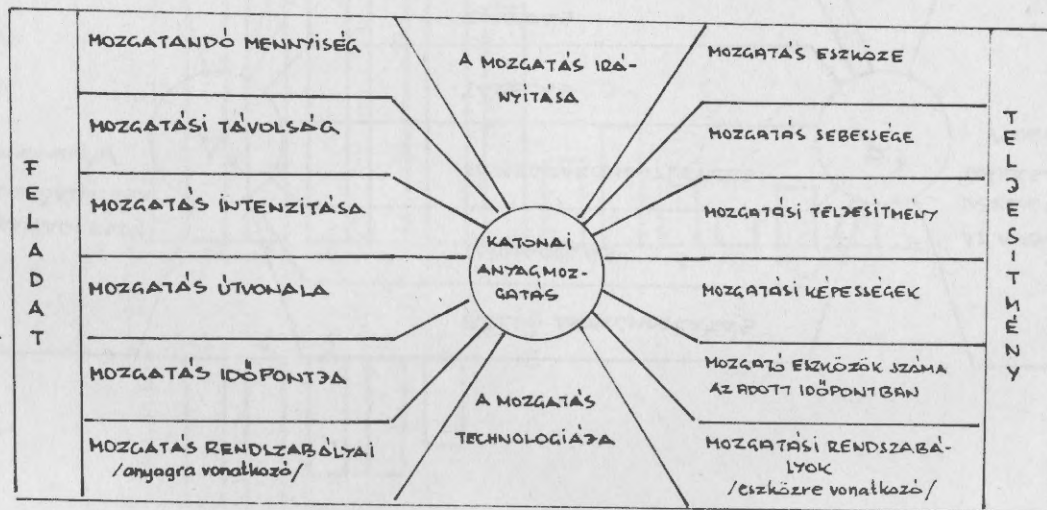

A KATONAI ANYAGMOZGATÁSI RENDSZER
ÉS FUNKCIONÁLIS ALRENSZEREI

Megjegyzés: Az anyagi eszközök miközben A-B viszonylatban mozognak a katonai anyagmozgatási rendszer funkcionális alrendszerei működnek.

A KATONAI ANYAGMOZATÁSI RENDSZERT MŰKÖDTETŐ ALRENDSZEREK

Táblázat és ábrák: "A sorállomány élelmezésének
táplálkozásélettani és higiénés
értékelése" című cikkhez.

Legislativní rada vlády
Č. 100/1992 Sb.
Zákon
o právním zajištění
výzkumu a vývoje
v oblasti
obozování a
rehabilitace
vojenských
zraněných
a nemocných
vojáků
a důstojníků
a pod.
ze dne 22. srpna 1992

1.sz.táblázat

	vitaminok					ásványi sók					
	A mg	B ₁ mg	B ₂ mg	N mg	C mg	Ca g	Fe mg	P g	K g	Na g	Mg g
Élettani szükséglet	0,7	1	1,2	15	30	0,7	18	1	2	8	0,4
Januárban számított átlag	0,2	2	1,7	32	28	0,7	28	1,3	3,6	7	0,7
Augusztusban számított átlag	0,3	2	1,6	34	34	0,6	33	1,5	3,7	6	0,6

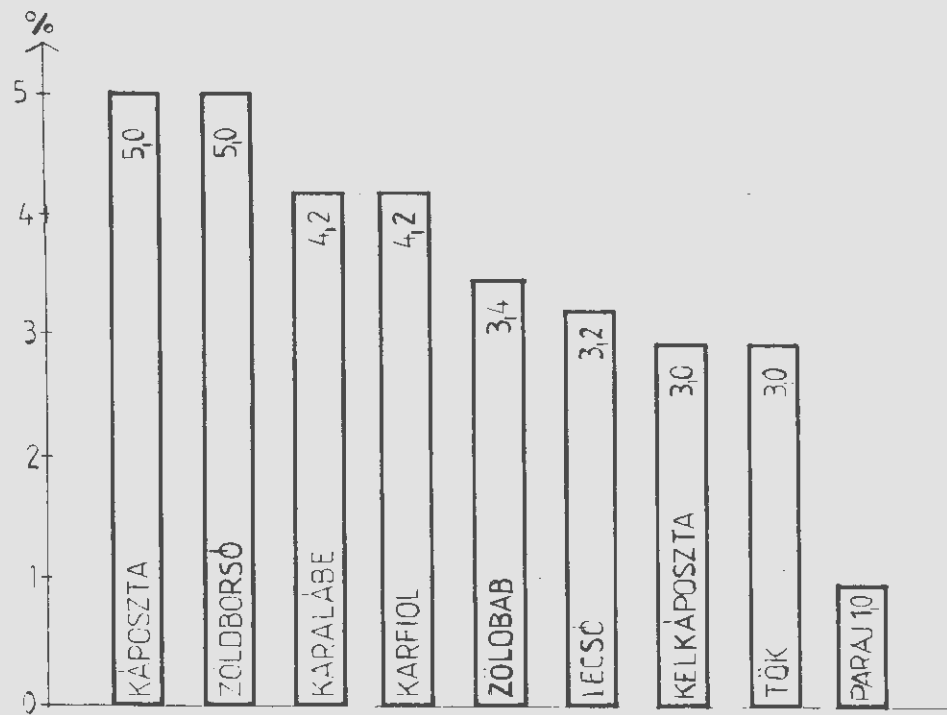
1. ÁBRA

KÖRETEK SZÁZALÉKOS MEGOSZLÁSA

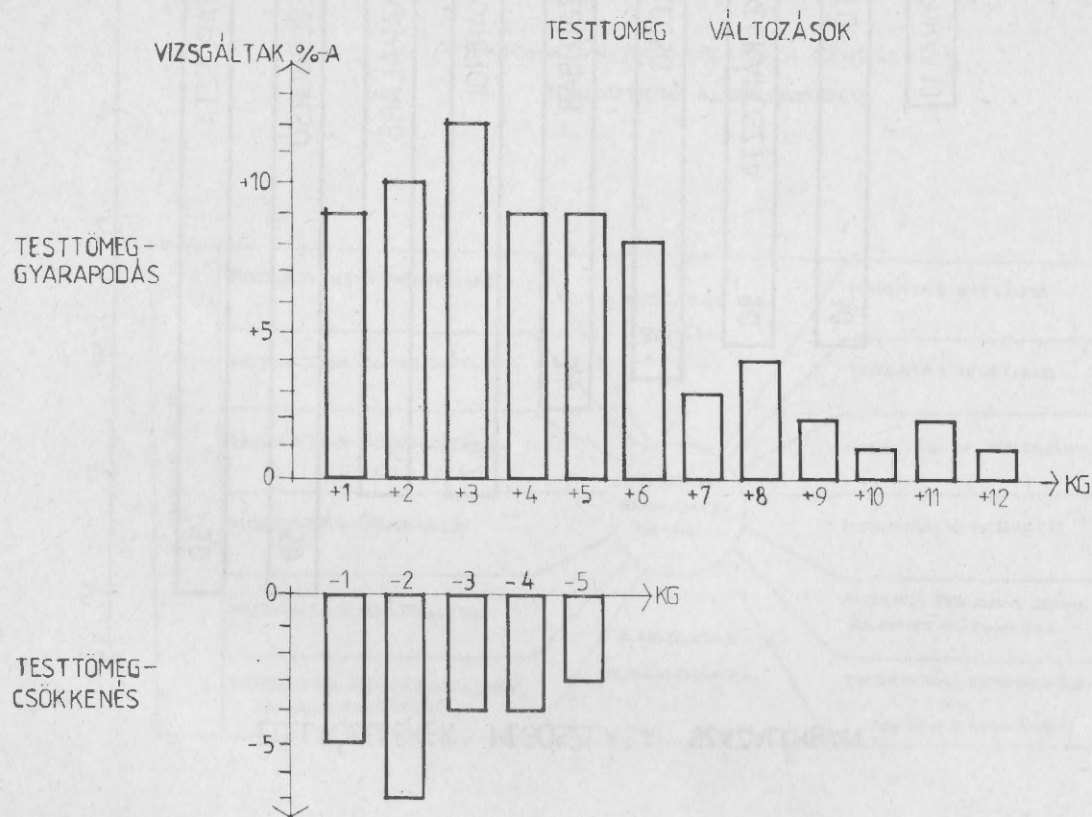

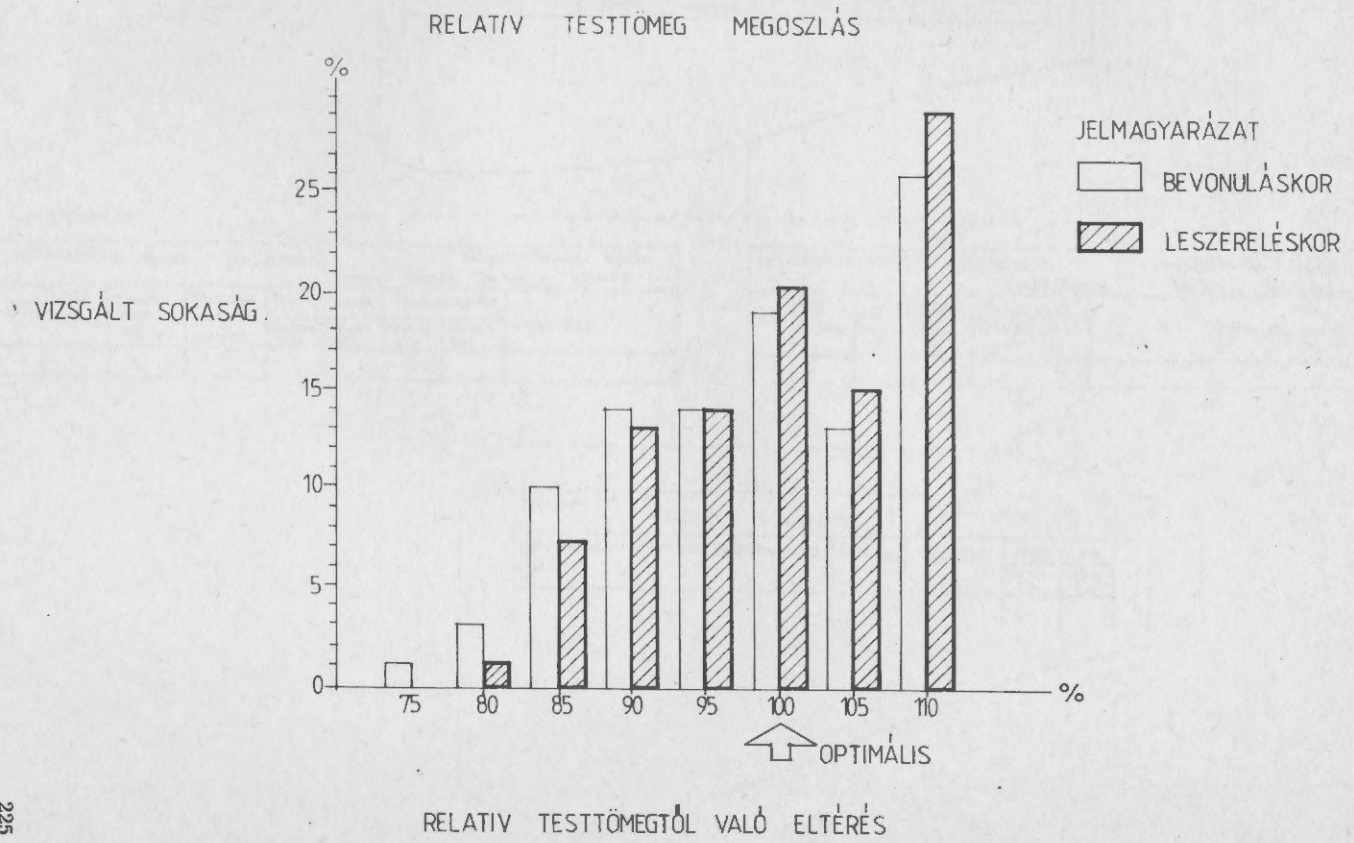
RIZS	7 %
BAB	9 %
TÉSZTA	24 %
BURGONYA	28 %
ZÖLDFŐZELÉK	32 %

ZÖLDFŐZELEK MEGOSZLÁSA SZÁZALEKBAN

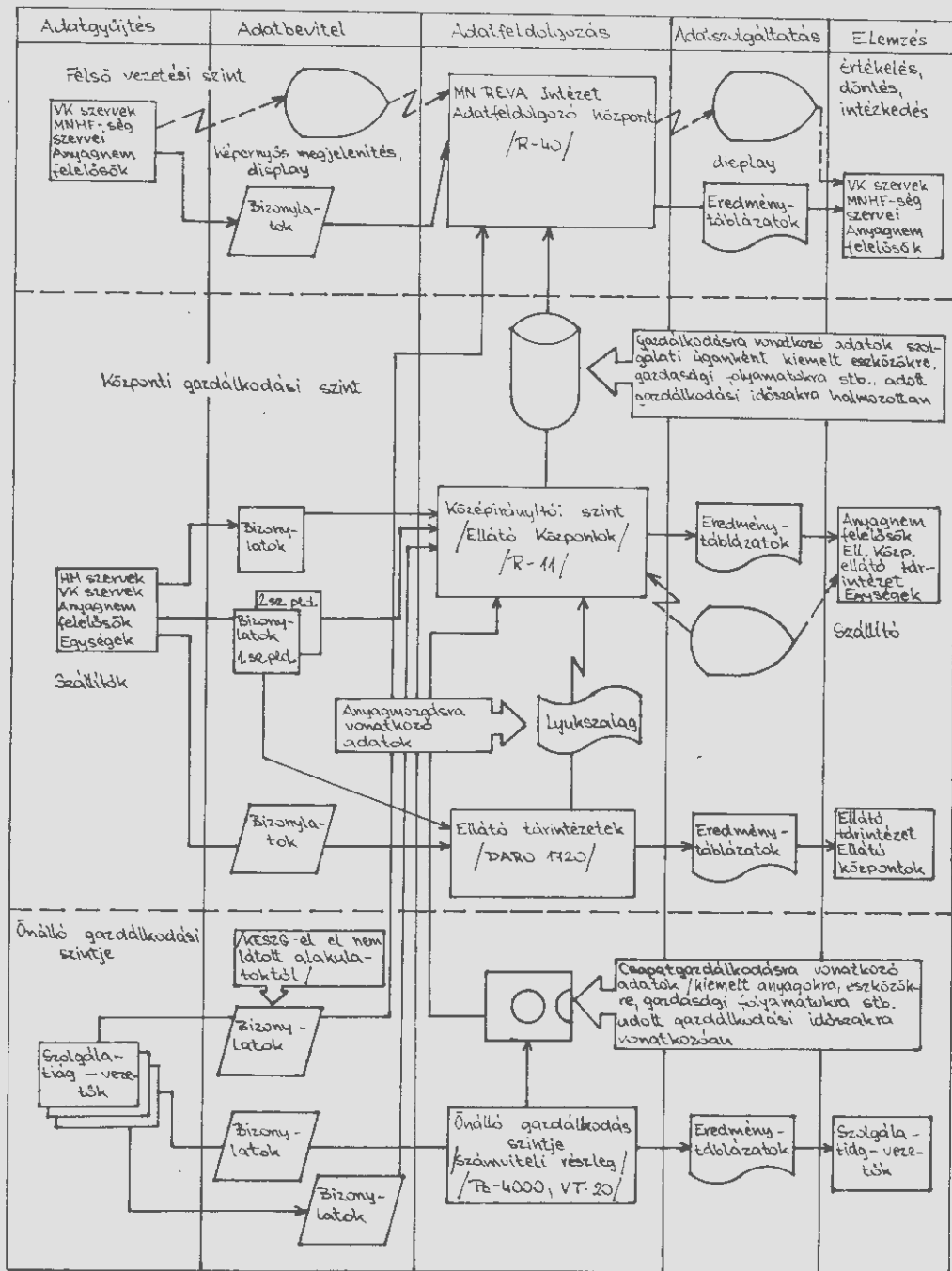

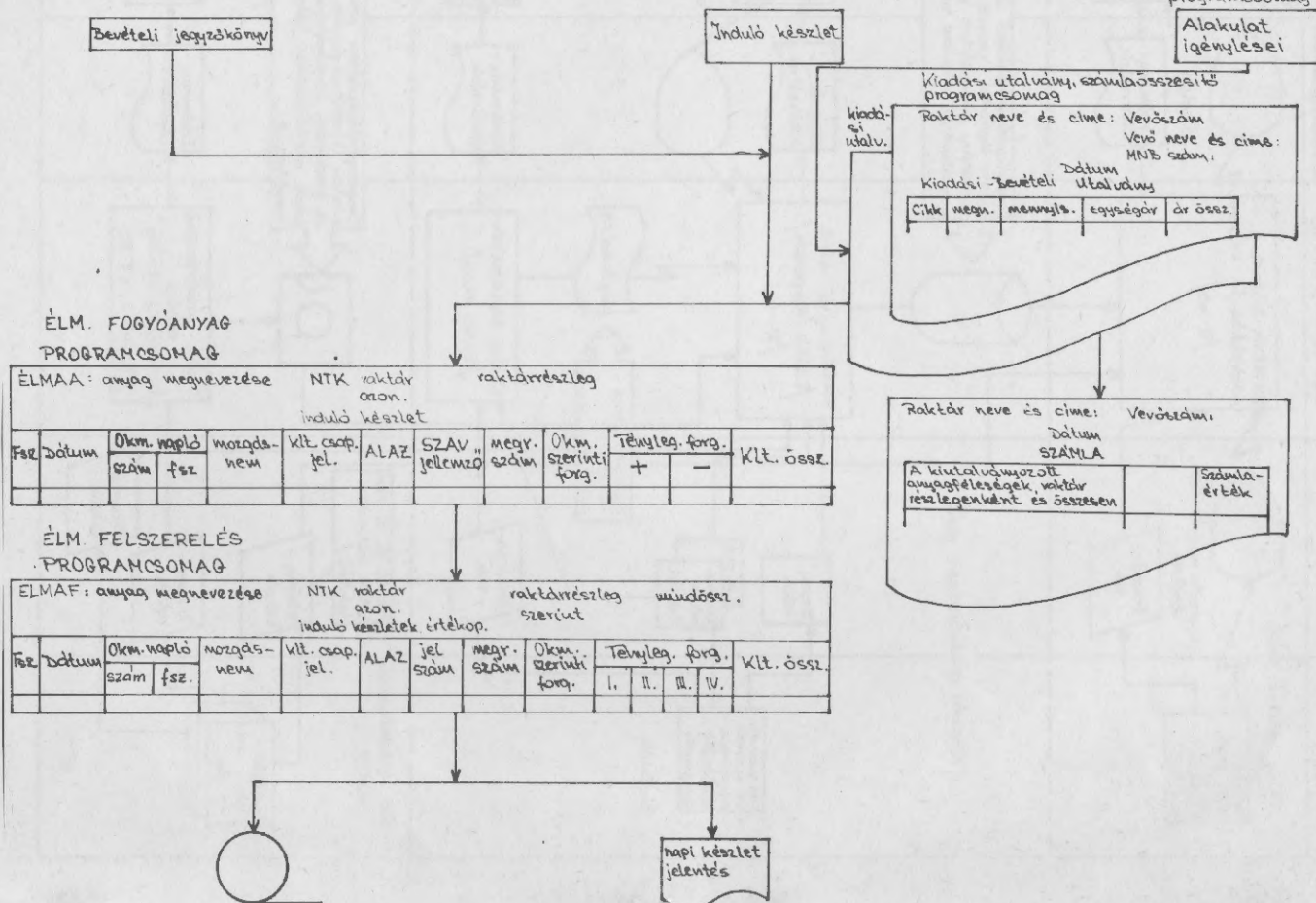

Ábrák: "A számítástechnika jelentősége az
élelmezési szolgálatban" című
cikkhez.

Elm. utalványzás számlázás
programcsomag

Főkönyvi könyvelés
programcsomag

Pénzforgalmi adatok
könyvelési utasítás

dátum		megnevezés				oldalszám			
gyűjtőkarton száma	kelt	Okmány- napló szám	Hozzász. megnevezése	Forgalom		Halmozott		Egyenleg	
				T	K	T	K		

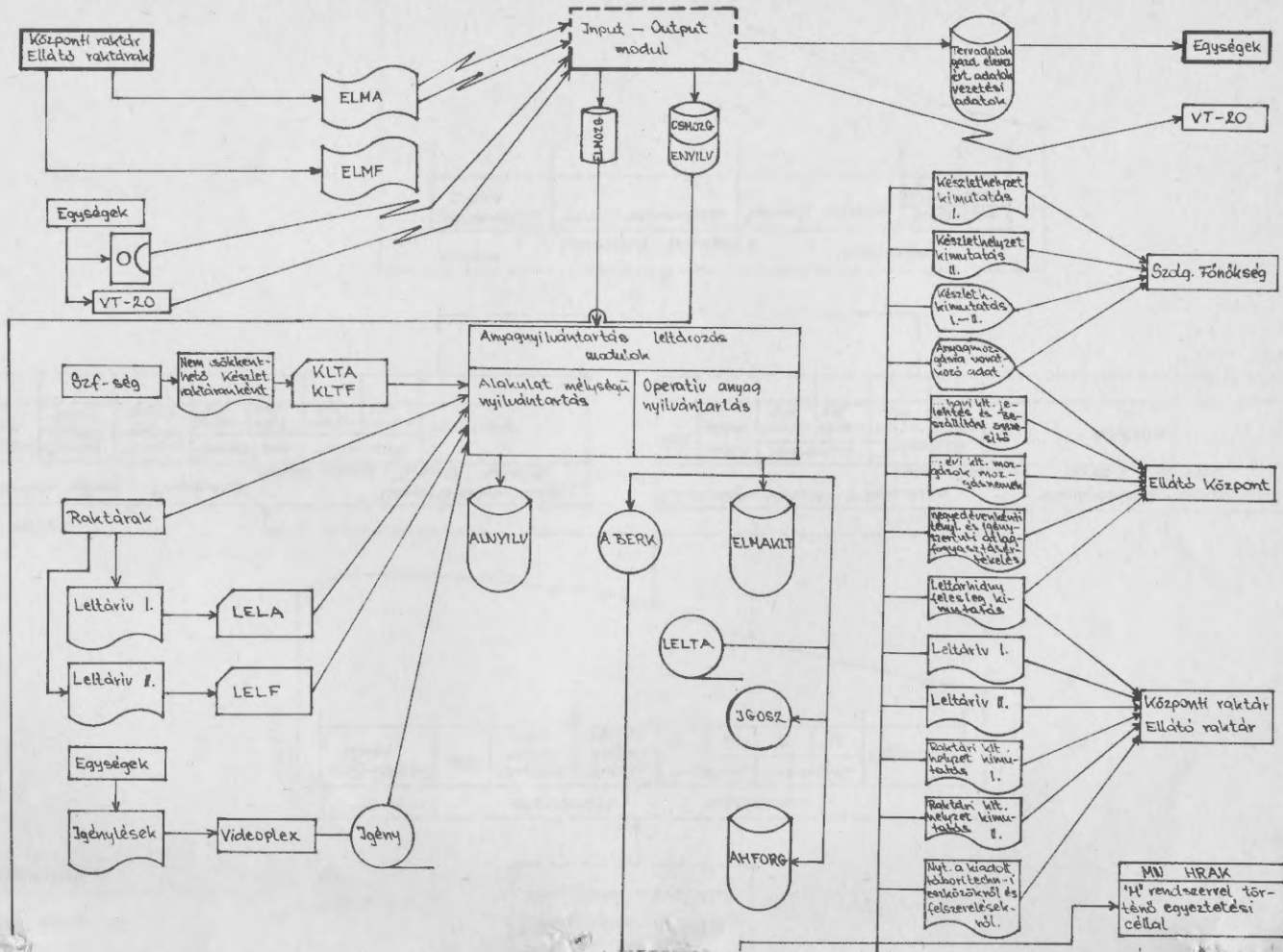
Gyűjtőkarton

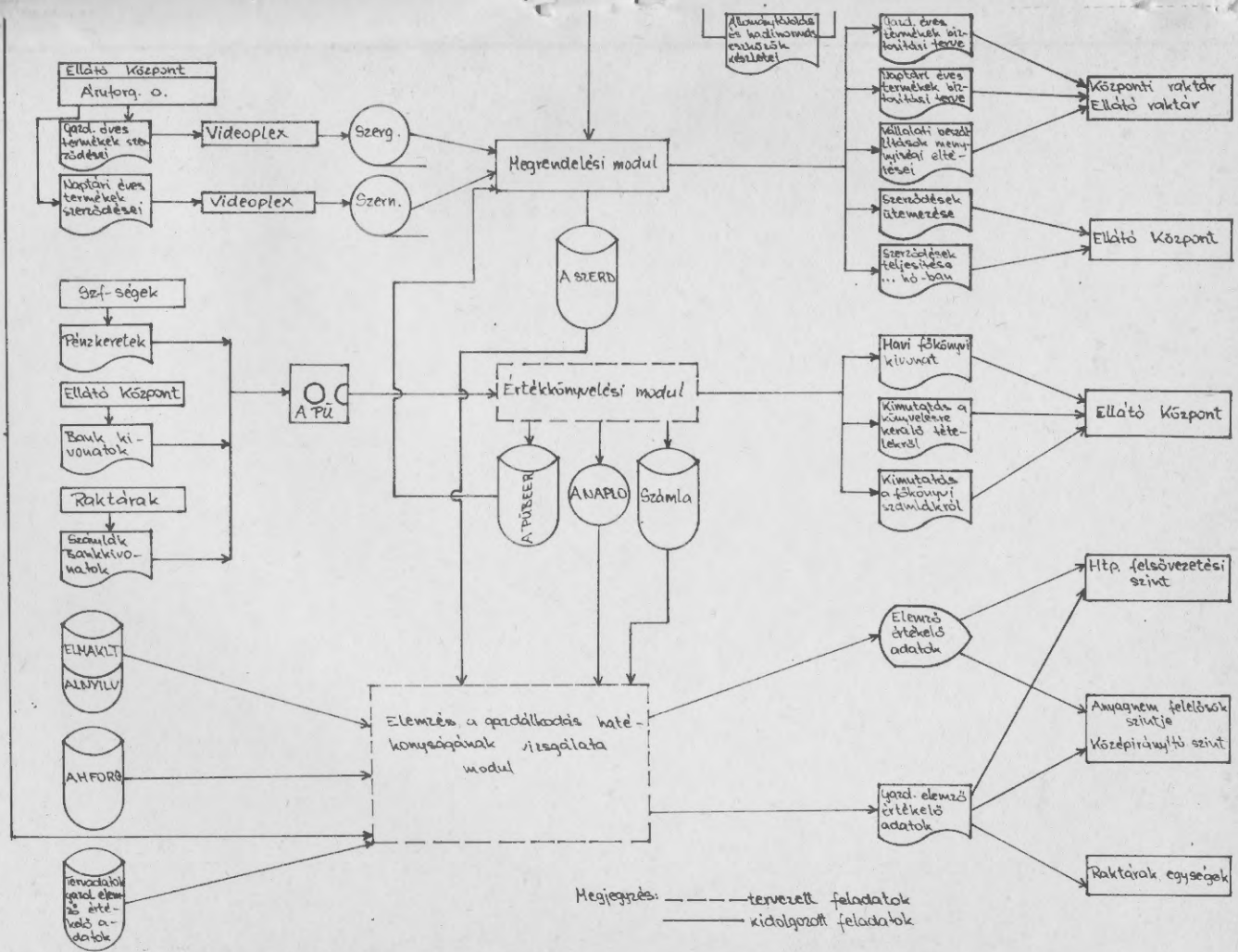
gyűjtőkarton száma		Megnevezés		Főgyűjtőkarton kódja				Egyenleg
kelt	napló- szám	Okmány- napló szám	Hozzász. megnevezése	Induló összeg		Tartozik követel		
				tartozik	követel	tartozik	követel	

gyűjtőkarton száma		Megnevezés		Főgyűjtőkarton kódja				Egyenleg
kelt	napló szám	forgalom	halmozott	Induló összeg		Tartozik követel		
				tartozik	követel	tartozik	követel	

dátum		FŐKÖNYVI KIVONAT		Oldalszám	
gyűjtőkarton száma	karton megnevezése	tartozik	követel	egyenleg	
				tartozik	követel

Hegjegyzés: - - - - tervezett feladatok
 ————— kidolgozott feladatok